Ion Aramă

AM FOST CU TOȚII SOLDAȚI

roman

EDITURA MILITARĂ

ION ARAMĂ

AM FOST CU TOȚII SOLDAȚI

— roman —

Editura Militară, București, 1985

Versiunea digitală 1.0 - februarie 2022

Copertă: V. Ilie

„Cetățeni patrioți! Lupta cu arma în mână împotriva cotropitorilor nemți a început. Din această clipă fiecare român e un soldat al României libere”.

(Din Apelul Comandamentului formațiunilor de luptă patriotice, 23 august 1944)

Capitolul unu

1

Prima zi de libertate, își spuse Dumitru Toma, mai exact prima oră de libertate... Mergea pe strada neîngrijită, ocolind băltoacele în care se oglindea cerul încă plumburiu; ar fi fost mai nimerită o zi cu soare, cu tril de păsări și cu oameni zâmbitori, zâmbindu-i lui sau pur și simplu zilei, dar ziua – prima zi – se arăta indiferentă, chiar un pic ostilă tânărului care nici măcar n-avea ținuta potrivită, tremura în costumul cam subțire, cu care fusese arestat acum doi ani. Exact doi ani, dar atunci era o zi frumoasă, umbla în costum, cu gulerul cămășii răsfrânt peste haină, nu era defel pregătit pentru... Nu suntem pregătiți niciodată, generaliză cu un zâmbet amar, nici pentru accident, nici pentru boală, nici pentru o arestare ca din senin. Își mută bocceaua în cealaltă mână, se uită peste umăr, văzu silueta galbenă a tramvaiului în depărtare și grăbi pasul către stație, era prima oară de doi ani când se grăbea; *acolo* n-avea de ce să se grăbească, dimpotrivă, timpul trecea prea încet, zilele se suprapuneau monotone, identice între ele; se gândise de un milion de ori ce-o să facă în prima zi de libertate, se visase în fel și chip; iată, prima zi a venit, dar nu-și imaginase niciodată că va tremura pe stradă, grăbind pasul spre stația de tramvai.

Când să ajungă tramvaiul în stație, lângă el apăru un bătrânel, tot în costum, tot cu o legăturică în mână, probabil de la *comuni*, își spuse Toma străduindu-se să nu-i arunce priviri curioase. Îl lăsă să urce, se urcă și el, apoi tramvaiul porni cu zgomotul asurzitor atât de familiar, dorit, așteptat, care, de obicei neplăcut, simboliza acum însăși libertatea, drumul spre marele oraș care-l aștepta sub norii fumurii.

Se așeză pe scaunul din șipci de lemn; taxatorul, un bătrâior posac, veni să ia banii, el îi întinse o piesă de 500, n-avea decât să-i dea restul un pumn de mărunțiș decât să-și dea seama că nu mai știe prețul biletului de tramvai. Taxatorul îi numără restul fără să-i arunce o privire, nici lui și nici boccelei pe care-o ținea pe genunchi; cei mai mulți dintre pasageri erau oameni de la periferie sau țărani care țineau boccele pe genunchi. A lui era aproape goală, îngrămădise-n ea averea unui om care a stat

închis doi ani; gardianul de la magazie i-o aruncase cu dispreț pe masa negeluită, solidă, și-l pusese să semneze că nu lipsește nimic din inventar. Nici nu mai controlase, ardea de nerăbdare să plece cât mai repede, să uite totul, să-și șteargă din amintire aceste șapte sute treizeci (calculase, firește, cu precizie) de zile monotone și aspre, bântuite de întrebări și presupuneri – dar cum să uite clipa aceea atât de așteptată, când se prezentase la director să-i semneze foaia de eliberare!

— Vasăzică ai scăpat, comunistule. Deocamdată. Sper că n-o să mai ajungi prea curând în pensionul nostru.

Gardianul, din ușă, hohotise scurt, de două ori, un fel de „mha-mha”, râs înghițit repede sub privirea de gheață a directorului.

— I-ai dat să iscălească declarația că a fost tratat omenește?

— Da, să trăiți. Toate formele, pocnise călcâiele gardianul.

— Bine, Toma, uite, ți-am semnat. Acum ești cetățean liber. Și bagă la cap: e cazul să începi o viață nouă.

Toma îi mulțumise cu un semn din cap și plecase în grabă, ținând foaia aceea, dovada libertății lui, în mână. O clipă se simțise tentat să-i explice cum vedea el „o viață nouă”, dar se abținuse. Directorul n-ar fi înțeles nimic, sau i-ar fi asmuțit pe urme vreun trepăduș al Siguranței…

O viață nouă, își spuse privind căsuțele de periferie, modeste, neschimbate; cum să se schimbe în doi ani? Doi ani care-i păruseră două veacuri, dar uite că oamenii își vedeau de-ale lor, într-o curte pufăia ritmic un motor de tăiat lemne; alături văzu, peste gardul scund, un cazan pus sub streașină să strângă apa de ploaie; mai încolo doi copii lansau în băltoaca din fața coșmeliei o bărcuță din foaie de caiet; o bătrână învești mântată în negru, cu o cratiță-n brațe, culegea prune din pomul de la poartă… Aduce la figură cu proprietăreasa, își spuse, și trebuie să-mi iau lemne pentru la iarnă, dacă hoașca nu mi-o fi scos lucrurile în stradă îndată ce-a aflat…

Coborî în stație la Piața Mare. Trebuia să schimbe tramvaiul, răcoarea de după ploaie îl făcu să se zgribulească iarăși, ar fi fost bun trenciul, dar în dimineața aceea aurie de septembrie, acum doi ani, de ce să fi ieșit în trenci pe stradă? Așteptă cam multișor, tramvaiele erau rare, războiul, desigur, al treilea an de război; orașul, țara începeau să resimtă asta, și cine știe cât o să

mai...? În cele din urmă porni pe jos, să se mai încălzească, chiar dacă începuse să simtă oboseala, ceva ciudat, oboseala nu intra nici ea în visele despre prima zi de libertate; evident, își pierduse antrenamentul, direcția surprinsese comunicări între „politici” și, drept represalii, hotărâse „să le taie munca” – drumul acela spre atelier, în răcoarea dimineții, apoi mirosul de rumeguș și de baiț, făceau lucrări de tâmplărie, începuse să-i placă docilitatea lemnului netezit cu rindeaua, trosnetul fin al dălții săpând o steluță, sau un zig-zag; sau o frunză în lemnul de stejar dens și dur, lucrau ca să-și alunge gândurile, deci pedeapsa era mare, „dacă-i așa, vi se taie munca” –, îi țineau toată ziua în celulele lor, în frigul și singurătatea și întunericul din celulele lor; veneau gardienii, la orele știute, să le trântească pe pervazul din fața vizetei castronul cu mâncare, tăcuți, ermetici, posaci, figuri zărite o clipă în pătratul vizetei; abia seara aveau dreptul la scurta plimbare prin curte, dacă plimbare se putea numi mersul acela legănat, în șir indian, și – firește – fără o vorbă, sub ochii neprietenoși ai gardienilor. „Mișcă, mișcă!” – un îndemn sau mai degrabă un avertisment că nu sunt singuri, că există un ochi ațintit asupra lor, că nu se îngăduie nicio ieșire din tipic – o oprire în loc, o tuse, o șoaptă strecurată celui din spate – numai acel „mișcă, mișcă” și târșâitul pașilor, monoton, lipsit de viață, parcă disprețuind acest simulacru de plimbare scurtă, silită, mereu în același peisaj – ziduri de culoarea cenușii, haine vărgate, ferestre zăbrelite...

Dar toate astea au fost, gata, s-a terminat cu ele, ajunge, își porunci, n-o să visezi la nesfârșit aceleași scene, aceleași fețe, aceleași ziduri, ești liber, bucură-te, ai așteptat atât ziua asta, ia-o în stăpânire, dăruiește-te ei pe de-a-ntregul, uită tot!

Privi cu nesaț fețele oamenilor care treceau pe lângă el. Ca totdeauna după ploaie, lumea năvălise pe străzi cu o energie nouă, oameni grăbiți pe care ploaia îi reținuse în casă, într-o cofetărie sau pur și simplu sub o streașină, și care acum ieșeau, zoriți, să recâștige timpul pierdut. Două fete, la braț, examinându-și din mers ciorapii stropiți de noroi; un tânăr cu gulerul ridicat, cu pălăria pe ochi, cu mâinile în buzunarele trenciului strâns pe talie, figură interesantă, compusă, desigur, după coperta vreunui roman de Edgar Wallace; o bătrânică pășind neîncrezător printre ochiurile de apă, la adăpostul

umbrelei; un oltean cu cobilița, înaintând cu pași mărunți și elastici – înghiți în sec văzându-i marfa verde, proaspătă, după doi ani în care apreciase, zi de zi, calificarea modestă a bucătarului închisorii... Toți acești oameni treceau, se grăbeau, trăiau, zeci, sute de chipuri anonime, indiferente; de-ați ști voi, nu știau, n-aveau de unde să știe că el plătise cu doi ani de libertate cutezanța de a le spune adevărul, de a comunica cu ei, de a vorbi în numele lor, în favoarea lor, pentru ziua lor de mâine.

— Ce vreți voi, comuniștii, în fond? întrebase comisarul acum doi ani, înainte de proces. Ce sperați, ce vă îndârjește, cu ce atrageți oamenii?

— Îi facem să se gândească la viitor. La viitorul care le aparține. Există prea multă nedreptate pe lume. Însuși faptul că mă aflu aici e o nedreptate. Omul s-a născut liber, dumneavoastră îl puneți în lanțuri, dar ideile nu pot fi puse în lanțuri.

— Ia lasă propaganda, domnule. Nu-ți dai seama că ați pierdut? Vă avem în mână pe toți, știm totul, avem adresele unde vă întâlniți, v-am confiscat tipografiile... S-a zis cu voi!

Un tablou sumbru, menit să-i strivească moralul, minte, să nu-l crezi, vrea să te sperie, își poruncise interior, cuprins, totuși, de îndoială; mai pe urmă, la proces și la închisoare, văzuse că într-adevăr fuseseră arestați mulți, pedepsele erau aspre, se auzea despre execuții sumare, drept exemplu pentru cei care ar mai îndrăzni; era la începutul războiului, dictatorul avea nevoie de supunere oarbă, voia ca soldații să plece spre front cu entuziasm, în sunet de fanfară, și iată că ei, comuniștii, cârteau, se răzvrăteau împotriva războiului, a regimului care adusese, în numai câteva luni, atâtea suferințe...

O clipă luase de bun dezastrul pe care-l evocase comisarul; organizația era desconspirată, cei mai buni dintre tovarăși erau arestați, închiși, deportați, unii își pierduseră viața, oare va trebui să depunem armele? Dar într-o clipă de răgaz – comisarul se întrerupsese să dea un telefon, secret, discret, un șir de monosilabe – îi venise marea idee: dac-ar fi totul pierdut, de ce mai insistă atâta să afle adrese, nume, locuri de întâlnire? Te lauzi, nu știi chiar tot, nu știi esențialul, că poți doborî un om, dar nu o clasă, că poți închide un individ, dar nu o cauză

dreaptă! Asta îl îmbărbătase să reziste întrebărilor piezișe, amenințărilor, minciunilor, dar îndoiala îl măcinase mai departe, în închisoare, șapte sute treizeci de zile, ba nu, ceva mai puțin, până acum două săptămâni când primise, în sfârșit, o veste care punea capăt singurătății. Îi scria Nistor, legătura lui, folosind codul obișnuit ca să-i dea de veste că „unchiul s-a mutat de la adresa știută” și să-i dea un nou punct de întâlnire, în altă parte. Scrisoarea i-o adusese cel mai aspru dintre gardieni; pentru nimic în lume n-ar fi bănuit să fie tocmai acela, cu vocea lui răgușită, cu fața lată roșie și încruntată, șoptindu-i repede prin vizetă:

— În pâine ai o veste. Citește-o și înghite-o!

— Ce? De unde?

Vizeta căzuse cu un zgomot sec, ca o ghilotină peste firul care legase, pentru o clipă, două conștiințe. Măcar nu apucase să-i mulțumească. Era prea uimit, fața ceea roșie, inexpresivă, posacă, stârnind totdeauna un sentiment de repulsie, de revoltă neputincioasă îi apăruse prea brusc în altă lumină, e totuși un om, dar dacă i-a întins o cursă? O cursă, la ce bun, se afla aici, în mâna lor, în puterea lor, o cursă n-avea niciun sens, și la urma urmei trebuia să mănânce pâinea aceea, nu? O luase cu mâini tremurânde – nerăbdare, emoție, teamă de necunoscut.

Foița de țigară, mototolită, arăta ca un bob de porumb rătăcit în miezul clisos. Mesajul era autentic, scrisul lui Nistor, parola corespunzătoare, venea tocmai la timp, când se apropia eliberarea și el se întreba încotro are s-o apuce. Avea acum o oră și-o adresă, Gara de Nord, desigur, tot Nistor, cu fantezia lui destul de greoaie.

— Cam naiv codul nostru, îi reproșase în glumă într-o zi.

— N-o fă pe deșteptul. Vrei cifru ca la statul-major? Ai grijă și memorează tot, nu se știe când o să-ți trebuiască…

Nici nu era mare lucru de memorat. El, care știa pe de rost pasaje întregi din marile poeme ale lumii, era dator acum să țină minte o duzină de cuvinte cu *semnificațiile* lor. Comisarul ținea morțiș să afle „codul”. Îl chema în miez de noapte, îi ațintea lumina-n ochi ore-n șir, așteptând să cedeze. Într-un rând își ieșise din fire:

— Mă complotistule, nu-nțelegi că s-a zis cu voi? Mă uit la tine, băiat tânăr, intelectual. Or să-ți putrezească oasele în

pușcărie. Spune repede, care-i codul vostru?

Întrebarea revenea pentru a suta oară. Persuasiv, ocolit, calm la început; mai apoi insistent și în cele din urmă brutal. Toma strângea din dinți, răbda accesele de furie, într-un rând comisarul se năpustise asupra lui, îl lovise cu palma, cu pumnul, repetând înnebunit întrebarea. Toma se apărase acoperindu-și fața cu mâinile legate; loviturile îl năuceau, dar îl umpleau de ură; o ură întăritoare, nu trebuie să-i spun, ar triumfa, nu trebuie să mă las învins...

Comisarul se oprise după un timp, gâfâind; părea că se răcorise:

— Vorbește, băiatule, reluase pe tonul persuasiv dinainte. N-aș fi vrut să te bat, credeam că ne înțelegem omenește, vezi bine că ești în puterea mea. Te-am prins cu manifeste, asta ajunge ca să te înfund pe viață. Dar ar fi prea simplu să te-nfund și gata. Eu țintesc mai departe, băiete, și obțin totdeauna ce vreau. Și-acum vreau codul, vreau nume, vreau adrese, ca să termin odată cu banda voastră. Ești intelectual; cum de te-ai lăsat ademenit de agitatorii comuniști? Ce ți-au spus?

— Adevărul, domnule comisar. Că zilele fascismului sunt numărate. Că forța popoarelor va învinge nebunia unor generali care se joacă de-a războiul, folosind în loc de soldați de plumb oameni vii.

— Ești poet, spusese comisarul lungind cuvintele. Dar ți-ai greșit clientul. Cu alte cuvinte, lasă propaganda. Răspunde la întrebări și pe onoarea mea că te fac scăpat. Să-ți vezi de poezii, să visezi pe malul Snagovului...

— Sunt santinele germane acolo.

— Ascultă, mă! (Glasul i se înăsprise iarăși). Ai noroc că sunt om fin. Dar dacă mă superi, întorc foaia, să știi. Te țin nedormit trei zile și trei nopți, sau te dau pe mâna lui Struțu, boxerul. Ăsta nu știe de rafinamente, în zece minute te transformă într-o zdreanță. Hai, vorbește!

— Vă pierdeți vremea, domnule comisar. Nu știu nimic, n-am nicio legătură, nicio adresă.

— Mă crezi un idiot? Ți-au apărut ideile comuniste așa, din senin? Ce făceai cu manifestele? De unde le-ai luat? Cui le duceai?

Absurdă meserie ai, omule, gândise Toma în clipa aceea, să

repeți la infinit aceeași întrebare și să primești același răspuns care nu te mulțumește deloc.

— Răspunde: ce era cu manifestele?

— V-am spus: le-am găsit pe stradă, le-am luat, le-am citit din curiozitate…

Așa spusese și la proces. Și tot se alesese cu doi ani de închisoare, pentru deținere de material subversiv. Dar cei doi ani trecuseră, era liber, liber, și acum mergea cu pași rari spre Gara de Nord. Timp avea destul până la întâlnire: peronul trei, la ora cinci… Nistor cunoscuse exact ziua eliberării. De unde? Poate de la gardianul acela răgușit… Nici nu-și luase rămas bun de la el. Îl mai întâlnise seara, la plimbare, îi căutase privirea, dar de fiecare dată individul îl privise nepăsător. Biletul lui Nistor suna ca o sentință, „unchiul s-a mutat de la vechea adresă”, așadar fusese prăpăd, sediul nu mai exista… și totuși.

Deodată – trecea pe lângă stâlpul unei stații de tramvai – asta-i bună, își spuse, unde ești, domnule comisar? Rări pasul, se dădu mai aproape, citi încă o dată hârtiuța, roz, cât o carte poștală, pe care era tipărit cu litere asimetrice, albastre: „Jos războiul! Vrem pâine!” Micul afiș, un „fluturaș” cum îl numeau de obicei, părea proaspăt – sergenții de stradă n-apucaseră să-l vadă, să-l râcâie cu gesturi grăbite, furioase – și fusese lipit cam strâmb, fără îndemânare. Își imagina graba celui care la adăpostul nopții îl lipise pe stâlp și se bucură ca de-o reușită a lui.

Făcuse și el asta, de-atâtea ori, la ceasul dinaintea zorilor, când și cei mai zeloși sergenți își părăseau posturile ca să moțăie într-un cotlon, pe-o bancă din parc sau în casa unui cunoscut. De obicei lucrau doi, unul lipea, altul, în capătul străzii pustii, veghea să nu apară vreun trecător; căci la ora aceea, trecătorul nu putea fi decât un agent. Căpătase o anumită dexteritate – dădea de două ori cu pensula, întinzând cleiul pe perete sau pe stâlp, apoi punea afișul și-l apăsa cu podul palmei, simțind prin hârtie răceala zidului sau netezimea rotundă a stâlpului.

Se apropia acum de centru, strada se lărgise, casele erau mai mari, cu ferestrele întristate cumva de draperiile negre ale camuflajului. Pe zidul unui imobil cenușiu, peste o veche reclamă electorală abia vizibilă, era desenată cu catran o

săgeată, iar sub ea o inscripție scrisă de o mână neîndemânatică: „Spre adăpost”.

O mașină trecu, ducând deșeuri de cauciuc din care mai ieșeau aburi. În urma ei rămase mirosul slab, atât de caracteristic și de familiar, care-i evoca Uzina Chimică. Halele cu pereții încețoșați de praful fin, negru, care plutea, invizibil, pretutindeni. Mirosul de cauciuc, dulceag și persistent, și fețele oamenilor, învăpăiate de dogoarea cuvelor unde se plămădea pasta neagră, consistentă ca un aluat. Primul memoriu către direcție, purtând pe el urme de negru de fum de pe mâinile celor care semnaseră. Și Iordache, uriașul acela cu fața blândă, cu părul tuns „perie”, gol până-n brâu, râzând cu dinții lui albi în ușa halei:

— Trebuia s-o facem și p-asta!

Petre, cel dintâi om de partid pe care-l cunoscuse, spunea „Uzina” cu un fel de venerație. Aici era adevărata putere, între acești oameni solidari, care știau foarte exact ce le trebuie, își cunoșteau dușmanii și aflaseră, luptând, cum să-i înfrunte.

— Altceva decât frământările intelectuale sterile, știi? Nuanțe și curente și tot felul de baze teoretice care se expun prin cafenele. Nu asta trebuie societății acum. Acțiune, o răsturnare radicală, instaurarea puterii celor mulți. Ne vom dezvolta, apoi, propria noastră teorie. Una aplicată la viață, generalizând legile vieții și redându-le criteriul cel mai sigur al adevărului: practica socială.

Petre era cu vreo douăzeci de ani mai în vârstă decât el, cu părul încărunțit prematur, cu fața palidă de atâta stat în casă – de ani de zile se ascundea, era urmărit cu înverșunare, participase la Congresul de înființare a partidului comunist. Autoritățile îl socoteau „revoluționar de profesie”, om care deține și cunoștințe teoretice, dar are și priceperea de a acționa direct, în mijlocul oamenilor. Zâmbise la întrebarea grăbită a lui Toma.

— Depinde de ce filosofie e vorba. Noi o avem pe a noastră, una legată de legile lumii, și nu pornită de la speculații abstracte. Materialismul nu s-a născut acum; are o bună sută de ani. Dar uite că sunt atâția care-l ignoră, care se refugiază în idealism, sondează subconștientul, fac apel la „rațiunea supremă” și abat oamenii de la țelul lor principal – acela de a

trăi liberi și fericiți. Du-te în mijlocul mulțimii, acolo vei găsi adevărata rațiune de a fi a omenirii, acolo vei găsi răspunsul la problemele fundamentale. Nu ți-ar strica puțină școală a vieții. Dacă vrei, îți facem loc la o uzină, vei trăi între oameni, vei simți pulsul evenimentelor...

La prima vedere, Uzina Chimică era departe de ceea ce își imaginase el. Îl izbise mirosul dulceag, neplăcut al cauciucului topit, care domina toate celelalte senzații. Vedea oamenii muncind din greu – încărcau cu lopata un praf înecăcios, supravegheau mașini, manevrau robineți fierbinți sau împărțeau materia neagră, informă, pregătind-o pentru altă fază de fabricație. Vorbeau puțin între ei, cu răsuflarea tăiată de mirosurile acelea iuți și dulci și înecăcioase, de fierbințeala prezentă pretutindeni, de pulberea fină plutind în jur; aveau pe fețe sudoare și negreală, râdeau: „Toate ca toate, aici nu ne plângem niciodată de frig!” Lucrau în hale prost ventilate, între vasele fierbinți, unde se plămădea o pastă vâscoasă fără nume, se amesteca, se revărsa încet în forme, aburind, fumegând, emanând miasmele acelea grele și persistente; peste tot se vedeau inscripții: pericol, otravă, fumatul interzis; cum, când, unde să-i găsești pe oamenii aceștia, să stai de vorbă cu ei, să le-nțelegi păsurile și să le dai curaj în lupta lor? Știau că nu e bine, simțeau, vedeau, înțelegeau, dar unii se împăcau cu soarta, pesimiști și obosiți; alții, înfricoșați de aspre experiențe trecute, se dădeau cu prudență deoparte; câte unii izbucneau pe neașteptate, într-o pornire de revoltă oarbă și ineficace prin individualismul ei; trebuia să facă din ei un tot armonios, să-i determine la unire, la acțiune organizată, dar pe ce cale să ajungă la sufletele lor, să-i îndârjească, să le trezească spiritul combativ, să-i ajute în a-și impune cuvântul în fața patronilor? Patronii erau departe, nu pricepeau nimic din industria lor, lăsaseră unui director toată bătaia de cap; de undeva, dintr-un cerc inaccesibil lor, celor de jos, priveau cu răceală dezastre, trimiteau ajutoare familiei celor accidentați într-o explozie, iar de Crăciun împărțeau mici cadouri cu care încercau să coloreze în trandafiriu traiul negru al oamenilor.

Petre îi indicase câteva nume – oameni serioși, cu vechime în uzină, care învățaseră generații de ucenici, îndrumându-i pe calea grea a meseriei; aveau prestigiu în fața celorlalți, către ei

se îndreptau toate privirile, cuvântul lor era totdeauna ascultat.

Cei de la Uzina Chimică trebuiau să se miște, în tot sectorul și hotărâseră greve în lanț, cu obiective precise: reducerea orelor suplimentare neplătite; creșterea lefurilor; desființarea amenzilor și pedepselor. Metalurgiștii, cei de la fabrica de pâine, apoi depoul de tramvaie și gara se mișcaseră, ziarele relatau, cât le permitea cenzura, atrăgeau atenția asupra condiției vitrege a muncitorului român.

— E rândul vostru, spusese Petre. Încercați mâine, la ieșirea din schimb, o „întrunire zburătoare”, o să-ți dau câteva nume, oameni cu care am mai lucrat, te duci pe la ei cu o listă pentru Ajutorul Roșu și le spui ca mâine, când ies din schimb, să vină-n fața administrației. Sunt băieți buni, dar trebuie scoși din amorțeală…

Atunci îl cunoscuse pe Iordache, de la centrala de abur. Intrase în clădirea scundă, cu geamuri de sus până jos care vibrau de vuietul pulverizatoarelor. Ușa de fier se deschisese cu greu, și de la primul pas îl izbise în față dogoarea celor trei cazane. O trântise în urma lui, dar nu auzise niciun zgomot, toate sunetele se topeau în vuietul acela profund al flăcărilor pulsând cu putere spre adâncuri negre și misterioase. Iordache se ivise aproape imediat dintre conductele groase ca trunchiurile de copac; venea zâmbind, ștergându-se pe mâini cu un șomoiog de cârpe. Toma îi vorbise, fără să-și audă glasul; omul râsese ridicând palma la tâmplă, într-un vag salut milităresc. Apoi se apropiase de urechea lui: îi spunea, mai degrabă îi striga ceva și Toma constatase cu umilință că nu prinde decât cuvinte disparate:

— Mi-a spus Petre… Te-am văzut la poartă, dimineața. O să-ți placă aici… Muncă grea, dar oamenii cumsecade… Asta-i slujba mea. Puterea uzinei, fără abur îngheață compoziția în cuve… Am fost la marină, fochist… Mai greu ca aici. Balansul, știi? Ai mers vreodată pe mare? Făcuse semn negativ din cap.

— Lucrul dracului, te lovești de toate alea, și când ai alături numai fiare încinse, nu-i de glumă.

Arătase cu un gest tandru-disprețuitor spre cele trei cazane vuitoare. Mai pe urmă îl trăsese în spate, unde zgomotul pulverizatoarelor ajungea mult potolit. Îi spusese despre ce e vorba și Iordache acceptase imediat.

— Mi-a spus Petre că o să-mi dea de știre. Să facem și noi ceva, să ne mișcăm. Oamenii sunt nemulțumiți, cârtesc, direcția se face că n-aude.

— Facem mâine la două o întrunire zburătoare. Cerem opt ore de muncă și plata orelor suplimentare. O să spunem ceva și despre războiu…

Cu ceilalți, de la malaxoare, fusese la fel de ușor. Parcă toți nu așteptau decât semnalul: trebuia, așadar, cineva să-i scoată din amorțeală. Unul singur, nea Gică de la secția de vulcanizare, un om în vârstă, mic și slab, cu înfățișare umilă, încercase să se sustragă:

— Treaba voastră, eu nu mă bag. Dacă ne dau afară? Am copii, am familie…

— N-au să ne dea pe toți, nea Gică. Tocmai, dacă suntem uniți, n-au ce să ne facă.

— Nu mă bag, repetase omul plecând privirea.

Dar la ora fixată sosise și el din hală. De la cazane se oprise aburul, aburul acela fierbinte, uscat, fără de care procesul tehnologic nu mai putea continua. Nea Gică se lăsase târât de șuvoiul oamenilor cu fețe și mâini negre, se îndrepta spre pavilionul administrativ. Se ivise la iuțeală și o pancardă roșie, pe care scria cu litere negre, groase: „Jos războiul! Vrem pâine! Vrem 8 ore de muncă!” Iordache ieșise în curte fără să-și pună cămașa, purtând pe umeri și pe piept semnul muncii lui grele – dâre de negru de fum. Glasul lui puternic le domina pe toate celelalte: înainta cu pași legănați spre clădirea cu etaj a administrației și striga: „Vrem opt ore! Jos războiul! Pâine, pace!” Pe treptele administrației apăruse un om înalt, în costum gri, cu cămașă albă imaculată, contrastând puternic cu salopetele negre ale celor din curte.

— Oameni buni, duceți-vă la locurile voastre, că vă taie ziua!

Izbucniseră râsete batjocoritoare:

— Ce să ne mai taie? Și-așa muncim pe nimic.

— Să vină directorul!

— Vrem opt ore de muncă!

— Tocmai acum faceți scandal, când au venit delegații germani în uzină? Vreți să ne lase fără comenzi, să șomăm cu toții?

— Ei nu știu că lucrăm douăsprezece ore! tunase glasul lui

Iordache. Să vină aici, să le spunem și lor ce ne doare!

Mulțimea din jurul lui tălăzuise, aprobând zgomotos ultimele cuvinte. Funcționarul – un trepăduș al direcției – privise nehotărât în jurul lui, apoi ridicase mâna, lăsând să se vadă manșete de un alb sclipitor:

— Bine, așteptați în liniște, să-l chem pe domnul, director.

Directorul apăruse aproape imediat în ușa înaltă. Era un om în vârstă, cu figură aspră, cu maxilare proeminente, care-i dădeau o înfățișare agresivă:

— Dacă-n zece minute nu reluați lucrul, chem poliția.

— Ei, și? spusese Iordache făcând un pas înainte. O să lucreze poliția în locul nostru?

— Iordache, tu ai pus la cale comedia asta? Vrei s-ajungi la bașcă?

Un strigăt din zeci de piepturi ripostase acestei amenințări. Directorul ridicase iarăși mâna:

— Măi băieți, fiți înțelegători. Ce vreți, hai mai bine să discutăm civilizat!

— Vrem opt ore de lucru! Vrem plata orelor suplimentare! Vrem pace!

— Pace nu-mi cereți mie, că nu-mi stă în putere. Cu programul și cu orele suplimentare o să discutăm în consiliul de administrație. Hai, duceți-vă la lucru.

— Nu plecăm de-aici. Sunteți director, trebuie să luați o hotărâre. Lucrăm în aerul ăla otrăvit zece și douăsprezece ore pe zi! Mai rău ca robii!

Directorul le făcuse iarăși semn să se potolească:

— Fiți înțelegători, avem comenzi, nu putem opri uzina, ce dumnezeu! O să vi se plătească orele suplimentare, mai mult nu se poate deocamdată.

— Bine și-atât, spusese Iordache în numele tuturor. Numai să nu uitați. Hai fraților la lucru!

Fusese, totuși, o victorie. Oamenii se întorseseră, râzând și glumind, la locurile lor, ușurați ca de-o povară îndelung purtată pe suflet. Iordache și ceilalți din celula comunistă, toți numai inimă, gata să se avânte indiferent de riscuri, își câștigaseră respectul tuturor. Reușita „întrunirii zburătoare” îi convinsese și pe cei care mai șovăiau, îi scosese din amorțeală pe resemnați, dăduse curaj sfioșilor.

— Singura cale e lupta, v-ați convins. Uniți, reprezentăm o forță, le spusese a doua zi.

Direcția se ținuse de cuvânt un timp, după aceea șefii de secții începuseră iarăși cu amenzile, recuperând astfel banii plătiți pe orele suplimentare.

— Li s-a făcut de scandal, amenințau oamenii la chenzină, agitând plicurile subțiate.

Se apucase să pregătească o nouă acțiune, mai puternică decât prima. Momentul era prielnic, războiul începuse să-și arate colții, prin oraș apăruseră soldați răniți, tot mai multe femei purtau doliu, cuvântul de ordine era încetarea războiului; se plănuia o acțiune mare, în toate fabricile din sector; dar într-o zi, pe când ducea manifeste antirăzboinice pentru băieții de la uzină, simțise o mână cuprinzându-l strâns de cot:

— Nicio mișcare. În numele legii, ești arestat.

Dar a trecut și asta, doi ani, șapte sute treizeci de zile desprins de lume, de frământările ei, de viața însăși; și iat-o aici, acum, pe stradă, viața – se miră că nu-l mai încearcă bucuria năvalnică a primei ore, interesul proaspăt cu care privea orașul, oamenii; puțină oboseală, puțină tristețe, asta simțea acum.

Un pluton se apropia, se auzea pasul cadențat al bocancilor lovind caldarâmul. Ostașii – posomorâți, cu bărbi crescute, cu uniforme ponosite – arătau cam bătrâni, asta și erau, oameni trecuți de prima tinerețe, împovărați de arme și de griji, puțin aduși de spate sub uniformele grosolane. Ofițerul care-i comanda era pe potriva lor: un locotenent rezervist, purtând bocanci în loc de cizme. Mergea alături de ei, fără pic de entuziasm. Nu-l preocupa nici măcar pasul cam alandala al soldaților, cadența aceea lejeră pe care numai cei sătui de armată o adoptă. Pe lângă ei trecu o mașină germană, un *Mercedes* cu patru uși, purtând steguleț cu zvastică pe o aripă. Toma avu timp să vadă, pe locul din dreapta, un ofițer înalt, cu obrajii palizi bine rași, care nu catadicsi să arunce nici măcar o privire soldaților.

Altfel își amintea orașul în nopțile fără somn din celulă. Cișmigiul invadat de fete în uniforme de școală; șirul de trăsuri lăcuite de pe Calea Victoriei; tramvaiele înghițind mulțimi grăbite la ora schimbului de dimineață; vânzători de ziare strigând cât îi ținea gura; bătrâni cu melon; automobile sport;

lumini; florărese; reclame cu „Șampania Mott”, peste tot.

Acum nimic din toate astea; pe chioșcul rotund de ziare un afiș sumbru – un chip cenușiu pecetluindu-și buzele cu arătătorul, iar dedesubt versurile: *„Cine limbă lungă are, Cinci ani va săpa la sare”*; pe calcanul neîngrijit al unei case, var proaspăt acoperea o inscripție abia vizibilă: „Jos războiul”; în fața unei băcănii lume tăcută și tristă, mai mult femei și bătrâni. O patrulă germană trecu pe-alături de trotuar în cadență, cinci soldați și un subofițer, în flanc câte unul, cu priviri țintă înainte, pășind siguri și indiferenți, fără grabă. Lumea îi ocolea; un bătrân înalt și drept, după toate aparențele un fost militar, privi peste umăr spre ei; poate că a făcut războiul celălalt, își zise Toma, oare ce gândește bătrânul văzându-i? În fața Gării de Nord, pe Calea Griviței, două ambulanțe erau oprite pe linia tramvaiului și militari grăbiți aduceau tărgi cu răniți. Sosise un tren sanitar, fără-ndoială, și lumea din tramvaiul ticsit aștepta răbdătoare, fără proteste; o bătrână într-un loden cenușiu coborî, se îndreptă cu pas ferm spre ambulanță, dărui ceva unui rănit. Se mai apropiară câțiva inși, oameni de prin cartier, probabil, care intrară în vorbă cu sanitarii și cu răniții. Toma privea scena cu inima strânsă. Prin zidurile groase ale închisorii veștile treceau greu; câteva cuvinte, strecurate din gură-n gură, în timpul plimbării de seară— se deprinseseră să-și vorbească scurt, cu glas abia auzit, fără să miște buzele. Au băgat cartele; razie mare în Colentina; pierderi pe front; un comitet regional căzut aproape în întregime; percheziții; bocanci cu tălpi de lemn; explozie la fabrica de muniții; cinci inși executați; dezertori fugiți în munți; un general destituit de Antonescu; sute de morți într-o zi. Dar totul părea depărtat, oarecum abstract, așa cum înainte citea reportaje despre pigmeii din Africa sau despre obiceiurile din Orient; acum, în fața gării, vedea ce e de fapt războiul: tărgile cenușii mirosind a suferință și bătrâna dăruind unui rănit din puținul ei.

Intrând în gară se simți deodată stingher, copleșit, amenințat de mulțimea aceea anonimă – oameni posomorâți, nerași, preocupați, mergând parcă la întâmplare, lovindu-se unii de alții fără să reacționeze, ca și cum ar fi fost orbi sau nepăsători; lungeau gâtul în căutarea unei tăblițe indicatoare, se strigau, se îmbrânceau. După doi ani de singurătate, în amorțeala cenușie

a închisorii, se găsea aruncat deodată în această mulțime pestriță și fremătătoare. Apăsarea spori deodată, un gând ca un fulger îl înfioră de-a binelea: dacă nu-l găsea pe Nistor? Pierdea singura legătură posibilă, singurul punct de sprijin în lumea aceasta tulburată de război... Dar iată-l, statura lui de neconfundat, masiv, aproape gras, cu ceafa rasă acoperită de chipiu, făcându-și de lucru cu felinarul de la capătul liniei. Își reprimă impulsul de a se repezi spre el – primul om apropiat pe care-l vedea după doi ani de zile – își reprimă și zâmbetul, la fel făcu și Nistor, o simplă mișcare din sprâncene, un semn. Îl urmă de la distanță, îl văzu așezându-se pe o bancă, se așeză și el puțin mai departe, ca un străin.

— Bine-ai venit, spuse Nistor fără să-l privească. Aș vrea să te îmbrățișez, dar nu-i momentul.

— Și eu la fel. *Acolo* am devenit mai sentimental.

— Și mai... subțirel. Arăți ca o stafie. Trebuie să te refaci, o să avem grijă de asta.

— Mai ales cu frigul nu m-am împăcat. Cea mai cumplită tortură, să nu te-ncălzești niciodată. Am tremurat pentru zece vieți. Și singurătatea. Săptămâni întregi să nu scoți un cuvânt, uneori vorbeam singur, ca să-mi aud vocea. Recitam poezii, până venea gardianul și ridica vizeta. Nu-mi spunea o vorbă, se uita la mine, atât. Și-mi pierea glasul... Când ne scoteau la muncă, era bine. M-am calificat acolo, am învățat să sculptez. Făceam mobilă pentru casele boierești. Ne plăcea să lucrăm; când faci ceva, trece vremea mai ușor. Și ei știau asta. Cum nu le convenea ceva, îi auzeai: „Vă tai munca!” Un instrument formidabil în mâna lor. N-ai idee ce...

— Am idee, îl întrerupse Nistor. Am fost și eu închis, în trei’ș’patru... Dar n-avem timp de amintiri. Spune, n-ai fost urmărit?

— Ei! Ce să mai scoată de la mine, când abia am ieșit de la...? Nea Nistore, cum de-ai reușit să-mi trimiți scrisoarea?

— Destul de greu. Nu izbuteam să ne facem o legătură acolo, când eram pe punctul să reușim, băgau și ei de seamă, omul respectiv era mutat cine știe unde. Un gardian, un asistent medical, căruțașul de la aprovizionare... gata să intre la apă bieții oameni. În cele din urmă l-am găsit pe individul ăla. Are un frate mai mare la noi, la depou, și cum se-ntâmplă, fratele mai

mare îl ceartă mereu c-a ajuns ce-a ajuns, că putea să-și găsească o meserie mai acătării decât asta, și-atunci n-a fost greu să-l convingă, dovedește și tu o dată că ești om, că poți face ceva pentru oameni, mi-a povestit discuția pe urmă, bine, dar îți dai seama ce risc, e singura cale să-ți recâștigi ceva din stima pe care ți-ai pierdut-o când ai îmbrăcat uniforma lor…

— Frumos discurs, ar fi trebuit să-l audă și alții, mai ales individul de la atelier, o bestie, nimic nu-i plăcea din ce făceam, și lucram bine, pe-ndelete, finisam picioarele de mese până luceau ca sticla, am învățat tâmplărie de lux acolo… Și pe-aici ce e, vești de afară n-am prea avut, când și când auzeam zvonuri, a căzut și cutare, în ziua aia mâncam în silă și ne arătam colții la gardieni, și ei erau voioși fiindcă știau despre ce e vorba…

— Da, în vara asta a fost prăpăd, ne lăsaseră o vreme în pace, tactică nouă, asta a slăbit vigilența unora dintre noi, începuseră să se întâlnească mai fără frică; au fost urmăriți, pândiți, ne-au aflat legăturile, casele de refugiu, tipografia, ai noștri n-au simțit nimic, ne-or fi strecurat și vreun agent, greu de aflat, dar aflăm noi până la urmă, știu eu? Într-o noapte i-au ridicat pe mai toți, au distrus tipografia, au dezgropat materialele de sub dușumele; sute de percheziții într-o noapte, îți dai seama. Eu am scăpat ca prin minune. Abia am prins de veste, am ieșit când ei erau în colțul străzii, m-am ascuns într-o grădină, m-au căutat, îi auzeam vorbind, trecând pe lângă gard; bine că n-aveau câini. M-am dus la Bolintin, la niște neamuri, și două săptămâni n-am făcut nicio mișcare; nu știam câți dintre ai noștri mai rămăseseră. Mă frământam, nu dormeam noaptea… Știi cum e, noaptea mai ales, te cuprind tot felul de gânduri negre.

— Credeam că numai mie mi se-ntâmplă, râse Toma cu amărăciune.

— Ziua îmi mai veneam în fire, îmi spuneam că trebuie să am răbdare, știam că la primul pas imprudent sunt pierdut și-i vâr în necaz și pe alții. Pe urmă mi-am luat inima-n dinți, m-am întors în oraș, am luat-o din aproape-n aproape și mi-am regăsit legăturile. Căderea aceea lovise organizația, dar nu reușise s-o distrugă; ne-am refăcut; am strâns bani și am căutat avocați pentru proces… S-a lăsat cu pedepse grele, după cum cred că știi.

— Am auzit, spuse Toma cu tristețe. Încercam să ne consolăm că sunt zvonuri, exagerări, ca să ne strivească moralul, dar pe urmă îi vedeam venind cu duba, le auzeam numele la apel…

— Asta te demoralizează mai rău, încuviință Nistor. Ei, principalul e că ai scăpat. Pe mulți, după expirarea pedepsei, îi transferă în lagăr în loc să-i lase liberi. Sunt sute de-ai noștri la Târgu-Jiu și-n alte părți. E țara plină de închisori și de lagăre.

— Dar tot nu-ncăpem toți, râse Toma. Oricâte lagăre ar face.

O femeie grasă, cu pălărie albă și un *deux-pieces* de tafta mov mulat pe șoldurile masive, se opri în dreptul lui Nistor, cu capul-întors spre hamalul țigănos și slab, care ducea pe umăr un geamantan uriaș de piele:

— Hai odată, omule, că pierd trenul!

— Nici nu l-a tras, coniță. De-o săptămână încoace pleacă tot cu întârziere.

Femeia se întoarse spre Nistor cu un aer agresiv:

— Nu pricep ce faceți dumneavoastră, chefereul. Păi să fi văzut anul trecut, când am fost la Florența…

— Tot prin Piatra Olt? întrebă Nistor.

Grăsana pufni scandalizată de impertinența lui și porni mai departe, mototolind o batistă în pumn. Hamalul o urmă gâfâind.

— Mai sunt și d-ăștia, parcă de pe altă lume, spuse Nistor. Auzi, se vaită că-ntârzie trenul. Alții trec prin nenorociri mai mari. Raziile s-au înăsprit iarăși. A dat ordin mareșalul personal…

Un tren arhiplin se arătă în capătul peronului. Oamenii se repeziră să-l întâmpine. Trenul se opri scrâșnind, mulțimea coborî grăbită. Toma privea în tăcere defilarea călătorilor – femei cu copii în brațe, bătrâne în haine de doliu, soldați slăbănogi și nebărbieriți, tineri mergând îmbrățișați ca după o lungă despărțire, domni importanți cu serviete burdușite, un șuvoi de oameni grăbind în același sens. Peronul se goli repede; un bețiv în trenci, cu pălăria tăvălită prin praf, cu privirea rătăcită, se așeză la celălalt capăt al băncii, pe partea lui Nistor, puse un sac alături și-și propti capul pe el. Nistor îi aruncă o privire:

— Ei, frățioare, unde mergi?

Îl scutură de umăr. Bețivanul se apără alene cu mâna, ca de-o muscă supărătoare, și mormăi ceva neînțeles.

— Unde mergi dumneata? stărui Nistor. Ai grijă să nu pierzi trenul.

— Diseară, bolborosi individul. La neamuri, la Moldova. N-am dormit de două nopți.

— Și ai tras și-o țuică, ai?

— Două, dom' șef. Două litre, colea pe Grivița…

Își turti pălăria pe-o ureche, apoi se ridică și se mută pe altă bancă. Nistor făcu un semn liniștitor cu mâna și se apropie mai mult de Toma:

— Tot felul de oameni… Am devenit foarte prudenți de când cu…

— N-are figură de iscoadă.

— Nimeni n-are. Dac-ar avea, ai ști să te ferești. Ascultă, ai fost pe-acasă?

— Nu, vin direct de-acolo. Nici nu știu dacă mai am casă.

— Ți-am păstrat-o noi. Am plătit chiria, proprietăreasa părea cumsecade, nu-i pasă că lipsești, așa zicea, abia nu-i mai afumi pereții.

— Hoașca naibii, râse Toma. Oricum, nu m-aș fi dus acolo înainte să ne întâlnim. Ai potrivit bine ziua.

— Eah! Simplă aritmetică. Meritul lor: nu țin oamenii peste termene. Singurul risc ar fi fost să te trimită în lagăr, ți-am spus.

— Precum vezi, m-au lăsat în pace.

— Nu te bucura prea repede. Au tot felul de metode… Ce-i drept, nici ieri, nici azi nu s-au văzut agenți prin mahalaua ta. Du-te liniștit la domiciliu. Asta o să-i liniștească, dacă sunt curioși să afle ce faci după ce-ai scăpat.

— Ți-am spus, nu m-a urmărit nimeni.

— Bun. Uite aici niște bani.

— Nea Nistore, nu trebuie… Mulțumesc frumos.

— Nu-mi mulțumi mie. Sunt de la Ajutorul Roșu. Mănâncă, plimbă-te, pune-te pe picioare. Dacă e liniște, de azi într-o săptămână te prezinți la Petre.

— Unde-l găsesc?

— Nu știu nici eu. Te duce tehniciana. Te-ntâlnești cu ea lunea viitoare la douăsprezece și-un sfert, la ceas la Universitate.

— Cum o recunosc!

— E o fată frumoasă. Când ajunge lângă tine își potrivește ceasul. Are părul blond, scurt, fața rotundă, ochi albaștri…

— Destule amănunte. O fată frumoasă e frumoasă și-atât.

— Acum pleacă, spuse Nistor. Îți strâng mâna în gând. Nu uita, miercurea viitoare. Ai grijă să nu întârzii la întâlnire. Ar fi imprudent.

— Și nepoliticos, râse Toma ridicându-se.

ARHIVA I

Ghearele hitlerismului cotropitor, după ce au sfâșiat Cehoslovacia, se pregătesc să se înfigă în trupul României. Păsările de pradă care stăpânesc azi în Germania, încurajate de vânzarea rușinoasă de la München, rotesc tot mai îndrăzneț deasupra pământului țării noastre, bogat în grâne și petrol.

(Manifest al P.C.R., noiembrie 1938)

La această ședință au participat: CEAUȘESCU NICOLAE, domiciliat în comuna suburbană Andronache, un tânăr comunist de la C.F.R., altul de la Leonida și un membru din partea localei București. S-a repartizat munca între cei trei membri ai comisiunii astfel: CEAUȘESCU a fost delegat cu munca de organizare a tinerilor comuniști din sindicate, cel de la Leonida se va ocupa cu activitatea printre premilitari, iar cel de la C.F.R. printre străjeri.

(Notă informativă a Grupului detectivilor, 14 februarie 1939)

P.C.R. declară: comuniștii vor lupta cu arma în mână în primele rânduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front patriotic contra lui Hitler și a aliaților săi revizioniști.

(Apel al C.C. al P.C.R., 17 martie 1939)

Prezența dumneavoastră în capul statului legionar trebuie să fie o garanție pentru ordinea publică... Or, diferitele ceremonii care au avut loc în ultimul timp pe care le-ați prezidat au avut tocmai efectul contrar... Rezultatul a fost măcelurile întâmplate în ultimele zile.

(C. I. C. Brătianu către Ion Antonescu, 5 decembrie 1940)

Deși am făcut lege specială, foarte severă și deși mi se semnalează de toți această propagandă, până acum nu văd nicio condamnare, pe care o doresc exemplară. Toți se mulțumesc să prezinte propaganda comunistă prin considerațiuni generale, fără a da cazuri concrete; cer preciziuni și pedepse.

(Ion Antonescu, 12 ianuarie 1941)

Nu-i necesar să ținem cont de viața altui popor, și noi trebuie să ne planificăm relațiile cu România în concordanță cu acest principiu.

(Martin Borman, 16 iulie 1941)

Aș vrea să afirm din nou Excelenței Voastre că în campania pe care am început-o voi lupta împreună cu armata germană până la atingerea obiectivului final.

(Ion Antonescu către Adolf Hitler, 30 iulie 1941)

Au venit niște domni cu pachete pentru a le împărți răniților. Profitând de ocazie, când nu era nimeni din personalul spitalului în saloane, au împărțit broșuri comuniste, după care au plecat.

(Raport al poliției din Ploiești, decembrie 1941)

Cum am mai raportat, pe scurt, verbal, cred că trebuie ținut seama și de faptul că românul nu se va bate bucuros departe de țara sa.

(Referatul nr. 58 al generalului Iosif Iacobici către I. Antonescu, 8 ianuarie 1942)

Comuniștii trebuie să găsească metodele și formele de propagandă între soldați pentru apărarea intereselor lor vitale, pentru hrană mai bună, împotriva bătăii reintroduse prin lege de către călăul Antonescu, pentru un tratament omenesc, împotriva corvezilor și muncilor distrugătoare și înjosirii de către armata germană etc.

(Rezoluția C.C. al P.C.R., ianuarie 1942)

Sunt convins și e vădit că nemții ne speculează și caută să ne stoarcă așa fel ca să fim robiți pentru totdeauna. Îi urăsc, dar nu am ce să fac.

(General C. Vasiliu-Rășcanu, jurnal, 26.III.1942)

Peste 30 de generali și colonei în frunte cu Iacobici, fost ministru de război și șef de stat-major, au fost înlăturați din armată; unii sunt internați în lagăre de concentrare, alții și-au dat demisia în semn de protest împotriva continuării războiului lui Hitler.

(Manifest al P.C.R., septembrie 1942)

În trupa de instruit sunt mulți care au fost câștigați de propaganda comunistă.

(Dare de seamă a Diviziei 4 infanterie, ianuarie 1943)

Este adevărat că în relațiile de decontare germano-române există un solid creditor în favoarea României de peste 500 milioane mărci germane.

(Scrisoarea ambasadorului Karl Clodius către guvernul german, 20 februarie 1943)

Colonelul Ursu, șeful Biroului 2 al unui comandament militar din București, își întâmpină subalternul cu o privire ușor amuzată:

— Bine-ai venit, amice. Cam greu te-ai hotărât în dimineața asta.

Locotenentul de rezervă George Brezeanu, proaspăt avocat în „civilie”, mai păstra, în ciuda celor trei ani de muncă în clădirea sobră, cu ziduri groase, a comandamentului, ceva din exuberanța studenției. Închise ușa, făcu un pas înainte și se dezvinovăți ducând la piept mâna în care-și ținea pălăria:

— Mea culpa, domnule colonel. Azi-noapte am cam lungit-o cu un amic. Vorbea despre o bancă fantomă și m-am gândit că v-ar interesa.

— O bancă fantomă? I-ar interesa mai degrabă pe cei de la S.S.I. Oricum, să faci un raport. Dar mai întâi ia loc și citește asta.

George Brezeanu se așează în fotoliul din fața biroului și luă hârtia dintre degetele îngrijite ale colonelului. Parcurse cele câteva rânduri dactilografiate și ridică privirea:

— „Comunist periculos”. Cam vagă formula și cam des folosită de domnii de la Siguranță. Văd că preferă să ne paseze nouă mingea.

— Lasă limbajul de cronicar sportiv. Mi s-a atras atenția și prin telefon: e o problemă care vizează direct armata. Acest Dumitru Toma se află de mult în vederile lor. O biografie destul de încărcată. Suspectat de activitate comunistă încă din liceu. Colaborări la reviste de stânga. În ’39, ca soldat, a luat legătura cu militari concentrați, comuniști urmăriți de Siguranță. A rupt un steag german arborat la un magazin de mostre. După lăsarea la vatră, a lucrat la Uzina Chimică. În septembrie 1941 a fost arestat și condamnat la doi ani închisoare.

— Pentru steagul acela?

— Nu, ceva mai grav. S-au găsit asupra lui manifeste comuniste. În cazuri de-astea, domnul mareșal e necruțător. Mă întreb de ce nu l-a internat în lagăr acum, după terminarea pedepsei.

— Păi n-a stat destul la…?

— Ești naiv, zâmbi colonelul Ursu. Crezi că s-a rezolvat ceva cu asta? Încă n-am auzit ca un comunist, odată ieșit din închisoare, să depună armele. Pedepsele astea sunt inutile. E ca și cum ai vrea să oprești iarba să crească. N-au ajutat nici măcar condamnările la moarte. Comuniștii – cum să-ți spun? —, deși sunt legalmente adversarii noștri, nu mă pot împiedica să nu-i admir. Niște oameni tari, care știu ce vor. Iar când țara a fost la ananghie, în ’39, ei au fost cei dintâi care s-au prezentat la cazarmă, ții minte?

— Eram student pe-atunci, spuse George plecând privirea stingherit.

— Așa e, uitasem. Ei bine, ne-au căzut în mână ziare și manifeste de-ale lor. Îi îndemnau pe oameni să se prezinte cu toții, ăsta era cuvântul de ordine, pentru independența țării... O atitudine patriotică, orice s-ar spune.

— Asemenea lucruri se uită repede.

— Nu toată lumea le uită. Eu, unul, ți-am spus: deși îmi sunt adversari, îi admir.

— Totuși, domnul mareșal e mai aspru cu ei decât este cu legionarii. Cum să ne explicăm asta, domnule colonel?

— Aici nu mai e vorba de sentimente patriotice, ci de o problemă socială. Ce urmăreau legionarii? Să schimbe un guvern cu altul, un proprietar cu altul. Comuniștii vor mai mult: să desființeze proprietatea. În ochii proprietarilor, asta-i cea mai mare crimă. Să-ți explic mai departe?

— Nu-i nevoie, zâmbi George.

— Meseria noastră are o regulă de fier: să fii credincios țării. Într-o vreme m-au trimis să-l supraveghez pe prințul Carol în Franța și-n Elveția; se temeau că ar putea pregăti o întoarcere în țară prin forță... Pe urmă, când a venit Carol pe tron, a trebuit să-i supraveghez pe adversarii lui.

— Munca în Biroul 2 oferă tot felul de surprize, comentă George pe un ton neutru.

— Numai aparent. În realitate, care surprize? Sensul muncii noastre rămâne același: să apărăm interesele țării. Să ferim armata de influențe primejdioase, care-ar dezorganiza-o.

George urmări rotocolul de fum iscat din țigara colonelului. De fapt încerca să evalueze tot ce auzea. Nu era prima discuție de principii cu șeful său.

Colonelul Ursu îi impunea prin maturitatea cu care-și formula opiniile. Era un adevărat ofițer de contrainformații: dinamic, cult, cu inteligență ascuțită și gândire suplă. Fără să fie atletic, avea o ținută sportivă. Fruntea înaltă și ochii pătrunzători, bărbia fermă, buzele precis conturate îi dădeau expresia unui om de acțiune, dar și a unui spirit speculativ. După înfățișare, ai fi zis că are patruzeci de ani; de fapt, trecuse de cincizeci, dar, ca toți oamenii cu echilibru interior, îmbătrânea greu. Avea relații întinse în diferite cercuri și izbutea să afle înaintea altora lucrurile care-l interesau. George simți că mai trebuie să existe ceva dincolo de hârtia oficială pe care-o pusese alături de el, pe brațul fotoliului.

— Mă tot întreb de ce ne cer ajutor în cazul acestui Toma, spuse el. Ei l-au urmărit, l-au arestat, i-au făcut dosarul, ce amestec avem noi?

Colonelul frunzări dosarul subțire din fața lui și ridică privirea:

— Îl consideră o persoană care interesează direct armata. Nu uita că a făcut propagandă printre soldați, a avut legături în unități. Ei bănuiesc că Toma o să-și reia activitatea în rândul militarilor, mai ales acum, pe timp de război. Și ar mai fi o explicație: nu prea au încredere în agenții lor când e vorba de lucruri mai sensibile. Propaganda comunistă din armată folosește alte metode decât în fabrică, printre muncitori. Ca urmare, și pentru combaterea ei se cer alte metode. La fabrică scotocești prin hainele oamenilor la vestiar, le controlezi genții la poartă, dai de manifeste, umflă-l, vorba lui Caragiale. În armată lucrurile se complică. Ostașii umblă prin trenuri, pleacă și vin din permisii, așteaptă prin gări, zac în spitale, păzesc depozite, fel de fel de situații. Câți agenți le-ar trebui? E mai simplu să pasezi mingea, vorba dumitale, în mâna contra-informațiilor...

— Aș vrea să știu, practic, ce-mi revine de făcut în acest caz.

— Deocamdată n-am nici eu un plan precis. Aș zice, de pildă, să-l supraveghezi câteva săptămâni și să vezi ce face: se apropie de cazărmi? Frecventează locuri unde sunt militari? Se duce prin gări, prin spitale sau prin cârciumile unde intră soldații? Dacă nu constatăm nimic suspect, dacă acțiunile lui nu vizează armata, atunci trimitem Siguranței o notă informativă și-i invităm politicos pe domnii de acolo să continue ei

supravegherea, întrucât noi avem alte misiuni.

— Au să se mulțumească cu o notă informativă?

— Ce altceva să le dăm, dacă n-avem? În orice caz, omul trebuie luat imediat în primire. Ieri a ieșit din închisoare; avem aici o copie după dosarul lui. Uită-te prin acte, reține amănuntele importante și fă-ți un plan de acțiune. Între timp mai văd rapoartele din unități. Se pare că iar s-au intensificat acțiunile comuniștilor. Peste o oră vii la mine cu planul.

— Am înțeles, domnule colonel.

Luă dosarul, puse pălăria deasupra lui și părăsi încăperea cu același aer nepăsător. Îl stăpânea o emoție intensă; avea în mână dosarul, nu dosarul, soarta unui prieten necunoscut. Trebuia să-l ajute, să întreprindă o acțiune din care, fără să dea de bănuit colonelului, Toma să iasă nevinovat ca un prunc. Ah, de-ar putea lua legătura cu „profesorul”, să-i ceară părerea, să-l ajute în acest răstimp de-o oră să găsească cea mai potrivită cale de urmat…

Din păcate „profesorul” îi interzisese să-l caute:

— Te găsim noi când avem nevoie.

Și-l găseau, e drept, destul de des, uneori doar ca să-l întrebe din ochi: ceva nou care ne-ar putea interesa? „Profesorul” traversa ca din întâmplare o dată cu el, apropiindu-se apoi, ca să-i spună, în treacăt, două-trei cuvinte… George Brezeanu se așează posomorât la biroul lui din camera alăturată, unde era aer curat – colegii lui, fumători înrăiți, erau plecați în misiune – și frig, ca-n orice birou în diminețile de septembrie, după ploaie. Încăperea îi devenise familiară, se gândi că, una peste alta, petrece mai mult timp aici decât în garsoniera lui din Piața Lahovary, pe care unchiul Aurică i-o cumpărase în primul an de studenție.

— Ești băiat mare acum, trebuie să duci viață independentă. Nu te gonesc, casa asta-i destul de mare, poți rămâne în ea o sută de ani dacă ai chef. Dar am planuri mari cu tine. Învață să te conduci singur, să trăiești pe picioarele tale.

Găzduise acolo câteva întruniri ale comitetului studenților progresiști. Grupul Detectivilor – din Poliția capitalei – nu uita nimic; făcuse un mic referat când fusese vorba să devină ofițer în Biroul 2. Dar unchiul Aurică știuse să contracareze totul, ca totdeauna.

Își aminti cum se luptase unchiul pentru a-i obține acest post atunci, în primăvara lui 1941. Într-o noapte, una dintre sondele lui sărise în aer. Se șoptea că ar fi fost mâna Intelligence Service-ului; venise la fața locului o comisie de anchetă în care intra și un specialist german. Nu descoperiseră nicio urmă, dar unchiul Aurică amenințase că se retrage din afaceri, că sonda aceea l-a costat o avere; ca să-l potolească, cei din comisie îi aduseseră aminte de nepotul lui, băiat firav care n-ar fi suportat asprimile vieții de cazarmă…

— Ofițer de contrainformații? sărise George auzind vestea. Tocmai dumneata îmi propui așa ceva? Mai bine soldat de rând, decât să…

— Lasă copilăriile, îl somase unchiul trântind fără rost un sertar al biroului său florentin. Abia i-am făcut să te primească.

— Te-ai mai și rugat de ei!?

— Misiunea mea e să te ocrotesc ca pe copilul meu. I-am făgăduit bietului Ghiță. Așa că bagă-n cap tot ce-ți spun. De două zile alerg ca să-ți clarific situația. În contrainformațiile militare nu se pătrunde așa ușor. Cei din poliție te aveau pe-o listă, ai aderat la o asociație de stânga sau așa ceva. Nu știam că ai înclinații proletare.

— E cam mult zis. De fapt, era o simplă societate studențească…

Tăcuse. Nimeni nu trebuia să afle mai mult…

— Mă rog. A trebuit să pledez pentru tine. Le-am spus că a fost o întâmplare, că ai fost luat pe sus de câțiva dintre colegii tăi, că de fapt ești bun patriot și o să-ți faci datoria.

— Datoria față de cine? Dumneata, anglofil convins, te dai de partea generalului? Nu pricep nimic.

— Nici nu e nevoie. Deocamdată uită-te mai bine în jurul tău. Englezii ne-au lăsat în voia soartei, ni s-au ciuntit granițele, abia am scăpat de legionari, în țară avem sute de mii de nemți înarmați până-n dinți, iar războiul ne înconjoară din toate părțile. Cât crezi că mai putem rezista în neutralitate? Vreau să te știu teafăr și sănătos, ăsta-i principalul. Așa că păstrează-ți părerile și fă ce-ți spun eu. Ia-ți postul în primire, învață ce trebuie să faci și ține minte că mi-am pus obrazul pentru tine. Ai fi preferat să bați câmpul cu o raniță în spate?

În schimb „profesorul”, legătura lui de la Uniunea Tineretului

Comunist se bucurase:

— În contrainformații? Grozavă idee. Du-te, nu mai sta pe gânduri. Ai grijă să nu te dai de gol. Acolo lucrează oameni de meserie, fii cu ochii-n patru. Noi o să te acoperim cât mai bine. Deocamdată suspendăm orice legătură. Te găsim când e absolută nevoie. Să fii la curent cu ce se întâmplă, asta ne va fi de mare folos. Rămâi acolo, cât mai bine ascuns.

— Preferam o sarcină mai…

— E o sarcină importantă, accentuase „profesorul”. Avem mare nădejde în tine. Fă ce poți acolo, ca să fii util și să le câștigi încrederea.

Unchiul Aurică umblase, pusese în mișcare relații, în cele din urmă îi dăduse la mână o scrisoare către „conul Mandache”, colonelul Ursu, șeful Biroului 2 al unui comandament. Colonelul Ursu îi plăcuse de la prima întâlnire: glas ferm, gesturi precise, privire pătrunzătoare. Îl întâmpinase în ușa biroului, îi strânsese mâna puternic, aproape până la durere, și-i spusese cu un zâmbet:

— Așadar, încă un intelectual! Ca să fiu sincer, preferam un profesionist. Avem o muncă plină de surprize.

— Credeți că n-o să fac față?

— Depinde de situație. Nu te văd în stradă, pe o ploaie torențială, așteptând ca omul pe care-l urmărești să-și termine partida de pocher. Te poți alege cu un guturai.

— Sunt rezistent la răceală.

— Atunci suntem salvați, îi întoarse colonelul ironia. Oricum, sper că n-o să fie cazul să… I-am promis conului Aurică să-ți găsesc o treabă potrivită. Pentru început ai putea să mă ajuți la alcătuirea sintezelor informative. Ca jurist ți-ar fi ușor să apreciezi faptele și să tragi concluzii din rapoartele venite de la unități… Te văd dezamăgit.

— Nu, se apărase. Dimpotrivă…

— Lasă că știu eu. Voi, ăștia tinerii, vă luați după filmele americane, visați urmăriri și cavalcade, împușcături și femei frumoase. Războiul secret se duce, de fapt, cu alte mijloace.

— O să le învăț, domnule colonel.

Învățase, mai întâi, să descifreze sensuri ascunse în rapoartele venite de pe teren. Ofițerii contrainformatori de la unități aveau obiceiul să formuleze rapoartele pe un ton neutru,

fără comentarii, fără interpretări: Cu onoare vă facem cunoscut că doi soldați, plugari de meserie, au fost prinși citind manifeste comuniste... Am constatat că subofițerul cutare are legături cu organizația comunistă din localitate... Colonelul îl obișnuise să grupeze aceste informații și să le dea un sens. În ultimul timp se constată că militarii întorși din permisie sunt mulțumiți de starea de lucruri din țară. Astfel, un ostaș afirma în fața camarazilor lui...

Și tot așa. Documentele erau clasate pe probleme, se aveau în vedere informații anterioare sau oameni care mai fuseseră semnalați; colonelul avea o memorie formidabilă, lucra sistematic și știa să lege faptele între ele, să interpreteze acțiunea unui om prin atitudini anterioare, să spună adevăruri neplăcute, dar incontestabile: nemulțumirile din rândul trupei iau amploare datorită scăderii rațiilor alimentare; ofițerii și-au manifestat îngrijorarea că vor trebui să se subordoneze „comandanților de instrucție" germani; propaganda comunistă profită de dificultățile de aprovizionare pentru a câștiga teren...

Îi era imposibil să-și dea seama dacă aceste concluzii aveau deliberat menirea de a acuza sau de a scoate în relief o anumită defecțiune; în anumite ocazii, colonelul punea el însuși mâna pe stilou și retușa o formulare, scotea din câteva cuvinte un accent nou, dintr-o inversare de frază arunca o altă lumină asupra unei situații, având grijă să precizeze, totuși:

— Trebuie să veghem și să semnalăm tot ce se petrece în interiorul cazărmii.

— Chiar și aspectele negative?

— Mai ales acelea. Aducem un mare serviciu. Șefii trebuie să știe unde nu merge treaba, ca să ia măsuri.

Acoperea tot ce făcea cu blindajul impenetrabil al datoriei și înainta astfel, prin noianul de date și nume de oameni, ca o fregată printre aisbergurile recilor mări boreale; evitând cu dibăcie ciocniri violente, câștigând pas cu pas teren într-un marș lung și plin de primejdii. George însuși se ferea să urmeze pilda colonelului, din prudență; tocul se oprea la jumătatea drumului când fraza venită în minte i se părea a fi un lucru spus prea de-a dreptul; îi rezerva colonelului plăcerea de a pune punctul pe i, de a corecta cu scrisul lui rapid, foarte lizibil, ciorna unui raport pe o temă mai spinoasă sau cu implicații atât de grave, încât

nu-și putea da seama de reacția pe care-o va stârni un anumit pasaj dintr-o banală notă informativă.

Biroul 2 mai îndeplinise misiuni de supraveghere discretă a unor generali trecuți în retragere de Antonescu, informa despre contactele lor cu personalități politice, înregistra discuții auzite la reuniuni unde unul sau altul dintre cei prezenți făceau reflecții sau exprimau opinii destinate să ajungă, pe această cale, la urechile marilor comandanți de la trupe sau șefilor din minister; cerceta cazuri de acțiuni comuniste în armată, ancheta pe militarii care comentau nefavorabil stările de lucruri din cazarmă – dar George nu avusese prilejul să supravegheze un „comunist notoriu", pe deasupra abia ieșit din închisoare…

Deschise dosarul. Unde ești, „profesore", gândi privind chipul lui Dumitru Toma din fotografia aflată la dosar. Descoperi că de fapt erau două fotografii, față și profil, atât de asemănătoare, prin indiferența lor, cu toate fotografiile făcute pentru uzul justiției. Pozele, format mic și cu marginile tăiate inegal, arătau un bărbat tânăr, cu părul tuns scurt, cu nasul drept și bărbia voluntară, cu sprâncene groase, parcă trase cu creionul. Privirea vie, ageră exprima inteligență și o nuanță de sfidare, adresată probabil fotografului poliției sau poliției însăși. Fișa personală era săracă în date: născut în comuna Răstoaca-Vlașca, la 18 martie 1917, absolvent de liceu; recrutat în 1939; la rubrica „antecedente" – urmărit pentru propagandă printre militari, încă din școală colabora cu poezii la publicațiile de stânga; în 1939, recrutat la infanterie, a fost surprins intrând în legătură cu comuniști concentrați. Intrat în evidența poliției ca „suspect comunist". După lăsarea la vatră, se angajase la Uzina Chimică. La începutul războiului inițiase o manifestație în fața direcției uzinei, pentru desființarea amenzilor, 8 ore de muncă și alte revendicări. Pus sub urmărire pentru activitate subversivă, fusese arestat în septembrie 1941 și condamnat la doi ani închisoare pentru deținere de manifeste comuniste…

Un funcționar conștiincios depusese la dosar și raportul scurt, scris cu litere chinuite, al agentului de Siguranță care-l prinsese pe „mai jos numitul Toma în flagrant delict de complot împotriva statului, posedând asupra sa mai multe manifeste cu conținut insultător la adresa domnului conducător al statului numindu-l ca sluga lui Hitler, criminal, călăul poporului român și alte injurii,

la care întrebându-l a spus că nu știe de ele, că le-a găsit pe stradă și nici n-a apucat să le citească”.

Închise dosarul și rămase cu privirile ațintite asupra seifului în care se găseau copiile a zeci de rapoarte asemănătoare cu acesta, venite de la ofițerii contrainformatori din diferite unități. În ultima vreme ele se înmulțiseră, semn că partidul pătrunsese tot mai adânc în interiorul unităților militare, influența starea de spirit a ostașilor și a familiilor lor; ar fi dorit el însuși să participe la această muncă migăloasă, să înfrunte riscul de a fi prins și „înaintat cu forme legale”; în loc de asta, se afla în situația paradoxală de a înregistra faptele, de a le clasa cu plăcere ascunsă, încercând să și-i imagineze pe autorii lor: neînfricați soldați ai adevărului, aruncând o vorbă cu tâlc într-un compartiment de tren, povestind un episod banal cu înțelesuri ascunse într-un restaurant, plasând într-o mașină militară câteva manifeste sau încercând să alcătuiască un grup patriotic într-o cazarmă. Rapoartele consemnau cu fidelitate asemenea cazuri; se adunau aici, alături de notele contrainformative, sesizări ale poliției și jandarmeriei în legătură cu fapte care priveau armata. Tatăl unui soldat întors schilod de pe front ridicase toporul, spunând că i-ar arăta el mareșalului (șeful de post care semna raportul menționa, cu pudoare, că „numitul a insultat onor guvernul și pe mama domnului mareșal”); un soldat întors din permisie fusese surprins povestind în tren că prin sate umblă un voinic călare pe cal alb și le spune oamenilor să fie gata, că ziua cea mare e aproape; într-un spital de campanie, un necunoscut împărțise răniților cărți de rugăciuni sub coperțile cărora se ascundeau, de fapt, broșuri comuniste; un învățător chemat la mobilizare afirmase de față cu recruții că drumul soldatului român este spre Ardeal; un plutonier fusese văzut intrând într-o „casă suspectă”, unde aveau loc consfătuiri comuniste; un grup de soldați fusese surprins într-o gară, ascultând un civil care le citea cu glas tare un manifest subversiv… „Propaganda comunistă prinde tot mai mult teren în armată”, menționase în încheierea unei sinteze. Colonelul Ursu ridicase privirea ajungând la pasajul cu pricina:

— Crezi că trebuie făcută această precizare?

Îi înfruntase cu seninătate privirea:

— Am semnalat o stare de fapt. Nu-i asta misiunea noastră?

— Ba da, spusese neutru colonelul.

Se mustrase mai apoi în gând, te joci cu focul, își spunea, dar colonelul nu părea să-l dezaprobe; buletinele informative ale S.S.I.-ului conțineau și ele, uneori, concluzii asemănătoare…

Și mai erau sesizările cu privire la armata hitleristă. Tot mai multe și ele, semnalând cazuri tot mai grave și, deopotrivă, mai grăitoare: un medic german refuzase să trateze ostași români; soldați hitleriști prinși de patrule în timp ce vindeau mărfuri de contrabandă; încăierări între militarii români și germani. Exista o procedură specială în legătură cu asemenea informații: sintetizate și prelucrate, ele se înaintau Misiunii militare germane; cine putea spune ceva despre consecințele lor? Nu se primea niciun răspuns cu privire la măsurile luate; o simplă semnătură care confirma primirea, și copia la dosar.

Așa o să se îngroape și raportul despre „Romgerzoo – Banca româno-germană pentru zootehnie”. Primele informații veniseră de la contrainformatorul unui cerc teritorial din apropierea frontierei de vest: în subsolul unei clădiri de la marginea orașului s-au auzit împușcături. O cercetare discretă confirma că în clădirea respectivă se adună anumiți cetățeni, mereu aceiași, care urmează cursuri de telegrafie, se antrenează în lupta corp la corp, fac exerciții de tragere și învață scrierea cifrată. Datele se adunau treptat: „școala” era finanțată de banca „Romgerzoo”, ai cărei clienți nu aveau nimic comun cu creșterea animalelor de prăsilă. Îl rugase pe doctorul Huber, cu relațiile lui în lumea oamenilor de afaceri germani, să-l ajute în lămurirea cazului. Doctorul Huber se arătase foarte interesat de banca „Romgerzoo”, afirmând că n-a auzit niciodată de existența ei, și în câteva săptămâni îi procurase datele necesare: exista la Berlin un sediu al băncii, la adresa indicată în antet, dar fuseseră văzuți acolo ofițeri din serviciile secrete ale Reichului, deci era limpede cui aparținea „banca” și ce urmărea în realitate…

Îi mulțumise pentru ajutor fără să-i mai ceară alte detalii. După o regulă stabilită tacit, lua de la doctorul Huber atât cât i se oferea; știa bine că ar fi fost inutil să-i ceară măcar un cuvânt în plus. Dar e bine și-atât, își spuse George. Cel puțin nu mai există dubii în privința „băncii”…

Prietenia cu doctorul Huber își dovedise și de astă dată

utilitatea. Un personaj misterios, căruia îi plăcea, probabil, să cultive enigma, să stârnească nedumeriri și să se amuze lăsându-și perplex interlocutorul. Chiar pătrunderea lui în viața Biroului 2 se petrecuse într-un fel ciudat, care semăna a lovitură de teatru. Cu un an în urmă, telefonase într-o bună zi colonelului Ursu, se prezentase „doctorul” și-i oferise un medicament care-ar putea să-i intereseze. Conveniseră să se întâlnească undeva, într-un restaurant de periferie, și colonelul îl invitase și pe George.

— Hai cu mine, domnule locotenent. Sunt tare curios cine-i acest „doctor” și ce medicament vrea să-mi ofere…

La întâlnire, doctorul Huber – purta o îmbrăcăminte cu totul neutră, un trenci gri, șapcă în pătrățele, fular alb aruncat peste umăr, astfel că nu se deosebea cu nimic de clientela obișnuită a localului – se ridicase să-i întâmpine:

— Vă mulțumesc că ați venit, domnule colonel. Nu mă așteptam să vă aduceți și un amic.

— Locotenentul Brezeanu, colaboratorul meu, îl prezentase colonelul.

— Încântat, domnule locotenent. Numele meu e Huber, și sunt, într-adevăr, doctor…

George tresărise la auzul numelui. Doctorul Huber nu era un necunoscut. Un buletin informativ al Serviciului Secret de Informații îl prezenta, pe scurt, ca personaj important din „colonia germană” ce se înfiripase rapid în București, după intrarea misiunii în țară. Cetățean al Reichului, englez după mamă, contractase afaceri în industria lemnului, semna în presă articole elogioase despre „noua ordine” hitleristă, se zvonea că scrisese chiar și o carte în care demonstra superioritatea nazismului în fața învechitului sistem britanic – o carte care plăcuse conducătorilor hitleriști, dar care nu fusese publicată, din motive rămase obscure. Oricum, un personaj de vază, cu relații în partidul nazist și în Grupul etnic german din România. O clipă se întrebase dacă nu cumva colonelul Ursu comisese o greșeală invitându-l și pe el, dar doctorul Huber nu părea deloc stingherit, se purta foarte natural, glumea, zâmbea privindu-i pe rând pe amândoi și nu dădea niciun semn că l-ar putea deranja prezența „colaboratorului”. Schimbaseră câteva replici despre starea vremii, despre recoltă, despre vinul pe care doctorul îl

sorbea cu vădită plăcere – spunând că anume alesese acest local – și despre cântăreața durdulie care-și făcuse apariția printre mese, însoțită de un viorist mieros și care se ploconea mereu. În cele din urmă, colonelul Ursu își pierduse răbdarea:

— Domnule doctor, vorbeați despre un medicament

— Ah, da. Era să uit. „Medicamentul” pe care vi-l ofer este adresa unui tip, condamnat la moarte în contumacie, care se ascunde într-o casă particulară împreună cu o anumită cantitate de arme și muniții.

— Un legionar? tresărise colonelul.

— Exact. Bănuiam că vă interesează, altfel nu vă deranjam degeaba.

— Mai rămâne de știut care-i prețul „medicamentului”. Bani? Înlesniri pentru un pașaport? Ajutorarea cuiva aflat în dificultate?

— Nimic din toate astea. Vi-l ofer gratuit, drept o dovadă a bunelor mele intenții. Am putea colabora în unele împrejurări…

— Vorbiți în numele vreunei instituții germane?

— Nu, nicidecum, se apărase doctorul Huber. Prefer să trăiesc pe picioarele mele, nu sub tutela instituțiilor. Ne-am putea fi de folos unul altuia, domnule colonel. Fără să ne lezăm interesele. Cel puțin eu vă promit că n-o să vă forțez niciodată mâna. Englezii au o expresie: *fair-play*.

— În activitatea de informații nu prea se folosește acest termen. „Joc cinstit” ar însemna naivitate în domeniul nostru.

— Vă înțeleg rezervele, dar rămân la această idee. Pot exista și parteneri loiali.

— E posibil, încuviințase colonelul Ursu.

— De vreme ce eu întind mâna cel dintâi, aveți dreptul să fiți bănuitor. Dar iată adresa cu pricina. Strict autentică, o să vă convingeți.

— Un singur amănunt: cunoaște vreo instituție germană această adresă?

— După câte știu eu, nu. Și chiar dacă o cunoaște, n-ar fi dispusă s-o comunice autorităților române. Așa că ar fi regretabil să afle de unde ați obținut-o…

— Sunt ofițer de contrainformații, nu babă clevetitoare.

— Iertați-mă. Voiam să vă previn că doresc să-mi păstrez anonimatul.

— Face parte din prima lecție a meseriei mele.

Doctorul Huber izbucnise în râs, un râs frumos, de vedetă de cinema:

— Încă o dată, scuze. Nu sunt un bun diplomat.

— E drept, suntem cam crispați amândoi, convenise colonelul Ursu. Când ne vom cunoaște mai bine, sper ca lucrurile să se schimbe. Oricum, aș vrea să vi-l recomand pe locotenentul Brezeanu ca pe un om potrivit. Prin el vom ține legătura. Este discret…

— Se vede. Toată seara n-a scos nicio vorbă.

George simțise că roșește. Peste masa acoperită cu damasc cadrilat se încrucișau două săbii ascuțite; prefera să urmărească duelul fără să se hazardeze într-o intervenție nepotrivită.

— Sunt mai nou în meserie, se apărase el evaziv.

Doctorul Huber se lăsase pe spătarul scaunului și râsese fotogenic:

— Știu. Pot să-ți spun, domnule locotenent Brezeanu, că am contribuit și eu la numirea dumitale. Îl cunosc pe domnul Aurică Brezeanu; el m-a rugat să intervin pe lângă delegatul german de la sonde…

— Vă mulțumesc. Unchiul nu mi-a spus nimic.

— Nu pentru mulțumiri ți-am spus asta, ci ca să-ți sporesc încrederea. Cu domnul colonel sper că am reușit întru câtva.

— Desigur, desigur, confirmase grăbit colonelul Ursu.

După ce se despărțiseră de doctorul Huber – era o seară calmă, de început de toamnă – colonelul îl oprise în ușa cârciumii:

— Am avut o zi încărcată. Hai să facem câțiva pași pe jos, mai luăm aer…

Merseseră o bună bucată de drum în tăcere, fiecare cu gândurile lui.

— Ciudată poveste cu doctorul Huber, murmurase colonelul într-un târziu. Nu mă așteptam să fie așa direct…

— Poate fiindcă ne cunoștea pe amândoi. Cred că s-a documentat înainte de a hotărî să se adreseze *firmei* noastre…

— Parcă noi nu-l cunoaștem! Se știe de el, de afacerile și relațiile lui. Dar să vii așa, pe nepusă masă, și să oferi o informație de prima mână…

— Trebuia să-l întrebați direct ce urmărește.

— Ține minte o regulă: în meseria noastră nu pui întrebări decât când ești sigur că o să primești răspuns. Dar, independent de asta, colaborarea cu un om ca el ne interesează foarte mult. Avem două lucruri de făcut, locotenent Brezeanu: unul, să dăm un nume de cod doctorului Huber; al doilea, să organizăm o pândă la adresa pe care ne-a dat-o. Un depozit legionar...

După câteva zile, o nouă chemare telefonică. Colonelul ridicase receptorul:

— Alo... Cum? Medicamentul? Desigur, mi-a fost de mare folos. Bolnavul s-a ridicat din pat chiar a doua zi... Mai aveți ceva? Abia aștept... Vi-l trimit pe prietenul meu... Se întorsese apoi spre George: Tinere, te așteaptă o seară plăcută în compania doctorului Huber. Dacă e ceva urgent, telefonează-mi imediat!

Cu o seară înainte, vorbind despre banca „Romgerzoo", doctorul Huber parcă intuise întrebările lui nerostite și lansase un indiciu oarecare:

— Nu toți germanii sunt naziști. Există chiar în conducerea Wehrmachtului oameni care nu sunt de acord cu politica lui Hitler. Unii își dau pe față sentimentele și-și pierd capul; Gestapoul lucrează zi și noapte. Indivizii ăștia cu banca lor își închipuie că pot salva lumea; așa face domnul Goebbels cu propaganda lui despre noile arme – mitraliera electrică, mina de sticlă care nu poate fi detectată, raza morții și toate celelalte basme cu care încearcă să ridice moralul soldaților de pe front. Totuși, banca poate face mult rău, gândește-te că în cazul unui atac din exterior, te-ai pomeni cu câțiva indivizi de teapa ăstora aruncând în aer rețeaua de înaltă tensiune sau otrăvind apa în zona unde se află trupele. Războiul ăsta nu se duce cu floreta, așa că fiți atenți cu „Romgerzoo"!

Formulase în gând începutul raportului și un proiect de scrisoare către Siguranță și Jandarmerie; dar iată că acum avea un lucru mult mai însemnat – dosarul lui Dumitru Toma. Încercă să construiască mai multe variante, dar toate i se părură naive și prea transparente pentru un profesionist cum era colonelul Ursu. În cele din urmă, schiță planul unei supravegheri banale, nespectaculoasă, dar sigură, care cerea oameni puțini și totuși ar fi întins o veritabilă plasă în jurul „suspectului". Se uită la ceas: ora trecuse, iar colonelului îi plăcea punctualitatea. Reciti

pagina pe care schițase planul supravegherii, luă dosarul și se prezentă la colonel:

— Sunt gata, domnule colonel. Am studiat dosarul și am făcut un plan.

— Bun. Ia loc. Ce concluzii ai tras din dosar?

— Omul nu pare atât de periculos cât presupun ei. A scris poezii, a făcut propagandă ca soldat, l-au găsit cu manifeste…

— Delicte grave, dac-o luăm după legile în vigoare.

— Grave, dar nu periculoase. Pe urmă, a stat doi ani la Jilava, își dă și el seama că după asta va fi supravegheat. Așa că nu-l văd, în câteva săptămâni, punând la cale acțiuni de amploare.

— S-au văzut altele și mai și, îl contrazise domol colonelul. Ce ai de gând să faci?

— Supraveghere la locuința lui, un om pentru filaj și un avertisment către unitățile din București: semnalmentele lui și ordinul să raporteze dacă încearcă să ia contact cu militarii. Credeți că nu-i suficient?

— Ba da. Sunt măsuri care, după părerea mea, vor da rezultate. Contactele cu unitățile din garnizoană, asta ne interesează. N-o să alergăm toată țara după el. Nici nu e treaba noastră. Dă-mi planul să ți-l semnez. Am înțeles că te ocupi personal de caz. Îți dau doi oameni, cum ai cerut.

— Vă mulțumesc, spuse George.

— Acuma să vedem ce-ai aflat despre banca fantomă.

— Știu cu certitudine ca are drept scop finanțarea unor grupuri înarmate. Am obținut numele și adresa câtorva dintre… beneficiari. Sunt oameni tineri și fac antrenamente de luptă, inclusiv trageri cu pistolul. Cu toții locuiesc în apropierea liniei de demarcație sau la granița de vest.

— La granița de vest? Începe să devină interesant. Mai rămâne de știut ce urmăresc patronii băncii. Ai ajuns la vreo ipoteză?

George plecă privirea. Ipoteza nu-i aparținea, era tot o sugestie a doctorului Huber.

— După unele opinii, spuse el rar, anumite cercuri naziste nu se încred în loialitatea *prietenilor* lor și prevăd eventualitatea unor… defecțiuni. Aceste grupuri ar urma să intervină în prima urgență, dacă se ivește o situație deosebită. Un fel de forțe de șoc, până se reorganizează dispozitivul militar.

— Faci progrese, locotenent Brezeanu. Am informații că există asemenea forțe de șoc. Sunt de părere că ele n-au ce căuta pe teritoriul nostru.

— Împărtășesc și eu această părere, domnule colonel.

— Atunci pregătește un raport către Marele Stat-Major. Băncile astea își permit cam multe.

Soldatul Marin Drăgoi din compania a patra se întoarse pe poziție într-o după-amiază liniștită de septembrie. Îl adusese o căruță cu pâine – zece kilometri, de la spital până aici, era drum pentru un rănit încă nevindecat; șchiopăta, de la gleznă pân-la genunchi îl ținea ceva, ca o arsură; altfel, viața tihnită de la spital îi priise. Căruța de manutanță se opri în preajma unui adăpost acoperit cu bârne, îndărătul unei liziere de salcâmi care mărginea o miriște – se mai vedeau cioturile tulpinilor retezate gospodărește la aceeași înălțime, două palme deasupra pământului; locul abia se deosebea de drumul negru-cenușiu, cu făgașe uscate, prin care căruța se legănase cumplit o oră încheiată.

— Regimentul, spuse căruțașul, un caporal cu barba căruntă crescută haiducește pe obrajii slabi. Arătă cu coada biciului spre bordeiul dintre salcâmi. Du-te sănătos. Mulțam pentru țigări.

Marin Drăgoi coborî de pe banca înaltă a căruței și-și luă sacul de merinde. Căruța porni mai departe, spre stânga, unde se vedea fumul bucătăriei de campanie. În marginea drumului, înainte de a ajunge la adăpost, Marin văzu câteva morminte; trecu pe lângă ele, citind din mers numele scrijelate pe cruci. Nume necunoscute – alde Ion, alde Gheorghe, caporali, soldați, făcuți una cu pământul, probabil, la un bombardament.

În preajma adăpostului, stând pe vine lângă o centrală telefonică de campanie, un soldat cu capul gol, în cămașă, meșterea ceva la niște fire. Marin Drăgoi se așeză lângă el, pe taluzul de pământ care adăpostea pe jumătate cutia urâtă, kaki, uzată.

— Noroc, camarade. Ai idee pe unde-i compania a patra?

Centralistul îl măsură cu privirea, se uită o clipă la zgârietura lungă, abia vindecată, de la tâmplă și dădu din cap înțelegător.

— Vii din spital?

— Din spital. Și nu mai cunosc locurile. Ne-am mutat, așa-i?

— De când ai plecat?

— Trei săptămâni.

— Da, ne-am mutat săptămâna trecută. Vreo zece kilometri înapoi.

— Ne apropiem de casă.

— Mai avem destul, zise centralistul. Care-o mai apuca. I-ai văzut pe-ăia, acolo? Ieri-noapte, o bombă, chiar pe adăpostul lor. I-am adunat bucată cu bucată. Azi-noapte ne-au lăsat în pace. Să vedem diseară.

— Și compania a patra?

— Mai are nițel și-ajunge pluton. Ăștia din linia-ntâi se tot împuținează. Uite, ia-o încolo, spre dreapta. Dincolo de salcâmi începe poziția voastră.

— Locotenentul e teafăr?

— Acum o oră era, a vorbit la telefon cu dom' colonel. E ordin să întărim pozițiile. Asta e.

— Asta e, întări Drăgoi și porni, șchiopătând, prin miriștea moale, spre capătul lizierei de salcâmi.

Mai întâi văzu bulgării de pământ zburând prin aer. Pe urmă, când ajunse mai aproape, văzu spinările oamenilor care săpau de zor. Dintr-un șanț de comunicație apăru sergentul Cioată, comandantul plutonului, un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani, slab și ciolănos. Când dădu cu ochii de el, sergentul se urcă pe marginea șanțului și puse mâinile-n șold:

— Ia uitați-vă, flăcăi, cine vine.

Capetele goale și asudate ale celorlalți se arătară deasupra mormanelor de pământ.

— A-nviat mortul, bă! strigă în derâdere soldatul Catrina, tuns chilug și ars de soare, sărind și el afară din groapă.

Marin Drăgoi se apropie, păși peste șanțul de comunicație și dădu mâna cu sergentul:

— Bine v-am găsit.

— Te-ai mai îngrășat, acolo, în spital, spuse Catrina măsurându-l din cap până-n picioare. Ți-a priit odihna. Ești numai bun de-nsurat.

— În schimb tu ai slăbit ca un ogar, râse Drăgoi. Ce face artelnicu-ăla, te ține la post negru?

Catrina băgă mâinile în buzunare și-și trase în sus pantalonii cu o mișcare comică. Ceilalți izbucniră în râs.

— Curg hainele de pe tine, se miră Marin Drăgoi.

— Ai uitat cum e pe front, pezevenghiule! Acuma știu și eu metoda: la primul brand o fac pe mortul, ca tine.

— Bă județ, tocmai tu te-ai găsit să mă foarfeci?

— Păi dacă pleci la spital și mă lași să sap și partea ta... la

uită-te aici.

Întinse palma. Drăgoi văzu bătăturile ca niște monede mici. Fluieră a mirare, cercetând fața mică, ascuțită, a lui Catrina.

— Da' ce-ați făcut, fraților? Mutarăți munții din loc?

— Aș! Săpărăm mâști. Mâști în picioare, cum ne-a învățat dom' locotenent. Înguste ca un puț, adânci cât să stai pe vine și să nu ți se vadă capul. Îs tare bune la foc de artilerie. În astea, doar să cadă proiectilul drept pe tine, altfel n-ai habar. Vezi, cât ai fost tu la spital noi ne-am făcut ai dracului. Acuma o iei de la cap, ca un recrut...

— Și tu cum stai? întrebă sergentul. Ești gata, te-au vindecat ăia acolo?

— Mai sângerează. Cât p-aci să-mi taie piciorul, așa zicea doctorul. Rană periculoasă.

— Atunci de ce te-ai grăbit încoace?

— Despre partea mea... spuse Drăgoi și nu-și termină vorba. A venit comisia, cică e nevoie de oameni în linia-ntâi. S-au uitat și la mine. „Un fleac, zice unul cu galoane, care mirosea a parfum. Du-te pe poziție, că începe iar ofensiva și n-avem cu cine face față!" Au luat și bucătarii spitalului și i-au trimis în tranșee, că s-au pierdut mulți oameni.

— Păi cu atâția morți și răniți... spuse abătut Boroianu, din tranșeea alăturată. Noi avuserăm noroc până acum.

— La toți ne vine rândul, spuse sumbru Catrina.

— Mai tacă-vă gura, mă, că v-aude careva, se răsti sergentul. Așa v-apucă de la o vreme, când pe unul, când pe altul. Tu, Catrina, o să dai de bucluc. Într-o bună zi parcă te văd între jandarmi.

— Mai bine la arest decât să-mi rămână oasele p-aici.

— Ce vorbești! Crezi că scapi cu zece zile de arest? A zburat puiul cu ața, leat. Acum te judecă Curtea Marțială, și-a doua zi îți faci rugăciunea. Ar fi păcat, după ce-am scăpat teferi până acum...

— Am scăpat! Stai întâi să treacă iarna asta, dom' sergent. Ger și pe la noi, da' nu ca aici. Cică nemții au dus-o tare prost astă-iarnă. Ne-nvățați, de, cât îs ei de nemți, n-au pomenit patru'j' de grade minus.

— Numai nemții? spuse Drăgoi. Eu, unul, am auzit multe acolo, în spital. Un majur de la cavalerie a rămas fără degete la

picioare.

— Norocul lui.

— Noroc pe naiba! Nu l-au trimis acasă, îi trimit doar pe ăi răniți grav. Cică nu-i benzină. Adică e benzină, dar le trebuie nemților pentru tancuri.

— Bă vere, am feștelit-o! țipă de departe Stănică, aruncându-și casca de-a dura în șanț.

— Ce te-a găsit, țigane? Ai văzut iepure? Sau ai băut ceva?

Stănică se apropie, își trase răsuflarea, își trecu dosul palmei peste nasul lung și ascuțit și-și roti ochii holbați.

— Să-mi moară mama și părinții, dom' sergent, n-am băut nimica. Da' la noapte o să fie atac mare. A auzit centralistul de la a treia când vorbea dom' colonel la telefon.

— Iarăși atac? bombăni Catrina. Mai bine ne-am lua catrafusele până nu-ncepe artileria.

— Gata, Catrina, îl opri sergentul. Ți-am spus că o să dai de bucluc. Și voi ce căscați gura la el? Hai, puneți mâna pe lopeți, întăriți taluzurile, măriți gropile, că la noapte nu se știe.

— Ba se știe, spuse Stănică. Dac-o veni iar tancurile... Ce companie-i asta? Am rămas trei'ș'unu de inși, așa a pus artelnicul pe foaie. Trei'ș'unu, taman un pluton, mânca-ți-aș sufletul.

— Tacă-ți gura, strigă sergentul. N-am zis să nu vorbim de moarte în plutonul ăsta? Hai, Drăgoi, pune și tu mâna pe lopată. Ori te-ai boierit acolo, în spital?

Stănică se apropie, dădu mâna cu Drăgoi:

— Eu ziceam că ți-o da drumu-acasă. Te fericeam: uite la el, teafăr-teafăr, hai acasă la Maria.

— N-am nicio Mărie, spuse Marin Drăgoi.

— Mai bine, că n-are cin'te plânge. Nu ca mine, cinci puradei și piranda. Când o rămâne fără mine, apoi neică...

— Nu cobi, țigane, spuse Boroianu sărind în groapă. Sergentul de la a treia tot așa, s-a apucat să-și jelească moartea și peste-o oră l-a făcut bucăți o bombă, de brand.

— Așa ne ducem toți, făcu Catrina. Mă, știți ce-aș face eu de-aș fi mai mare?

— Catrina, termină cu prostiile!

— Nu-s prostii, dom' sergent.

— Voi ăștia de la Glavacioc... mormăi sergentul. Gata, la

lucru, că vine dom' locotenent.

Începură toți să sape, li se auzeau din când în când icniturile. Într-un târziu, țiganul se opri din lucru și se așeză pe vine lângă mormanul de pământ scos din groapă:

— Dom' sergent, trăi-ți-ar familia, cum îi zice satului ăla care se vede colo-șa?

— Habar n-am, răspunse sergentul fără chef.

— Da' cât e d-aici pân-acasă, ai?

— Vreo mie de kilometri, îi strigă Boroianu de alături.

— Hauliu, făcu Stănică plesnindu-și cu palma obrazul piele și os. De-ar ști piranda tuma unde-am ajuns! Ce cătăm noi p-acilea, mânca-v-aș sufletul? Plecarăm cu ăștia să capturăm lumea, ă? Și ăi de-acas' n-au ce să puie-n blide, ă? Și te mai întorci și ciung ori șchiop, să stai cu mâna-ntinsă la ușa bisericii, ă?

— Acum l-a apucat pe-ăsta, spuse exasperat sergentul. Ce-aveți azi, mă oameni buni? Scoal' de-acolo, Stănică, și pune osul la treabă, și mai ține-ți beleaua aia de gură!

— Lasă-l, dom' sergent, interveni Marin Drăgoi. Păi să fi văzut ce-am văzut eu în spital! Doi răniți într-un pat, și când murea unul, aduceau îndată altul, de pe sală. Și știți cum ziceau? „Măcelăria lui Hitler".

— Auzi, ai dracului! Și nu le făcea nimeni nimic?

— Ce să le facă? Nu erau destul de oropsiți și-așa? A venit într-o zi un general să vadă spitalul. Cum e, băieți, ați fost viteji, una, alta. Și unul i-a zis-o de-a dreptul: „Dom' general, cât o s-o mai ducem așa? Murim degeaba prin străini"... Generalul s-a făcut că n-aude. S-a-ntors cu spatele și-a plecat.

— Nu i-a zis nimic? se miră sergentul.

— Ce să-i zică?

— Oricum, disciplina...

— Disciplină cu burta spintecată, râse amar Drăgoi.

— Mai bine să fumăm o țigară, spuse Catrina. Jurnal avem, o mână de mahorcă se mai găsește...

— Lasă, îl opri Marin Drăgoi. Uite colea, țigări nemțești. Fac cinste, c-am venit din spital.

— Aha! Asta zic și eu cinste, spuse sergentul. Uite ce fumează alde Friț și Franț, nu mahorcă de-a noastră.

— Ce vorbă-i asta, sergent!

Sergentul se întoarse, își îndreptă capela și salută:

— S'trăiți, dom' locotenent. Vorbeam așa, despre țigări. A venit și Drăgoi din spital.

— Noroc, Drăgoi, bine-ai venit, îi întinse mâna locotenentul. Te-au reparat ăia, ești bun de luptă?

— Da, să trăiți.

— Foarte bine.. Poate le mai dai curaj ăstora. Se plâng ca niște babe.

Marin Drăgoi se legănă pe călcâie, neștiind ce să spună. Ceilalți tăceau și ei. Locotenentul își netezi cu degetul mare mustața deasă, retezată în colțul buzelor, și spuse privind în jos:

— Ce-i drept e drept, ne-au cam tras pe sfoară nemții. Una promit și alta fac. Noi le dăm grâu să ducă-n Germania, și ei nu-s în stare să ne trimită muniție la timp.

— Păi vedeți?

— Văd eu... Văd, dar îmi țin gura. Cu lucruri de-astea nu se glumește. Își scoase casca, trase din buzunar o batistă mototolită, își șterse fruntea cu început de chelie.

— S-aude că plecăm acas', spuse sergentul ca pentru sine. O fi adevărat, n-o fi...

— A fost, dar acum nu mai e sigur. Vin de la batalion. Cercetașii zic că se pregătește un atac. Nemții au aflat și ei; au adus azi-noapte niște tunuri. Cam mititele, e drept...

— Ca să fugă mai ușor cu ele.

— Catrina, gura! se răsti locotenentul.

— Păi nu vedeți? Din vară tot fugim și noi, și ei. De-om ține-o tot așa, până-n Crăciun suntem acasă.

Locotenentul își puse iarăși casca. Se desfăcu la gulerul vestonului.

— Măi băieți, plutonul vostru e cam gură mare. O să vă-mpart în toată compania.

Sergentul se apropie un pas și spuse încet, cu privirea-n pământ:

— Ar fi păcat, dom' locotenent. Suntem împreună din prima zi de război. Și ne-am tot rărit. Mai alaltăieri, ați văzut: doi deodată, Dragomir și Țarălungă, dumnezeu să-i ierte...

— Băieți buni, încuviință locotenentul. Dar vezi, glonțul nu alege.

Catrina se apropie și el, scoase din manșeta mantalei

ponosite o scrisoare:

— Dom' locotenent, primii un plic de-acasă. A venit toamna, bătrânii mei au rămas singuri și le-au luat boii la rechiziție. N-au cu ce să are, n-au cu ce s-aducă lemne pentru iarnă. De ce nu ne-om întoarce noi frumușel acasă, să ne vedem de sărăcia noastră? Ce căutăm noi aici?

— Ia mai taci, măi Catrina!

— Judec și eu…

— Judecă alții pentru tine. Tu ești soldat, fă-ți datoria. Altfel te văd cu mâinile-n cătușe și, zău, mi-ar părea rău. Gândește-te la cei de-acasă și vezi să nu faci vreo prostie.

— Dar, între noi fie vorba, dumneavoastră n-ați vrea să…?

Locotenentul se făcu. Că n-aude.

— Mă duc la plutonul trei. Voi vedeți-vă de treabă și mai lăsați pălăvrăgeala, că tot n-ajută la nimic.

Catrina îl privi cum se depărtează, apoi începu să răzuie cu lopata peretele șanțului.

— Am avut noroc de comandant bun, spuse. Poți vorbi cu el fără teamă. Hai, fraților, să mai tragem un zor, că acuși se întunecă.

Marin Drăgoi săpă cât săpă, cu un fel de bucurie, după atâtea zile de nemișcare pe targa din spital; curând își simți piciorul zvâcnindu-i și răsuflarea iuțită de efort. Înfipse lopata în mormanul de pământ și-și îndreptă privirea spre sergent:

— Nu mai pot…

— Ești galben ca ceara. Nu trebuia să te pun la muncă așa, din prima zi. Ajunge, du-te la bordei. Țigane, fă bine și ajută-l, să nu cadă pe drum. Spitalul ăla l-a slăbănogit de tot. Hai, dați-i drumul.

— Ce-așteptați, vere? spuse voios Stănică luându-l de cot pe Drăgoi. Hai, poftim la *compartament*. Ne dăm centurile jos și tragem la aghioase până mâine.

— Ai vrea tu, râse sergentul. Tot la somn și la mâncare ți-e gândul.

— Asta-i a soldatului, dom' sergent. N-am mai dormit în pat de-o lună și mai bine.

— Nu-i vreme de dormit. Te duci la manutanță să aduci niște pâine și vii imediat înapoi.

Stanică încuviință din cap și-și luă pușca de pe marginea

șanțului. Îl prinse pe Marin Drăgoi de subțioară și-l ajută să urce cele două trepte grosolane:

— Copăcel, frate-miu. Ia-o încet, sprijină-te de mine.

— Nu se mai vindecă odată, spuse Drăgoi cu dinții încleștați de durere. Unde dracu-i bordeiul ăla? E departe?

— Colea, la câțiva pași. Îndărătul salcâmilor. Hai, ia-o încet. Te doare?

— Încă cum! Mă tem că rămân șchiop. Doctorul zicea că nu…

— Știe el, că d-aia-i doctor. Uite, ia-o pe-aici, că dacă te-nfunzi în noroi nu mai ieși. Așa pățiră unii cu căruțele, a-mpins toată compania la ele… Bă vere, e nasulie. Să moară mama, alde Frițu e pe drojdie. Mi-a spus Gore, chelnărul de la popotă. Cică vorbea ofițerii între ei. Eu, frate-miu, n-aștept să-mi las oasele p-aici!

— Păi ce-o să faci?

— Mă duc unde-oi vedea cu ochii. O țin tot către apusul soarelui și ajung eu acasă odată și-odată!

— Ești nebun, strigă Marin Drăgoi. N-auzișI? Pân-acasă îs pe puțin o mie de kilometri.

— Am picioare zdravene.

— Și dacă te prind?

— Cum mi-o fi scris, vere. Decât aici, să mă schilodească! Dragomir și ăla, Țarălungă, s-a dus într-o clipită.

— Cum s-a întâmplat?

— Păi acu’ vreo săptămână, veniră niște avioane și… Bieții băieți. Avea și ei neveste, părinți… Ce-o zice când o primi scrisoarea?

— Îl blestemă pe…

— Îl blestemă, dar el îi dă-nainte, ce-l doare? Ce-i pasă?

Câteva clipe pășiră în tăcere, zdrobind bulgării de miriște cu bocancii grei.

— Auzi, mă Drăgoi?

— Ce e?

— Hai și tu cu mine.

— Eu? spuse Drăgoi speriat. Ești nebun, mă, ți-am spus. N-ai nicio șansă. Poliția de campanie mișună prin gări, prin trenuri…

— Taci, mă, mergem pe jos, ne îmbrăcăm țivili și umblăm din sat în sat, ca pribegii. Găsim noi să-i păcălim. Zău, la noapte o ștergem.

— Nu las eu compania, spuse Drăgoi. Abia m-am întors. Și mi-

e milă de locotenent. Să-l bestelească ăi mari pentru mine?

— Treaba ta. Acuma, n-o să te apuci să le zici ce ți-am zis.

— Așa mă cunoști tu pe mine? Ce, sunt Iuda? Dar îți spun că faci o prostie. Nu se poate, o mie de kilometri pe jos…

— Păi încoa' nu venirăm tot pe jos? Cum am ajuns pân-aici, oi ajunge și-napoi acasă. Nu mai pot, frățioare, îs sătul de război. Mă duc acasă la nevastă și la copii. Da' uite c-am ajuns la *compartamentul* nostru. Dormim în el cu rândul, că mai mult stăm pe poziții.

În bordei – o construcție improvizată, cu pereții nu prea netezi și acoperișul din ramuri de salcâm încă verzi, peste care puseseră pământ – părea mai frig decât afară și mirosea a bocanci soldățești. Pe lângă pereți erau culcușuri de paie, având drept căpătâi raniță și foi de cort.

— O să oftăm noi după sălașul ăsta, spuse întunecat Stănică.

Marin Drăgoi nu răspunse. Se întinse pe un culcuș de paie și închise ochii. Simțea că-i vine amețeală; cercuri colorate i se învârteau prin fața ochilor. Auzi ca din depărtare vocea lui Stănică:

— Să te pansez mai strâns. Uite, buiește sângele prin fașă. Aolică, păi ce-ți făcură acolo, la spital? Doctori e ăia de te lasă să pleci cum ai venit?

Între timp desfăcu cu îndemânare bandajul; Drăgoi simți ciupitura tifonului desprins de pe rană; durerea îl făcu să-și vină în fire. Îl auzi pe țigan cum sfâșie un pachet de pansament individual.

— Este că am mână ușoară?

— Oho!

— Te las, văd că n-ai chef de vorbă. Mă duc să fac rost de pâine. Am eu unul la manutanță, ne găsirăm din sate vecine.

Drăgoi făcu un efort să-i răspundă:,

— Așa-mi placi, nu cu gânduri negre, ca adineauri.

— Ce are una cu alta? spuse Stănică din ușă. De întins tot o-ntind, să știi. Dar n-o să-i las pe frați să moară de foame. Hai, pune cornu-n pernă și trage un pui de somn. Când te scoli, poate te răzgândești. Mi-e urât singur atâta drum.

— Nu mă răzgândesc. Pe de-o parte, e mai bine de unul singur, te strecori mai ușor. Îți urez s-ajungi teafăr.

— Doamne-ajută, spuse Stănică și ieși.

Marin Drăgoi se ghemui mai bine în culcuș și trase peste el pătura uzată, aproape străvezie. Simțea febra învăluindu-i încheieturile cu o durere aproape plăcută. La plecare doctorul îl prevenise:

— Spre seară o să te mai scuture nițel. Să nu te sperii. Iei o aspirină și te culci. Ferește-te de răceală.

— Acolo, în tranșee? zâmbise el amar.

— Așa e, oftase doctorul. Uit mereu unde suntem. Până m-oi mai deprinde…

Spitalul de campanie era instalat în clădirea școlii sătești. Se mai vedeau pe pereți urmele hărților și ale tablourilor, iar sub fereastră, chiar lângă capul lui, cineva zgâriase o inimă străpunsă de săgeată și două litere; probabil inițialele a doi îndrăgostiți în uniformă de școlari.

Într-o zi primiseră daruri din țară; societățile filantropice adunau lucruri pentru răniți. În pachetul pe care i-l dăduse sanitarul găsise o ciocolată, un prosop și o pereche de ciorapi albi de lână. Încercase să-și pună ciorapii; foșnise ceva într-unul din ei. O hârtie. Citise: „Soldați români! Nu vă jertfiți pentru războiul lui Hitler!”

— Ce-i, băiete, ai găsit ceva interesant?

Tresărise, dând să ascundă hârtia, din care citise doar o frază. Medicul – tânăr, frumos, ochi încercănați de oboseală, barba nerasă contrastând cu albul halatului – întinsese mâna cu un gest imperios:

— N-o mai ascunde, că am văzut despre ce e vorba. Dă-oncoace și nu vorbi la nimeni despre asta. Nu vreau să mă trezesc cu poliția de campanie pe cap, ai înțeles?

— Da, domnule căpitan, am înțeles. Nici n-am apucat s-o citesc…

— Cu atât mai bine. Un rănit în convalescență are nevoie de liniște.

— Și de medicamente pentru suflet, adăugase Marin Drăgoi.

— Uite filosoful! Doctorul se dăduse mai aproape de targa lui. Cu ce te ocupi, filozofule?

— Sunt pușcaș doi.

— Asta nu-i meserie.

— Asta fac de doi ani de zile.

— Și înainte?

— Ajutor de meșter la toate. Taică-meu e mecanic la moară într-o comună din Vlașca. Când eram în vacanță, îl ajutam.

— Ce școală ai?

— Patru clase de liceu.

— Atâta?

— Bani de taxe. Tata nu prea mai poate să muncească. E cam șubred; a fost rănit în celălalt război.

— Război și iar război, oftase medicul depărtându-se.

Bătrânul de lângă el ascultase totul prefăcându-se că doarme. Fusese adus de două zile, era șofer, o bombă îi lovise în plin mașina. După grija cu care-l înconjurau cele două surori de caritate, se vedea că era grav rănit. Îl auzise șoptind, după plecarea doctorului:

— Măi camarade, am găsit și eu o hârtiuță d-aia. Am pus-o bine, s-o arăt nepoților acasă…

— Ce spune-n ea?

— Spune ce știm și noi. Că n-avem ce căuta aici. Că murim pentru Hitler.

— Să mi-o dai și mie.

— Diseară, când s-or mai potoli. Ah, doamne, de ce mă chinuiești!

Fața bătrânului se acoperise de sudoare. Îl auzea scrâșnind din dinți de durere.

— Soră!

Sora, o bătrână mărunțică și iute ca un titirez, se apropiase cu o seringă în mână, dezvelise șalele slabe ale bătrânului și-i făcuse o injecție. Bătrânul îi mulțumise ca de obicei:

— Ești un înger. Acuma, două-trei ore sunt liniștit. Ah, de-aș avea o putere…

După o vreme îl auzise iar:

— Până aici n-am știut ce-i o injecție. N-am luat nici măcar o pastilă de tuse în viața mea. Mă trag din neam de oameni tari. Bunică-mea a atins suta de ani. Și uite-acum cum mă chinui. Nevastă-mea mi-a zis să am grijă, să nu răcesc… Nu știu ce-i aia un guturai… Nevasta… Soldat român… Un câine…

Adormise vorbind, răpus de puterea serului aceluia liniștitor. Marin îi auzea răsuflarea scurtă, sacadată și nu putea să adoarmă. Stătea cu ochii pironiți în tavanul înalt, pe care pâlpâia blând lumina săracă a felinarului de veghe pus tocmai lângă

ușă. Cuvintele din manifest i se roteau prin minte ca o poruncă; un om cu fața aspră, întinzând degetul spre el, îi striga amenințător: „Nu vă jertfiți pentru războiul lui Hitler!” Își făgăduise să-i ceară manifestul a doua zi, ca să-l citească pe îndelete. În noaptea aceea rana de la picior îl duruse mai tare. Și cea de pe frunte începuse să-l supere, cu toate că se închisese deja, rămăsese doar o cicatrice subțire și roșie, de la tâmplă până deasupra sprâncenei, care-l ținea când încerca să privească în sus.

În zori, îl trezise o oarecare vânzoleală: îl duceau pe bătrân cu targa. Pătura pământie, uzată, îi acoperea fața.

— Măcar a scăpat de chin, spusese sora.

Sărise ca ars din patul său de suferință:

— Atâta ați găsit să spuneți la căpătâiul lui? Un soldat, mort pe front, atâta merită?

Medicul se apropiase neguros, cu capu-n piept, cu pumnii strânși în buzunarele halatului:

— Vrei vorbe frumoase? Crezi că ajută la ceva, filozofule?

— Bine, dar a fost un erou…

— Ca să fii erou trebuie mai întâi să mori. Prea mare prețul, nu găsești?

— Urâți războiul, domnule căpitan.

— Cum să nu-l urăsc? Războiul înseamnă moarte, iar meseria mea e să lupt împotriva morții. Îți trebuie luni de zile ca să vindeci o rană pe care un glonț a provocat-o într-o clipă. Războiul lucrează repede, medicina nu-l poate concura. După un atac, operez câteva zile și nopți. Și nu reușesc totdeauna să învinge. Asta voiai să spun la căpătâiul lui?

Se depărtase tot așa, sumbru, cu pumnii strânși în buzunarele halatului. Se mai întorsese o dată, privindu-l țintă:

— Omul ăsta avea o constituție de fier. Putea trăi o sută de ani. Războiul a zădărnicit posibilitatea asta. Războiul, filozofule, e o negare a naturii. E cel mai mare accident care intervine în ordinea firească a universului. Mă duc să chem preotul. El știe să vorbească mai frumos la căpătâiul unui mort.

— Dar mai puțin adevărat, murmurase Marin Drăgoi.

Și pe urmă, liniște. Zile cenușii, fără evenimente, ore lungi în penumbră, străpunse când și când de un geamăt sau de șoaptele răstite ale medicului către infirmieri. Lung răgaz pentru

amintiri – vântul zguduind ferestrele bucătăriei într-o seară de Ajun; prin geamul aburit se zăreau nelimpede săniile zburdând la vale; c-o zi înainte se avântase într-o cursă nebună, și a doua zi se trezise bolnav. Zăcea înfofolit pe patul înalt din bucătărie, focul duduia în sobă și el tremura, cu mușchii crispați, și mama se întrerupea din frământatul cozonacului și venea să-i pună dosul mâinii pe frunte, și mâna ei mirosea a vanilie, mirosul acela fără pereche din seara de Ajun, afară lătrau câinii, stârniți de glasurile vesele ale colindătorilor, și mama era lângă el, ocrotitoare…

O durere ascuțită îi fulgeră piciorul rănit. Deschise ochii, văzu peretele de pământ cioplit grosolan și-și aminti prorocirile sumbre ale soldatului Catrina. Dumnezeule, șopti, de-aș scăpa numai cu-atâta…

Toma o văzu de departe, pe trotuarul lat din fața Universității. Amalia! Fata semăna izbitor cu Amalia, aceiași zulufi aurii ieșind de sub băscuța bleumarin cochetă, același aer sportiv, degajat... Amalia, trei luni de dragoste intensă și deznădăjduită, parcă umbrită de o presimțire; curând după ce fusese arestată venise zvonul neliniștitor, devenit apoi certitudine: Amalia murise în închisoare, murise și-atât, nicio explicație, părinții ei, oamenii aceia cumsecade, umblaseră pe la autorități; după multe stăruințe, un personaj grav dăduse la iveală buletinul de deces, scurt și neconcludent: „sincopă cardiacă”.

— Imposibil, spuneau bieții oameni, sincopă cardiacă la vârsta ei, cu constituția ei, patinatoare, campioană de înot, ce s-a petrecut aici?

— Vă rog fără insinuări, spusese personajul acela, vă înțeleg tristețea, dar asta nu vă îndreptățește să...

Fata veni, își potrivi ceasul-brățară. El îi zâmbi, dar se păru că nu-l vede; aruncă doar o privire spre ceasul cel mare, din vârful stâlpului, se întoarse pe călcâie și plecă; era într-adevăr frumoasă – fața albă, delicată, nas mic, ochi albaștri, doar gura cu buze cam subțiri exprima o anume sobrietate care nu stă bine unei fete de optsprezece sau douăzeci de ani – cel mult douăzeci, aprecie Toma pornind în urma ei pe bulevard. O săptămână, se miră el, acum o săptămână un individ posac îmi arunca hainele peste ghișeu, mormăind ceva despre inventar, iar azi...

Traversă Calea Victoriei. Pe trotuarul de sub terasa Cercului Militar, un bărbat fără picioare, neras, cu veston soldățesc, mormăia monoton:

— Fie-vă milă, fraților, m-au schilodit pe front...

Fata grăbi pasul, ferindu-se să-l privească pe nenorocit. Avea un mers elegant, cu pas elastic. Purta un mantou bleumarin, cu umeri înalți, scurt până sub genunchi. O fi studentă, încercă să ghicească Toma. Copil de neam, în căutarea aventurii. Pe naiba! Cei care căutau aventura dezertaseră demult. Ca Băleanu, cu lavaliera și pletele lui, și poeziile lui de revoltă în stil byronian. Le citea la întrunirile culturale, graseind. Într-o seară venise poliția. Băleanu tocmai declama: „De dohrul tău, libehrtate...”

Toți la comisariat. După vreo două ore, un polițist întrebase mieros „cine-i domnul Băleanu” și-l scosese de acolo, povățuindu-l să se astâmpere, că un băiat de familie nu se cade să…

Ceilalți dormiseră o noapte la arest, ca să se învețe minte. De atunci poetul byronian nu mai călcase pe la întrunirile lor. Pe urmă se terminase și cu întrunirile. Ziarele aduceau vești despre război, Cehoslovacia fusese invadată de trupele de asalt ale Reichului nazist, printre oameni circulau zvonuri neliniștitoare, hitleriștii vor să ocupe România; Transilvania e amenințată cu invazia, se decretase mobilizarea, băieții plecaseră la regimente, iar regimentele plecaseră pe granița de vest. Își aminti într-o clipă cum acolo, în gară, ca recrut, primise de la legătura lui cuvântul de ordine – toți la datorie, sub arme, Partidul Comunist Român consideră că apărarea patriei este datoria tuturor, comuniștii vor fi în primele rânduri, cu arma-n mână… În cazarmă continuase munca de răspândire a ideilor partidului. Îl surprinseseră în timpul unei convorbiri cu câțiva soldați despre problema eternă a țăranului român, pământul; ofițerul contrainformator raportase comandantului, un colonel masiv, autoritar, care-l chemase:

— Lasă-mi soldații în pace, omule, că-s destul de amărâți și-așa. Le-au rămas locurile nearate și tu vii să pui paie pe foc, să le spui că nu le-ajunge pământul, parcă ei n-ar ști asta. Mi s-a propus să te trimit în judecată, n-o s-o fac. Dar vreau să te-astâmperi, să nu mai faci agitație. Sau dacă vrei să faci agitație, îndeamnă-i să fie gata de luptă, să învețe repede totul, că s-ar putea s-avem nevoie.

Scăpase, atunci, de tribunal, dar faptul rămăsese consemnat undeva. Comisarul, după arestare, îi spusese:

— Te știm noi, spui că nu ești comunist, dar cine a făcut propagandă printre soldații regimentului, în ’39?

După demobilizare scrisese un poem despre soldatul care-și află liniștea cu arma-n mână, la hotarul patriei primejduite; poemul apăruse într-o revistă cu tiraj mic; comisarul îi vârâse tăietura din revistă sub ochi:

— De asta ce mai spui? Nu ești dumneata poetul?

— Eu sunt. Dar poezia n-are nimic subversiv.

— În schimb revista în care a apărut are. Este o publicație

comunistă, adică era, a interzis-o statul, aicea îs două tabere, una înființează reviste și alta le interzice, și după ce se interzice una apare alta, cu alt titlu, dar cu aceleași idei subversive.

— Apărarea țării nu-i o idee subversivă.

— Dar strofa asta despre situația de acasă a soldatului?

— E reală, domnule comisar. Am stat de vorbă cu oamenii, în cazarmă; erau îngrijorați.

— Așadar, recunoști că ai făcut propagandă?

— N-am făcut propagandă, stăteam pur și simplu de vorbă, la o țigară, cu soldații, și ne povesteam unul altuia...

— De ce după armată n-ai mai activat în cercul cultural?

— Se dizolvase de la sine, făceau parte din el câțiva muncitori din cartier, câțiva studenți, s-au împrăștiat, nu le mai ardea de poezii și cântece. Au venit pe urmă legionarii, cu alte cântece...

— Lasă propaganda, se răstise comisarul.

La radio se auzeau mai ales marșuri, și cântecul german la modă „Lily Marlen” – un felinar la poarta cazărmii și fata tristă care așteaptă un soldat... Cântec vechi, cu versuri nostalgice, căruia ritmul de marș îi imprima o asprime ciudată; hitleriștii îl transformaseră într-un fel de imn al războiului lor.

Trecuseră de Schitu Măgureanu și fata nu întorsese măcar o dată capul să vadă dacă o urmează; mergea în același pas egal, abia atingând asfaltul. Să fi luat măcar tramvaiul, gândi Toma. Unde mă duce? Doar nu și-a pus în gând să ocolească tot Bucureștiul!

Din curtea Facultății de Drept, grupuri de studenți ieșeau gesticulând cu caietele, și Toma se temu să n-o piardă; grăbi pasul. Fata aruncă și ea o privire înapoi. El îi zâmbi, dar privirea ei trecu indiferentă mai departe. Fata așteptă să treacă tramvaiul, apoi o luă spre Cotroceni. Pe pod un sergent de stradă gras tropăia, ocolind băltoacele. Sergentul urmări fata cu ochii, apoi se întoarse spre Toma, care-i zâmbi. Omul legii se încruntă și-și îndreptă umerii; nu părea dispus să încurajeze un tânăr care se ține după o domnișoară bine îmbrăcată.

Într-o seară se plimbase cu Amalia aici, pe Splai, fusese singura lor plimbare adevărată, Amalia era ținută din scurt acasă, tatăl ei, acum pensionar, lucrase la o bancă și păstra ceva din aerul de bunăcuviință și solemnitate propriu instituției; ea îl invitase, spre a-și motiva într-un fel plecările de acasă când

nu avea cursuri; la masă bătrânul arătase spre storcătorul de lămâi:

— Dă-mi, te rog, țitroniera…

Îi rămăsese, ciudat, această amintire – mâna cu manșetă albă întinsă cu zgârcenie, abia indicând „țitroniera”; îl mai văzuse o singură dată, în haine negre, cu pălărie-melon, la înmormântare, tăcut și demn, în timp ce soția lui leșina mereu, în mijlocul câtorva femei bine îmbrăcate, toate în doliu, probabil surorile ei. Bătrânul suporta cu stoicism lovitura cea aspră, cine nu-l cunoștea l-ar fi crezut nepăsător, își păstra înfățișarea impasibilă, frământând cu degetele borul vechii pălării-melon, până când, la marginea gropii, izbucnise într-un plâns tăcut, chinuit, care-i scutura umerii aduși. Toma văzuse, de departe, un individ care urmărea cu detașare întreaga ceremonie. Nu știa pe atunci – era curând după manifestația din Parcul Carol, de Întâi Mai – că individul este comisar de poliție; îl revăzuse, după ani, în biroul rece și neprimitor, ațintind o lampă de birou asupra lui și cerându-i pe toate tonurile „date despre organizația voastră”. Ce căuta comisarul atunci, la înmormântare? Probabil se temea că tatăl Amaliei va face scandal, va protesta împotriva destinului nemilos care-i răpise fata, va demasca regimul deținuților politici din închisori… Dar el își reprimase durerea ascunzându-și sentimentele, ca un vechi și corect funcționar de bancă…

Ajunseră pe o stradă liniștită, cu vile cochete și curți pline de verdeață. Soarele lumina aici o tufă de trandafiri, acolo un chioșc, porțile deschise ale unui garaj, o servitoare bătrână măturând aleea… Fata dispăru o clipă printre castanii cu frunze îngălbenite ce mărgineau trotuarul. O descoperi pe treptele unei vile zugrăvite în roz, cu grădiniță în față. Lăsase portița deschisă – invitație s-o urmeze. Toma intră fără să șovăie. Curtea era pardosită cu frunze moarte; o iederă bogată acoperea pe jumătate zidul cenușiu care o despărțea de casa vecină.

— Aici suntem în siguranță, spuse fata cu glas melodios. Vecinii mă cunosc, știu că am cheia. Vin săptămânal să aerisesc și să ud florile. Fii atent la trepte…

El trecu printre cei doi dragoni din capul scărilor și dintr-un salt ajunse lângă ea. O privi ținându-și răsuflarea; ar fi dorit să-i mângâie părul blond scurt.

— Cunosc casa, spuse. Am mai fost aici, acum patru ani. Exact patru – în treizeci și nouă.

— Ce legătură aveai cu...? se miră fata vârând cheia în broască.

— Fusesem coleg de liceu cu Cornea junior, și ne-a invitat pe câțiva, de Crăciun. Am cântat colinde și am băut *Cointreau*. Pe urmă l-am ascultat pe Cornea junior bătând câmpii pe teme filosofice și am încercat să-l lămuresc care-i diferența între socialism și național-socialism...

Fata descuie ușa masivă de stejar și o împinse nu fără greutate. Intrară într-un vestibul cam întunecos; ea vârî cheia pe dinăuntru și încuie cu grijă.

— Pentru mai multă siguranță, explică. Și ce-a mai fost la petrecerea aceea?

— Cornea junior m-a întrebat politicos cum de mai sunt în libertate cu asemenea idei. Mai târziu l-am văzut pe stradă cu cămașă verde și pistol la centură. După rebeliune a fugit în Germania, ascuns într-un vagon cu porci.

— Simbolic. Cât despre domnul Cornea senior...

— Știu. A murit de inimă, în patruzeci și doi.

— Nu le știi chiar pe toate, spuse fata înțepat. Are un frate prin Vâlcea, singurul moștenitor, care m-a angajat să am grijă de casă. La o lună sau două trimite pe câte cineva să vadă ce mai e pe-aici. Pentru ochii vecinilor... o să spun că vii din partea lui.

— E-n regulă. Cu ce te ocupi?

— Totdeauna pui întrebări pe neașteptate? Sunt ucenică la o croitoreasă fără clientelă.

— Îi faci reclamă, spuse Toma privind-o din cap până-n picioare.

Fata roși.

— Mersi pentru compliment. Ai uitat că e război? Cu toată reclama, lumea cumpără mai degrabă pezmeți decât mantouri. Dar slujba asta îmi prinde bine, umblu prin tot orașul cu marfa sub braț, vardiștii mă lasă-n pace... Dumneata cu ce te ocupi?

— Eu? spuse Toma. Până săptămâna trecută am purtat un număr în loc de nume. Și haine cu dungi mai late decât astea pe care le vezi.

— Ah, ai fost la... Iartă-mă, spuse ea. Tocmai voiam să te-

ntreb de ce ești așa de slab.

— Arătam și mai rău când am ieșit, dar am fost câteva zile la țară, la taică-meu. M-a hrănit aproape cu sila. Mai stăm mult aici, în ușă?

— Iartă-mă. Coborâm pe aici, și-i arătă treptele aflate imediat în dreapta ușii.

Mai aruncă o privire prin geamul îngust ca o ambrazură al ușii de la intrare, apoi coborî scara care ducea la subsol. Ajunsă pe culoarul de jos, se întoarse spre el și-i întinse mâna, ca unui copil neascultător care rămâne mereu în urmă. O ușă se deschise undeva, după colțul coridorului, și o siluetă se ivi în semiîntuneric. Fata se dădu deoparte, lăsându-i față-n față. Toma îl recunoscu într-o clipă, cu tot întunericul. I se păru doar ceva mai gârbovit, mai cărunt.

— Bun găsit, nea Petre!

Celălalt deschise brațele și-l cuprinse puternic.

— Bine-ai venit, băiatule. Ai scăpat, vasăzică. Doi ani de zile, ai? Cum ai dus-o?

— Dacă-mi dai drumul să răsuflu, îți spun. Petre îl lăsă, râzând, și-i făcu semn să înainteze. Se opri o clipă să-i arate grinda groasă care traversa culoarul:

— Fii atent la pragul de sus. Ați venit bine?

— Liniște totală. Domnișoara și-a jucat de minune rolul. Am urmărit-o ca un crai care se ține după o fată frumoasă. Și jur că a fost foarte plăcut.

— E cea mai bună tehniciană a noastră. Faceți cunoștință. Tovarășul Toma, tovarășa Ana.

Toma își scoase pălăria și sărută ceremonios mâna fetei.

— Încântat de cunoștință, tovarășă Ana. Ți-ai ales un nume potrivit. Mă gândesc la legendă: Ana înfruntând primejdiile ca să aducă merinde meșterului.

— Și un musafir, râse ea. Numai că meșterul se îngroapă el însuși aici, în timp ce Ana se plimbă prin oraș.

— Nu m-am gândit la legendă, zise Petre. Poftim, poftim. Îmi pare rău că nu-ți pot arăta salonul de sus.

— L-am vizitat acum patru ani. I-am povestit domnișoarei. O casă frumoasă.

— Da. Și mai are un merit: nu e suspectată de Siguranță. Se opri în fața unei uși scunde, pe deasupra căreia trecea o

conductă izolată cu ipsos. Aici e sediul, spuse. Fii atent să nu-ți turtești pălăria.

Toma râse, se aplecă, trecu pe sub conductă și intră. Camera era destul de înaltă și largă; pe peretele opus ușii, aproape de tavan, avea două geamuri acoperite cu hârtie neagră. Un bec fără abajur lumina mobilierul sumar: un pat de campanie într-un colț, în mijloc o masă pătrată acoperită cu „Universul”, iar în jurul ei două scaune fără spătar, de modă veche.

— Ăsta-i sediul nostru, spuse Petre parcă scuzându-se. Modest, dar sigur; n-au nicio bănuială. Într-un cartier ca ăsta, numai „lume bună”... Mai ies uneori, noaptea, să mă plimb. Nici țipenie de om pe stradă. Iar în fața câte unei vile, mașini multe, muzică... Lumină nu, că e camuflaj. Dar asta nu-i împiedică să petreacă.

Toma se așează pe scaunul străvechi, care se cam clătina. Își luă obrajii în palme.

— Nea Petre, abia aștept să intru în acțiune. Cred că o să-mi reiau treaba la uzină...

— Nu poți acum, abia ieșit de la închisoare, să mai faci muncă organizatorică. Ți-am pregătit altceva. Siguranța te-ar suspecta, cred că directorul nici nu te-ar mai primi acolo. De altfel, treburile merg bine, celula s-a întărit și-și trăiește viața. Mereu sunt acțiuni; și săptămână trecută au lăsat lucrul. A venit poliția, scandal mare. În cele din urmă directorul a făgăduit să mărească fondul cooperativei, l-a schimbat pe individul care făcea aprovizionarea, și treburile s-au mai îmbunătățit. Oricum, oamenii au căpătat încredere și nu se mai tem ca înainte. Celula noastră i-a învățat să fie uniți...

— Asta-i foarte important.

— Noi trebuie să-i ajutăm să înțeleagă asta. Nu numai într-o fabrică, ci peste tot. Revoluția trebuie să-i găsească pregătiți. Să înțeleagă limpede ce urmărim, să ne cunoască programul și să vină alături de noi.

Toma zâmbi, puțin intimidat:

— Nea Petre, îți dai seama că doi ani de zile am fost rupt de lume? Am fost pe-acasă, taică-meu mi-a mai spus câte ceva; am ascultat oamenii vorbind în tren, pe stradă... Prea multe noutăți dintr-o dată: evoluția frontului, prețul alimentelor, măsurile de apărare pasivă, situația politică internă...

— Explicabil, spuse Petre. Trebuie s-o iei treptat, să te pui la curent cu toate. Deși ziarele nu spun mare lucru. Cenzura lucrează de zor, până și scrisorile de pe front sunt citite rând cu rând. De aceea preferăm legătura directă; stăm de vorbă cu familiile ostașilor, îi învățăm pe oameni cum să strecoare vești aparent nevinovate, îi ajutăm să distingă adevărul din frazele prudente și zgârcite ale scrisorilor.

— Nea Petre, când am ieșit din închisoare am văzut un fluturaș cu o lozincă, lipit pe un stâlp.

— Un fluturaș? se miră Petre. În ultimul timp n-a mai...

— Am găsit și eu unul, spuse Ana.

— Unde și când?

— Azi-dimineață, în tramvai. L-am luat cu mine...

— De ce faci imprudențe? o mustră Petre. Ia să-l văd.

Ana pipăi cu degetele în gulerașul bluzei, scoase la iveală un petic de hârtie roz. Petre examină bilețelul în lumina becului.

— Nu-i făcut de noi. Ce idee, să tipărești fluturași pe hârtie roz!

— Uteciștii aveau un mic stoc.

— Dar i-au ridicat, cu material cu tot, în vară. Și uită-te la litere. Astea nu-s litere de tipografie. Par mai degrabă cioplite din lemn sau cauciuc...

Ana se ridică, schimbă o privire cu Petre.

— Mă duc să ud florile. Așa, pentru liniștea vecinilor. Stați liniștiți de vorbă. Mă întorc peste o jumătate de oră. Trebuie să plecăm amândoi odată, cum am venit.

— Tot pentru liniștea vecinilor, întregi Toma.

Ana plecă, după ce-i aruncă un zâmbet peste umăr. Toma rămase cu ochii pe ușa prin care dispăruse fata. Surprinse apoi privirea lui Petre cercetându-l și zâmbi stingherit. Petre zâmbi și el:

— Tinerețea... Păcat de voi, măi copii. Ați nimerit timpuri grele...

— Și practic ce am de făcut? se strădui Toma să schimbe vorba.

— Lucrurile stau cam așa: tipografia am adus-o aici.

— Cu totul?

— Cu totul. De ce te miri? Când le-au descoperit pe celelalte, n-a fost de niciun folos că aveam materialul la adrese diferite –

colo literele, dincolo cerneala și hârtia, în altă parte mașina de tipărit. Erau riscuri mari la transport. Așa că s-a hotărât – totul la un loc. Un loc foarte bine ascuns, se-nțelege.

Se ridică, dădu masa deoparte, dezgolind un mic intrând care ascundea o clanță. Apăsă, împingând în același timp cu umărul. O bună parte din zid lunecă ușor, deschizându-se ca o portiță prin care putea trece, aplecat, un om. Toma simți mirosul familiar al cernelii tipografice în întunericul ce se căsca dincolo de zid. Petre înaintă, trecu prin bortă, se auzi un declic și lumina electrică dezvălui o încăpere joasă, boltită, cu pereții netencuiți.

— De fapt e beciul din curte, spuse Petre de dincolo. Înaintează, nu-ți fie teamă. Ana e sus, așa că nu ne pândește nicio primejdie. Ventilația se face prin garaj, acolo e și ieșirea de rezervă. Pe toate le-au prevăzut băieții…

— Care băieți?

— Prietenii tăi de la uzină. Ei ne ajută să difuzăm materialul. Când îl avem…

Toma mângâie cu palma roata neagră, lucioasă a mașinii tip Boston; o învârti cu o jumătate de tură, și articulațiile complicate se mișcară cu un sunet ușor, dezgolind placa pentru forme.

— Nu-mi place s-o văd așa, nefolosită. S-a hotărât să pregătim un buletin, un fel de gazetuță în două pagini. Asta-i sarcina ta: vei fi redactorul buletinului.

— Foarte bine. Abia aștept să mă apuc de lucru. Cum procedăm?

— Eu transcriu știrile după radio, mai avem ceva vești din întreprinderi, scrisoarea unui soldat lăsat la vatră, pregătim și o chemare, sus, în capul paginii. Ai un mic ziar în mână, ce zici?

— Nu-mi vine să cred. Acolo, la închisoare, începusem să văd lucrurile cam în negru. Gardienii atotputernici, umilința de a executa totul ca o mașină; zvonuri alarmante, mizerie. Plus singurătatea, izolarea. Te cuprinde o teamă fără nume, ți se pare că totul e pierdut. Și deodată, o tipografie, vești bune despre celula din uzină, și sarcina de a edita un ziar. E o diferență, trebuie să mă înțelegi. Doi ani de zile, acolo, am croit planuri: ce-o să fac după ce ies. Mă vedeam vorbind la mitinguri, în fața a sute de oameni…

— Prin intermediul buletinului vei vorbi țării întregi. E mai bine

așa. Trebuie să rămâi „la lumină”; pentru aparențe, vei lucra într-un atelier de reparații auto. Acolo se perindă multă lume și treci neobservat. Patronul e un om cumsecade, cu vederi largi. Nu-i pasă că ai fost la închisoare, nu se teme de „agitatori”, cum ar face un director de fabrică. Ni l-a recomandat nea Pandele.

— Nea Pandele… murmură Toma. Auzi, totdeauna am avut senzația că e un nume conspirativ, că nea Pandele e un fel de simbol…

George tresări văzând *Renaultul* tras la umbră, într-o latură a clădirii. Mica lui vacanță se sfârșise – șeful era sus, se întorsese din călătorie de-o săptămână, iar acum trebuia să-i raporteze tot ce-a făcut în lipsa lui. Urcă treptele câte două și deschise ușa biroului.

— Bine-ați venit, domnule colonel!

— Ei! Credeam că n-o să te bucuri că mă vezi. În lipsa șefului, știi proverbul. Ia loc, amice.

— Ați lipsit un veac, se plânse George.

— Și cu ce rezultate! O cercetare care n-a lămurit nimic. Valea Prahovei e un cazan în clocot. Nemții văd peste tot sabotaje și ne cer să luăm măsuri. Adevărul e că oamenii nu prea se omoară cu lucrul. În ultimele luni producția de petrol a scăzut mult. Tot felul de motive: se defectează pompele, se sparg conductele, un tren deraiază, n-au piese de schimb pentru instalații... M-am dus, de fapt, să anchetez povestea cu trenul. Patru cisterne cu benzină distruse; pagubă mare. Sub ochii santinelelor germane. Șapte comisii s-au plimbat pe-acolo; experți de tot felul. Eu m-am rezumat la interogarea militarilor din garda trenului. Nimeni n-a văzut nimic, nici comandantul, nici ostașii care erau de pază. Trenul oprise o oră, să ia apă; atunci se pare că au pus bomba...

— A fost o bombă?

— Evident. O bombă cu mecanism întârziat. Experții au descoperit locul unde era fixată – între tampoane. De la ea a pornit incendiul,. Mă rog, cu ocazia asta am aflat multe lucruri. Valea Prahovei e înțesată cu germani. Baterii antiaeriene, formații de pompieri, detașamente de pază... Plus experți, împuterniciți, delegați, reprezentanți și cum vrei să le mai zici. În realitate, agenți care au misiunea să protejeze livrările de benzină. Consilierul tehnic de la o rafinărie este omul amiralului Canaris, ofițeri din Gestapou o fac pe mecanicii de locomotivă, portarul de la biroul comercial german are alură de caporal din trupele de asalt... Dar asta nu-i împiedică pe sabotori să-și continue opera... Ei, la război se mai întâmplă și de-astea. A calculat cineva cât petrol a ieșit din țară în acești doi ani? Oamenii se opun cum pot iar eu unul nu-i condamn pentru asta.

Secătuim țara pentru interesele altora…

Se întrerupse brusc, ca un om care-și dă seama că a vorbit prea mult. Nu, nu-i asta, își spuse George. Un om cu echilibrul lui, cu exercițiul lui profesional, nu poate să se poarte ca un palavragiu. În anii de când lucra cu el izbutise să-l cunoască bine, era un om echilibrat, nu-și ieșea niciodată din fire, nu comitea imprudențe și nu spunea vorbe pe care să le regrete. Se gândi că mai degrabă colonelul îi dă să-nțeleagă care e opinia lui adevărată despre ceea ce se petrece, dar nu poate face asta de-a dreptul – tocmai el, a cărui menire e să combată asemenea opinii…

Colonelul Ursu se apropie de fereastră, își aprinse o țigară, se întoarse brusc spre George:

— Vorbele n-ajută, amice. Degeaba ne frământăm noi în chestiunea petrolului, că tot nu putem face nimic.

— Acceptați o întrebare, domnule colonel?

— Depinde de întrebare. Știi că există întrebări sortite să nu primească răspuns.

— Îmi asum riscul, zâmbi George.

— Atunci, încearcă.

— Mai întâi s-o formulez cumsecade. Petrolul e al nostru, trenul care-l duce e german. Dacă l-ați prinde pe atentator l-ați da hitleriștilor să-l judece?

Colonelul Ursu râse încet, veni lângă el, cam în spatele lui, și George se gândi că nici măcar mișcarea asta n-o făcuse întâmplător; voia, pur și simplu, să-și ascundă privirea în timp ce dădea răspunsul.

— Neamul Brezenilor este dotat în mod deosebit pentru diplomație. Trebuie să dau un răspuns care să fie la înălțime. Ei bine, aș putea să spun că nu m-am gândit la asta, câtă vreme nu s-a ivit prilejul. Dar nu-i adevărat. M-am gândit. Trebuia să-mi pun ipoteza, încă înainte de a ajunge acolo, știind că e vorba de un sabotaj. Un concurs de împrejurări și dau peste autor. Ce fac? Ei bine, locotenent Brezeanu, ce-ai face dumneata? Te-ai gândi că omul respectiv acționează dintr-un impuls patriotic: nu vrea ca petrolul nostru să iasă din țară. Pornirea e lăudabilă, fapta dimpotrivă. Ei bine, dacă mi-ar fi dat să aleg, nu cred că l-aș dezvălui pe autorul atentatului. Aș prefera să recunosc că n-am avut dibăcia să-l descopăr, aș lua măsuri ca fapta să nu se

mai repete, dar nu l-aș trimite pe bietul om în fața plutonului de execuție.

— Vă mulțumesc, este răspunsul pe care-l așteptam. Firește, e o simplă ipoteză…

— Îți dau un sfat: nu te mai juca de-a ipotezele. Riști să fii înțeles greșit. O ipoteză nu e totdeauna o dorință, dar o anumită categorie de oameni le confundă destul de des.

— Dac-aș ști că faceți parte din această categorie, aș regreta întrebarea.

— „Aș” este o particulă gramaticală care introduce tot ipoteze. Mai bine să trecem la treburile noastre. Cum stai cu dosarul Toma?

— Lucrăm cu toate forțele, conform planului. Dar deocamdată n-am obținut niciun rezultat. Nimic suspect în comportarea lui până acum.

— Mai precis. Relatează tot ce-ai făcut.

George își pregătise din vreme raportul, frază cu frază, pentru a da cât mai multe amănunte fără să spună de fapt esențialul. Făcu o pauză, ca și cum și-ar fi sistematizat gândurile, apoi începu:

— Am trecut la supravegherea lui Toma imediat după ce am primit ordinul. Locuiește la vechea adresă, trecută în dosar, pe Sebastian, într-o cămăruță cu chirie. Nu s-a întâlnit cu nimeni, nu l-a vizitat nimeni. În prima zi a ieșit în oraș, să-și cumpere mâncare; noi după el. Mai greu era când se așeza la cozi, mi-a fost teamă să nu-și dea seama că oamenii noștri îl filează. S-a întors acasă devreme; a doua zi s-a sculat dis-de-dimineață și a plecat la gară. A luat bilet până la Răstoaca, satul lui.

— Auzi, nu mai reține, e căsătorit?

— Nu.

— Părinții?

— Mama decedată acum câțiva ani. Tatăl lui trăiește acolo, la Răstoaca, e fierar.

— Hm, muncitor…

— Mai degrabă mic capitalist, se strădui George să-l apere. Am cerut relații la șeful postului de jandarmi. Grigore Toma e cineva în sat. O fierărie, astăzi, e mai mult decât o pereche de foaie, un baros și-o nicovală. Fierăria aceea e un atelier mecanic în toată legea. Are ceva utilaje, repară mașini de cusut,

construiește instalații pentru puț american, drege secerători... Un om de vază Grigore Toma, asta-i concluzia șefului de post.

— Atunci cum îți explici că fiul său...?

— A urmat liceul în București, frecventa niște societăți culturale, știți, e puțin poet...

— Poet cu manifeste, bombăni colonelul. Dacă nu s-o fi lecuit acolo, în închisoare...

— Nu pot să afirm că s-a lecuit. Ce pot să afirm e că nu s-a apropiat de nicio unitate militară și, în general, n-a luat legătura cu nimeni. Până acum, nimic suspect.

— Tocmai prin asta e mai suspect. N-are o iubită, n-are prieteni? Vechii colegi, *tovarășii*, l-au uitat cu toții în doi ani de zile? Cei de la Siguranță mi-au telefonat și astăzi, abia intrasem în birou. Mă întrebau dacă n-am dat de vreun fir. Am impresia că vor să-l înfunde iarăși, până nu apucă să facă vreo ispravă. Ține minte cu ce termen l-au gratulat: „comunist periculos”. Caută motive să scape de el.

— În ce mă privește...

— Știu, te înțeleg. Nu-ți convine să faci treaba altora, dar n-avem încotro. Continuă supravegherea. Cu atât mai bine dacă omul nostru s-a cumințit...

— M-am gândit și eu la asta, domnule colonel. Dacă-l determinăm să stea cuminte, avem și noi de câștigat. În schimb, dacă își ia avânt, ne alegem cu reproșuri, că n-am știut să prevenim...

Se întrerupse, ca și cum ar fi meditat intens. De fapt aștepta, sperând că șeful său va merge mai departe, pe firul acestui raționament.

— S-ar putea să ai dreptate, murmură colonelul.

— Nu înțeleg.

— N-ar fi rău să te-ntâlnești cu el ca din întâmplare și să-i spui de-a dreptul: știm cine este și să facă bine să se țină departe de unitățile militare...

— Colosală idee, domnule colonel!

Entuziasmul lui era sincer. Ideea unei întrevederi cu Toma îl fascina; raportul său către colonel nu conținea chiar tot, de pildă, drumul lui Toma la vila din Cotroceni, pe urmele unei fete blonde și elegante. Ar fi vrut să-i vorbească, să intre în legătură cu el, dar „profesorul” nu îngăduise asta. Acum însă, avea

prilejul s-o facă, ba încă la lumina zilei, din ordinul colonelului Ursu…

— La ce te gândești?

— Știți, n-am avut încă de-a face cu comuniștii…

— Sunt adversari redutabili, să știi de la mine. Să luăm, bunăoară, manifestul roz. Ce mai știi de el?

— Nimic. Nici cei de la Siguranță n-au dat niciun răspuns.

— Ei bine, când am venit, am găsit pe masă buletinul de analiză de la laborator. Experții susțin că a fost tipărit cu litere din cauciuc. Iar cauciucul provine de la Uzina Chimică.

— Un indiciu destul de vag, spuse George simțind un fior rece pe șira spinării. Ce legătură poate fi între Uzina Chimică și niște copilandri care s-au jucat imprimând pe hârtie roz o lozincă: „Jos războiul! Vrem pâine!”? După opinia mea, nu e limbajul unei organizații serioase.

— Iar după opinia mea, lucrurile stau tocmai invers. Comuniștii au tipărit fițuicile astea ca să ne arate că nu mai au alte mijloace. Iar între timp, își pun pe roate o nouă tipografie. Ce zici?

— Ar fi o idee…

— Au fantezie, dragul meu. Ții minte, în primăvară, când au pus manifeste în cutiile de scrisori ale ofițerilor din București? Trebuie să ne așteptăm la orice. Acuma uite altă poveste: buletinul S.S.I.-ului pe luna trecută menționează că la anticariate se caută cărți despre marxism-leninism. Printre solicitanți sunt magistrați, ofițeri, oameni politici.

— Curiozitate științifică, ridică George din umeri. În fond, marxismul este un curent filosofic, nu? Ni s-a vorbit despre el și la facultate…

— Vezi lucrurile cam simplu. Părerea mea e alta: că ideile revoluționare câștigă teren. Mai criza, mai aventura legionară, mai războiul – toate astea devin arme pentru comuniști. Nu trebuie să fii cititor în stele ca să deduci încotro se-ndreaptă lumea…

George se temu să înfrunte privirea cercetătoare a colonelului. Oare bănuiește ceva? se întrebă. Eu sunt de vină, că mi-am dat drumul la gură… Încercă să abată firul discuției.

— Eu, unul, nu prea mă simt tare la politică. Mă străduiesc să-mi îndeplinesc misiunile, fără să caut un suport teoretic pentru o

acțiune sau alta.

— Nici pe mine nu mă tentează speculațiile teoretice. Ziceam doar așa, ca idee... Oricum, suntem soldați, avem îndatoriri precise, iar dacă nutrim unele convingeri, nu suntem obligați să le exteriorizăm. Armata e în afara politicii. Și cu asta, dacă n-ai nimic împotrivă, am încheiat pe ziua de azi. E timpul să mergem la masă.

— Dacă-mi permiteți vă invit la Capșa, au adus niște tulburel din noua recoltă.

— Mersi, mă așteaptă soția. Am lipsit atâtea zile... Știu eu că dacă intrăm la Capșa mai întâlnim cunoscuți și o lungim. Așa că iartă-mă.

Zâmbi. Ca să atenueze refuzul, își explică George.

— Așa rămâne cu Toma, reluă colonelul când ieșiră în stradă. Pentru noi ar fi interesantă o discuție cu un comunist. Chiar cu unul... inactiv, cum spui dumneata.

— O să-ncerc, domnule colonel.

În capătul străzii văzură un *Opel Kapitän* sclipitor, cu capota ridicată. Omul care trebăluia ascuns îndărătul capotei le ieși deodată în față:

— Domnule colonel, domnule Brezeanu, ce plăcere să vă văd!

— Aceeași plăcere și de partea noastră, răspunse colonelul. Ce faceți, domnule doctor? Ați rămas în pană?

— Ah, mofturi de-ale automobilului. Dar acum nu mai sunt supărat pe el. Mi-a dat prilejul să vă-ntâlnesc. Ce-ați spune de o mică șuetă pe diseară? Câțiva prieteni, un vin bun, într-un colț liniștit...

— Regret, spuse colonelul, astăzi am niște obligații de familie. Tocmai despre asta discutam cu locotenentul Brezeanu.

George confirmă cu o mișcare din cap, încercând să ghicească motivul pentru care colonelul refuzase invitația: nu voia să-și lase soția singură, sau pur și simplu nu-i convenea să fie văzut în compania unui om ca doctorul Huber?

— Sper că dumneata n-ai astfel de obligații, domnule Brezeanu, zâmbi doctorul Huber.

George scoase o țigară, se căzni s-o aprindă încercând să câștige timp. Ar fi vrut măcar un semn din partea colonelului.

— Locotenentul Brezeanu e burlac, spuse colonelul. Nu-i ține nimeni contul.

— Înseamnă că diseară e invitatul meu, spuse voios doctorul Huber. O mică întâlnire prietenească, diseară la opt, la „Princiar”. De acord?

— Cu plăcere, spuse George, intuind just intenția colonelului.

— Atunci așa rămâne. Pe curând, domnule colonel. Trânti capota mașinii și se urcă la volan. Motorul porni „la sfert”; doctorul Huber le făcu un salut amical cu mâna și porni în viteză.

George privi lung mașina care se depărta.

— Așadar mi-am făcut rost de o petrecere…

— Mai exact de o misiune. Doctorul Huber are ceva deosebit dacă i s-a defectat mașina chiar în preajma comandamentului. Te rog să fii punctual la întâlnire… Mergi spre Capșa? Te duc cu mașina.

— M-am răzgândit. Mă duc să-l atac pe unchiu-meu de un prânz.

— Hoțule, te pregătești pentru întâlnirea cu doctorul! Salută-l pe conul Aurică din partea mea. Și… poți să-i spui ce-am constatat la Ploiești. O să-i facă plăcere.

— Sunt convins de asta. Vă mulțumesc, domnule colonel!

Aurică Brezeanu își construise o vilă spațioasă, modernă, pe bulevardul Bonaparte; alesese dinadins zona aceasta, ca să-i vină mai la-ndemână când pleca spre Ploiești, să-și viziteze sondele. Acum însă, drumurile lui se răriseră; lăsase în grija tehnicienilor producția, iar cu contractele nu trebuia să-și mai bată capul: toată cantitatea extrasă în schela lui se livra Germaniei la niște prețuri care – îi mărturisise lui George nu o dată – îl făceau să i se urce sângele la cap. Un motiv în plus să nu-i placă războiul și să combată, în surdină, politica mareșalului. Poate prea în surdină, gândi George pe când taximetrul se oprea în fața vilei.

— Nepotul care-și mai aduce aminte uneori de unchiul bătrân și singuratic, îl întâmpină Aurică Brezeanu.

— Dumneata bătrân? Văd că-ți menții de minune forma.

— Am dat jos cinci kile, se lăudă unchiul. Metoda e simplă: canotaj. În fiecare dimineață, pe Herăstrău, o oră de vâslit întins și s-a zis cu burta. Îmi pare bine că ai venit. Am trimis familionul la țară, la culesul viilor, așa că sunt singur și nefericit. Vom lua

masa împreună.

În salonul spațios, cam întunecat, mirosea vag a flori proaspete. Pe capacul pianului, o partitură rămăsese deschisă.

— O țuică, înainte de masă?

— Nu-i rea ideea, spuse George și frunzări partitura de pe pian. Văd că te-ai dedat preocupărilor artistice.

— Mai omor timpul, răspunse unchiul îndreptându-se spre ușa care ducea în interiorul casei. Am găsit la Socec o culegere de arii celebre. Scuză-mă, am de dat instrucțiuni la bucătărie.

Unchiul dispăru. După câteva minute reveni purtând într-un echilibru îndoielnic o tavă cu o sticlă și pahare. George sări să-l ajute, dar unchiul depuse tava pe măsuță fără incidente.

— Ne-am învățat rău, se plânse el. Nu putem face un pas fără ajutorul altora. Iar asta nu prea e în ton cu epoca, ce zici?

— Te gândești la sărăcie?

— Mă gândesc că revoluția n-ar mai îngădui să ții doi-trei servitori pe lângă casă. Fiecare să-și poarte singur de grijă…

Dacă numai asta ar însemna revoluția, îi spuse George în gând.

— Ce mai e nou? întrebă Aurică Brezeanu turnând în pahare.

— Șeful meu a fost pe Valea Prahovei. Producția a scăzut, apar mereu defecțiuni la instalații…

— Înseamnă că englezii au început iarăși sabotajele.

— Nu, nu englezii. Muncitorii sunt cei care sabotează, iar colonelul înclină să le dea dreptate. N-o să secătuim pungile de petrol de dragul nemților, cam așa spune.

— E un om cu scaun la cap conu Mandache. Ia gustă, îți place? Țuică de Văleni, ținută șapte ani în butoiaș de dud.

George ridică paharul cu lichidul gălbui, transparent, încercând să-și dea aere de cunoscător.

— Are aromă plăcută. Un lucru veritabil într-o lume de falsuri.

— Ei, nici n-ai gustat bine și începi să filosofezi. Ce vrei să spui, nepoate?

— Uite, serviciul în care m-ai vârât. Știi cu ce se ocupă Biroul 2? Ne pun să supraveghem oameni, să-i suspectăm pentru ideile lor.

Aurică Brezeanu se lăsă pe spătarul fotoliului și râse încet.

— N-ai intrat încă în esență, dragul meu. Tocmai discutam astăzi cu cineva. O bună parte din evenimentele frontului au la

bază activitatea serviciilor de informații. Englezii au dat tonul la povestea asta; persoana cu cane am discutat susține că ei au știut ziua și ora exactă a atacului lui Hitler spre răsărit și au comunicat-o rușilor.

— Chiar așa? Și cum or fi aflat-o?

— Treaba lor. Războiul are o mulțime de mistere; uite că sunt doi ani de-atunci și încă nu știm totul. Peste încă doi ani vom afla mai multe... Cine-o mai trăi pân-atunci. Iar eu asta am urmărit vârându-te acolo: să trăiești. În schimb, tu vii cu reproșuri...

— Nu-s reproșuri, ci simple constatări. De două săptămâni mă țin după un comunist ieșit din închisoare. Trebuie să aflu ce gândesc ei despre armată.

— Conul Mandache nu se dezminte. Ți-a dat o misiune de mare clasă. Pătrunderea comunismului în armată este un lucru foarte serios, ca să nu zic periculos. Păi dacă și armata se îndoctrinează, atunci suntem pierduți.

— De ce? Crezi că armata, până la urmă, gândește altfel decât poporul?

— Ce-ți trece prin cap! Asta ți se trage de la întrunirile din timpul studenției. Fii atent, nepoate, ce vorbești. E drept că familia noastră a avut întotdeauna idei progresiste, dar nici pân-acolo încât să aștepte revoluția proletară.

— Exagerezi, spuse George și gustă din pahar: Ai dreptate, țuica e grozavă.

— Ce mai știi de doctorul Huber?

— Diseară mă-ntâlnesc cu el, la o șuetă. Colonelul spune că de fapt e o misiune. Să discut cu el, să aflu una, alta... Doctorul Huber e un om totdeauna bine informat. Ne-a adus unele servicii. Fără să știm de ce anume o face.

— Multă lume ar vrea să știe. Uneori pare atât de îndoctrinat de fascism, încât te-apucă frica. Alteori îți trântește o vorbă de nu știi ce să-i răspunzi, ți se pare că e o provocare. În orice caz, e un tip deștept. Ai ce asculta când discuți cu el.

— Tocmai pentru asta mă întâlnesc cu el. Mai exact, m-a invitat. Îl mai las să afle și el câte ceva de pe la noi, ca să-și deschidă sacul mai ușor. Am impresia uneori că încercăm să ne păcălim reciproc.

— Face parte din meserie, râse unchiul.

— Ascultă, unchiule, îl cunoști de mult, ai făcut afaceri cu el. Ai sau nu încredere în doctorul Huber?

— În afaceri nu pui mâna-n foc pentru nimeni, spuse evaziv Aurică Brezeanu. O regulă valabilă, probabil, și în problemele de contrainformații.

În ușa din spate se arătă fața negricioasă, împodobită cu bonețică albă, a jupânesei:

— E gata masa, domnu'.

— Bine, Gherghina, venim. Bea-ți țuica, nepoate.

În timpul mesei, unchiul încercă să abordeze subiecte ușoare, îi expuse teoria lui despre vinul roșu ca însoțitor al vânatului, apoi reveni la problemele care-l preocupau de fapt, se plânse de stagnarea afacerilor și de situația grea prin care trecea economia și-l întrebă pe George dacă se profilau perspectivele încetării războiului.

— Asta-i greu de spus, răspunse George. Când a retras armata în țară, credeam că mareșalul are vreun gând serios. Dar acum Hitler insistă iarăși să trimitem trupe pe front. Cei de la statul-major se împotrivesc cum pot, trimit rapoarte despre instrucție incompletă, se plâng de dotarea nesatisfăcătoare cu armament, caută motive să salveze o parte din unități. Credeam că-mi dai dumneata vreo veste, de vreme ce domnul Maniu…

— Domnul Maniu i-a scris mareșalului. Speră să-l convingă că e momentul să încheie pace. Dar Antonescu nu e omul ușor de convins. Iar nemții sunt cu ochii pe noi, mai ales după ce Italia a încheiat armistițiu. Nu cred că avem șanse acum. Doctorul Huber ce spune?

— Doctorul Huber, când e vorba de probleme de principiu, îți alunecă printre degete ca un țipar. Nu reușim încă să-l identificăm cu adevărat.

— Dacă nici Biroul 2 nu reușește să afle adevărul, atunci ce pretenții să mai ai de la mine, un simplu particular? Că joacă o carte ascunsă, asta-i sigur. E cu nemții, e cu anglo-americanii, greu de spus. Poate nici cu unii, nici cu alții. O fi lucrând pe cont propriu. Există și aventurieri solitari. Oricum, cultivă relațiile cu el, asta n-are cum să-ți strice. Poate afli și lucruri care-l interesează pe domnul Maniu.

— De ce numaidecât pe…?

— Pentru că ajutându-l nu ajuți numai o persoană, ci o idee.

— Democrația.

— Da, democrația. Cei din familia noastră au tradiție în politică, știi bine. Ne place democrația, și în anii din urmă am fost lipsiți de ea.

— La ce fel de democrație te referi?

— În niciun caz la democrația proletară, cu muncitori ajunși miniștri și cu țărani deputați… Ar fi prea de tot. Păi noi ce să mai facem? Mă vezi pe mine lucrând la sonde cot la cot cu oameni cărora astăzi le plătesc leafă?

— Atunci…

— Atunci mă uit spre anglo-saxoni. Democrația lor e ce ne trebuie. Să înflorească piața liberă. Nu ne convine dictatura mareșalului, care a venit prea repede după altă dictatură, cea a lui Carol. Nu ne convine rasismul domnului Hitler, fiindcă românii au fost totdeauna un popor blând și primitor, fără prejudecăți rasiale sau religioase. Vrem parlament, și campanii electorale; și discursuri, și libertatea investițiilor. Se aude că englezii proiectează o debarcare în Balcani. Ar fi cea mai potrivită soluție. Scăpăm și de Hitler, și de comunism. Nu vreau să-l văd pe un sindicalist oarecare tronând în biroul meu și făcând ochi dulci secretarei. Nu putem admite comunismul, iar varianta engleză ne-ar putea ține departe de el. Cred că mareșalul, în sinea lui, tot la englezi se gândește.

— Se gândește la englezi și-l urmează pe Hitler.

Unchiul râse iarăși, tuși, căută un trabuc.

— E militar și-i place războiul; e dictator și-i place puterea; cum să nu-l urmeze pe Hitler? A găsit o alianță pe gustul lui și merge înainte.

— Înainte spre prăpastie.

— Ei, țara asta a găsit totdeauna forțe ca să supraviețuiască. Să nu crezi că domnul Maniu și ceilalți stau cu brațele încrucișate.

— Nici prin cap nu mi-a trecut să cred asta. Buletinele S.S.I.-ului ne țin la curent despre tot felul de consfătuiri și întâlniri între fruntașii partidelor. Plus că am surprins niște emisiuni radio cifrate, transmise în semnale morse – semn că destinatarul se află destul de departe, la mii de kilometri. Așadar, se încearcă un schimb de mesaje…

— Așa este, confirmă Aurică Brezeanu. Văzând că mareșalul

n-are de gând să cedeze, domnul Maniu vrea să găsească o soluție pe cont propriu. Înainte ca revoluția să…

— Văd că te obsedează gândul ăsta cu revoluția.

— Și n-am dreptare? Ascult și eu ce vorbesc oamenii; să știi că spiritele sunt destul de înfierbântate. Nu e ca în armată, unde toată lumea gândește la fel.

— Nici măcar acolo nu se mai întâmplă asta, spuse George încet. Primim informații tot mai dese despre nemulțumirile soldaților; se duc în permisie, văd ce se întâmplă în țară, în orașele și satele lor, vin apoi și comentează în gura mare. Războiul întreține și întețește această stare de spirit; la ce ne-am putea aștepta?

— Războiul, oftă Aurică Brezeanu. După părerea mea, Hitler a făcut o mare nebunie. S-a apucat să cucerească Europa și și-a făcut dușman din Anglia. Pe urmă a luat-o spre răsărit. Trupele lui se bat în Africa, în Iugoslavia, în Atlantic și în stepa rusească. Este un fel de isterie distrugătoare, care-i atrage ura lumii întregi. Războiul lui e ca și pierdut, asta vede oricine. Și cred c-o vede și mareșalul.

— Atunci de ce continuă să meargă alături de el?

— Sunt mai multe motive. Se simte dator să-i fie fidel până la capăt. O repetă mereu. Face paradă de onestitatea lui, de cuvântul lui de militar. Dar nu toată lumea gândește la fel. Avem mulți oameni în țară care caută să țină piept pretențiilor germane. Anul trecut, generalii care au refuzat să trimită trupe pe front. Acum, economiștii…

George își aminti ce aflase în ultima vreme – Banca Națională cerea să se compenseze valoarea livrărilor de petrol către Germania, întrucât creditele atinseseră cifre îngrijorătoare; se semnalau controverse între comandanții români și cei germani; apăruseră fricțiuni și în domeniul activității diplomaților români, în țările neutre…

— Nu s-ar spune că relațiile cu germanii sunt prea cordiale, spuse.

— Nici nu sunt. Dar Antonescu o ține pe-a lui. Am citit răspunsul la ultima scrisoare a lui Maniu, care-i cerea să înceteze războiul. Se justifică sau încearcă s-o facă. Susține că a venit la guvern în momentul cel mai critic, că s-a zbătut singur să salveze dinastia și elitele țării, că acum orice acțiune de

retragere de pe front ar crea pericole grave; pierderea armatei, distrugerea orașelor și a întregii țări.

— Așadar, refuză categoric.

— Refuză. Ai noștri s-au cam lămurit, domnul Maniu caută altă soluție. Așteptăm doar un semn din partea Aliaților, ca să începem tratativele.

— Până la tratative de ce nu acționați direct? În toată Europa olandezii, cehii, norvegienii, sârbii, opun rezistență prin toate mijloacele, îi lovesc pe hitleriști din spate…

— Nu se compară. Ascultă, iubitule, poporul nostru nu e un popor violent. Preferăm manevra politică, nu lupta de guerilă. De ce să sacrificăm oameni, să dăm ocazia la represalii? Așteptăm un moment, o conjunctură…

— Și între timp, catastrofa progresează.

— Politica e complicată, oftă Aurică Brezeanu.

În hol la „Princiar”, rezemat de pupitrul înalt al recepției, un ofițer german povestea ceva funcționarei care-l asculta zâmbind. În capătul celălalt al încăperii, la fereastră, doctorul Huber fuma. Când dădu cu ochii de George, aruncă țigara și veni să-l întâmpine:

— Punctual ca totdeauna, îl lăudă el.

— Și dumneata, amabil ca totdeauna, replică George.

— Am reținut o masă într-un colț mai retras. Simt nevoia să stau de vorbă cu un prieten… dacă-mi dai voie să-ți spun așa. În lumea de azi o prietenie e mai greu de obținut decât un bulgăre de aur.

Se așezară la o masă lângă fereastra largă a salonului, conduși de un chelner impozant, în frac, cu tâmple ninse, care primi comanda într-o nemișcare solemnă. După ce chelnerul se depărtă, doctorul Huber își aprinse o țigară „Memphis”.

— Ador tutunul oriental, mărturisi el. Și cum îți spuneam, domnule Brezeanu, prietenia e un lucru rar. Să poți vorbi în tihnă, despre ce-ți place, fără teama că interlocutorul va căuta sensuri ascunse printre cuvinte sau va încerca să folosească împotriva ta ceea ce-i povestești într-o clipă de sinceritate. De pildă acum m-am întors dintr-o excursie pe Valea Prahovei. Îmbinând plăcerea cu afacerile, evident. O doamnă – rămâne între noi, soția unui magistrat plecat în inspecție – o femeie

frumoasă, dar care nu se pricepe deloc la politică. Pe Valea Prahovei lucrurile stau prost, e un fel de stare de asediu, peste tot patrule, pânde, posturi de control. Se pare că în ultima vreme s-au înmulțit actele de sabotaj și, ca urmare, efectivele germane din zonă au fost întărite considerabil.

— Da, spuse George. E un lucru nou pentru mine. În general, ofițerii de legătură germani nu prea ne informează când fac mișcări de trupe.

— Îți spun asta ca să-ți dai seama de importanța pe care o dă Reichul zonei petroliere, adăugă doctorul Huber.

Ca totdeauna, oscilant, ca să nu poți stabili culoarea opiniilor lui, își spuse George. Și totuși informația era importantă; oare acesta era „medicamentul" propus pentru astă-seară?

— Domnule Brezeanu, îmi placi. Ești discreția personificată; parcă anume creat pentru meseria asta. Un altul, la asemenea știri, ar fi cerut amănunte pe care, din păcate, n-aș fi fost în măsură să le dau.

— Un indiscret e, uneori, un naiv, zâmbi George.

— Și ce mai e prin lume, dumneata care le știi pe toate?

— Un inventar al evenimentelor mi-ar lua prea mult timp. Încep cu cel mai proaspăt: au apărut iarăși niște manifeste. Prin stațiile de tramvai, prin cârciumile frecventate de soldați, ba unul a fost găsit în buzunarul unui ofițer care își lăsase mantaua la garderoba teatrului.

— Serios? se miră doctorul Huber. Nu cumva sunt niște lozinci tipărite cu litere grosolane pe hârtie roz?

George bău o înghițitură de coniac și-și privi lung interlocutorul, cântărindu-l parcă. „Noutatea" pe care-o oferise își pierdea valoarea; în memoria doctorului informațiile stăteau ca peștii într-un năvod norocos.

— Cam așa ceva, recunoscu, zâmbind la rândul lui. Niște fluturași, cum se zice. Dar cum de-ai aflat de ele? Ai văzut și dumneata vreunul?

Doctorul Huber duse paharul la gură, bău pe-ndelete, lăsă paharul jos, punând astfel o pauză de efect între întrebare și răspuns:

— Am văzut. Dar nu într-o stație de tramvai, ci pe biroul unui domn din *Siecherheit Dienst*. Un domn care are de gând să semnaleze cazul autorităților române.

— Acel domn își închipuie probabil că autoritățile române dorm! Suntem pe urmele afacerii, domnule doctor. Le-am luat-o înainte. Sincer vorbind, nu ne convine ca domnii de la *Siecherheit Dienst* să se amestece în asemenea treburi. Preferăm să ne descurcăm singuri. Vom acționa cu toată energia…

— Ești drăguț când te aprinzi așa, zâmbi doctorul Huber. Totuși nu cred că trebuie să exagerați cu cercetările. Manifestul acesta pare mai degrabă un joc de copii.

— Crezi că nu e ceva serios?

— Te sperie niște hârtii? Cine se ocupă de tipărituri n-are timp să fabrice mașini infernale. Iei viața prea în serios, domnule Brezeanu. De ce să transformăm orice mărunțiș într-o tragedie? Lumea este foarte complicată; nu merită să-ți riști pielea, oricât de mult ți s-ar plăti. Un mort cu cont la bancă nu e mai puțin mort. Dar să lăsăm asta… Am și eu o informație pentru dumneata. Uite despre ce e vorba: führerul e îngrijorat de situația din România și pregătește măsuri drastice. Domnul Clodius a propus o blocadă a exporturilor, astfel încât să arunce România într-o criză economică, silind-o să mărească efortul de război… Așa că domnul colonel ar face un mare serviciu guvernului prevenindu-l.

— Te gândești că se poate lua vreo contramăsură?

— Mă gândesc că slăbind puțin exigențele, guvernul român ar putea evita o complicație majoră.

Așadar, tot în interesul *lor* o face! gândi George contrariat. Doctor Huber, ce n-aș da să am o lupă cu care să pot privi în sufletele oamenilor!

— Dumnezeule! Așa departe s-a ajuns? Domnule doctor, dar ce spui dumneata e de-a dreptul… cum să mă exprim ca să nu-ți jignesc sentimentele?

— Nu spune în niciun fel. În locul dumitale aș fi bucuros că dețin știrea asta înaintea altora.

— Da. Totuși e cel puțin neliniștitor să afli o asemenea noutate.

Doctorul Huber ridică din umeri:

— Suntem în război. Un război care nu se duce numai cu tancurile și avioanele…

Capitolul doi

1

Toma puse creionul deoparte și reciti textul. Era partea cea mai importantă a Buletinului, un scurt editorial menit să completeze știrile, să pună accente, să tragă concluzii și, în final, să cheme la luptă.

Pentru acest articol adunase în suflet imagini și reflecții, frânturi de fraze schimbate între oameni pe stradă, la cozi, în tramvai; comentarii în fața etichetelor discrete care anunțau creșteri de prețuri. Din tot acest mozaic se plămădea treptat o imagine unică: starea de spirit a oamenilor era departe de ceea ce visa și proclama mareșalul; nemulțumirile mocneau, revolta clocotea pretutindeni, gata să izbucnească, omul de pe stradă aștepta, dorea, credea într-o schimbare, criza regimului antonescian nu mai putea fi oprită. Drumul cu trenul, spre satul lui, îl ajutase să afle ce gândeau țăranii, cum priveau ei lucrurile. În vagonul aglomerat, plin de fum, o țărancă îmbrăcată în negru se strecura printre coșuri, saci, geamantane, arătând tuturor fotografia unui soldat:

— O fi mort, o fi prizonier, că de la Florii nu ne-a mai dat nicio veste...

Își găsise loc într-un compartiment de clasa a treia. Își făcuse loc alături de el un bărbat frumos, cu dinți puternici, îmbrăcat într-o tunică militară fără epoleți; mâneca stângă îi atârna goală. Omul scosese tabachera și-l rugase să-i răsucească o țigară:

— Cu o singură mână, e greu.

— Dar ce-ai pățit?.

— Am lăsat-o pe front. Am zis bogdaproste că am scăpat cu atâta. Era să-mi pierd și capul...

Un bătrânel de vizavi, cu barbă cenușie, povestise domol cum i-au luat jandarmii calul, la rechiziție, și-i dăduseră în schimb o chitanță.

— Mă p... pe chitanța lor. Acum ce fac eu, trag singur căruța?

— Nouă ne-au luat bani la chenzină pentru împrumutul de război, intervenise ceferistul de lângă el. Niște foi mari și frumoase, cu poze pe ele. Zice că au valoare oricând. Oare mai primim banii înapoi?

— Ce-a mâncat lupu' e bun mâncat, rânjise barbă-cenușie. Așa-i la război, tot săracul păgubește. Boierul nostru a vândut grâu nemților și i-au dat un tractor „Lanz-Buldog", de sperie satul cu păcăniturile lui. Și când a fost să ne scoată la muncă, tot noi ăștia amărâții. Veniră nemții c-o baterie, tunuri mari, cu țeavă lungă, antiaeriene. Să le săpăm gropi și parapete, tot satul la treabă, și dă-i cu târnăcopul, nu te lăsau să bei nici apă, *schneller, schneller,* adică repede.

— Nu-i nevoie să tălmăcești, spusese ceferistul. Mai alaltăieri s-a stricat linia, la Toporu, ne-au pus pe ploaie, noaptea, s-o dregem. Se grăbeau spre front, de! Și tot așa, pe lângă noi, cu țigara-n dinți: *Schneller*!

Când coborâse din tren, la Răstoaca, simțise emoția sugrumându-l; revedea după doi ani lungi gara mică, turnul de apă cu balustrada îngustă ca balconul unui minaret; poteca spre sat, străjuită de oțetari obraznici, cu ramuri întinse de-a curmezișul drumului; turla bisericii strălucind vag în soarele de toamnă. Traversase satul aproape în goană, cu pasul neostoit al omului întors acasă după multă vreme. Tatăl lui, în bătătura din fața fierăriei, stătea de vorbă cu câțiva oameni – Drăgoi de la moară, șeful de post și încă vreo doi vecini, oameni mai în vârstă. Meșterul Toma aruncase ziarul cât colo și alergase spre el; ținându-l de după umeri cu mândrie, îl adusese între prietenii lui. Toma dăduse mâna cu ei.

— Ce se aude? întrebaseră aproape într-un glas. Ce mai e pe la București?

— Bine, ce să fie…

Tatăl îi făcuse semn:

— Poți vorbi fără grijă, sunt de-ai noștri.

Dăduse o semnificație specială acestui cuvânt, și Toma îi prinsese sensul. Din discuțiile lor își dăduse seama că oamenii își limpeziseră părerile, erau porniți împotriva regimului antonescian și așteptau cu nerăbdare sfârșitul acestei epoci negre: Grosu, bogătașul, lua șapte piei de pe oamenii care veneau să-i ceară bani sau grâne; cererile de rechiziție curgeau; grâul, luat aproape cu de-a sila pe preț de nimic, era încărcat în vagoane și lua drumul Germaniei; prin sate umblau zvonuri tulburătoare: despre un soldat ajuns la ocnă pentru că n-a vrut să mai plece pe front și l-a înjurat pe mareșal; despre un

refugiat tăiat de tren; despre agenți secreți care se vâră printre oameni, îi întărâtă să vorbească și pe urmă cheamă jandarmii; despre afișe care apar când ici, când colo, pe stâlpi, pe gardul bisericii, pe zidul primăriei, vestind oamenilor că dreptatea e aproape și să fie pregătiți; despre răniți întorși din spital acasă, care înjură războiul în gura mare, cer pământ și fac aluzii la revoluție.

— Toți suntem la capătul răbdării, spusese, ca o concluzie, meșterul Toma. Trebuie să se întâmple ceva!

Cele câteva zile petrecute în sat îi întăriseră această convingere; oamenii pe care-i cunoștea îl întrebau, mai pe ocolite sau mai de-a dreptul, ce se aude și cât o să mai meargă așa; unii făceau aluzie la răscoala cea mare, din ’907, când satul se ridicase cu mic cu mare, dăduse foc la „curte” și Grosu (ăl bătrân) scăpase în cămașă și-n izmene, încălecase pe cal și-o ținuse într-un galop pân-la subprefectură, de unde venise cu jandarmii.

— Și să nu se joace dumnealor cu focul, spuneau, arătând cu degetul mare peste umăr.

Întors în București, îl vizitase pe fostul lui profesor de română, directorul liceului, care-i încurajase înclinația spre literatură. Lui îi arătase cel dintâi revista cu poezia de debut – o revistă modestă, cu pagini puține, fără ilustrații, o revistă de stânga. Directorul locuia în Ferentari, într-o căsuță aproape țărănească, cu tradiționalul cireș la poartă și fântână americană în curtea mică, îngrijită. Îl găsise dichisind grădina din fața casei; purta cămașă cu mânecile suflecate, iar pe deasupra o vestă de lână cam largă, care-l făcea să pară mai bătrân. Slăbise, mustața impozantă de odinioară era acum argintie, vorba-i era mai puțin răspicată și privirea mai tristă.

— Toma, poete, credeam c-ai dispărut cu totul, îmi pare bine că te văd.

— Ce mai faceți, domnule profesor?

— Ce să fac? Omor timpul. Vacanța se lungește, în liceul nostru s-a instalat un spital de campanie. Așteptăm să primim, provizoriu, alt local. Dumneata ce faci, mai scrii? Vechile promoții m-au uitat, dar văd că dumneata nu…

Se așezase lângă el, pe băncuța de sub bolta de viță; era o dimineață aurie de toamnă târzie, cu soare blând și miresme de

flori puțin trecute; o liniște mângâietoare stăpânea acest loc ce părea lipsit de întâmplări.

— Cum să vă uit, îi spusese cu emoție, m-ați încurajat în momentul cel mai greu, al începutului; asta nu se uită!

Profesorul urmărise zborul sacadat al unor porumbei pe deasupra casei; se ridicase cu brațul întins; un porumbel aterizase pe brațul lui.

— Porumbeii, semnul păcii, dragă Toma. Nu mai sunt la modă astăzi. Vrajba domină pretutindeni, lumea întreagă se zbate în ghearele războiului. Uite-l, a zburat. Parcă anume când a auzit de război.

— Simbolic, domnule profesor.

— Poetul din dumneata a și găsit o metaforă, nu-i așa? Aveai talent, sunt sigur de asta. Ei, dacă ar fi fost alte timpuri… Îți preziceam un viitor strălucit, dar vezi bine ce se-ntâmplă. Lumea se clatină din încheieturi, asistăm la o răsturnare de valori, a fost un moment în care credeam că violența, brutalitatea și incultura s-au instalat de-a binelea peste lume. Nebunia legionară a trecut repede, și-am răsuflat cu toții ușurați, dar uite că a venit războiul și ne-a aruncat iar în nesiguranță și teamă. Am auzit c-ai fost închis pentru ideile dumitale. Te-am compătimit, trăim o epocă în care nu trebuie să-ți dai pe față crezul. Și totuși te-am admirat. Ți-am admirat curajul de a-ți susține opiniile, într-un moment în care opiniile au devenit obiectul prigoanei… Ești un martir pe frontul ideilor, dragă prietene. Sunt mândru că am avut așa elev.

— Îmi fac datoria, domnule profesor. Dumneavoastră ne-ați fost dascăl bun. Ați sădit în noi, elevii, dragostea de adevăr și de dreptate, ne-ați înarmat cu idei nobile, ne-ați vorbit cu entuziasm despre marile crezuri ale omenirii.

— N-am mers până la capăt, oftase bătrânul privind în gol. Nici în viață, nici în literatură. Traversăm o epocă nefastă, în care jocul porumbeilor e tulburat de zvonurile războiului, oamenii sunt nevoiți să țină-n mână o pușcă mai degrabă decât o carte…

— Cum stați cu „Dicționarul de poetică”? A apărut?

— Da de unde! Se plimbă și-acum prin edituri; cui îi trebuie, azi, un dicționar de poetică? *Inter arma silent musae*.

— Într-adevăr, între arme, muzele tac.

— Clasicii, ca totdeauna, au dreptate. Asta, e prietene. Eu unul, în literatură n-am reușit. În viață… ce să-ți spun? Am fugit din calea evenimentelor. M-am ascuns îndărătul vechilor tomuri; evitam politica, lăsând-o pe seama altora. Îți trebuie și aici vocație, nu-i așa? Dar uite că politica a năvălit pe străzi, în casele noastre, a început să ne influențeze viața. Am avut o mare deziluzie când colegul Nicoară a trecut la legionari. Deși era de așteptat. Un om ca el, lipsit de echilibru, nestatornic, bântuit de visuri absurde și de spaima eșecurilor. Venise la mine după alte experiențe nereușite, căuta probabil un punct de sprijin; am vrut să-l ajut, dar nici asta nu era ce-i trebuia. În loc să-și țină orele pleca la întruniri, la marșuri prin oraș. Am auzit și alte lucruri, mai urâte, despre el. O sete de afirmare rău înțeleasă. Se răzbuna pe alții, care înfăptuiau ceva, dădeau un sens vieții lor. Mi-aduc aminte că și pe dumneata…

— Mă persecuta, știa că scriu. Avea de gând să mă lase repetent.

— Din invidie. Când i-ai făcut epigrama aceea, mi-a cerut să te elimin. Abia l-am potolit. Un om dificil. E drept că l-ai atins în punctul cel mai sensibil…

— N-o să mi-o ierte niciodată.

— Un om dificil, repetase profesorul. Ani de zile m-am chinuit cu el. A încercat să prepare nu știu ce substanță și era să arunce laboratorul în aer. S-a apucat să scrie un manual, l-a lăsat la jumătate. În clasă nu izbutea să termine niciodată lecția, se lansa în divagații și pierdea timpul. Reclamații de la părinții elevilor, anchete, intervenții. Abia izbuteam să-l apăr. Apoi au venit legionarii la putere și mi-am dat seama de eroare. Trebuiau opriți de la bun început. Se lăudau că vor clădi o lume nouă, dar nu poți clădi o lume nouă din morminte și din ruguri pe care sunt arse cărți. Mă uitam la ei – oameni care n-au reușit în viață, oameni slabi care-și rezemau cugetul pe mânerul pistolului; violența este cea mai rudimentară dintre reacțiile umane, mai apropiată de instinct.

— Să zicem că peste câteva luni, după ce scapă de la închisoare, Nicoară vine iar, pocăit, să vă ceară sprijinul. L-ați mai primi în liceul dumneavoastră?

— Nu. Omenia are totuși o limită.

— Așadar, nu sunteți de acord cu fascismul?

— Îl detest. Înlocuiește rațiunea cu forța brută. Asta nu-i de tolerat într-o societate modernă.

— Atunci de ce nu luați atitudine?

Profesorul urmărise o clipă păsările albe decupate pe cerul mereu albastru. Se întorsese spre el cu un zâmbet vinovat:

— N-am stofă de luptător. Am o carieră, o situație, o familie; socotesc că e prea târziu ca să mai îmbrățișez o doctrină ce comportă riscuri. Voi sunteți tineri, altă generație, altă viziune. Aveți, poate, mai puțin de pierdut. Și, oricum, mai mult de câștigat. Viața voastră e înainte; pentru mine, e mai mult în trecut decât în viitor…

Profesorul îl dezamăgise cu conservatorismul lui, cu luciditatea care se oprea la jumătatea drumului; ești un dezertor, îi spusese în gând, degeaba nutrești idei nobile și crești porumbei albi, dacă eziți să te-mpotrivești răului, întunericului și minciunii; n-ai dreptul să aștepți totul de la alții, dând vina pe vârstă; numai lașii spun „prea târziu”!

Îl lăsase cu florile lui, cu vesta prea largă, cu porumbeii albi și cu teoria despre accentul secundar în poezia latină. Nu e asta lumea, peste ani, la vârsta lui, nu vreau să arăt ca el, să gândesc ca el, să trăiesc ca el…

Suna sirena de prânz pe când se întorcea de la profesor; simțea nevoia să alunge atmosfera de resemnare calmă pe care o respirase sub bolta de viță cu ochii la porumbei; grăbise pasul spre Uzina Chimică, fiindcă sirena preceda cu un sfert de oră momentul schimbului. Sirena se auzea în tot cartierul, era un fel de emblemă sonoră a locului, cei de la Uzină se conduceau după ea cum se conduc țăranii după răsăritul soarelui; sirena dădea semnalul începutului de zi, șuierul ei anima deodată străzile; se trânteau uși, se rosteau porunci pentru cei rămași acasă; pași grăbiți răsunau pe stradă, toți în aceeași direcție, spre porțile mari de fier, deschise larg în lături pentru a primi schimbul de dimineață. La prânz, ceremonia se repeta – șuierul melodios și pătrunzător, pe două tonuri, cu un sfert de ceas înaintea începerii schimbului declanșa iarăși pași grăbiți, ceasornice confruntate pe furiș, sirena era precisă și impersonală ca un mecanism dirijat astronomic – apoi prin porțile iarăși deschise se revărsau oamenii obosiți după truda unei zile.

Așteptase în colțul străzii. Ziua calmă, fără vânt, păstra în aer

straniile miasme revărsate din coșurile înalte; mirosea a sulf, a acetonă, iar peste toate, dominant, a cauciuc ars; la fel miroseau hainele lui Mihăilescu, de la presaj, când îl îmbrățișase:

— Toma, băiatule, ai scăpat, în sfârșit! Ce faci, vii la noi din nou?

— Nu mai merge, mai caut și alte cărări.

Apăruse altul și altul, îl înconjuraseră, se înghesuiau să-i strângă mâna, să-l bată pe umăr, să-l întrebe sau să-i spună ceva, o poveste scurtă, întretăiată de altele, nedusă la capăt, reluată cu obstinație, repetată de alți nou-veniți, care nu știau că mai fusese spusă:

— Ne-au topit cu amenzile.

— Într-o zi vine inginerul la mine...

— Cum, nu știai? Așa e, plecaseși. Fabrica lucrează pentru război.

— Tocmai lucram la conducte pentru motoare de avion...

— În luna aia am stat fără leafă, și-a doua lună iar, vine ziua lefii și caseria închisă.

— Uite-l pe Iordache, o să-ți spună el.

Iordache se apropiase de el cu brațele deschise; pulpanele hainei descheiate fluturau ca niște aripi; îl strânsese la piept, ridicându-l de la pământ și râzând de bucurie.

— Tocmai povesteam cu leafa, spune-i tu cum a fost.

— Păi cum să fie, am vorbit cu băieții din secții, a doua zi am intrat pe poartă și ne-am strâns în curte, ca atunci; directorul hop și el că ne jucăm cu focul, dar ne datorați leafa pe două luni, înțelegeți și voi, interesul statului, ce să înțelegem, luăm mălai de la bursa neagră, că fabrica n-aduce...

— Ne făcuseră, chipurile, cooperativă... rafturile goale...

— Aia a fost la Întâi Mai, când am oprit curentul, toată uzina încremenise, directorul să-l apuce damblaua, intrăm în pușcărie cu toții, așa zicea, dar noi că nu trecem la lucru până ce...

— Atunci ne-au făgăduit că plătesc lefurile din urmă și pun cooperativa pe roate, și le-am spus că dacă nu se țin de cuvânt nu mai intrăm în secții, și a doua zi, e drept, ne-au dat câte-o chenzină și au adus un camion cu făină, mălai și ceva zahăr, pe urmă au făcut liste cu familiile care au greutăți mai mari...

Oamenii aceia, mirosind a cauciuc topit, povestindu-i cu un fel

de entuziasm peripețiile lor; celula trăia, acționa ca un catalizator, aduna nemulțumirile și forța oamenilor, le prefăcea într-un flux îndreptat într-o direcție precisă…

— Și-acum, ce faci, îl întrebase Iordache după ce ceilalți se împrăștiaseră, pe rând, pe străduțele mărginașe. Vii la noi la uzină?

— Nu, voi lucra în altă parte…

— Ei, lucrurile se complică… Peste tot sunt riscuri. La noi, de pildă. Agenții Siguranței sunt neobosiți; își vâră nasul prin secții, controlează piesele finite, se tem de sabotaj. Au mai angajat câțiva trepăduși, un fel de contabili sau controlori de calitate, eu cred că sunt agenți de-ai Siguranței, cum faci un pas, hop și ei. Ne-am adunat câțiva într-o zi să ne sfătuim, când a ieșit nea Gică la pensie, îl mai știi?

— Sigur, nea Gică de la malaxoare.

— Ei da, nea Gică ne-a fost de mare folos, când era vorba să organizăm ceva, venea cu toată secția, îl ascultau ca pe tatăl lor…

— Țin minte că la prima acțiune s-a cam pus de-a curmezișul.

— Ei, se schimbă oamenii, nea Gică ajunsese un fel de lider, vezi tu, fusese umilit toată viața, trăise cu frica șefilor și a concedierii, dar când a văzut puterea noastră a prins și el putere. Și, cum îți zic, ne-am adunat să ne sfătuim cum să-i dăm o mână de ajutor bietului om, ieșea la pensie, și un trepăduș, un fel de ajutor de contabil, cu ochelari, băiat tânăr altfel, nu știu de ce-i trebuia *meseria* asta josnică, a venit să tragă cu urechea și-a doua zi mă cheamă directorul: „Mă Iordache, am auzit că aveți de gând să-l băgați și voi în seamă pe tataia ăla, foarte bine, că noi de, am vrea să-l ajutăm, dar sunt timpuri grele și n-avem fonduri pentru așa ceva…” De aici ne-am dat seama că domnul contabil al nostru umbla cu vorba de colo, colo și aveam grijă totdeauna când apărea el să schimbăm vorba sau să ne ducem la treburile noastre. Ei își dau seama, simt că există o celulă în uzină, dar n-au izbutit încă s-o descopere…

Plecase cu sentimentul tonic al forței pe care-o adunaseră oamenii aceia unindu-și într-un singur pumn – imaginea și-o amintea dintr-un ziar muncitoresc care apărea înainte de război – nemulțumirile și răbufnirile răzlețe. Se gândea să scrie o nuvelă pe această temă, dar până una-alta scrisese articolul

pentru buletin: Vedeți, le spunea, cititorilor, în unire stă forța noastră, așa au procedat muncitorii de la Uzina Chimică, reușind să-și impună în fața direcției punctul de vedere și să obțină unele îmbunătățiri… Sec, scurt, fără înfloriturі; toată lumea știa că a fost ceva la Uzina Chimică, vorba umbla repede printre oameni, așa că articolul apărut în buletin avea terenul pregătit…

Buletinul era gata, de fapt manuscrisele pentru el; le schițase până și poziția în pagină, prelucrase și știrile externe, pe care i le adusese o fată slăbuță. Le scosese din pantof, sub privirile lui amuzate; erau scrise mărunt, tot pe foiță.

— Asta-i tot? se mirase el.

— Ți se pare puțin? E scris mărunt…

— Mă așteptam la un vraf de telegrame puse pe masa unui secretar de redacție veșnic nemulțumit…

— Telegramele există, sunt aici, sau măcar rezumatul lor, vin de la Moscova, Cairo, Londra, le-a prins azi-noapte nea Petre. Peste trei zile vine cineva să ia materialele.

— Pot să le termin și mai devreme.

— Nu, așa s-a stabilit. Întâi ducem hârtia, pe urmă cerneala, pe urmă manuscrisele. Să scrii niște lucruri frumoase, convingătoare și scurte. Vrem să tipărim cu o literă mai mare, așa a spus nea Petre.

— O să mă străduiesc…

Ea îi dăduse mâna, o mână mică și catifelată, totuși energică. Toma o privise în ochi:

— Mi-ar plăcea să dansez cu dumneata.

— La primul bal după război, îți acord un vals. Mă duc, că se-nserează. Așadar, peste trei zile, tot aici. Aceeași parolă.

— Aș prefera aceeași persoană.

— Și eu, râsese fata trăgându-și mâna. La revedere.

— Așadar, e posibilă o revedere?

Fata ridicase din umeri:

— Nu știu. Așa se zice. „Adio” ar suna neplăcut.

Îi aruncase din poartă un ultim zâmbet.

Se uită la ceas. Aproape cinci după-amiază; ar trebui să vină curiera. Ciudat lucru, să scrii un articol pe care n-ai voie să-l semnezi. Dimpotrivă, te străduiești să rămâi în anonimat, să te adresezi oamenilor folosind o semnătură de împrumut sau pur și simplu niște inițiale… Primul număr al Buletinului apăruse cu

câteva zile în urmă, fusese difuzat pe căile obișnuite, ajunsese rapid în casele sărace din Sebastian, în vestiarele muncitorilor de la Uzina Chimică, în pupitrele amfiteatrului de la Facultatea de Drept; un exemplar fusese afișat pe peretele unui chioșc de ziare de pe Știrbei Vodă, altele vârâte în cutiile de scrisori ale unor imobile, Petre însuși fusese încântat de reușita difuzării, așa spunea fata. Echipa de difuzare, câțiva dintre tehnicienii organizației, străbăteau cu aer nevinovat străzile, parcurile, se strecurau în fabrici și facultăți, purtând cu ei hârtiuțele acelea care înnebuneau Siguranța și puneau pe gânduri agenții bine acoperiți ai organelor de spionaj hitleriste. Suntem puternici, își spuse Toma. Trebuie să reușim…

Bătaia convențională în ușă îl făcu să tresară. Își roti privirea prin cămăruța curată, sărăcăcios mobilată, îndreptă macatul cu romburi roșii de pe pat, acoperi sticla cu cerneală și vârî hârtiile sub fața de masă.

— Intră! spuse apoi.

Se duse să deschidă.

— Ana! spuse cu glasul gâtuit de emoție.

Închise ușa în urma ei, stăpânit de o bucurie năvalnică, n-o mai văzuse de aproape o lună, de la prima lor întâlnire; n-avea voie s-o vadă, o tehniciană nu trebuie să meargă prea des pe același traseu, era o regulă a muncii în clandestinitate, și totuși…

— Mi-a fost dor de tine, spuse el.

— Serios? Atât de dor, încât ți-ai găsit consolarea în gândul că la primul bal după război…

— Ana!

— Nu te speria, nu sunt geloasă, fata aceea îmi e prietenă și mi-a vorbit despre tine, atâta tot. Nici nu știe cum te cheamă, așa că putea după război să te caute mult și bine…

Era supărat pe fata aceea vorbăreață, pe el însuși care aruncase în glumă vorba aceea ușuratică, ar fi vrut să-i explice, să se dezvinovățească, dar Ana schimbă vorba.

— E drăguț aici la tine…

— Cam înghesuială, dar m-am obișnuit. Ia loc, te rog, simte-te ca acasă.

— Acasă nu miroase a fum de țigară.

— Ah, proprietăreasa e și ea pornită împotriva fumatului; era

cât p-aci să mă dea afară, dar i-am oferit un spor de chirie și m-a lăsat în pace… Se așeză lângă ea, pe pat, străduindu-se să n-o atingă. Deocamdată.

— Ana, ce bine-mi pare că ai venit! Știi cât de mult doream să te revăd? Atunci ne-am despărțit cam brusc și n-am avut timp să…

— Gata materialele? îl întrerupse ea.

— De ce mă iei așa din scurt? Dacă știam că vii tu, mai lăsam ceva de făcut. Ca să stai lângă mine cât scriu. Să prelungesc plăcerea de a te ști aici…

Pe neobservate, o apucase de mână; ea își dădu seama și-l respinse blând, dar ochii îi râdeau când spuse:

— N-aș putea să stau chiar dac-aș vrea.

— Chiar dac-ai vrea! Deci nici nu vrei? Și eu care voiam să-ți spun marele secret al inimii mele…

— Nu e timp de secrete ale inimii. Avem lucruri mai importante de făcut. Dă-mi articolul și gata, plec. Mă prinde noaptea pe drum.

Toma trase de sub fața de masă hârtioarele bine împăturite, i le întinse; o apucă iarăși de mână. Ea râse, se smuci „dă-mi drumul”, apoi cu o mișcare bruscă se apropie și-l sărută pe obraz.

— La primul bal după război o să dansezi și cu mine?

— Ana, nu fi rea!

Dar ea era deja la ușă. Se mai opri o dată, cu mâna pe ivăr, și-i spuse cu glas coborât:

— Nea Petre voia să trimită pe altcineva. M-am rugat de el și…

— Ana! Vorba asta face cât…

— E târziu, spuse ea. Trebuie să plec. Sper să mai vin…

Dispăru dincolo de ușă, fără să-i lase timp de replică. Toma rămase în picioare, în mijlocul casei; își simțea obrajii arzând.

— Domnule colonel, lipsește un batalion.

Colonelul Romanescu puse deoparte buletinul informativ și ridică privirea spre plutonierul Frâncu, furierul-șef al brigăzii, bărbat la vreo patruzeci de ani, cu părul rărit deasupra frunții, cu trăsăturile înăsprite de întâmplările războiului.

— Ce spui, Frâncule?

— Am socotit de trei ori. Efectivul control nu corespunde cu foaia statistică pe care mi-ați dat-o. I-am luat în calcul pe toți. O companie ici, una colo, detașați, bolnavi… Tot degeaba.

— Ai răbdare, spuse colonelul. O să-ți explic imediat. Se ridică de la biroul său, ascunzându-și crisparea. Rana din șold, unde-l lovise o schijă cu aproape un an în urmă, pe front, îl supăra uneori. Ocoli masa și se aplecă asupra tabelului uriaș.

— Măi Frâncule, tu știi cum ai ajuns aici?

— Cum să nu știu, dom’ colonel! Toată familia se roagă pentru sănătatea dumneavoastră. Dacă nu vă gândeați la mine, acuma eram cine știe pe unde, departe de casă. Sau și mai rău, cu o cruce la căpătâi… Nu uit niciun moment, dom’ colonel.

— Ei bine, nu te-am adus așa, la întâmplare. Aveam nevoie de un om de încredere, căruia să-i pot da pe mână secretele brigăzii. Om fi noi parte sedentară, dar avem efective mari. Ținem în mână soarta a mii de oameni. Orice greșeală ne poate costa scump.

Plutonierul își ațintì privirea în ochii albaștri ai comandantului său:

— Domnule colonel, știu că aveți încredere în mine. Nu vreau să vă fac necazuri. O să mai iau o dată lucrarea de la început.

Colonelul Romanescu își netezi mustața tunsă englezește, ascunzându-și zâmbetul.

— Poți s-o iei de-o sută de ori, tot acolo ieși. N-ai greșit cu nimic, omule. Numai că… știi pentru cine întocmești foaia statistică?

— Pentru neamțu’ ăla. Iertați-mă, voiam să zic pentru ofițerul de legătură aliat.

— Zi-i cum vrei, tot neamț este. Acuma ia gândește-te, vine o împrejurare critică, trebuie să trimitem o parte din efectiv pe front. Băieți tineri, abia au învățat să salute… Nici nu știu să țină

arma ca lumea. Nu-i trimiți la moarte sigură? Atunci m-am gândit și eu: efectivul control îl ținem bine sub cheie, iar ofițerului de legătură îi dăm o situație mai… rotunjită. Batalionul care lipsește din tabelul tău există, dar n-are armament. Să trimiți oamenii pe front cu mâinile goale? Prefer să spun că nu-i am. Mai plecați în permisie, mai bolnavi, mai detașați la fortificații… s-adună. Dar dacă sufli o vorbă despre asta…

— Eu? sări plutonierul în picioare. M-ar blestema tata din groapă, de la Cireșoaia. Sergent de cavalerie. Rănit de două ori, „Virtutea militară”… Și căzut pe front, cu fața la nemți. Adăugă repede: La inamic, am vrut să spun. Iertați-mă, domnule colonel.

— De ce să te iert? N-ai greșit cu nimic. Pe atunci, nemții erau inamicul. Și eu am fost la Cireșoaia, sublocotenent, ne-au dus acolo direct din școală, abia ne mijea mustața, dar nemții ne luaseră frica.

Plutonierul clătină gânditor din cap:

— Altfel de război, spuse el încet. Mi-au povestit camarazii lui taică-meu, oameni din sat, când s-au întors. Românii noștri se agățau de poziții, și nu-i scoteau nici cu artileria de acolo. Știau pentru ce luptă. Pe când noi… Astă-primăvară, când eram pe front, a venit un general de la București să stea de vorbă cu soldații. Că să fie viteji, că patria… Dar un leat, deșcă bătrână, numai ce spune: „Să trăiți, dom’general, tare ne-am duce la războiul nostru cel adevărat, în Ardeal, că pe noi asta ne doare…” Generalul a-nceput să țipe la el. Nu-i plăcea, sau nu trebuia să-i placă vorba asta. Eu știu? Poate gândea și el tot ca soldatul. Dar un general nu-și poate rosti gândul așa, de-a dreptul, ca un soldat de rând…

— Și asta-i adevărat. Dar fă bine și ține-ți gândurile pentru tine. Aici nu ești pe front.

— Înțeleg. De fapt trebuia să-mi dau seama mai de mult. Brigada noastră are o parte din oameni în tabără, pe frontiera de vest. O parte sunt aici, ceilalți stau acolo, gata să țină piept la nevoie…

— Ajunge cu presupunerile, îl întrerupse colonelul. Dacă te-ar auzi nemții, ar fi prăpăd. Noi nu trebuie să știm ce gândește comandamentul; noi executăm un ordin. Asta facem, înțelegi? Tabelul tău trebuie să corespundă cu realitatea. Avem patru batalioane instruite și dotate cu tot ce le trebuie? Trimitem

patru batalioane. Dar dacă n-avem...

— Păstrăm un batalion, să nu știe nimeni de el.

— Așa, băiete, văd că ai înțeles. Dar îți mai spun o dată: ajunge un singur cuvânt ca să intrăm în mare încurcătură. Nu numai noi – eu și dumneata. Fă tabelul așa cum ți-am spus, că diseară or să trimită după el.

Colonelul reveni la biroul său, se așeză, reluă studiul comunicatelor militare, încercând să descifreze, printre rânduri, adevărul. După înfrângerea de la Stalingrad, Hitler decretase mobilizarea totală – întâmpinată cu satisfacție de toți germanii, adăugau comunicatele. Dar în convoaiele ce se scurgeau spre front colonelul văzuse în ultima vreme copilandri în uniformă. În zona Harkov, frontul se stabilizase. Industria germană sporise producția de armament: tancurile grele „Tigru” și autotunurile grele „Ferdinand”, ca și noul avion de vânătoare cu două locuri aveau să sporească forța Wehrmachtului, se spunea într-unul din comunicate.

Colonelul văzuse destule mostre ale propagandei lui Goebbels: articole scrise într-un stil bombastic, care ridicau în slăvi calitățile noilor arme și făceau pronosticuri optimiste menite să redea soldaților încrederea în victorie. Dar între propagandă și realitate... gândi colonelul răsfoind mai departe filele trase la șapirograf. În Africa, trupele germane pierduseră definitiv terenul. În Iugoslavia, partizanii lui Tito eliberau oraș după oraș. Armatele de ocupație hitleriste controlau tot mai greu situația în Franța, Olanda, Norvegia...

Se ridică și se îndreptă spre fereastră: în curtea comandamentului, în preajma statuii unui general vestit, câțiva recruți înconjuraseră un ostaș al cărui echipament arăta neîndoios pe fostul luptător pe front. Cel venit de pe front vorbea cu însuflețire, ceilalți ascultau. Oare ce le spune? se întrebă colonelul.

— Mai e ceva, domnule colonel.

— Spune, Frâncule.

— Aici, la necesarul de armament. Noi cerem un număr de arme, de mitraliere, de branduri, dar eu cu mâna mea am centralizat datele după inventar și am întocmit situații. N-avem nevoie de atât armament cât se specifică în *necesar*.

— Și aici există o explicație: situația centralizată am închis-o

frumos în casa de fier, iar *necesarul* îl înaintăm pe cale ierarhică. În baza lui, ministerul va face comenzi de armament din Germania. Trupele de pe frontieră trebuie să aibă și ele arme, ca la nevoie să facă față.

— Am priceput, se lumină la față plutonierul. Domnule colonel, am priceput. Știți, mă gândeam așa, amărât, că uite cum țara se zbate în nevoi, iar noi suntem siliți să luptăm pentru interesele altora și nimeni nu se gândește...

— Uite că se gândește, zâmbi colonelul. Nu numai eu, ci și alții.

— Păi știu de-atunci, de pe front, când a umblat ordinul din gură-n gură: fă-te bolnav, fă-te rănit, bandajează-te, urcă-te în trenul sanitar! Chiar așa, pe sub nasul nemților.

— Dacă nemții se gândeau numai la ai lor! Ne lăsau pe noi să le acoperim retragerea și ei își puneau la adăpost regimentele. Ordinul ni s-a transmit verbal, printr-un ofițer venit direct de la București. Nemții n-au știut nimic despre el.

— Parcă noi am știut! Noi doar atât, am executat ordinul. Nu vă mai spun că l-am executat cu dragă inimă.

— Te cred...

— Păi aveam soldați care nu fuseseră de la începutul războiului pe-acasă.

— Soldații, săracii, murmură colonelul.

Nelly Petcu o întâmpină cu o privire rece în ochișorii verzi, cu pleoapele umflate. Își mișcă trupul uriaș pe scaunul din fața mașinii de cusut și se întoarse pe jumătate spre Ana, gemând. În lumina crudă a zilei, fața ei părea și mai nesănătoasă, mai palidă, mai puhavă.

— Începusem să intru la idei, drăguțo. Pe unde-ai hoinărit atâta?

Ana abia apucase să-și scoată pardesiul; rămase în fața ei cu privirea plecată, cu brațele atârnând. Încercă să se apere:

— Era așa de frumos afară. M-am plimbat puțin prin Cișmigiu. Culorile toamnei – o minune. Dacă știam că aveți nevoie de mine, veneam mai iute.

— N-aveam nevoie, o întrerupse patroana. Să stai și să mă încurci pe-aici? Vezi bine că treburile nu merg; cine-și mai face azi rochii de seară? Materiale se găsesc greu. Cucoanele au început să scoată de prin scrinuri toaletele de pe vremea bunicii; aseară, coloneleasa a venit la madam Dobrescu cu foitaior de tafta și bluză brodată, cum purta mama, dumnezeu s-o ierte. Am întrebat-o de unde are costumul, a râs și-a spus că l-a împrumutat de la soacră-sa. E război, fetico, și uite că se simte și aici.

Arătă spre dulapul elegant și gol, în sticla căruia se oglindea firma de pe vitrină: „Croitorie de lux la Madame Nelly”. Pe stradă trecu o căruță mare, militară, cu trei soldați posomorâți pe capră. Nelly Petcu o urmări cu privirea, oftă și se întoarse la mașina de cusut.

— Cel puțin am noroc că lucrez croitorie de damă; că domnul Strasman, de vizavi, mai are nițel și dă faliment. Bărbații nu-și mai fac costume, le au de-a gata, și-s toate kaki. A venit azi-dimineață să-mi ceară doi poli. Că eu îs proastă să împrumut bani luni de dimineață. Hai, odihnește-te nițel și-o să pleci în Bariera Vergului, la o clientă nouă.

Ana se așeză pe fotoliul rococo, mic și incomod, de lângă măsuța-etajeră pe care se găseau totdeauna două-trei jurnale de mode. Răsfoi într-o doară unul, încercă să descifreze textul de sub o fotografie care înfățișa o femeie arogantă, cu picioare lungi și subțiri, îmbrăcată într-o rochie strâmtă, cu umeri înalți și

decolteu adânc.

— Degeaba te uiți, bombăni patroana. Sunt pe nemțește. Moda Berlin, ce vrei? Când am terminat școala de menaj ciripeam pe franțuzește ca o fetișcană de la Moulin Rouge. Acum o să-nvățăm germana. Dac-o să mai apucăm, cum zicea aseară coloneleasa.

— Chiar așa zicea?

— Păi! o fi știind ea ce știe, bărbatu-su a fost pus pe liber cum a venit Antonescu la putere, s-a retras la moșie cică. Dar stă toată ziua cu nasu-n hărți și mormăie că nemții fac greșeli și pierd războiul. Se-ntâlnește mereu cu oameni de-ai lui din politică și pun țara la cale. Și seara ascultă Londra, doamne păzește. Auzi, fetico, când te-ntorci de la clientă dă pe la „Lafayette” și cumpără vreo zece sculuri de lână albă.

— Vă apucați de pulovere?

— Da de unde! Mănuși și ciorapi, dragă. Pentru soldați. Am dat de-o afacere grozavă. Niște cucoane miloase vor să ajute soldații pe front. Să le trimită mănuși și ciorapi, că iarna bate la ușă și pe-acolo pe front sunt geruri mari. Au făcut o societate de lucru de mână, dar se ocupă mai mult cu bârfeala și cu ceaiul decât cu... Dac-ar rămâne la grija lor, bieții soldați ar umbla desculți. Am aranjat să le lucrez eu câte ceva. Trebuie să trăim, nu? Războiul... Am și primit un avans.

— Atunci să plec, ca s-ajung la magazin până-n prânz, spuse Ana.

— Bine. Am avut noroc cu tine. Vezi bine că eu mă mișc greu. Păcat că-ți place să hoinărești cam mult. De data asta, nu mai pierde vremea pe străzi. Te duci și vii, că am nevoie de lână. Vreau să mă apuc chiar din seara asta de lucru. Ai aici adresa.

Ana luă biletul. Se ridică, își luă pardesiul din cuier, vârî mâinile în buzunare. Dădu peste o hârtiuță și se întoarse spre lumină s-o citească: „Tineri români! Luptați împotriva terorii hitleriste!”

— Umbli cu bilețele de amor? auzi glasul patroanei.

— Da de unde! Mi-a pus cineva în buzunar o hârtiuță. În tramvai, prin aglomerație.

Nelly Petcu se ridică cu o sprinteneală neașteptată, îi smulse hârtiuță din mână, o citi și o rupse în bucățele, chinuindu-se cu degetele ei scurte și groase.

— Proasto! Vrei să dormi la chestură? Să nu te prind cu așa ceva aici în prăvălie, auzi? N-am avut în viața mea încurcături cu poliția. Eu sunt femeie cinstită, îmi văd de necazurile mele. Lasă altora politica, are cine să se ocupe. Să fi trăit Mitruș al meu... Suspină, scoase din mâneca halatului o batistioară mov și-și suflă discret nasul. Avea talent, spuse oftând. Era cu liberalii, vorbea la întruniri. Dar dacă s-a prăpădit...

— Nu mi-ați spus niciodată cum s-a întâmplat.

— Îmi țin necazurile pentru mine... S-a dus după marfă în Ardeal și s-a-nzăpezit trenul. A venit pe jos zece kilometri, a răcit la plămâni... Și ce zdrahon de bărbat era! Hai, du-te. Uite adresa, să n-o pierzi. Spune-i domnișoarei că nu-i nicio grabă cu plata.

— Ziceați că stați prost cu banii.

— Ziceam! Dar asta-i iubita unui domn comisar, proasto! Pe gratis dacă-i lucrez și tot nu-mi pare rău. Mai știi ce se întâmplă, e bine să ai o protecție, pe undeva pe sus...

— Am plecat, spuse Ana. Dați-mi bani pentru lână.

— Da, uitasem. Zece sculuri, auzi? Mai grosuță, că se lucrează cu spor. Uite banii, vezi unde-i pui. E mai ușor să-ți ia decât să-ți pună ceva în buzunar.

Ana plecă, ducând pe braț pachetul frumos ambalat. Se deprinsese cu ceea ce numea pompos, în sinea ei, „viață dublă”: pe de o parte slujba modestă la madam Nelly, ucenică sau, mai de-a dreptul spus, un fel de curieră; patroana „Croitoriei de lux” avea oroare de stradă, de mulțime, o trimitea prin tot orașul; avea astfel posibilitatea să umble nestingherită, îndeplinind misiunile ei multiple, de tehniciană a organizației de sector. Era a doua latură a „vieții duble”; pentru cea dintâi mama ei, rămasă văduvă de timpuriu, optase cu multă greutate:

— Altceva visam pentru tine. Voiam să ajungi profesoară sau doctoriță, și uite că trebuie să întrerupi școala...

— Am vreme destulă, mamă, după ce se termină cu războiul.

— Când s-o termina, oftase mama. N-aș fi vrut să întrerupi liceul.

— O să dau în particular, mi-am făcut rost de cărți, am vorbit și cu diriginta... Mi-a promis că mă ajută.

Își amintea mereu scena aceea îngrozitoare – tatăl ei, „ridicat” de acasă de poliția legionară – doi indivizi cu cizme, cu

cămăși verzi și pistol la centură:

— Hai, dom' profesor, îmbracă-te și vino cu noi.

— Unde să merg? De ce?

— Trebuie să dai socoteală. Ai uitat cum protestai în cancelarie împotriva mișcării, credeai că nu te auzim? A venit ziua judecății...

Încremenită în prag, privise cum îl duceau între ei, tropăind prin curte cu cizmele lor; tatăl întorsese capul, schițase un zâmbet silit, de încurajare, apoi, după câteva zile, venise vestea că a fost găsit mort în pădure, în afara orașului; Ana avea șaisprezece ani atunci. Încheiase cursul inferior de liceu și se retrăsese, cu gândul să-și ajute mama, care ajunsese să lucreze cu ziua pe la negustoresele din cartier; madam Nelly o primise cu plăcere, o fată prezentabilă, impresiona plăcut clientela simandicoasă a „Croitoriei de lux"; serile, întoarsă din peregrinările prin oraș, Ana se așeza la lumina lămpii cu gaz – strada lor din Rahova nu fusese încă electrificată – și învăța cu sârg, izbutind să se prezinte mulțumitor la examenele de an. Avusese coleg pe un tânăr ale cărui haine miroseau vag a cauciuc ars. Intraseră în vorbă, pe culoarul auster, în fața ușii înalte, în două canaturi unde se dădea examenul; încet-încet se împrieteniseră, el îi povestea despre munca grea de la Uzina Chimică, ea evoca întâmplarea tragică a cărei victimă fusese tatăl ei; într-o seară, tânărul venise s-o caute la atelier; o dusese într-o casă modestă de pe Calea Moșilor, unde Petre stătuse îndelung de vorbă cu ea; așa ajunsese tehniciana organizației de sector.

Mamei hotărâse să nu-i spună nimic despre noua ei existență, nu de teamă, ci din dorința de a o scuti de noi spaime; toată lumea știa de prigoana pe care regimul generalului o dezlănțuise împotriva comuniștilor; numai gândul că tragedia din familia lor s-ar putea repeta, ar fi doborât-o pe biata femeie. Ana îi povestea cu lux de amănunte despre croitorie, despre casele bogate pe care le vizita, îi relata dialoguri cu clientele, dar nu sufla niciun cuvânt despre drumurile de seară, grăbite și încărcate de neliniști când în ambalajul unei rochii elegante purtate cu grijă pe braț, se ascundeau câteva zeci de manifeste care trebuiau să ajungă în celălalt colț al Bucureștiului; știa pe dinafară zeci de adrese, de parole; făcea legătura între oameni

care nu se văzuseră niciodată; într-un rând reunise în aceeași acțiune doi frați, vecini cu casa, care nu știau unul despre activitatea celuilalt. Munca aceasta o pasiona, îi dădea sentimentul participării la ridicarea unui edificiu măreț și-i oferea o șansă de răzbunare împotriva împrejurărilor care o lăsaseră orfană. Fiecare drum, fiecare misiune reușită era o victorie împotriva răului, împotriva acelor forțe cărora firavul profesor de științe naturale încercase să le țină piept în felul său, și chiar dacă drumul acesta era presărat cu primejdii, cu capcane, învățase, cu timpul, să se ferească și să-i apere și pe oamenii cu care urma să vină în legătură.

Acum, mergând pe Călărași – schimba mereu rochia de pe un braț pe altul, cu grijă să nu-i strice forma, așa cum o împachetase grijuliu madam Nelly – simțise în urma ei o prezență; într-un moment potrivit, întoarse capul cu discreție și zări un bărbat între două vârste, care-i luase urma, intrigat probabil de pachetul acela voluminos, frumos învelit în hârtie de ambalaj roz; o lua drept un emisar al bursei negre care înflorea în ultima vreme, fruct sinistru al crizei și al războiului, ce deziluzie o să fie pe el, gândi cu o anume satisfacție, când o vedea că adresantul pachetului este iubita domnului comisar.

Într-adevăr, când se opri în fața casei înalte, de modă veche, cu ferestre înguste și ușa la stradă, cu grilaj de fier forjat care adăpostea un gemuleț de sticlă givrată, urmăritorul grăbi pasul și se pierdu în susul străzii.

Sună la ușă și așteptă. Într-un târziu auzi pași pe scări, apoi gemulețul de sticlă givrată se deschise: apăru o față abia vizibilă în întunericul din hol.

— Cine-i?

— Din partea doamnei Petcu…

— Ah, așa de dimineață? Cât e ceasul? Intră, drăguțo, și iartă-mă, acu’ m-am sculat.

Deschise ușa mai larg și Ana intră. Femeia care-i deschisese purta un halat peste cămașa de noapte și avea ochii umflați de somn. În hol se simțea miros de băutură și țigări stinse de mult. O urmă în dormitorul neaerisit.

— Cât o fi ceasul? repetă buimacă femeia.

— Douășpe jumate…

— Vai dragă, eram în stare să dorm până diseară. Ia să

vedem cum a ieșit treanța asta.

Aruncă plapuma peste cearșaful mototolit, scoase rochia din pachet și și-o probă în fața oglinzii fără să se îmbrace, ținând-o de umeri.

— E ceva, spuse mulțumită. Auzi, drăguțo, diseară domnul comisar vine cu un musafir, un domn bine. Cum te cheamă?

— Ana.

— Ana, Aneta, ce spui, ți-ar conveni diseară să te lansezi'? Domnul ăla are bani, e un fel de neamț sau așa ceva, ne mai distrăm și noi, că cu războiul ăsta ne trece tinerețea.

— Îmi pare rău, domnișoară, nu pot. Am un... logodnic. Un prieten, mai bine zis.

— Ei, și? N-are cum să afle.

— E cam gelos din fire, îi dau socoteală totdeauna unde mă duc și ce fac. Îmi pare rău că...

— A, nu trebuie să te scuzi. Am aruncat și eu o vorbă, madam Nelly mi-a spus că ești fată isteață, de-ai fi îmbrăcată mai acătării, ai suci multe capete. N-avea ce să-ți strice, amicii mei sunt bărbați filotimi, ascultă la mine. Nu te întâlnești mereu cu ocazii de-astea. Diseară au și ei liber, mâine seară sunt iar ocupați, i-am auzit vorbind de-o acțiune mare, așa-i la poliție, când ți-e lumea mai dragă... Așa că e o prostie să scapi ocazia.

— Vă mulțumesc, nu pot. Acuma, dacă l-am cunoscut pe băiatul ăsta, vreau să ne căsătorim și... vă dați seama. Diseară ne ducem la cinema, vine la atelier să mă ia, plecăm împreună, așa ne-am vorbit.

— Bine, treaba ta. Dacă-ți schimbi gândul dă-mi de veste. Acum știi adresa. Eu nu mă-ncurc așa, cu oricine. Te văd fată cumsecade, altfel nu deschideam gura. Vino o dată și-ai să vezi că n-o să-ți pară rău.

— Vă mulțumesc, murmură iarăși Ana cu ochii-n pământ.

— Madam Petcu a spus ceva de bani?

— Zice că nu-i nicio grabă.

— Bine. O să trec eu pe la ea zilele-astea.

O conduse spre ușă.

— Săru'mâna.

— Auzi, să-ți spun ceva. Poate ne mai întâlnim și nu vreau să mă faci de râs. Să nu spui niciodată sărut mâna la doamne. Cât despre bărbați... să-ți zică ei sărut mâna. O să ai de-a face cu

cavaleri, cu oameni bine. Dacă mă asculți, te fac om.

— Sunteți foarte bună.

— Bună? Ei, aș! Mă plictisesc, asta-i tot. Duc o viață cam monotonă, mi-ar place să am o prietenă ca tine, s-o dăscălesc…

Ana zâmbi iarăși, dulce și prostește și ieși; în urma ei o auzi ferecând ușa cu zăvorul. Ajunsă afară, respiră adânc, alungându-și din nări mirosul dulceag, ușor grețos, de casă neaerisită în care s-a băut și s-a fumat peste noapte. O revoltă surdă o stăpânea. Când pe lume se-ntâmplă atâtea nenorociri, uite cu ce-și bat ele capul: mănuși și ciorapi pentru soldați, o nouă afacere, și o prietenie cu niște nemți, bărbați bine… În vreme ce ai noștri se ascund prin beciuri, ca bietul nea Petre, dar parc-a zis ceva de-o acțiune mâine seară, să-i pun în gardă, poate e vreo primejdie, dacă tipul ei lucrează în poliție și celălalt e un fel de neamț, o fi din Gestapo, așadar mâine seară… Nu ți-am spus degeaba „sărut mâna”, mi-ai dat o informație de preț, domnișoară, nea Petre o să se bucure pentru asta, merita să intru în casa ta cu miros de pat nefăcut…

Grăbi pasul, respirând aerul curat, sănătos al toamnei bucureștene.

ARHIVA II

Pentru salvarea țării și a națiunii trebuie să denunțăm imediat alianța cu Axa. Numai așa vom ieși din impasul în care ne găsim. Orice întârziere ne va fi fatală. Cerem pace. La arme contra nemților!

(Manifest al P.C.R., august 1943)

În noaptea de 16/17 septembrie a.c. au fost răspândite pe mai multe străzi din Arad manifeste comuniste prin care populația este îndemnată la luptă împotriva războiului, iar muncitorii și țăranii să facă manifestații în același sens.

(Buletin informativ, 24 septembrie 1943)

Poporul român nu tolerează ca Antonescu să pregătească noi hecatombe pentru războiul nemțesc falimentar.

(„Apărarea”, octombrie 1943)

Forurile oficiale germane suspectează sinceritatea relațiilor româno-germane. Nu se exclude ipoteza unei defecțiuni românești în alianța cu Reichul... Organele germane au prevăzut eventualitatea de a interveni agresiv și represiv.

(Notă a S.S.I., toamna 1943)

Generali, ofițeri, soldați! Nu dați ascultare ordinelor trădătorului Antonescu! Sunt ordinele călăului nostru Hitler!

(Manifest al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

Popor român, ajunge! Salvează-te de la catastrofă! Rupe cârdășia cu Germania hitleristă! Doboară clica trădătorului Antonescu de la cârma țării!

(Manifest al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

În ultimul timp incendiile de la depozitele militare și stabilimentele militarizate au luat proporții care nu mai pot fi puse pe seama întâmplării. Aceste incendii au fără îndoială altă cauză, care în majoritatea cazurilor trebuie căutată în actele de sabotaj organizate.

(Ordinul circular al Corpului 4

armată, 10 noiembrie 1943)

A sosit momentul ca România să-și manifeste voința de a se despărți de Germania și a ieși din război.

(Allan Dulles către Grigore Gafencu, noiembrie 1943)

Guvernul Majestății Sale nu poate lua în considerare niciun demers al guvernului român, atâta timp cât el nu se adresează în același timp și guvernelor Statelor Unite ale Americii și Uniunii Sovietice.

(Mesajul guvernului britanic către ambasadorul Cretzianu, noiembrie 1943)

Vântul puternic ridică o trâmbă de praf care pentru o clipă ascunse privirilor satul din zare.

— Ne prinde iarna pe-aici, spuse sergentul Cioată. Hai, leat, mișcă, pasul mai viu, că te-așteaptă Leana acas'!

Un râs scurt, exasperat, trecu pe deasupra coloanei. Oamenii, istoviți de marșul lung, abia mai mișcau picioarele.

— Când am venit încoace ne-au adus cu trenul, fără oprire, zise Catrina. Nici bilete nu ne-au trebuit.

— Ba ne-a cântat și fanfara la gară, adăugă Boroianu. Locotenentul se opri, îi așteptă să strângă rândurile.

— Hai, fraților, pasul mai viu, că mai sunt vreo trei kilometri până-n sat. Facem popas pentru noapte. Să nu intrăm ca o ceată de haiduci. Suntem soldați români, ce naiba. Strângeți formația!

— Te pomenești că vrea să intrăm cu cântec…

— Care ai ceva de spus, spune s-aud și eu, se răsti locotenentul. Fac prinsoare că-i Catrina.

— Ați câștigat prinsoarea, dom' locotenent, spuse Catrina.

Locotenentul râse, își îndesă mai bine capela soldățească și-și îndreptă cureaua pistolului-mitralieră pe umăr. Marin Drăgoi îl privi cu coada ochiului. Locotenentul slăbise, era netuns, barba nerasă de câteva zile îi dădea o înfățișare sălbatică. Răbda ca și ei soarele amiezii și frigul nopții din câmpia nemărginită, împărțea cu ei apa și țigările, avea un fel de a fi apropiat și totuși hotărât, încât nimeni nu cuteza să-i calce cuvântul. Își aminti micul discurs pe care-l ținuse în dormitorul companiei, în dimineața când regimentul lor urma să plece spre front:

— Băieți, știu ce-i în sufletul vostru. Vă cunosc pe fiecare, aveți greutăți pe-acasă, vă e greu să lăsați tot și să plecați. Cui nu-i e greu? Dar așa-i ordinul, și ordinul nu se discută. Vreau să vă spun un lucru. Eu îs rezervist și nu umblu s-ajung general de divizie. Tot ce vreau e să n-avem buclucuri și, dacă se poate, să vă aduc pe toți înapoi teferi. Cine are ceva pe suflet să vină la mine, să stăm de vorbă; nu faceți după capul vostru, că s-ar putea să iasă rău. Uneori, în ceas de cumpănă, oricine simte nevoia de un sfat bun.

Drăgoi știa la ce făcuse aluzie locotenentul. Cu două zile

înainte, pe când regimentul se pregătea de drum, un caporal din compania mitraliere dezertase. Îl prinseseră jandarmii în gară; se zvonea că în preajma plecării colonelul ceruse la comenduire să întărească patrulele din gară, ca să nu facă băieții vreo prostie. Caporalul fusese adus în fața regimentului, degradat și înaintat la comenduire fără centură și fără șireturi la bocanci. Colonelul spusese că o s-ajungă în fața Curții Marțiale, așa că aveți grijă, ostași, cine încalcă jurământul în timp de război, și tot așa. În zilele următoare nu mai încercase nimeni să plece, dar oamenii umblau prin cazarmă încruntați, puși pe harță. Câte unul mai rămânea în picioare, prostit, se uita înaintea lui fără să vadă nimic și tresărea când îl întrebai ceva. Cei care apucaseră să dea de veste acasă lungeau gâturile spre poartă, doar-doar s-o ivi careva dintre ai lor să le spună o vorbă înainte de plecare.

În gară văzuseră, de-a dreapta fanfarei, niște domnișoare cu pălării nostime, colorate; leatul tot cu ochii pe ele. După ce primarul și colonelul rostiseră câte-un mic discurs de îmbărbătare, domnișoarele alergaseră cu pași mărunței spre formație și împărțiseră cam cu sfială, cui se nimerea, pachețele: țigări, ciocolată, săpunuri de ras și alte nimicuri. Leatul se uita uimit, cocoșat sub raniță și, până să îngâne un cuvânt de mulțumire, domnișoarele se refugiaseră la locul lor, de-a dreapta fanfarei…

În pachetul lui, alături de ciocolată, Marin Drăgoi găsise un pătrățel de hârtie bleu, pe care sta scris cu litere rotunde, școlărești: „Prietene soldat, dacă fiind departe ți-e greu și te simți singur, dacă te plictisești și n-ai cui să te destăinui, scrie-mi pe adresa asta…” Urma o adresă și numele, „Domnișoara Lia Răchită”. Îi plăcuse numele, îi sugera o ființă diafană, pe jumătate sălbatică, ieșită fără veste dintr-o dumbravă cu sălcii multe. Nici n-apucase să-i vadă bine chipul, fulgerase prin fața lui, în rochiță albă de pichet, largă, cu o eșarfă bleu înnodată în jurul gâtului, dar trăsăturile nu și le amintea deloc, nici măcar ochii sau glasul jenat cu care-i spusese „Poftim” și-i întinsese grăbită mica pomană. Biletelul îl pierduse, naiba știe cum, că soldatul n-are atâtea bagaje încât să rătăcească lucrurile; îi părea rău de bilet, de adresă, dar se bucura că reținuse numele și uneori, noaptea, când era de veghe, compunea în gând scrisori adresate domnișoarei Lia Răchită. Iar în spital, întins pe

targă, așteptând să se vindece, visa o întâlnire după război, într-o zi de vară ca aceea de la plecare, cu fanfara răpăind zgomotoase acorduri pe peronul gării și tinerele fete în rochițe largi repezindu-se spre rândurile de infanteriști și căutând din priviri… Căutând uneori zadarnic, căci din plutonul lor, Stoian, Dospitu, Oarță, Mocanu, Badea, Țarălungă și Dragomir rămăseseră în pământul stepei, cu o cruce anonimă la căpătâi, iar dacă domnișoara Lia Răchită le pusese și lor bilețele, n-avea cum să le mai reproșeze că nu i-au scris… El scăpase cu piciorul. Piciorul care-l fulgeră deodată cu o durere vie, insuportabilă, scurtă, ca o împunsătură de baionetă. Se poticni, gata să cadă, se lovi de umărul lui Boroianu, care îl sprijini, îngrijorat.

— Ce-i, mă Drăgoi, ți-e rău?

— Piciorul, spuse Drăgoi. A fost așa, ca un cuțit.

— Se schimbă vremea, își dădu Mardare cu părerea. Pe mine mă încearcă colea-n umăr, am reumatism de pe când lucram la joagăr, și când se schimbă vremea parcă-mi vâră un sfredel prin os, dar cum plouă trece.

— O ploaie ne-ar lipsi, spuse Drăgoi. Acuma nu mai e vară să te bucuri, dacă iei apă la galoși ai încurcat-o.

— Și până-n sat mai este, vere, zise Stănică. Dac-am avea o șaretă, ceva…

— Și-un kil de vin și-o gagică pe genunchi, râse Boroianu. Ai dat de greu, țigane, ce să-ți fac!

— Să-mi dai drumu-acasă la pirandă și puradei, asta să-mi faci, zise Stănică. Mai bine-am zice o cântare, fraților, să ne mai treacă de urât. „Militar, milităraș, da’ pe mine cui mă lași, măi dragă”…

Glasul îi răsună stingher printre pașii dezordonați, obosiți ai celorlalți. Tăcu, parcă speriat, și-și înfundă capul între umeri. Drăgoi îl bătu pe umăr:

— Nu fi trist, Stănică, acuși suntem pe Ciorogârla noastră, și-o să-i auzi pe toți cântând pe sub sălcii.

— Pân-la sălcii mai e, mormăi un glas din urmă. Drăgoi, văd că șchiopătezi. Ia dă-mi mie ranița.

— Și mie arma. Ți-o fi mai ușor, orișicât.

Îl despovărară aproape cu de-a sila de bagaje. Un claxon răsună din urmă insistent.

— Strânge-te mai pe dreapta, leat, strigă locotenentul. Faceți-

i loc să treacă.

Camionul trecu, claxonând mai departe și ridicând praful. Sus, sub prelata vopsită în culori de camuflaj, soldații hitleriști îngrămădiți unii peste alții se uitau la ei cum mergeau, și unul le făcu un semn glumeț de adio.

— Opt cu-a brânzii nouă, mormăi Stănică. După ce-i motorizați, le dă mâna să facă pe nebunii.

— Mă, spuse Catrina deodată, mă tot gândesc ce-o zice alde Hitler seara, când își bea ceaiul și se uită pe hartă. Ce-o fi zicând el când se gândește că mănâncă papara.

— S-o crezi tu că Hitler bea ceai seara.

— Da ce bea, mă? Ce, dacă-i mare crezi că-i curge vinul din ghiuvetă?

Drumul lat, prăfuit, mai purta urma camionului de adineauri. În afara roților, parcă încadrându-le, se vedeau și urme de șenilă.

— Trecură și-alde Friț p-aici, își dădu cu părerea sergentul. Mira-m-aș, țigane, să-ți mai fi lăsat și ție vreo ciosvârtă de pui.

— Am feștelit-o, fraților, întări Stănică. Păi dacă-i vorba că venim pe urma lor...

— Vorba, zise locotenentul. Țineți-vă părerile pentru voi, chiar dacă nu vă convine ceva... Suntem pe front, asta-i situația. Cui nu-i place, scrie acasă. Hai, grăbiți pasul.

— Asta-i bună! făcu Stănică încet.

— Gata, spuse sergentul printre dinți. Azi n-am chef de poveștile tale. Hai, Drăgoi, că mai e puțin.

Drăgoi, care călca anevoie, se învioră cu gândul la odihna care-l aștepta, peste puțină vreme după atâta drum.

— Și cât mai avem pân-acasă... oftă cineva din front.

Toma se uită la ceas și rări pasul. Prea devreme… Amurgul de noiembrie îl învăluia cu o burniță rece. Se gândi cu plăcere la godinul din cămăruța lui. O să facă un foc zdravăn, să duduie ca pe vremuri, acasă…

De fapt, singur se oferise să aducă hârtia dintr-un „depozit” de pe Filaret, „la sediu”, în Cotroceni.

Voia s-o protejeze pe Ana, era un drum riscant, la vreme de noapte, când patrulele băntuiau orașul; raziile se înmulțiseră; el s-ar fi descurcat mai ușor. Petre fusese de acord.

— Bine, du-te. Deocamdată nu sunt semne că agenții se țin după tine, am făcut destule verificări.

O luase anume pe un traseu ocolit, uneori mergea în cerc, pe străduțele bine cunoscute din preajma căii Rahovei, unde orice urmăritor s-ar fi dat în cele din urmă de gol. Dar se încredința se că nu-i calcă nimeni pe urme…

În capul străduței îl opri un tânăr:

— N-ai un foc, camarade?

Se căută de chibrituri, privindu-l pe cel care-l oprise, un bărbat tânăr, cu haină soldățească fără epoleți. Scoase chibritul, scăpără și îl întinse, adăpostind flacăra în pumn; omul îi spuse încet:

— Întoarce-te din drum. Știu unde te duci, dar ți-au luat-o copoii înainte.

Își impuse să fie calm, o provocare, gândi. Cu o privire rapidă în jur se încredință că nimeni nu-l seconda pe tânărul în haină soldățească.

— Vezi-ți de treaba dumitale, omule. Nu știu despre ce vorbești.

— Ba știi foarte bine. Fă cum îți spun, nu te băga acolo. Ca să te convingi, treci prin fața casei. Ai să vezi un tip care-și umflă roata de la bicicletă. De fapt așteaptă pe cel care-o să intre acolo.

— Dă-mi pace, domnule. Ce casă? Ce bicicletă?

— Ai să vezi când ți-or pune cătușele. Mulțumesc pentru foc!

Duse un deget la șapcă și se depărta cu pas legănat. Toma rămase o clipă locului, frământat de întrebări. Cine era acest binevoitor? De unde îl cunoștea, cum de știa unde se duce? Nu

cumva totul era o capcană? Dar dacă tocmai noul „depozit” era capcana? Se hotărî repede să verifice spusele omului aceluia. Trecând prin fața „depozitului” văzu într-adevăr un bărbat solid care meșterea ceva la o bicicletă. Meșterea fără să se uite la ceea ce face; avea privirea ațintită spre casa de vizavi. Toma grăbi pasul, ocolindu-l cu grijă, și se duse în stația de autobuz. De după un copac, îi ieși iarăși înainte tânărul cu haina soldățească.

— Sper că te-ai convins, spuse el încet. Fii fără grijă, nu știe nimeni nimic. Afară de mine...

— Și dumneata cine ești?

— O să-ți spun altă dată. Mă duc și eu acasă, c-am înghețat așteptându-te. Noapte bună.

— Mulțumesc, spuse Toma. Dar aș vrea să știu...

— Altă dată, repetă individul și se depărtă grăbit.

Neliniștea se îngemăna acum cu o curiozitate vie: ce poveste mai e și asta? Omul îl salvase, era evident, dar cu ce scop? Dac-ar fi vrut să-l înfunde, n-ar fi procedat așa. L-ar fi lăsat să intre să ia materialul și l-ar fi urmărit mai departe să vadă unde-l duce. Dimpotrivă, omul acela îl împiedicase pe „biciclist” să-și îndeplinească misiunea, și-l prevenise pe Toma asupra pericolului... Ciudat. Trebuia, oricum, să se ducă la Petre, să-l avertizeze. Asta după infinite precauții...

Când intră în subsolul unde se afla Petre, acesta îi ieși în cale, îngrijorat:

— Ai scăpat, vasăzică! Am trimis pe cineva să te anunțe, dar plecaseși de acasă. „Depozitul” e o cursă, șoferul care-a adus hârtia e om de-al Siguranței. Era cât p-aci să dăm de bucluc. Cum ți-ai dat seama că...?

Toma îi povesti de necunoscutul cu haină soldățească, reproducându-i fidel toată discuția. Petre ședea cu coatele pe masă, cu obrajii-n palme. Ascultă atent. La sfârșit, clătină din cap:

— Ciudată poveste. Cine să fie individul? O fi vreun om de-al lor care vrea să prindă un pește mai gras? Nu trebuia să mai vii pe aici.

— Am vrut să te avertizez, nea Petre. Mă temeam să nu trimiți pe altcineva la depozit. Oricum, omul nu m-a urmărit; din stație nu s-a mai urcat nimeni cu mine în autobuz.

— Așadar suntem în mâna lui, zise Petre. Dacă te cunoaște o să mai apară, fii sigur de asta. Trebuie să fim cu ochii-n patru. Fapt este că n-avem hârtie pentru Buletin. O să comunic la Capitală. Iar tu… n-ai decât să-ți aștepți binefăcătorul.

„Binefăcătorul” apăru după câteva zile, într-o seară mohorâtă și rece. Vântul fluiera urât prin crăpăturile ferestrelor; focul în sobă aci mocnea, aci se întețea, întărâtat de vânt. Toma auzi o bătaie în ușă; puse deoparte cartea, se duse să deschidă.

— Bună seara.

— Te așteptam, zise Toma.

— Serios? De unde știai că vin?

— Am bănuit. Intră, cred că ești înghețat.

— Vin pe jos din centru, spuse omul după ce închise ușa. După toate aparențele, ești singur.

— Da. Trebuie să-ți mulțumesc. M-ai salvat atunci. Pentru moment cel puțin. De unde ai știut de capcană?

— Domnule Toma, a venit momentul să facem cunoștință. Sunt locotenentul Brezeanu din contrainformații.

Toma își ascunse tresărirea. Vorbi cu răceală bruscă în glas:

— Eu nu mă mai prezint. Văd că mă cunoști.

— Și încă foarte bine. Îți știu dosarul pe de rost.

— Vrei să mă arestezi?

— Ce idee! râse George. Ți-am spus că lucrez în contrainformații, nu sunt polițist.

Toma ridică din umeri:

— N-are importanță sub ce firmă ți se ia un interogatoriu. Sau ai venit pentru percheziție?

— Nu face parte din metodele noastre. Nu e vorba nici de interogatoriu, nici de percheziție. Am venit, pur și simplu, la o discuție amicală.

— Din dosarul meu reiese pentru ce am fost condamnat. O discuție amicală cu un fost deținut politic… Cum vine asta?

George își scoase portțigaretul și bricheta.

— O țigară? Sper că se fumează aici…

— Mulțumesc. O să iau una. Deși acolo… hm… m-am cam lăsat de fumat.

Aprinseră țigările. Toma dădu mai aproape scrumiera din aluminiu, turnată grosolan, care reprezenta o insulă cu trei

palmieri.

— Și ce urmărești dumneata prin această întâlnire? Ce legătură am eu cu Biroul 2?

— Nu cu Biroul 2, ci cu armata. Mai precis, ai avut. Înainte de… hm.

— Înainte de închisoare, vrei să spui. Mă rog. Sunt doi ani de-atunci. Nu văd ce rost are să…

— Șefii mei zic că are. Cel puțin preventiv. Întrucât ești trecut în controalele Siguranței cu eticheta „comunist periculos”, șefii mei nu doresc să te știe ducând activitate comunistă în unități militare.

— Dar nu desfășor nicio activitate comunistă, nici în armată și nici… Iar povestea cu casa aceea e o simplă întâmplare…

— Cam ciudat. Adineauri mi-ai mulțumit că te-am scăpat de-acolo.

Toma se străduia să-și păstreze o expresie calmă, să respire liniștit, să-și potolească bătăile iuțite ale inimii. Nu, omul acesta nu trebuie să-și dea seama de adevărata lui stare. Discuția se putea lungi astfel, prudentă și ocolită, dar el nu trebuia să accepte nimic, să divulge nimic, însuși faptul că-i mulțumise fusese o mare prostie. Parcă-l auzea pe Petre: Ei bravo, te-au apucat politețurile tocmai atunci?

— Cine nu-i bucuros să scape de întrebările Siguranței? Nu uita, am fost deținut politic. Ei pot găsi oricând un pretext să mă aresteze.

— Totuși te-ai dus acolo, insistă George.

— Poate mă duceam să vizitez un prieten.

— Ai mulți prieteni. Unul stă într-o casă aparent nelocuită, din Cotroceni…

— Nu cunosc nicio casă.

— Dar pe fata aceea frumoasă, Ana, care lucrează la madam Nelly, croitoreasa?

— Habar n-am cine-i madam Nelly.

— Nu de ea te-am întrebat. Dar văd că discuția noastră a luat de-a binelea forma unui interogatoriu, și n-aș fi vrut asta. A trebuit însă să aduc niște argumente, să-ți arăt că sunt la curent cu tot ce faci. Dar asta în alt scop decât crezi dumneata. Nu urmăresc să te înfund, dimpotrivă; vreau să te ajut.

— Asta-i bună! Trăiam cu convingerea că mă pot descurca

singur în viață.

— Lasă ironiile. Oamenii au nevoie unii de alții, mai ales când e vorba de lucruri importante, care depășesc un interes îngust, strict personal, înțelegi ce vreau să spun… Apropo, ai salutări de la nea Pandele.

— Cine mai e și ăsta? întrebă Toma ascunzându-și emoția sub o mină nepăsătoare.

— Îți admir stăpânirea de sine. Ești așa cum mi-am imaginat: un om tare, un caracter dârz. Mă bucur că am avut prilejul să te cunosc. Și că ne aflăm, amândoi, de aceeași parte a baricadei.

— Domnule locotenent…

— Poți să-mi spui George. „Identitatea” mea oficială s-a terminat în clipa în care ți-am dat parola.

— Poate ai auzit-o undeva, zâmbi Toma.

— Poate, dar nu-i așa. De altfel, e singurul mod prin care pot face dovada – cum să-ți spun? — dovada bunei mele credințe.

— Și povestea cu capcana de la depozit.

— Putea să fie o provocare. E la modă acuma metoda psihologică. Tot felul de șiretlicuri. Dar reține, avem o cunoștință comună. Nea Pandele mi-a transmis să-ți vorbesc deschis. Mi-am asumat și eu un risc… venind aici.

Toma încercă să-și adune gândurile. Strivea în neștire țigara stinsă de mult între palmierii insulei de aluminiu. Dialogul acesta i se părea neverosimil. Ridică privirea, examinându-l pe omul din fața lui. Avea o figură tinerească, deschisă, ochi inteligenți care-l priveau, la rândul lor, drept în față.

— Nu te supăra, spuse, dar ceva nu se leagă în toată povestea. Am ieșit din închisoare acum două luni; ești ofițer de contrainformații, m-ai urmărit pas cu pas, știi de Ana, de casa din Cotroceni, și deodată îmi aduci salutări de la…

— Atât mi-a spus legătura mea, explică George. Nu e cazul să știu mai mult decât trebuie, cunoști regula. Și nici pe dumneata n-au avut timp să te prevină. Din fericire există acest „nea Pandele”…

— Nu l-am văzut niciodată.

— Nici eu. Dar el este o liniuță de unire între noi. Nu protesta; o să te convingi că am dreptate. Nea Pandele va avea grijă să-mi confirme „identitatea”, dacă nu mă crezi.

— De ce n-ai așteptat până atunci?

— A intervenit întâmplarea aceea. Siguranța știe că vreți să refaceți tipografia și caută cu orice preț să-i dea de urmă. Trebuia să te ajut într-un fel, când am aflat de capcană.

— Înțeleg, spuse Toma. Dar până n-am confirmarea, îți dai seama că...

— Dar nu-ți cer nimic, omule. Dimpotrivă, mă ofer să te ajut. Siguranța a montat povestea cu depozitul de hârtie, s-ar putea, mâine-poimâine, să încerce și altceva. Dacă aflu vreun amănunt, te țin la curent. Îți propun ca deocamdată să luăm legătura printr-o „cutie de scrisori”: spătarul primei bănci de pe aleea principală din parcul Carol.

— E-n regulă. Dar fără acceptarea legăturii mele n-o s-o folosesc.

După câteva zile de incertitudine, veni în sfârșit confirmarea: da, George Brezeanu era un om în care se putea încrede... Petre îi dădu lui Toma, odată cu această veste, o mulțime de sfaturi cum să procedeze. În seara următoare se duse la „cutia de scrisori”, cu gând să-i lase un mesaj lui George Brezeanu. Porni pe jos, ca de obicei, având în buzunar o carte poștală ponosită, cu ștampile autentice, pe care stătea scris un scurt mesaj: mătușa îl ruga pe domnul doctor să afle în ce spital a fost internat nepotul ei. Scrisoarea era adresată unui doctor autentic, luat după cartea de telefon, deși era de presupus că Siguranța n-are să caute tocmai sub spătarul primei bănci din parcul Carol... În drum spre parc, pe strada Chesarie, în lumina săracă a unui automobil care tocmai trecea, Toma văzu un om gârbov, prost îmbrăcat, cu pălărie pleoștită, îndreptându-se spre el:

— N-ai un chibrit, camarade?

Toma izbucni în râs:

— Era să nu te recunosc!

— Până acum am vreo patru roluri care-mi reușesc de minune, spuse George. Într-o zi mi-am vizitat șeful în chip de bătrân geamgiu și m-a cinstit cu o țuică. Abia când am ridicat paharul m-am dat de gol. O veche pasiune. Îmi plăcea teatrul pe vremea studenției. Să vezi când o fac pe subofițerul neamț. Am păcălit și santinela de la garajul central al Gestapoului.

— Te cred...

— Ai primit confirmarea, așa-i? Știam. Și m-am gândit că o să te grăbești spre „cutia de scrisori”. Ai un mesaj, probabil.

— Da. În primul rând, îți mulțumim că vrei să ne ajuți. Ai noștri te roagă să fii atent, să nu riști prea mult. Știind unde lucrezi…

— Ei, fără riscuri nu se poate. Dar îmi asum totul. Până una, alta, să-ți dau un subiect grozav pentru ziar, sau pentru un manifest. În garnizoana Iași, contrainformațiile noastre au dat de urma unor agenți ai Gestapoului care-i suspectează pe ofițerii români.

— Are Gestapoul acest drept?

— Nu-l are. Și-l ia singur. Agenții săi sunt ascunși sub tot felul de deghizări – negustori, călugări, dansatoare, conferențiari, jucători de tenis. Când sunt dați de gol, ai impresia că se retrag. Dar apar din nou, unde nu te aștepți, sub altă acoperire. Și rapoartele lor curg spre centrală. Ai zice că fiecare om din lumea asta are o fișă în dulapurile lor. În altă ordine de idei: spune-mi cu ce-ți pot fi de folos.

— Îți pregătisem o scrisoare codificată. O s-o distrug. Iată despre ce e vorba. În august, câțiva dintre ai noștri au fost arestați și nu știm nimic de soarta lor. Ce s-a întâmplat cu ei? Mai sunt în viață? Au fost condamnați? Unde sunt închiși? Cum putem intra în legătură cu ei?

— Dă-mi numele lor, spuse George încet. O să încerc să răspund la toate întrebările.

— Și încă un lucru: s-a aflat ceva despre cei care au tipărit manifestele roz?

— Asta voiam să-ți spun. Șeful meu a dat hârtia la laborator, au cercetat-o după metode moderne, cu reactivi speciali. Au dedus că s-au folosit litere de cauciuc. Mai exact, din cauciucul fabricat la Uzina Chimică.

— Ah, asta era! Trebuia să mă gândesc. Știi, înainte de arestare am lucrat la Uzina Chimică. Am niște prieteni acolo, tineri și cam nesăbuiți. Te pomenești că ei… Hm! Ce-i de făcut? Stai, am o idee. Spune-le șefilor că din cauciucul acela se fabrică radiere pentru școlari. Se vând cu sutele de mii…

— Bun. Să le abatem atenția de la Uzina Chimică, spuse George. Acuma o să plec. Rămânem în legătură. În câteva zile treci pe la „cutia de scrisori”. Dacă reușesc să aflu ceva, îți pun

acolo un mesaj.

— Mulțumesc, spuse Toma strângându-i mâna. Și… nu-mi purta pică pentru felul cum m-am purtat la prima întâlnire.

— Și eu aș fi făcut la fel, spuse George.

Câteva zile, George lucră cu o grabă febrilă. Alergă tot Bucureștiul, își născoci misiuni și descoperi hârtii al căror termen de rezolvare trecuse, luă legătura cu organe oficiale, își chestionă cunoscuții – totul pentru atingerea aceluiași scop – destinația deținuților arestați în vară. Izbuti astfel să afle unde erau închiși, culese unele amănunte despre posibilitățile de legătură – medicul unei închisori era un om cu vederi progresiste, în altă parte unul dintre paznici, mai omenos, putea fi înduplecat să ducă celor dinăuntru bani și scrisori, dincolo un subofițer din corpul de pază era în legătură cu celula comunistă din oraș... Dădu toate aceste date lui Toma și strângerea lui de mână o socoti drept cea mai bună răsplată pentru strădania lui.

— Ce se întâmplă? se miră colonelul Ursu. Toată corespondența la zi, telefoane peste telefoane... Ești suspect de harnic, domnul meu.

George se prefăcu încurcat:

— Credeam că n-o să băgați de seamă. Am căutat să rezolv totul, intenționez să vă cer o scurtă permisie.

— Permisie, acum? zâmbi sceptic colonelul Ursu. Nu știu dacă ai șanse. O să mă interesez. Mai ai o datorie față de mine.

— Da, domnule colonel. Raportul despre Dumitru Toma și nota de răspuns către Siguranță. Le aveți pe amândouă în mapa pentru semnat. Sunt singurele hârtii pe care nu le-ați văzut încă.

— Hârtii! Voiam ceva mai concret, spus prin viu grai. Chiar dacă nu este, cum se zice, destinat publicității.

— V-am raportat că am avut o discuție cu Toma. Se pare că nici prin gând nu-i trece, în împrejurările de acum, să se apropie de unitățile militare. De altfel, a negat orice altă activitate subversivă. Supravegherea lui n-a dat niciun rezultat.

— Totuși cine-l ajută? Din ce trăiește?

— S-a angajat la un atelier auto, pe Ghencea. Atelier mic, patronul și un ucenic, atât. Deci n-are șanse să facă acolo o celulă comunistă.

— Dar la Uzina Chimică?

— Nici n-a călcat pe-acolo. A preferat atelierul acela. În rest... nimic deosebit.

— Bine. O să semnez hârtia aia și gata. O trimiți în primă

urgență, ca să scăpăm de cazul Toma. Avem lucruri mai importante. În spitalele de zonă interioară comuniștii au reînceput propaganda. Cei de la Gestapo ne semnalează, foarte discret, că au apărut printre răniți manifeste tipărite și în limba germană.

— De ce n-ar exista comuniști și printre nemți?

— Că există n-ar fi nimic. Dar uite că acționează, și domnii din Misiunea germană ne cer să luăm măsuri. N-ar strica o raită pe la spitalele astea. Contrainformatorii de acolo sunt cam adormiți. Să-i stimulăm un pic. Plus că, dacă ne ia cineva la zor, putem să răspundem: Noi am luat măsuri, ne-am deplasat la fața locului…

— Diplomație, zâmbi George. Voi proceda exact cum ați ordonat. Pot să încep chiar de mâine.

— Așa. Acum o să mă ocup de hârtiile astea. Poate-ar fi bine să ai personal o mică discuție cu cei de la Siguranță despre Toma.

George zâmbi cu îndoială; făcu un vag gest de protest:

— Îi învățăm rău, domnule colonel, dacă-mi îngăduiți să-mi spun părerea.

— Mda, ai dreptate. Am avea aerul că le dăm raportul. Totuși, noi suntem armată, avem alte atribuții… Când pleci, fii bun și trimite-l la mine pe căpitanul State. Vreau să-l trimit pe la cercurile de recrutare. Aud că printre recruți umblă iarăși agitatori comuniști… A, era să uit. Ai vreun program diseară, locotenent Brezeanu? Aș dori să nu ai, ca să-ți ofer eu unul.

— Ordonați, domnule colonel.

— Doctorul Huber te invită la „Princiar”. Spune-i povestea cu recruții, ca pe un mare secret. Chiar dacă cei din Abwehr l-au aflat și ei.

— Bănuiți că doctorul face parte din Abwehr?

— Nu, nu figurează pe listele lor. Dar cum e el curios, s-ar putea să fi aflat ceva. Nu contează. Fă-te că-i vinzi acest mare secret. Ca să nu rămânem datori…

În drum spre hotel „Princiar”, localul frecventat de elita hitleristă din România, George se gândi la ciudățeniile serviciilor de informații germane. Studiase destule lucrări și instrucțiuni „pentru uz intern”; își dăduse seama de acolo că principiul

fundamental al acestor servicii era neîncrederea; însuși Hitler dăduse la începutul războiului un ordin, citat pretutindeni, potrivit căruia nimeni n-are voie să afle mai mult decât privește propriul său serviciu. Ordinul acesta stimulase concurența dintre diferitele organizații secrete – George știa că sunt unsprezece, dar se îndoia că aceasta e cifra completă – iar în diferite împrejurări își dăduse seama de proporțiile absurde ale acestei concurențe. Nu o dată, la o recepție, o discuție banală cu un ofițer german se întrerupea brusc: „Să schimbăm vorba, tipul de colo face parte din Abwehr”; sau „Băieții de la Gestapo nu le știu chiar pe toate”; sau „Să vezi ce ochi or să facă cei de la *Siecherheit Dienst* aflând că le-am luat-o înainte!”. Concurența, pânda reciprocă, dorința de a ascunde acțiunile în fața organizației „rivale” era o practică de mult înrădăcinată în însăși esența organismului nazist, se spunea că însuși Hitler încuraja asemenea rivalități, era bănuitor cu toată lumea și în multe cazuri îndepărta oamenii care-i păreau suspecți, fără să mai ceară probe sau dovezi. Așadar, nu ar fi fost de mirare ca știrea despre agitația printre recruți – socotită banală de către Abwehr – să aibă semnificația unui secret important pentru altă organizație de informații. Deci „nada” oferită doctorului Huber putea foarte bine să dea rezultate, își încheie George raționamentul, intrând pe ușa vastă, primitoare de la „Princiar”.

Doctorul Huber îl aștepta în hol. Stătea de vorbă cu un ofițer german înalt și spilcuit, cu monoclu, care-l salută pe George cu un vag semn din cap și se depărtă țeapăn.

Doctorul se apropie de George și îi strânse mâna.

— Am întârziat câteva minute, se dezvinovăți George.

— Aa, nu-i nimica. Între timp nu m-am plictisit. Am avut o conversație interesantă cu un amic. Ce facem, intrăm? Am reținut o masă…

— Bine-ai făcut. Azi am avut o zi grea, meritam un ceas de liniște. Invitația a venit tocmai la timp.

— Mă bucur. Ia-o înainte, ești musafirul meu.

Intrară în restaurant. Salonul era plin ca de obicei la orele de seară. George își roti privirea prin sală. Mulți ofițeri germani. Doctorul Huber împărțea saluturi și zâmbete în dreapta și-n stânga, pe când oberul îi conducea spre masa rezervată.

— Coniac *Martell*, comandă doctorul după ce se așezară.

— Am înțeles, domnule doctor, se ploconi oberul.

— Cunoști multă lume aici, remarcă George.

— Relații, dragul meu. În vremea noastră trebuie să ai relații întinse, altfel ești pierdut. Domnul cu care am stat de vorbă e în Serviciul de Informații al aviației. Ca să-i câștig încrederea, l-am rugat să intervină pentru un nepot de-al meu, să-l scape de front. Eram sigur că mă refuză…

— Atunci de ce ai mai încercat? Nepotul dumitale o fi așteptând, bietul de el…

— N-am niciun nepot, spuse calm doctorul Huber. Dar un om căruia îi adresezi o asemenea rugăminte e mai puțin rezervat.

— Domnule doctor, ești o comoară de învățăminte!

— Ah, îmi apăr pielea, atâta tot. În lupta pe care-o ducem azi, n-au loc proștii; dacă a fost vreunul, zace de mult sub o brazdă de pământ. Fără măcar satisfacția unei inscripții eroice pe cruce. Mai frumos moare de bătrânețe un ofițer de intendență. Dar să lăsăm speculațiile metafizice. Am întâlnire cu un tip interesant, de asta te-am chemat. Vreau să te ajut să-ți faci relații.

— Îți mulțumesc. Recunoștința mă împiedică să pun întrebarea care mă sâcâie mereu.

— Ce întrebare?

— Una stupid de simplă: ce te face să mă ajuți, doctor Huber?

Doctorul Huber râse încet, se lăsă pe spătarul scaunului și-l privi printre gene:

— Uite, George, dă-mi voie să-ți spun pe nume, în seara asta o să bem „Bruderschaft”, dacă ești de acord. O să ne distrăm de minune în compania maiorului Gombrich din Serviciul de Informații al armatei de uscat.

— Am auzit de el. E mai nou venit aici. Știam că lucrează în Abwehr…

— Cam așa ceva. Altă firmă, aceeași prăvălie. Alături de Abwehr, care se subordonează direct înaltului comandament, armata de uscat are propriul său serviciu de informații. Dar asta are mai puțină importanță. Maiorul Gombrich e un produs tipic al primilor ani ai Reich-ului: atotștiutor, optimist și încântat de sine. Cunoștința cu el ar putea să-ți folosească.

— Întrebarea mea a rămas fără răspuns, zâmbi George.

— Și s-ar putea să mai rămână. E și complicat să-ți răspund,

cel mult, o să-ți dau câteva deslușiri. Aș vrea să știi în primul rând că sunt un singuratic, chiar dacă mă salut și râd cu toată lumea. Am multe cunoștințe și puțini prieteni. M-am apropiat de dumneata fiindcă mi-ai părut de la început un om sincer și integru. Dă-mi voie să fiu un pic egoist; oricât de puternic ar fi cineva, tot simte uneori nevoia unui prieten, a unui om pe care se poate bizui. Și-apoi, pot apărea situații în care nu pot să mă descurc singur, iar altele în care nu pot intra deloc. Aș putea să te pun pe pista respectivă, cu condiția să facem pe din două ceea ce obții. După părerea mea, e un târg cinstit.

— Este, admise George. Răspunsul la întrebare începe să capete contur.

— Hai să mai fac un pas spre adevăr: mă gândesc, de pildă, că poate veni un moment critic pentru mine, când cineva care mă cunoaște ar putea să spună o vorbă în favoarea mea. De ce te miri? Norocul e schimbător, iar războiul ne poate face multe surprize. Un prieten cinstit devine, la un moment dat, o adevărată investiție…

George încercă să deducă, din aceste fraze pline de aluzii, care era sensul real al acțiunilor doctorului; nu reușea; ceva nu se lega totuși. Fiecare afirmație părea anume făcută ca s-o răstoarne pe cea dinainte. Ar fi vrut să pună întrebări, dar se temea că asta l-ar reduce la tăcere pe interlocutorul său.

— Peste vreo zece ani, mi-ar plăcea să-ți citesc memoriile, spuse pe un ton glumeț.

Doctorul Huber făcu un gest din mână:

— Memoriile! Nu le-am scris încă; din lene sau din teama de a nu lăsa în urmă probe: în filmele de mâna a doua, când detectivul e în încurcătură, dă ca prin minune peste jurnalul criminalului și dintr-o clipire toate problemele își găsesc soluția. Nu obișnuiesc să țin jurnal; lucrurile cu adevărat importante le păstrez în memorie, iar pe cele fără importanță n-are rost să le scriu… Poate după ce ies la pensie – dacă în toiul acestui război blestemat cineva se mai poate gândi liniștit la pensie – am să scriu o carte care-i va lăsa pe mulți cu gura căscată. Dar până atunci… Ce zici de blonda de colo?

George întoarse capul. O femeie micuță, foarte frumoasă, în uniformă germană, intrase în salon la brațul unui colonel. Trecând pe lângă ei, schimbă o privire cu Huber, care-l salută cu

un semn pe gravul ofițer. Rumoarea localului, diminuată o clipă de trecerea femeii, reveni la tonul obișnuit.

— Mă întreb cum i-ar sta în rochie de seară, spuse George. Germanii au cultul uniformelor.

— Ah, să nu-ți închipui că se îmbracă așa de plăcere. Și nici din patriotism. Îi cunosc biografia: un pilot s-a omorât din cauza ei, drama pasională a făcut vâlvă, biata femeie era la strâmtoare și, ca să-și spele păcatele, s-a angajat ca operator la o stație radio. M-a ajutat de câteva ori. Ține-o minte, s-ar putea s-o mai întâlnești…

Un ofițer înalt, de vreo patruzeci de ani, purtând uniforma trupelor de uscat, intră în local și se opri o clipă în ușă, privind cercetător în jur. Doctorul Huber îi făcu semn, ofițerul zâmbi și porni cu pas ferm spre ei. George se ridică aproape odată cu doctorul Huber.

— Bună seara, domnilor, salută noul venit.

— Te salut, domnule maior. Dă-mi voie să-ți prezint pe locotenentul de contrainformații Brezeanu. Prietenul meu, maiorul Gombrich.

— Prieten? În meseria noastră nu ai prieteni, ci colaboratori, spuse Gombrich într-o românească corectă, rostind silabele distinct. Încântat să te cunosc, domnule locotenent. Am mulți amici printre ofițerii de informații și ne înțelegem de minune. Dar să luăm loc, domnilor. Se pare că am întârziat.

— Dimpotrivă, noi am venit mai devreme, spuse Huber în grabă. Ce bei, domnule maior?

— Numai coniac până la sfârșitul zilelor.

— „Martell”, spuse Huber chelnerului care se apropiase de îndată.

Obrazul palid, bine ras al maiorului Gombrich se destinse într-un râs satisfăcut:

— Civilizația pătrunde peste tot. Cu două ore în urmă mă aflam într-un sat cu noroi până la genunchi și acum pot să comand „Martell”, ca și cum m-aș afla în inima Europei… Mă ierți, domnule Brezeanu.

— Sunt obișnuit, spuse George degajat. Multă lume se miră când ajunge aici, la noi. Se așteaptă să vadă oameni cu șalvari și caravane de cămile traversând bulevardul.

— Nu, nu așa, se îmblânzi maiorul Gombrich. Dar trebuie să

admiți că țara dumneavoastră mai poate oferi multe surprize. Ai aflat, fără-ndoială, despre povestea cu telefoanele.

— Am auzit câte ceva.

— Câte ceva! Toată lumea știe câte ceva, dar nimeni nu poate da o indicație precisă. Sabotaj în lege, domnilor. Și poliția locală – iartă-mă, jandarmeria am vrut să spun – ridică din umeri. Țăranii au tăiat legăturile telefonice ale stației de urmărire aero, pricepi? Și dumnealor ridică din umeri: nu s-a descoperit vinovatul. Dar mie nu-mi pasă de vinovat. Eu vreau să funcționeze legăturile cu nenorocita aia de stație. O stație de urmărire aero fără legături este ca o nuntă... cum spune frumosul dumneavoastră proverb?

— Nuntă fără lăutari, întregi George proverbul.

— Exact. A treia oară în luna asta. Și nu la aceeași stație, firește. La zeci de kilometri depărtare, aceeași mână, același *modus operandi*, cum se spune în criminalistică.

Doctorul Huber se aplecă spre el, peste masă, vădit interesat:

— Și ați descoperit ceva?

— N-am mână liberă, spuse amărât maiorul Gombrich. Suntem într-o țară aliată, trebuie să păstrăm convenințele. Păi să fi fost în Franța sau în Polonia... ehei! Cincizeci de ostatici, afișe peste tot: „Dacă-n termen de șase ore...”

— Ați fost în Franța, domnule maior? întrebă George.

— Numai în Franța? Pe unde n-am fost în Europa asta, domnule locotenent. Și peste tot, vă spun un secret, băgați de seamă: peste tot am fost priviți ca niște dușmani, ca niște mesageri ai răului, când în realitate noi am adus noua ordine, cultură și civilizație germană. Dar ce te faci cu civilizația germană când dai peste oameni încăpățânați și ursuzi, cum sunt țăranii de pe aici?

— Ești prost dispus azi, maior Gombrich, spuse doctorul Huber. Cine te-a supărat?

— Supărare veche, *mein Herr*. Am întrebat zeci de țărani de ce ne taie firele de telefon. Tac și se uită în pământ. Translatorul îi sucește în fel și chip, eu pun o întrebare și ei o repetă de zece ori, pe zece tonuri, în loc să răspundă.

— De ce aveți nevoie de translator? întrebă George. Văd că vorbiți foarte bine românește.

— Tot pentru convenințe. La regulament scrie că în relațiile

cu localnicii să folosim translator! Eu mă conformez. Plus că... uneori îl expediez pe translator din cameră, să-mi aducă un pahar cu apă. Mă fac că citesc jurnalul și aștept ca oamenii să șoptească ceva între ei.

— Bună metodă, spuse cu admirație George.

— Veche de când lumea. Dar nici asta nu prinde! Tac ca peștii, nu știu dacă mă înțelegi.

Chelnerul depuse bolul cu coniac în fața noului venit. Maiorul ridică paharul cu un gest rapid, îl ținu în dreptul ochilor, toastă cu un semn scurt din cap și goli conținutul dintr-o răsuflare. Fața i se rumeni ușor. Reluă discuția:

— Cât despre comuniști... spuse Gombrich printre dinți. Procedați prea blând, domnilor. I-am spus-o și unui general de-al dumneavoastră, la un cocteil. Proces, avocați, închisoare, lagăr de concentrare – ce-s astea? Fleacuri mic-burgheze, model american. Dați-ni-i nouă pe mână, să stăm puțin de vorbă.

— Fără translator, glumi George. Domnule maior, de unde ați învățat limba română?

— Am lucrat înainte de război pe Valea Prahovei. La concurență cu englezii, știi? Comandam o subunitate specială... Când România nu intrase încă în război, englezii puneau tot felul de piedici transporturilor de petrol către Germania. Au ajuns până acolo încât au vrut să arunce în aer o stâncă de la Porțile de Fier, ca să blocheze canalul navigabil, interzicând navigația pe Dunăre.

— Chiar așa? se miră George.

— Am văzut cu ochii mei găurile pentru exploziv, făcute cu perforatorul, după toate regulile. Noroc că s-au poticnit la timp. Dumneata ești tânăr, probabil că-n vremea aia erai încă în școala militară...

— Exact, încuviință George fără să mai dea amănunte.

— Ei bine, făceam parte din trupele Misiunii militare germane și am venit cu un detașament la Giurgiu, să preluăm materialele capturate de la ei. Două șlepuri încărcate, închipuiți-vă domnilor. De la conserve de șuncă până la tunuri antitanc, tone întregi de exploziv, echipament de iarnă, cartușe pentru mitralieră și așa mai departe. E drept că românii nu ne-au dat voie să ridicăm prada. Erați atunci țară neutră. Când s-a deschis frontul de est, am plecat și eu cu ostașii mei. Mi-a părut rău că

nu-mi pot lua revanșa, fiindcă încercări au mai fost. Bine-nțeles, nu de așa proporții. Aș vrea să-i văd acum apropiindu-se de zona petroliferă. Divizia noastră de pe Valea Prahovei ce păzește? Și serviciile noastre... Avem oameni peste tot, englezii n-au decât să-ncerce. E drept că ne lovim și de alții. Inamicii de totdeauna, comuniștii. Se ard motoarele pompelor de extracție când ți-e lumea mai dragă. Tărăboi, cercetări, ridicări din umeri. Generalul nostru a și înaintat un protest domnului mareșal Antonescu. „Vă rugăm să luați măsuri energice...” Lasă-mă pe mine două săptămâni în zonă, și dă-mi voie să iau eu măsuri energice... Iartă-mă, locotenente.

— Vă înțeleg, spuse George. Să nu credeți că noi nu depunem toate eforturile.

— Prea multă blândețe, asta-i, spuse maiorul Gombrich. Domnilor, coniacul de aici face toate paralele. Ce-ar fi să mai luăm unul?

— În ce mă privește... începu George.

— Da, sigur, se grăbi doctorul Huber, să aprobe. Chelner, încă un rând!

Chelnerul dispăru în viteza maximă.

— Când beau singur nu prea are haz, spuse maiorul Gombrich. Și în general beau singur. E și-n asta un avantaj. Beau singur și gândesc, și nu știe nimeni ce gândesc. *In vino veritas*, cum se spune. Dacă mai ești cu cineva și bei un pahar, începi să vorbești mai mult decât trebuie.

— Dă-mi voie, domnule maior, spuse doctorul Huber zâmbind, să fiu de acord cu dumneata. Și eu, și locotenentul Brezeanu suntem de aceeași părere, că uneori e plăcut să pierzi vremea într-un local drăguț și să discuți banalități, lucruri știute de toată lumea.

— Absolut, aprobă George neștiind ce urmărește amicul său.

— Banalități! se răsti maiorul lovind ușor cu palma în masă.

Chelnerul veni cu o tavă de argint, depuse pe masă alt rând de pahare. Maiorul Gombrich ciocni, bău o înghițitură zdravănă, puse paharul pe masă cu un gest cam brutal și se aplecă spre ei:

— Lucruri știute de toată lumea! Să vă spun una pe care n-o știți.

— E greu, râse doctorul Huber. Avem și noi sursele noastre.

George intră și el în joc.

— Subapreciați serviciul de contrainformații, domnule maior. O instituție bine pusă la punct.

— Așa? făcu maiorul. Pe-o sticlă de „Martell” că dețin o informație în exclusivitate?

— O sticlă de „Martell” e ceva, spuse visător doctorul Huber. Mai-mai că aș accepta prinsoarea.

— Și eu, spuse George. Două contra una. Dacă pierdem, câștigați două. Dacă nu, sunteți dator cu una pentru amândoi.

— Țineți-vă bine de scaune, râse maiorul Gombrich. Nu vă cer dinainte sticlele, contez pe cuvântul dumneavoastră.

— Mai e vorbă! spuse George. Începe să-mi placă jocul.

— Dar mie! se bucură maiorul Gombrich. Mai ales că știu sigur cine câștigă.

— Nu ne mai fierbe, domnule pufni doctorul Huber.

Maiorul ridică paharul, privi lichidul auriu transparent în zare, gustă din el și spuse rar:

— Domnul Himmler a fost în București.

— Nu se poate! exclamă doctorul Huber, Nu s-a comunicat nimic oficial.

— Fără măsuri speciale de siguranță? se miră și George.

— A venit incognito, preciză maiorul. Să reorganizeze Gestapoul de aici. A fost numit un șef nou, locotenent-colonel Alfred von Gregory. Un om formidabil, îl cunosc din tinerețe…

— De ce trebuia reorganizată poliția secretă germană? întrebă George.

— Întrebați-l pe el, ridică maiorul din umeri. Se pare că există un sentiment de nesiguranță. E drept, s-a schimbat și situația militară. Frontul s-a apropiat, trupele din zona de etape trebuie protejate împotriva unor atacuri din spate. Mai există eventualitatea unor desanturi aeriene, pot apărea diversioniști, iar partizanii din interior acționează când aici, când dincolo. Avem dreptul și datoria să ne apărăm cu toate mijloacele. Țara asta ni se pare cam nesigură, chiar dacă domnul mareșal, führerul dumneavoastră, ne dă mereu asigurări de fidelitate. Hm, fidelitate! Mai știm și noi câte ceva. Diplomații români din țările neutre fac vizite pe la ambasade… Se vorbește despre tatonări de pace, despre opoziția care ridică fruntea… Nu mai punem la socoteală pe comuniști. Trăim momente dramatice,

domnilor, și noi bem coniac „Martell”... Apropo, ce se aude cu prinsoarea noastră?

— Ah, firește, ai câștigat, spuse doctorul Huber. Imediat chem chelnerul.

Capitolul trei

1

De la gară soldatul Marin Drăgoi o luase pe scurtătură; n-avea răbdare să urmeze ocolul pe care-l făcea șoseaua. Poteca mergea o vreme paralel cu linia trenului, până spre siloz, apoi intra printre pâlcurile de salcâmi: scurtătura pe care candidatul liberal făgăduia, la fiecare campanie electorală, s-o preschimbe într-o adevărată șosea, ca să nu mai facă oamenii atâta ocol până-n Răstoaca. Adusese și câteva căruțe cu prundiș, dar copiii țopăiau pe grămezile de piatră, le risipeau, apoi într-o toamnă ploioasă câțiva gospodari așternuseră „materialul” în gropile enorme din drum, fără să mai aștepte încuviințarea oficială. Țărăniștii, la rândul lor, se lăudaseră cu o școală nouă și, ca să arate că se țin de cuvânt, trimiseseră în sat un arhitect: domnul Grosu dăduse locul – curtea spațioasă cu o căsuță unde locuia o babă, mutase baba în acareturile de la „curte”, dărâmase căsuța – apoi veniseră meșterii și duraseră temelii frumoase, din beton, cum nu prea văzuseră oamenii din sat care-și clădeau case din chirpici. Temeliile se opriseră la vreun metru deasupra pământului, copiii se jucau și acum pe acolo, aici e cancelaria, aici e clasa noastră, spuneau, și iarba crescuse în pământul dintre chenarele pătrate de beton și odată găsiseră în iarbă o șopârlă și-o omorâseră cu bețele de țurcă și pe urmă le păruse rău, și Maricica, mai miloasă, hotărâse s-o înmormânteze ca pe caloian, într-o cutie de tutun găsită în fața crâșmei lui dom’ Grosu, o împodobiseră cu flori. Maricica era acum măritată, își făcuse casă vizavi de Monument, când plecase Marin Drăgoi pe front plecase și bărbatul ei, care vindea stambă în prăvălia lui dom’ Grosu plină cu de toate, și uite-așa trece vremea, gândi filosofic soldatul Marin Drăgoi grăbind pasul spre casă. Se înnoptase, noroc cu țandăra de lună care făcea să strălucească bălțile din drum, și nici țipenie de om pe uliță. Iarna lumea se culcă devreme, uite și Monumentul, acuma poți spune c-ai ajuns, își zise soldatul Marin Drăgoi grăbind pasul spre vale. Știa pe aici fiecare piatră, când era mic mergea cu ochii-nchiși până la colț, fără să se împiedice și fără să ajungă-n șanț, e drept că-l ajutau făgașurile adânci rămase de la căruțe când cu ploile de

primăvară, că vara nu prea ploua prin aceste locuri, și când se întâlneau doi oameni numai despre ploaie vorbeau, că asta era nădejdea lor.

Acum însă, nu era lipsă de apă. Decembrie adusese ploi mărunte cu spic de zăpadă, drumurile se desfundaseră, simțea că-i fug bocancii în toate părțile. În schimb luna trecută, când venise acasă în permisie, după întoarcerea de pe front, ce vreme apucase! Era un soare plăcut, de toamnă târzie, prin curți oamenii greblaseră frunzele căzute și aprinseseră focuri, peste sat plutea mirosul acela de neuitat, al toamnei, miros de frunze arse, iar într-o curte cântau lăutarii – o nuntă, nu-i venise să creadă, după chinul și neliniștile frontului, după marșuri fără capăt, pe câmpii pustii, pe drumuri presărate cu epavele războiului – o nuntă! Mama începuse să plângă văzându-l; bucuriile mari sunt vecine cu durerea, era gata să lăcrimeze și el, și când își scosese capela mama dăduse cu ochii de cicatricea de pe frunte și izbucnise iar în plâns...

Permisia de acum venise cam pe neașteptate, locotenentul făcuse socoteala să le dea drumul pe rând, să mai rămână cineva și la cazarmă cu recruții când o fi să se cânte „Bună dimineața la Moș Ajun!”

— Eu mă duc mai aproape de Ignat, să tai porcul, hotărâse sergentul Cioată. O să-mi întorc cojocul pe dos și-o să fac pe Moș Crăciun, să se bucure copiii.

Stănică se dăduse mai aproape:

— Apăi, dom’locotinent, eu m-aș duce acuș, că ce-i în mână nu-i minciună, piranda mi-a scris – l-a pus pe ăl mare să scrie că ea nu știe buche – mi-a scris că să vin cât mai degrabă, că n-are de nici unele și face foc cu mărăcini și să vin și să fac ce-oi face. Și de nu mă duc acuma, ne pomenim c-un ordin, poți să știi? și rămân fără conced, că minuni d-astea s-a mai văzutără.

— Asta cam așa-i, spusese Catrina.

— Na, acuma vreți să plecați toți, zâmbise locotenentul. Plutonul Gură-bogată o s-ajungă plutonul lui Niță Sucitu. Hotărâți-vă odată, care cum plecați. Și de nu vă-nțelegeți, n-aveți decât să trageți la sorți!

Plecase și el, Drăgoi, dându-i dreptate lui Stănică: mai poți să știi ce-o fi mâine? Păcat că n-am prins o zăpadă ca lumea, își spuse grăbind pasul prin bălțile de pe drum, pe uliță-n jos, spre

moară.

— Bună seara.

— ’Nă seara, tresări Marin din gânduri. Dumneata ești, nea Ștefane?

— Eu, mă. Ieșii să trag o țigară, că muierii nu-i place fumul, parcă-i pocăită. Te cunoscui după pas. Cine era să fie la vremea asta? Vasăzică veniși iar p-acasă.

— Venii, ne dădură permisie.

— Ce mai e pe la oraș?

— Ce să fie? Nu prea vedem orașul. Stăm în cazarmă, facem șmotru cu recruții... Asta e. Ca la armată.

Omul râse încet:

— Să-mi povestești mâine. Acuma du-te, te-oi fi grăbind. Mi-nchipui ce-i în sufletul tău când ești la doi pași de casă.

— Păi, încuviință Marin Drăgoi îndreptându-și rănița în spate. Ai mei îs bine?

— Bine, spuse Ștefan.

Trecu ulița, abia smulgându-și bocancii din mocirla deasă ca aluatul, și încercă portița. Era încuiată, dar el îi știa rostul; trase zăvorul și intră, mirându-se că vede lumină la bucătărie. Câinele se ivi de undeva, din întuneric, lătră scurt, apoi îl recunoscu și începu să se gudure punându-i labele ude pe poalele mantalei. Ușa bucătăriei, care dădea direct afară, se deschise și, în cadrul ei luminat apăru silueta lui Ilie Drăgoi, cu pușca de vânătoare în mână.

— Care-i acolo?

— Eu, tată.

— Tu erai? spuse Ilie Drăgoi cu o ușurare în glas pe care soldatul n-o pricepu, apoi rezemă pușca de perete și se apropie să-l întâmpine: Bine-ai venit!

— Te-am sculat din somn?

Își dădu seama în aceeași clipă că pusese o întrebare neroadă. Doar tatăl era îmbrăcat cu cămașă și pulover, și avea ciorapi albi peste pantalonii bufanți.

— Stăteam de vorbă cu niște prieteni.

— Și mama?

— Am trimis-o la culcare.

— Și cu arma aia ce făceai? Dădeai cuiva lecții de tragere?

— Multe mai vrei să știi, râse tatăl stingherit. Hai în casă, vei

fi înghețat destul pe drum.

— Asta-i drept. S-a făcut frig, și ploaia asta…

— Nu-i nimic, e fiu-meu, spuse tatăl din ușă.

Marin intră, dădu cu ochii de trei oameni care stăteau în jurul mesei. Erau acolo meșterul Grigore Toma, un vecin de-al lor, Gheață, om între două vârste, mărunțel, tăcut, și șeful de post, plutonierul Buzatu, un bărbat robust, cu mustăți mari. Îl ajutară să-și scoată ranița și mantaua, apoi se așezară iarăși.

— Cum ai scăpat? întrebă jandarmul.

— Permisie înainte de Crăciun, dom'șef. Ne-au venit ceva recruți, a trebuit să ne înțelegem între noi, oamenii vechi, și să plecăm cu rândul. De sărbători nu se cuvine să lăsăm cazarma goală. Așa că fac Anul Nou la regiment, în schimb am venit acum pentru cinci zile.

— Tocmai bine, îmi ajuți să trag vinu-n damigene, spuse tatăl. Și pui lemnele în magazie, că a fost ieri cu motorul de le-a tăiat.

— Lasă-l, Ilie, spuse meșterul Toma. Nici nu l-ai întrebat dacă-i e foame și-l sperii cu corvoada.

— Nu se sperie el, e băiat harnic, râse tatăl. Despre partea mâncării, ai dreptate.

— Nu mi-e foame, spuse Marin Drăgoi. Am avut hrană rece, am mâncat-o pe tren. Dar apă n-avusei de unde să iau. Mi-era teamă să cobor. Trenul era întârziat și stătea puțin prin gări.

— Apă! spuse șeful de post. Mai bine-ai scoate o cană de vin, nea Ilie. Să vezi ce vin s-a făcut, șampanie „Mott", nu alta!

Marin Drăgoi se miră că n-aveau nimic pe masă, iar pe tatăl său nu-l știa om zgârcit.

— Ce făceați? N-am vrut să vă stingheresc.

— Mai stăteam de vorbă, răspunse șeful de post schimbând o privire cu Ilie Drăgoi.

Ilie Drăgoi se ridică, luă lampa de pe masă și dispăru prin ușa scundă care dădea în spatele bucătăriei, în „aplecătoare". Îl auziră bocănind în caneaua butoiului. Prin ușa deschisă veni un val de frig.

— Și ce se mai aude? veni din întuneric o întrebare.

— Prost, dom'șef. Ne-am săturat de război. Dac-ar fi să ne trimită iar pe front…

— Poate nu vă trimite.

— Știu eu? Prin regiment umblă tot felul de vorbe, nu știi ce

să mai crezi.

— Și ce zic ostașii?

— Oftează și cârtesc, ce să zică. Comandantul nostru de pluton, sergentul Cioată, bucureștean, într-o seară ne-a spus așa, câtorva cu care se are mai bine, că războiul e pierdut, că pe Hitler o să-l judece în cele din urmă un tribunal mare, al lumii întregi…

— Dacă mai ține mult, ne ducem de râpă, spuse tatăl revenind cu lampa într-o mână și cana de vin în cealaltă. Meștere, ești mai aproape. Dă un brânci la ușa aia.

— Ei, spuse Marin Drăgoi oftând. Prin câte am trecut în ăști doi ani… Jumătate din regiment s-a pierdut… Când m-am întors spre țară aveam o căruță și ne-au urcat în ea pe câțiva care eram mai betegi. Nu-mi trecuse piciorul de tot, și să mergi atâta pe jos… Am mers eu cât am mers și n-am mai putut. Și au venit niște nemți, să ne ia căruța. Băieții din pluton au vrut să pună mitraliera pe ei, dar locotenentul a sărit repede, de i-a potolit. „Mă, proștilor, vreți să dăm de bucluc? Ducă-se cu căruță cu tot, și să ne lase-n pace!” Pe urmă ne-a spus că nemții au ordin ca la cazuri de ceartă să facă uz de armă. Și noi l-am întrebat cum se poate, și locotenentul n-a zis nimic, dar a înjurat și-a spus că vrea să ducă compania întreagă în țară, că poate-o mai fi nevoie de ea și că o să vină el ceasul socotelilor, s-avem răbdare, că cu doi-trei nemți morți nu rezolvăm nimica. După ce-a plecat el am început să vorbim între noi, că ce mai om locotenentul nostru și ce curaj să spună toate astea în gura mare, și sergentul zice: „Să pună dracu pe cineva să sufle o vorbă, că eu cu mâna mea îi fac de petrecanie”.

Cei patru din jurul mesei ascultau nemișcați, cu ochii-n pahar. Șeful de post își drese glasul, schimbă o privire cu Ilie Drăgoi și cu meșterul Toma, apoi zise:

— Și voi ați spus cuiva?

— Să-ndrăznească vreunul! Compania asta și-a dus amarul doi ani pe front, ne-au mâncat păduchii și am dormit pe pământul gol, am băut apă din bălțoace, suntem ca frații. Cum să-l vindem pe locotenentul nostru?

Tăcu, privindu-le fețele pe rând.

— Adevărul e că și noi gândim la fel ca voi, soldații, spuse meșterul Toma. Că nu mai e chip cu Antonescu și cu nemții și cu

războiul. Că facem și noi ce putem ca să se isprăvească mai repede nenorocirile astea.

— De făcut ar fi ele destule, zise Marin Drăgoi. Păcat că eu-s soldat și ca soldat nu faci decât ce se ordonă.

Ilie Drăgoi ciocni paharul cu ceilalți, bău o înghițitură, făcu un semn aprobator din cap:

— Bun e vinul. Acuma s-a așezat, s-a limpezit… Ei bine, Marine, vreau să-ți spun ceva: noi ăștia, pe care ne vezi, ne-am hotărât să intrăm în Uniunea Patrioților… dac-ai auzit de asta.

— Am auzit. Ne-a vorbit și nouă sergentul Cioată. Spune că au intrat în ea toți cei care vor salvarea țării. Contrainformatorul regimentului ne-a adunat într-o seară, ne-a spus că e organizație comunistă, dar sergentul spune că nu numai comuniștii, ci toți cei care vor binele țării… Oricum, sunt tare bucuros, tată. Să nu vă temeți, n-o să spun nimănui.

— Nici măcar sergentului, spuse șeful de post.

— Dar dacă vrea să facă și el un grup pe-acolo, începu Ilie Drăgoi…

— Mai e vorbă? îl întrerupse meșterul Toma. Să intri. Cu cât suntem mai mulți, suntem mai puternici. Întocmai cum spune aici…

Scoase de sub fața de masă o foaie împăturită, și o desfăcu cu gesturi solemne. Marin Drăgoi citi titlul: „ROMÂNIA LIBERĂ”.

— Revoluția noastră urmărește două lucruri, îi spusese lui George „profesorul”. Să răsturnăm dictatura și să instaurăm democrația, dar pentru asta trebuie să isprăvim cu nemții. Asta-i, în fond, esențialul luptei noastre de acum. Dacă declanșăm lupta, nemții n-au să stea cu brațele încrucișate. Așa că e necesar să știm cât mai multe despre ei. Fiecare amănunt e important, de la obiceiurile unui șef din SS până la efectivele unei baterii antiaeriene. Adrese de cazărmi și locuințe, numărul mașinilor, locul depozitelor de muniții, totul. Încearcă să afli tot ce se poate afla.

George hotărâse mai întâi să aranjeze o nouă întâlnire cu maiorul Gombrich. Învățase de la colonelul său regulile meseriei. Una dintre acestea era să afli punctul slab al unui om dacă vrei să-l domini; între ofițerii de informații se vorbea totdeauna cu respect despre cel care izbutea să deslușească în purtarea unor indivizi slăbiciuni ascunse, vicii sau manii ce puteau fi exploatate la nevoie. Un amor secret, băutura, înclinarea către îmbrăcăminte luxoasă, interesul pentru monede antice, reprezentau tot atâtea atuuri în mâinile agenților care se pregăteau să abordeze pe cineva…

George izbutise să intuiască trăsăturile principale ale maiorului Gombrich: puțin grandoman, puțin prea plin de sine, sigur de superioritatea lui, era în același timp robul coniacului „Martell” și, totodată, avea marele păcat de a se socoti atoateștiutor; cu puțină dibăcie, s-ar putea trage de aici unele foloase… Dar cum să-l abordeze? N-ar fi vrut să facă o invitație directă, ca să nu pară suspect; hotărî să acționeze pe o cale ocolită. Îl chemă la telefon pe doctorul Huber:

— Nu găsești că e timpul să-mi iau revanșa pentru o seară plăcută?

— Abia aștept, dragă prietene.

— Oare amicul nostru comun s-a simțit bine atunci? Aș vrea să-l invităm și pe el…

— Bună idee. Dac-aș fi profesor de pian, ți-aș spune că faci progrese.

— Atunci diseară, la opt, dacă și amicul e de acord…

— O să fie, spuse doctorul Huber și râse încet.

Doctorul Huber îl aștepta flecărind cu domnișoara în uniformă de la recepție. George avusese de atâtea ori prilejul să se convingă că funcționarii hitleriști erau altceva decât încercau să pară. O salută deci curtenitor:

— Respectele mele, *Fraulein* Emma. Îmi pare rău că întrerup o discuție interesantă.

— Ah, nu discutam lucruri deosebite, spuse ea întorcându-și spre el ochii albaștri. Dar de unde-mi cunoașteți numele?

— Când o persoană mă interesează, mă dau peste cap să aflu cât mai multe despre ea. Persoana dumneavoastră nu numai că mă interesează; mă fascinează pur și simplu. De câte ori vă văd, simt că devin poet.

— Serios? zâmbi ea cercetându-l cu vădit interes.

— Ar trebui să puneți un afiș, interveni doctorul Huber. „Interzis a face curte fetelor frumoase în timpul programului”.

— *În timpul programului*, accentuă George. Dar în timpul liber? Ce spuneți, *Fraulein* Emma?

— De la caz la caz…

— Ar trebui să discutăm mai pe larg problema asta.

— De acord, domnule locotenent.

— Nu știam că umila mea persoană v-a stârnit curiozitatea.

— Cel puțin profesional, spuse ea cu un zâmbet dulce. Mă simt un fel de gazdă în clădirea aceasta, deci trebuie să știu cine ne trece pragul.

— Întâmplarea asta mă favorizează. Pe când discuția aceea?

— Când doriți.

— Atunci… curând. Foarte curând, dacă-mi permiteți.

Un ofițer german cu un geamantan în mână, neras, intră în hol scuturându-se de zăpadă. Salută cu un gest distrat și se apropie de pupitru.

George schimbă o privire de rămas bun cu blonda și-l invită pe doctorul Huber spre intrarea în restaurant. Se așezară, conduși de chelnerul ceremonios, la obișnuita masă de lângă fereastră.

— Coniac „Martell”, spuse George. Trei pahare.

Chelnerul zâmbi cât îi permitea eticheta, se înclină și plecă. Doctorul Huber se aplecă spre George și-l amenință cu degetul.

— Ți-am spus că faci progrese și nu m-am înșelat.

— Te referi la invitație? Sau la coniacul „Martell”?

— Mai degrabă la *Fraulein* Emma. Este o relație extrem de utilă; după câte știu, își petrece orele libere în compania unor domni importanți din Misiunea militară germană. Ține-te cât mai aproape de ea; s-ar putea să dai peste o mină de aur...

Chelnerul veni, depuse în fața fiecăruia paharul cu coniac și rămase cu tava în mână.

— Al treilea pahar? întrebă.

— Lasă-l aici, îi spuse doctorul Huber. Așteptăm un musafir și vrem să-l primim cum se cuvine.

— Dacă-mi permite domnul, musafirul dumneavoastră a fost mai devreme aici!

— Serios? Maiorul Gombrich?

— De dânsul e vorba. A primit un telefon și a plecat lăsând paharul aproape plin.

— Semn rău, zâmbi doctorul Huber. Ei, asta-i armata. Misiuni neașteptate... Oricum, mulțumesc pentru informație.

— Fac tot ce pot pentru ca domnii care ne trec pragul să se simtă cât mai bine, spuse chelnerul și se retrase.

— Curios, spuse doctorul Huber, Serviciul german de informații face ore suplimentare astăzi. Cine știe ce-au mai descoperit. Hm... Aveam o părere mai bună despre mine...

— La noi au venit iar rapoarte despre niște inscripții pe ziduri...

— Nu se vâră ei în asemenea mărunțișuri, bune pentru sergenții de stradă. Precis că în clipa asta o echipă de zugravi râcâie de zor vopseaua sau o acoperă cu alta proaspătă... Poate că maiorul Gombrich va fi mai puțin rezervat și ne va da o lămurire. Eventual, poate-l ajutăm cu ceva... De ce te miri? Sunt supus al Reichului și trebuie să-mi ajut compatrioții.

Ce l-o fi apucat? se întrebă George neliniștit. Omul ăsta îți alunecă totdeauna printre degete; nu știi niciodată la ce să te aștepți de la el. Își aminti sfatul colonelului: nu-ți bate capul cu întrebările; folosește ce poți de la el; câtă vreme ne e aliat, n-are importanță cine-i este, de fapt, patronul...

— Nu cumva ești îndrăgostit? îl întrebă doctorul Huber privindu-l țintă. Am lucrat o vreme în Orient, reprezentam o firmă germană de motoare. Ce viață! Ore-n șir pe terasa unei cafenele, bând ceai și ascultând flecăreala banală a câtorva bogătași. Ca să închei o afacere acolo, trebuie să ai răbdare. Alt

ritm decât aici... De-aia și gust din plin când am câteva minute libere. Îmi place să stau în fața unui pahar și să vorbesc despre lucruri fără importanță. Dar uite că amicul nostru și-a terminat orele suplimentare. Pariez că-i mort de sete.

Maiorul Gombrich veni grăbit spre masa lor, pocnindu-și mănușile de vipușca pantalonului. Părea foarte agitat; îi salută grăbit și se lăsă să cadă pe scaun. Doctorul Huber împinse spre el paharul:

— Te așteptam, maior Gombrich. Ți-am pregătit și un întăritor...

— Mulțumesc, domnilor. În viața mea n-am întârziat de la o întâlnire plăcută, dar ce să-i faci, serviciul. În sănătatea dumneavoastră!

Bău o dușcă zdravănă, se înroși puțin, puse paharul pe masă și-l privi cam chiorâș pe George.

— Ce se întâmplă în țara asta, domnule? Totdeauna v-ați lăudat cu o poliție de înaltă clasă și uite că acum...

— Sunt la curent, domnule maior. Vă referiți desigur, la inscripțiile de pe stradă.

— Inscripții! Nici măcar n-ajung în rapoartele destinate führerului. Le rezolvăm aici, pe loc. O scrisoare de protest către ministrul de interne, semnată de generalul nostru, și gata. Știu textul pe dinafară: „Rugăm luați măsuri urgente...”

— Atunci poate defectarea aparatelor de ceață, spuse doctorul.

George îl privi pe furiș. Despre defectarea aparatelor de ceață artificială folosite în unitățile antiaeriene germane știau numai câțiva inițiați. Maiorul Gombrich păru intrigat.

— Mă uimești, doctor Huber. Aveam impresia că în jurul acestor aparate se păstrează mai multă discreție. Dar n-are importanță. Nu-i nici asta.

George își aminti protestul german primit chiar în dimineața aceea: în plin centrul orașului, mașina unui general hitlerist fusese defectată. La cercetări se stabilise că avea zahăr în benzină. Aruncă noutatea cu un zâmbet:

— Nu cred că serviciul dumneavoastră a fost emoționat de faptul că niște șrengari au pus azi-noapte zahăr în rezervorul unei limuzine.

— Mărunțișuri, zâmbi enigmatic maiorul Gombrich.

— Nu ne mai fierbe atâta, amice! izbucni doctorul Huber.

— Ei bine, e vorba de parașutiști englezi.

— Parașutiști? Imposibil! exclamă doctorul. Un raid? O debarcare?

Maiorul Gombrich se lăsă pe spătarul scaunului și zâmbi superior:

— Debarcare în România, unde bateriile antiaeriene germane stau ca țepii unui arici? Dac-ar lansa o divizie, ar ajunge la sol cel mult un pluton, și pe-ăia i-am captura numai cu bucătarii.

— Asta-i adevărat, încuviință doctorul Huber. Nu-mi place să discut chestiuni militare, dar apărarea antiaeriană germană din România…

— …Este un sistem invulnerabil! completă maiorul Gombrich nerăbdător. Nu uitați raidul american de la Ploiești: am doborât treizeci și șase de avioane. Pur și simplu, flota aeriană inamică a fost decimată. Nu, domnilor, orice ipoteză de debarcare este exclusă.

— Atunci e vorba de spioni, se hazardă George.

— Așa ceva. Se bănuiește că sunt niște emisari însărcinați să ia legătura cu opoziția. Da, domnilor, pentru că, oricât ar nega colegii mei din Luftwaffe, în România există o opoziție. Mâine noapte are loc parașutarea. Se știe și locul, dar din motive de discreție nu vi-l pot spune. Undeva lângă Alexandria, în tot cazul. Mâine seară pe vremea asta, Intelligence Service-ul va fi *knock-out*. Era și timpul, după atâtea puncte marcate. În final vom cânta tot „Deutschland über alles” și nu „England über alles”, cum speră opoziția dumneavoastră…

— Domnule maior…

— Iartă-mă, domnule locotenent, ești patriot și-ți înțeleg sentimentul de jenă. Dar nu mi-aș închipui că iei apărarea opoziției. Opoziția e o născocire a liberalismului, sistemul nostru nu cunoaște acest cuvânt. Știi ce-am fi făcut noi cu… opoziția? Tăie aerul cu latul palmei. Scurt, fără menajamente. Suntem soldați și războiul este o meserie foarte serioasă. Oricum, de data asta englezii au lăsat treaba pe mâna amatorilor. Să îngădui ca adversarul să afle locul și ora unei parașutări cu o zi înainte! Băieții care au reușit să fure această informație merită toate laudele. În sănătatea lor, domnilor!

Ciocniră cu entuziasm, maiorul Gombrich dădu tot paharul

peste cap. Doctorul Huber îl întrebă pe mutește dacă mai vrea.

— Încă unul și gata, că mă grăbesc. Trebuie să organizez primirea musafirilor. Operațiunea ne-a fost încredințată nouă, celor din armata de uscat. Să le arătăm domnilor din Luftwaffe că știm și noi să ne descurcăm.

— Vă urez succes, spuse George. Într-adevăr, este o operație de invidiat. Chelner!

Chelnerul veni cu paharele de coniac.

— Cum de-ai ghicit? spuse vesel maiorul Gombrich.

În taximetrul care mergea prudent, cu farurile camuflate, prin ceață, George simți că tremură de nerăbdare. Până să se poată despărți decent de convivii săi stătuse ca pe ace. Întâlnirea cu maiorul Gombrich îi pusese în brațe o bombă gata amorsată. În privirile doctorului Huber nu citise altceva decât un zâmbet malițios. Ce semnificație să dea acestui zâmbet? Doctorul Huber, cu relațiile lui, cu informațiile lui, știa desigur că există legături ale unor cercuri din România cu comandamentul Aliaților. Parașutiștii aceia nu veneau să arunce-n aer o gară sau să răpească un personaj important. Iar dacă maiorul Gombrich făcuse imprudența să-i scape o asemenea informație, de ce „bunul cetățean al Reichului” nu intervenise? Mai mult, la despărțire, doctorul Huber spusese enigmatic:

— Iată-te în posesia unui secret de mare valoare. În cariera unui ofițer de informații, asta nu se-ntâmplă în fiecare zi. Depinde cum vrei să-l folosești.

— Încă nu m-am decis, spusese George. Dar mă gândesc că oamenii aceia vor cădea prostește în mâinile Gestapoului. După câte știu, soarta unui parașutist capturat în spatele liniilor inamice este pecetluită.

— Da, Gestapoul nu glumește în astfel de ocazii. Au fost destule cazuri în Franța, în Olanda, în Norvegia… Judecând strict umanitar, ar fi o crimă să-i lași pe mâna… Nici măcar nu se ostenesc să-i judece. Îmi pare rău că fac asemenea afirmații despre compatrioți de-ai mei, dar ăsta-i adevărul.

— Atunci ești de părere să…

— N-am nicio părere, îl întrerupsese doctorul Huber. Dumneata ești ofițer român, formal ești dator să dai concursul autorităților germane. Depinde cum înțelegi în conștiința

dumitale termenul „datorie”…

Se despărțiseră după aceste ultime cuvinte. Doctorul Huber nu insistase, parcă nici nu-i păsa de ceea ce va face el, ofițerul de contrainformații. N-avea de unde să știe că George luase hotărârea, în chiar clipa în care aflase vestea; va dejuca planul maiorului Gombrich, cu orice preț!

Se gândi că în noaptea asta, la mii de kilometri depărtare, câțiva oameni studiază cu disperare hărțile cu zona aterizării și repetă în minte termenii misiunii. Iar mâine, pe locul hotărât, după ce se vor debarasa de parașute, se vor pomeni înconjurați de țevile *Schmeisser*-urilor și o voce le va striga pe nemțește să ridice mâinile. Sau va avea loc un schimb de focuri și cei câțiva oameni vor rămâne nemișcați, lângă parașutele lor, ducând în pământ taina unei misiuni…

Taximetrul se opri domol în fața vilei lui Aurică Brezeanu.

— Așteaptă aici, spuse George șoferului. Stinge luminile și așteaptă. Benzină ai?

— Am, domnule. Bine-nțeles, nu pentru un drum lung.

— Avem nițel de umblat prin oraș. Plătesc bine, să știi. Deocamdată ține un avans.

— În regulă, spuse șoferul.

George coborî, traversă trotuarul cu pași mari și sună lung la ușă. Văzu, prin perdeaua neagră ce acoperea gemulețul de la intrare, o geană de lumină. Apoi lumina se stinse și gemulețul se deschise ușor.

— Cine-i?

— Eu, unchiule. Ceva urgent.

— La ora asta?

— Lucrurile urgente nu țin seama de ore.

Auzi cheia răsucindu-se în broască. Intră. Unchiul își strânse mai bine halatul în jurul trupului încă suplu.

— Ce-i, omule? Dau turcii?

— Lasă gluma. Mâine seară trebuie să vină niște parașutiști.

Aurică Brezeanu rămase o clipă fără grai. Se juca în neștire cu cordonul de mătase al halatului. Vorbi privind în jos:

— Biroul de contrainformații se descurcă de minune în ultima vreme. Cum naiba ați prins de veste?

— Știai ceva de asta?

— Știam. Domnul Maniu a cerut, prin radio, să se trimită o

echipă pentru legături și tratative. Aliații au fost de acord și s-a stabilit locul lansării. Am dat și eu o mână de ajutor la pregătiri. Li s-a organizat primirea, undeva, lângă Alexandria; transportul la București; locuințe sigure... Dar văd că totul se duce de râpă.

— Încă nu s-a dus, dar asta-i perspectiva. Nemții au prins de veste.

— Serios? Bieții băieți!

— Îi plângi de pe acum? Mai bine gândește-te la o soluție, să-i salvăm.

— Ce soluție?

— De pildă, să nu mai vină...

Aurică Brezeanu începu să se plimbe nervos prin holul spațios.

— Cum să nu mai vină? Și noi ce facem? Toată nădejdea domnului Maniu este în ei. Nu vin aici să se plimbe, cred că ți-ai dat seama.

— Cu atât mai mult. Nemții știu locul și ora parașutării. Au să-i ia ca din oală. Trebuie să-i salvezi.

— Nu pot. N-am ce să fac. Numai șeful are posibilitatea să...

— Spune-i să intervină. Fiecare minut e prețios. Hai la el. Am un taximetru jos. Sau măcar telefonează-i.

— Unde să-i telefonez? E plecat la moșie, se apropie Crăciunul, are omul tot felul de treburi. Acolo nu este telefon. Cel mult să-i dau mâine dimineață o telegramă...

— Mâine dimineață! E prea târziu.

Aurică Brezeanu ridică neputincios din umeri.

— Atunci cum să fac? Spune și tu. Trebuie avertizați oamenii pe care i-a trimis în sat, lângă Alexandria, ca să-i întâmpine. S-au dus acolo pe rând, cu câteva zile-nainte, ca să nu bată la ochi. Un negustor cu șoferul, un avocat cu doi secretari care descurcă o poveste cu o moștenire... Cinci oameni și două automobile; pe drum până la București, sunt prevăzute trei refugii, pentru orice eventualitate. Cum să schimbi toată povestea asta? Șeful o organizează de săptămâni întregi. Ți-am spus, sunt lucruri foarte importante în joc. Poate reușim într-un fel să-i păcălim pe nemți.

— Poate? Trebuie să mergem la sigur. Știi ce face Gestapoul cu parașutiștii prinși în spatele frontului?

— Stai, băiete, să mă gândesc. Nici eu nu vreau ca băieții ăia

să ajungă în mâna Gestapoului. Vasăzică, nemții au aflat locul și ora lansării. Singurul lucru pe care l-am putea face este să le transmitem: veniți la altă oră, în alt loc…

— Ai posibilitatea asta? Atunci ce mai așteptăm? Ți-am spus, am un taximetru jos. Te duc unde vrei, vorbește cu cine știi. Să vină la altă oră, în altă parte.

— Mda, asta s-ar putea, zise unchiul gânditor. Dar crezi că e de-ajuns? Unde-s oamenii care trebuie să aștepte? Unde sunt refugiile, gazdele, mașinile? N-avem vreme să refacem tot sistemul.

George reflectă puțin. Îi veniră în minte consătenii lui Toma – mulți? puțini? — nu știa mai nimic despre ei. Totuși se gândi că se putea bizui pe oamenii aceia într-o treabă de asemenea urgență. Iar satul lui Toma se afla la nord de Alexandria…

— Ascultă, unchiule, ai o hartă a zonei aceleia? Da?… Fii bun și dă-mi-o.

George luă harta și identifică satul respectiv. Apoi îi spuse:

— De primirea lor mă ocup eu. Nu personal, dar am niște oameni de absolută încredere.

— Știu și eu? Domnul Maniu nu vrea să fie prea mulți oameni amestecați în treaba asta. E o chestiune care privește strict vârfurile partidului său.

— În cazul de față contează mai puțin cine e implicat în afacere. Important e să-i salvăm pe oamenii aceia.

— Și misiunea lor, adăugă Aurică Brezeanu. Din păcate, eu n-am căderea să hotărăsc. Ar trebui să mă consult cu cineva…

— Nu e timp. Hotărăște singur. Acum.

— S-a discutat mult formula asta. Englezii au precizat că trimit ofițeri. Cu alte cuvinte militari în misiune, nu spioni. Asta, pentru eventualitatea că i-ar captura nemții.

— Și crezi că nemții ar ține seama de acest amănunt? Mai bine să nu dea ochi cu ei. Hai, grăbește-te!

— Stai încet, dragă, trebuie să mă îmbrac, să dau telefoane, să prind legătura cu un domn care la rândul lui are posibilitatea să comunice.

— Atunci eu plec. E inutil să pierdem amândoi vremea. Trebuie să-mi caut omul, care nici măcar n-are telefon, să-l trimit la fața locului, asta cere timp, pe urmă să organizeze primirea – totul pentru mâine. Rămâne stabilit deci: parașutarea

să aibă loc cu o oră mai devreme și cu treizeci de kilometri mai la nord-est de locul hotărât inițial.

— Bine, am reținut, spuse unchiul. Mă descurc eu, fii fără grijă.

George mai rămase o clipă în ușă, parcă neîncrezător, dar Aurică Brezeanu îi făcu un semn liniștitor.

— Dă-i drumul, îi spuse șoferului când ajunse la mașină. Mergem pe Sebastian, dar repede.

— E camuflaj, domnule, spuse șoferul. Noroc că nu-i circulație la ora asta. Mi-era teamă că sunteți de la poliție.

— Și dacă eram?

— Nu-mi place să fac rău nimănui, mormăi șoferul. De când cu legile astea noi, se-ntâmplă tot felul de lucruri. Se urcă câte-un tip, țipă la mine: „Urmărește mașina aia!” Alerg zece kilometri și, când coboară, în loc de bani scoate o legitimație. Parcă eu mănânc legitimații. Am ajuns în pragul falimentului. Cauciucurile s-au scumpit, piese pentru mașină găsești numai la bursa neagră… treaba merge tot mai prost. Mi-a murit un frate la Ploiești, la bombardament, le-a dărâmat casa. Nevastă-sa cu copiii stau la noi. Ăia mari, ce le pasă? Stau în palate și comandă, iar bieții oameni…

George se abținu să-i răspundă. Nu-i ardea acum să poarte discuții cu șoferul.

Pe cheiul Dâmboviței ceața era mai deasă. Când și când, șoferul înjura printre dinți, frâna brusc, mormăia: „Mi s-a părut” și pornea mai departe. De l-aș găsi pe Toma, își spuse George îngrijorat, încercând să-și imagineze locul acela depărtat unde se hotăra soarta unor oameni.

— Suntem pe Sebastian, spuse șoferul.

— Bun, tresări George. Nici nu mi-am dat seama. Oprește la al doilea colț, stinge luminile și așteaptă. În câteva minute sunt înapoi.

— Credeam că-i o chestie de inimă, spuse șoferul. Dar așa, în câteva minute… nu seamănă… În tot cazul, vă aștept.

George păși prin curtea întunecată în vârful picioarelor; bătu încetișor la ușa lui Toma. După câteva clipe, Toma, îmbrăcat, apăru în prag:

— Cine-i?

— Salut, spuse George. Iartă-mă că te deranjez la ora asta.

— Citeam, nu m-ai deranjat. Poftim înăuntru. Bănuiesc că e ceva important…

— Extrem de important, spuse George și intră. Bine că te-am găsit, mi-era teamă că… Pot să aprind o țigară?

— Ia-o-ncet, spuse Toma. Ce s-a-ntâmplat?

— Sunt în mare încurcătură, începu George pufăind din țigară. Mâine noapte vin niște parașutiști englezi să discute cu anumite persoane din opoziție. Nemții au aflat locul și ora lansării și au organizat capturarea lor. Singura posibilitate a fost să le comunicăm să aterizeze în alt loc. Acolo însă n-are cine să-i primească, nu mai e timp să facem pregătiri. Poți să ne ajuți cu ceva?

— Unde se va întâmpla asta?

— Într-o pădure, lângă satul tău. Înadins am ales locul, mă gândeam că s-or găsi acolo-n sat niște oameni de ispravă care să ne ajute…

— Oameni s-or găsi ei, zâmbi Toma. Dar m-ai luat cam repede. Singur nu pot să iau o decizie. Abia mâine dimineață.

— E prea târziu. N-ai timp să mai ajungi acolo, să previi oamenii… Te știu om de acțiune, fă ceva, nu e nicio clipă de pierdut.

— Într-adevăr, mare încurcătură, spuse Toma îngândurat. Acuma ce să zic, te-ai gândit bine cu satul nostru. Sunt acolo câțiva inși pe care ne putem bizui. Dar ce legătură avem *noi* cu chestia asta? Cine i-a invitat pe domnii ăia aici?

— Maniu, el a perfectat totul, așa spune unchiu-meu. Plănuiseră să-i aștepte lângă Alexandria, într-o pădure, într-o zonă unde nu e multă artilerie antiaeriană. S-au organizat din timp mașini, oameni, refugii pe parcurs până la București… E drept că, luat în sensul strict, noi n-avem legătură cu o asemenea operațiune, dar nici să-i lăsăm în voia soartei…

— Instrucțiunile mai noi ne recomandă să colaborăm cu toate forțele antifasciste, inclusiv cu opoziția filoengleză, spuse Toma, așa încât n-ar fi un lucru prea grav dacă ne amestecăm. La noi, în Răstoaca, nu există propriu-zis o celulă de partid, dar taică-meu se bazează pe câțiva oameni care ne-ar putea ajuta. Hai să vedem practic ce e de făcut.

— Lansarea are loc mâine noapte, fix la douăsprezece. Am studiat locul pe hartă: e o pădure nu departe de sat. Cred că o

știi.

— Îi cunosc toate potecile, zâmbi Toma. Să zicem că acolo, în sat, taică-meu ar putea, împreună cu prietenii lui, să facă semnale și să primească parașutiștii. Să zicem că-i ascund undeva, într-o casă. Mai departe?

— Trebuie tratați oficial, ca prizonieri de război, asta-i foarte important. Dacă intră nemții pe fir, îi socotesc spioni și s-a zis cu ei. Desigur că undeva, sus, se știe despre asta, s-au luat măsuri pentru ca parașutiștii să ajungă la cine trebuie. Unchiul meu încearcă să transmită modificarea locului și a orei… Nici măcar nu am certitudinea că mesajul va porni la timp, nu știu dacă va fi recepționat, dacă oamenii în cauză acceptă sugestia noastră sau renunță la operațiune. Dar trebuie să facem ceva.

— Cei de sus au socotelile lor, murmură Toma. Ascultă, ce știu nemții despre toată povestea?

— Știu doar atât, locul și ora. Nu știu în ce scopuri vin aici. Dar dacă pun mâna pe ei, nu le va fi greu să afle totul.

— Să sperăm că nu se va întâmpla asta. Așadar, îi luăm prizonieri. Și, mai departe?

— Îi duceți la postul de jandarmi sub escortă. Șeful de post va primi telefon de la București ce să facă. Mai departe e simplu.

— Bine. Ascultă, George, sunt silit să încalc niște reguli stricte. Dar nu mă gândesc la mine acum. Oamenii din sat își asumă și ei niște riscuri. Trebuie feriți de neplăceri.

— N-are ce să li se întâmple. Am impresia că acțiunea e destul de… oficială. Doar că n-ar fi trebuit să afle nemții.

— Bine. Atunci uite cum facem: plec cu primul tren acolo. Englezilor le-a mers vestea că se pricep la zboruri de noapte, sper să nimerească exact locul. O să aprindem focuri de semnalizare în pădure…

— E perfect, se bucură George. Sper să meargă totul bine.

ARHIVA III

La chestura Poliției Sibiu se găsesc reținute pentru cercetări 48 persoane, în mare parte mici meseriași, muncitori și mai puțini intelectuali, implicați în organizația comunistă descoperită în această localitate... Din cercetări rezultă că la Sibiu există o organizație locală care lucrează sub directivele Regionalei Brașov.

(Raportul Parchetului tribunalului Sibiu către ministrul justiției, 23 octombrie 1943)

Nu vom fi priviți de Națiunile Unite ca prieteni sau chiar numai ca națiune civilizată decât numai dacă încetăm lupta și propaganda împotriva lor și izgonim neamțul din țara noastră.

(„Tânărul patriot", l noiembrie 1943)

Raportăm că lucrătorii din mina de mangan „Arșița" din Iacobeni, în număr de 150 de oameni, cu data de 8 decembrie 1943, orele 23, au încetat de a mai lucra pe motiv că dl. ing. Petrescu, conducătorul tehnic la aceste mine, a hotărât că de la această dată le micșorează prețul pentru ziua de muncă.

(Notă a Legiunii de jandarmi Câmpulung către Prefectura județului Câmpulung, 9 decembrie 1943)

Putem să tragem obiectiv concluzia că războiul pe care l-am dus alături de puterile Axei poate fi considerat definitiv pierdut... Trebuie, atât timp cât mai putem avea vreo inițiativă, să pregătim acțiunea care ne va desprinde cu un ceas mai devreme din războiul cu Națiunile Unite.

(Memoriul lui G. Tătărescu către I. Antonescu, 11 noiembrie 1943)

Muncitori ceferiști! Nicio locomotivă și niciun vagon pentru transporturile de război!

Muncitori! Luptați pentru salarii omenești și pentru, asigurarea aprovizionării pentru iarnă!

(Manifest al Comitetului Județean Ilfov al P.C.R., 7 noiembrie 1943)

Orice propuneri de capitulare necondiționată trebuie să fie prezentate principalilor trei aliați, respectiv Marii Britanii, Rusiei Sovietice și Statelor Unite de un reprezentant al guvernului român pe deplin autorizat.

(Secretarul de stat Cordell Hull către ambasadele americane din Madrid, Stockholm, Londra, Berna, Lisabona și Ankara, 18 noiembrie 1943)

— Ai încălcat o sută de reguli deodată, se încruntă Petre. Unde crezi că ne aflăm? Cum să faci un pas ca ăsta fără să întrebi pe nimeni? Trebuia să ne anunți imediat, să luăm anumite măsuri de siguranță.

— Nu era timp, spuse Toma. Era singura cale de salvare.

— Încă nu știi dac-o poți numi salvare, spuse Petre mai potolit. S-o vedem întâi dusă până la capăt.

— Asta contează acum, încuviință Toma. După ce trecem hopul, o să-mi fac autocritica, dar până atunci, să vedem încotro o luăm.

Petre oftă, scoase de sub saltea o hartă și o întinse pe masă. Din buzunarul de la piept trase un carnețel mic și gros, legat în pânză cenușie. Frunzări prin carnețel, apoi se aplecă asupra hărții.

— Să facem și ceva strategie, bombăni el. După informațiile pe care le avem, la Zimnicea se află un tren de reperaj al nemților. S-ar putea să observe avionul și să dea alarma.

— Englezii n-or fi știind de el?

— Cine știe? Să sperăm că zboară la mare înălțime. Plus că e noapte, și e vorba de un singur avion. La Roșiori există o garnizoană germană importantă, aproape o mie de militari. Inclusiv baterii antiaeriene. La Alexandria – o subunitate de transmisiuni. La Drăgănești-Vlașca, un depozit de muniții. Deci, toată zona e împânzită cu unități germane, iar tu…

— N-am ales eu locul lansării. Era mai bine pe Valea Prahovei, unde nemții au tun lângă tun? Între sat și Alexandria sunt treizeci de kilometri, iar terenul e împădurit. Să sperăm că…

— E ușor să speri, îl întrerupse Petre. Bine. Du-te în sat, vorbește cu ai tăi. Vezi să nu te prea arăți prin lume, nu poți să știi…

— Șeful de post e prieten cu tata, iar în sat nu sunt nemți.

— Cu atât mai bine. Organizezi totul. Să fie cel puțin patru oameni siguri, cu torțe, cu ruguri pregătite din timp. Le aprindeți numai după ce auziți avionul. Iar când ajung englezii jos… Ei, drăcie, ce ne facem de translator?

— Știu ceva franceză, cred că mă descurc.

— Descurcă-te, că de încurcat te-ai încurcat destul. Nici

măcar nu știu când ajungi acolo.

— Peste o oră am tren.

— Bine. Să luați cu voi niște iod, pansamente și ceva băutură. Suntem în plină iarnă, s-ar putea să-i împingă vântul mai departe, orbecăie oamenii prin pădure, în loc necunoscut. Războiul…

— Și dacă totuși nemții…?

— Nu știu ce să spun. Evitați o încăierare cu ei. În cel mai rău caz faceți pe proștii: o țineți una și bună, că vreți să-i duceți la jandarmerie. Sunt prizonierii noștri și nu-i dăm lor. După câte știu, există o înțelegere cu nemții în privința prizonierilor. Oricum, nu-i dați din mână.

— Nicio grijă, spuse Toma. La nevoie, ridic tot satul.

— Nici așa… Cu cât mai puțină vâlvă, cu atât mai bine. Succes! Eu voi informa imediat mai departe…

Trenul încetini. O ceață deasă coborâse peste pădurile de stejar ce mai rămăseseră din codrul Vlăsiei. Păduri vechi, umbroase – Toma își aminti cum hoinărea, în copilărie, prin aceste locuri neumblate, unde puteai vedea căprioare păscând pașnic într-o margine de poiană și unde ciripitul păsărilor amuțea când o pală de vânt răscolea crestetele bătrânilor copaci. Dar toate acestea erau departe…

Când coborî, un vânt tăios și umed îl izbi în față. Porni grăbit spre sat, trecând pe lângă cei câțiva țărani care coborâseră înainte și care mergeau mai încet, sub povara bagajelor. Unul dintre ei îl rugă:

— Domnule, n-ai fi bun să-mi salți nițel sacu-ăsta? Că fusei la București și luai niște piatră de stropit via…

Parcă n-ar fi război, se miră Toma, dar poate omul are dreptate, viața merge înainte, pământul trebuie lucrat, oamenii continuă să muncească și să spere; poate că lupta lor pentru recoltă e la fel de importantă ca și lupta noastră, esențialul este să supraviețuim, țăranul nostru și-a făurit prin vremuri grele această filosofie, simplă și fundamentală. Trăind pe un pământ de-atâtea ori râvnit, călcat, cotropit, udat de sânge… Și uite-l că a rezistat și dăinuie, și are încredere în recolta viitoare…

Pe ulița lor era liniște. Din fierărie nu se auzeau lovituri de ciocan, dar o trâmbă subțire de fum se ridica pe coș, semn că

tatăl său începuse lucrul. Toma grăbi pasul cu emoție. Aceeași emoție cu care venea de fiecare dată acasă. Totdeauna pe neașteptate, adeseori pe furiș, mai mereu pe fugă. În curând va auzi cloncănitul atât de familiar al foalelor. Când era copil, tatăl său îl punea să ațâțe focul, în vreme ce el rostuia cărbunii și fierul care trebuia înroșit. I se imprimase adânc în minte zgomotul acela înăbușit, ritmic, al burdufului și al supapei de aer.

Când se opri în ușa fierăriei, auzi sunetul ciocanului izbit pe nicovală. Tatăl ridică ochii, îl văzu și rămase cu ciocanul ridicat.

— Tu erai? strigă el și aruncă înapoi în foc fierul roșu. Uite ce bucurie, pe neașteptate. Tocmai mă gândeam la tine, ce-oi mai fi făcând. Că-n ziua de azi nu mai ești sigur pe nimica.

— Să-mi dau paltonul jos și vin să-ți ajut.

— Lasă, pot să mai amân. Făceam un zăvor pentru poartă că a ruginit de tot. Hai, du-te-n casă. Eu potolesc focul și vin imediat.

Toma îl ascultă. În casă era frig și mirosea a mere și a gutui. Curățenia domnea peste tot; nici nu se simțea lipsa unei mâini de femeie. Doar atmosfera aceea rece, de spațiu nelocuit.

Pe scrinul vechi, cu multe sertare, acoperit cu un ștergar alb cu flori roșii, văzu fotografia mamei, măritată, montată într-o ramă de fier forjat, delicată și cu multe împletituri. Cât o fi lucrat el la rama asta! își spuse Toma cu duioșie.

Când focul începu să duduie în sobă, auzi pașii tatălui pe prispă.

— Am adus o sticlă cu vin de la beci, spuse el din ușă. Să ne-ncălzim și să ne bucurăm că ai venit pe-acasă. Ia spune, cum îți merge? Te descurci la atelierul ăla?

— Mă descurc. Meșterul a zis că n-a avut niciodată un ajutor așa de bun. M-a întrebat unde mi-am făcut ucenicia.

Tatăl se așează lângă el, pe patul înalt, și-l bătu pe umăr:

— Pentru vorba asta, meriți un pahar în plus. Ia spune, ce se mai aude? Abia aștept să-mi povestești. Sau ți-o fi foame?

— Am mâncat înainte de plecare. Tată, am venit cu o treabă importantă. La noapte, în poiana din pădure au să fie lansați niște parașutiști englezi.

Tatăl puse încetișor sticla pe masă. Se întoarse spre el cu o privire nedumerită.

— Englezi? Da ce treabă ai tu cu englezii?

— Nu e treaba mea. Parașutiștii vin aici cu o misiune; cei mari caută să intre în legătură cu Aliații, ceva de genul ăsta. Urmau să-i lanseze în altă parte, le-au și organizat primirea, dar nemții au prins de veste. Au trebuit să schimbe locul aterizării. N-au avut timp nici să aducă oamenii și mașinile aici. Toată baza e pe noi. Azi-noapte am aflat. Ne-am hotărât să-i ajutăm, că altfel totul se duce de râpă.

— N-ați gândit-o rău. Oricum, Aliații trebuie ajutați. Am auzit că Maniu i-a scris iar mareșalului, o fi adevărat?

— Ești mai informat decât mine, se miră Toma.

— Păi ce, credeai că noi, în colțul ăsta de țară… Hai să gustăm vinul. Ne descurcăm noi. Noroc și bine-ai venit.

Băură. Apoi tatăl își frecă bărbia nerasă – gest atât de binecunoscut; Toma observă că barba avea reflexe argintii.

— Încărunțești, tată.

— Ei, asta-i din neam, încărunțim devreme. Dar forță am destulă, să știi. Tot mai ridic barosul cel mare cu o singură mână… Și… câți zici că sunt?

— Englezii? Trei sau patru, nu știu precis. Ei le pregătiseră mașini să-i ducă direct la București, dar dacă a intervenit încurcătura asta…

— A naibii încurcătură. Să facem rost de două căruțe. Și de niște cojoace, că de, e iarnă… Și după aia? Unde-i ducem pe englezii tăi? Că n-o să-i ascundem prin hambare.

— Nu. Jandarmii or să-i predea la București, mai departe se descurcă ei. Consemnul e unul: să nu-i prindă nemții.

— Atunci plutonierul Buzatu poate să ne ajute pe față?

— Bineînțeles. Dacă apar nemții, el reprezintă autoritatea militară și n-au ce face.

— Să sperăm… Acum mai povestește-mi, cum o duci?

— Bine. Îmi continui munca. Săptămâna trecută am organizat ceva la Uzina Chimică.

— Fii atent cu lucrurile astea, îl preveni tatăl. Știi bine că ai mai pățit-o odată. Dacă te-nhață iar, poți să te aștepți la ce e mai rău.

— Nu pot să stau deoparte.

— N-am zis asta. Dar te îndemn, ca omul, să fii prudent.

— Îți promit. Acum du-te și caută ajutoare. Poate că trebuie să

umblăm nițel prin pădure, o fi vânt, parașuta te duce unde vrea ea. Vreo zece inși. Oameni de nădejde, înțelegi?

— Toți ai noștri îs oameni de nădejde, doar îi cunoști. Hai, nu fi îngrijorat. Dacă vin parașutiștii, o să-i găsim și totul o să fie în regulă.

— Bine, tată.

— Trage un pui de somn până mă-ntorc. Dormi liniștit și lasă totul pe mine. N-ai altceva mai bun de făcut până diseară.

— Ai dreptate, noaptea trecută aproape că n-am închis ochii…

Bău o cană mare cu apă și se întinse pe patul tare, țărănesc, mirosind a busuioc.

Când se trezi, văzu geamurile întunecate. De dincolo, din camera mare, se auzeau șoapte. Sări din pat, își puse haina și-și trecu degetele prin păr. Dumnezeule, am dormit opt ceasuri încheiate! își spuse deschizând ușa.

— Bună seara!

— Lume nouă! se bucură plutonierul Buzatu ridicându-se. Bine-ai venit, domnule Toma.

— Bine v-am găsit.

— Ce se mai aude pe la București?

— Ca și pe-aici. Război, primejdii…

— Aud că avem musafiri.

— Păi da. Călători de departe. Dac-or fi punctuali.

Șeful de post ridică un deget:

— Englezii îs totdeauna punctuali. Îi știu din războiul celălalt. Dar uite că acum ne războim și cu ei. Ce-avem de împărțit? Toți se miră, toți mă-ntreabă. Ia spune, ce se aude? Mai durează mult?

— Nu poate să mai dureze, spuse Toma evaziv. Cred că englezii ăștia vin pentru ceva tratative. Așa am înțeles de la cel care m-a trimis. Chiar dacă oficial sunt militari inamici…

— Eah, spuse plutonierul. Știu eu cine-s inamici și cine nu. Știu, dar nu spun. Și… e vorba să vină pe la douăsprezece noaptea?

— Fix la douăsprezece. Să facem focuri în pădure. Semnale.

— Am trimis oamenii. Au adunat lemne. Avem și două căruțe, că automobile, la noi acilea, de!

— S-ar împotmoli prin noroaie, întregi Toma. Ce-ați mai făcut

cu șoseaua?

— Cum o știi. Trece câte-o coloană de nemți, își blestemă zilele. Vin la mine să le dau oameni să le scoată mașinile din noroi. Le dau, ce să fac? Să-i văd plecați cât mai repede. Altfel încep să umble prin sat după găini, după lapte... Când oamenii le spun că n-au, se supără. Unii mai plătesc, chipurile. Dar alții... Eah. Țăranul nostru e răbdător, se face că nu vede. Dar și când i-o sări țandăra, cu toate tancurile lor... Șeful de post își luă centironul din cui. Ei, meștere, ce facem, o luăm din loc? Ne așteaptă oamenii în pădure. Nu le-am spus despre ce e vorba, ca să nu-și bată careva gura. Le-am zis că e un exercițiu și că ăia de la apărarea pasivă ne-au cerut să-i ajutăm. Secretul, de!

Toma încuviință din cap:

— Foarte bine. Ați luat ceva medicamente?

— Am luat. Am luat și-o sticlă cu trăscău, că or fi oamenii rebegiți de frig. Să zbori prin cer, la vremea asta... Totdeauna mi-am scos căciula în fața aviatorilor...

Când se auzi vuietul avionului, focurile care mocneau se întețiră toate odată. Ici și colo, prin pădure, se vedeau țigările oamenilor. Mai departe, la șosea, puseseră un om de pază, să facă semn cu lanterna în caz că apar nemții. Toma aștepta în tăcere, alături de ceilalți, vreo opt la număr. N-ai cum să ghicești ce gândesc, își spuse Toma. Tăcerea e un fel de stare naturală pentru oamenii ăștia...

— Îi salut și mă prezint, nu-i așa? întrebă plutonierul Buzatu încheindu-și nerăbdător nasturii mantalei. Chiar dacă-s inamici, disciplina-i disciplină...

Avea chef de vorbă, cum li se-ntâmplă multor oameni în clipe de încordare. Vuietul avionului se auzea tot mai clar. Coborâse, era undeva deasupra lor. Crengile aprinse pârâiau, vâlvătaia punea reflexe arămii pe fețele oamenilor, înroșite de frig. Toma privi în sus, încercând să vadă – nu știa nici el ce anume. Desprinsă de pe lumina pâlpâitoare a rugurilor, privirea se lovea de o beznă parcă mai adâncă.

— Ne dă ocol, strigă un om care stătea mai departe. Acuma a virat la stânga.

— Te pomenești că n-au văzut focurile, spuse plutonierul.

— Ei, așa fac aviatorii. Întâi recunosc terenul, și după aia...

Auzi-l că se întoarce. V-am spus eu?

— Dobre ăsta a făcut armata la aerostație, spuse plutonierul cu respect. Auzi, domnule Toma, mă gândesc că uite-așa, dintr-o întâmplare de-asta, ajungi în cartea de istorie. Dacă englezii au venit să-ncheie pacea? Când o fi vorba cu cine-au vorbit întâi, apoi toată lumea o s-arate către mine. Păcat că nu știu o boabă din limba lor. Cum se zice pe englezește „bine-ați venit”?

— Parcă eu știu? râse Toma. Ceva franceză or fi învățat și ei.

— Ei, cu franceza mă descurc și eu, ce-am învățat la gimnaziu. Orice român știe nițică franceză. *Bonjur musiu*, *orvoar*, și gata. Se cheamă că nu stai mut ca peștele, nu-i așa?

Avionul trecu de astă dată chiar pe deasupra lor.

— V-am spus eu? repetă omul care făcuse armata la aerostație. Acuma-i lansează.

— Potoliți focurile, porunci plutonierul.

Cel dintâi parașutist apăru fără veste deasupra capetelor lor. Îi auziră tusea și ridicară privirile. Alergară în mijlocul poienii. Îl văzură căzând și descurcându-se de sub mătasea albă a parașutei.

— Bonjur, musiu, bine-ați venit! spuse plutonierul emoționat, pocnind călcâiele.

— Pe dracu, bine, zise parașutistul în românește. Am înghețat ca un rahat. Români, da?

— Români. Plutonier Buzatu și sătenii din Răstoaca. Dar cum de știți românește? Ori nu sunteți englezi?

— Suntem. Eu, unul, m-am născut în Devonshire, dar am fost inginer la sonde, la Ploiești. Sunt locotenent-colonel Chesterton, din *Royal Air Force*. Avem și-un român cu noi, căpitanul Roșianu, tot din aviația regală.

— Aici sunt, se auzi un glas de undeva, de deasupra. Dați-vă aproape, fraților, că m-am înecat ca țiganul la mal!

Alergară să-l descurce din crengile unui stejar din marginea poienii.

— Parker a ajuns cu bine? întrebă cel din copac.

— *I’m here*, se auzi alt glas din dreapta, de data asta vorbind englezește. Cred că mi-am scrântit piciorul.

— Ăștia suntem toți. Puțini, dar buni, glumi locotenent-colonelul Chesterton. Bine v-am găsit, domnilor. Suntem militari englezi, ofițeri din aviația majestății sale, deci suntem prizonieri

de război.

— Prizonieri? Mai degrabă oaspeți, spuse Buzatu înflăcărat.

— Ia-o-ncet, domnule plutonier. Spuneți-mi mai întâi, sunt nemți prin apropiere?

— Nici urmă. Avem posturi de pândă pe șosea.

— Oricum, au aflat că venim și s-ar putea să ne trezim cu ei aici. După cum se vede, noi purtăm uniforme engleze, deci ca militari ai unei țări inamice, suntem prizonieri, e clar, domnule plutonier? Trebuie să ne asiguri protecția. N-aș vrea să-mi închei cariera prin beciurile Gestapoului, sau cu o rafală de *Maschinengewehr* în burtă. Dumneata răspunzi de noi. Ne predai autorităților române, nimănui altcuiva. Înțelegi?

— Da, să trăiți, dom' colonel, pocni călcâiele plutonierul. Dar până una, alta, să vedem ce-i cu piciorul domnului… cum ziceați că-l cheamă? O să tragem căruța mai aproape. Și… poate v-o fi frig. O dușcă v-ar prinde bine. De bagaje nu vă îngrijiți. Le duc băieții noștri la căruță.

— Să umble-ncet cu ele, avem marfă prețioasă. Ziceai de o dușcă. Sper că nu-mi oferi ceai sau cafea.

— Ceva mai bun, spuse Toma. Niște țuică.

— Ah, țuică! N-am mai băut de mult. Ce să-i faci? Războiul… În sănătatea dumneavoastră, închină el.

— Pentru succesul dumneavoastră! le ură Toma.

— Al nostru? întrebă Chesterton după ce trase o înghițitură. Știi ce-aș numi succes? Pacea, domnule dragă. Dar asta nu-i așa de aproape cum am dori-o noi…

— Știu… spuse Toma încet. Domnule colonel, eu vin de la București. Sunteți așteptați acolo, primirea dumneavoastră era organizată altfel, dar…

— …au aflat nemții. Și noi care pretindem că avem cel mai bun contraspionaj din lume! Important este să nu dăm ochii cu ei. Treburile noastre nu-i privesc, asta-i tot. Am în raniță o stație de radio; n-aș vrea să dotez cu ea cine știe ce batalion SS. Cum ajungem la București?

— Plutonierul o să raporteze la legiunea de jandarmi și au să trimită ei o escortă. Deocamdată, mergem în sat. Să vă încălziți și să vă odihniți.

Căpitanul Parker, înfofolit în cojoace, strigă ceva din căruță și ceilalți doi râseră. Roșianu traduse:

— Și ceva de-ale gurii, cum spune colegul nostru…

— Unchiule, s-au complicat lucrurile. Nemții au prins de veste că au venit parașutiștii. Mașina care-i aducea la București a fost urmărită până-n fața Inspectoratului.

— Era de așteptat. Credeai că Abwehr-ul doarme? Acum n-avem încotro, trebuie să cedăm puțin teren. Domnul Maniu e de acord să le aranjăm o scurtă întrevedere.

— Cum? Să le dăm voie nemților să-i interogheze?

— Ai prefera ca Abwehr-ul să-i ceară lui Hitler să intervină? Mareșalul n-ar rezista dacă nemții i-ar pretinde să le transfere lor prizonierii. Și noi avem nevoie de ei. Căpitanul Parker e singurul om care-i în stare să dea de cap stației de radio. Nu degeaba o numesc ei „stația aia blestemată”.

— E clar, spuse George. În ce mă privește, le-am luat interogatoriul, conform ordinelor în vigoare. Biroul 2 trebuia să fie la curent cu situația lor.

— Ei, vezi? Și te mai plângeai că te-am vârât acolo. E o muncă interesantă, recunoaște.

— Recunosc. A început chiar să mă pasioneze.

— Ține-ți firea, nepoate. După încheierea păcii trebuie să te întorci la afaceri. Neam de neamul nostru n-a făcut altceva.

— Bine, mai vorbim despre asta… După încheierea păcii. Deocamdată, avem lucruri mai urgente. O să-l invit să-i interogheze pe amicul meu, maiorul Gombrich. Dacă și șefii vor fi de acord.

— Aranjez eu să fie de acord. Maiorul ăsta, amicul tău, e de preferat. Caută să fii și tu de față la convorbire.

— Bineînțeles. Am aranjat lucrurile în așa fel încât să mă ocup personal de prizonieri.

— Faci progrese, domnule locotenent, se miră Aurică Brezeanu.

— Marele secret, ați capturat parașutiștii, pufni maiorul Gombrich lăsându-se pe spătarul fotoliului. Știam, domnule locotenent, știam. Ne crezi niște nătărăi, că n-am izbutit noi isprava asta?

— Dimpotrivă, domnule maior. V-am admirat deschis că ați pus mâna pe informație. Mai departe, întâmplarea i-a favorizat

pe jandarmii aceia, atâta tot.

— Și noi, care am împânzit împrejurimile orașului cu agenți! Cum naiba de s-au încurcat lucrurile? Englezii ce spun? De ce n-au aterizat în punctul stabilit?

— S-au rătăcit din cauza ceții.

— Mda. E o explicație. Dar ora de ce au decalat-o?

— A fost o neînțelegere. Au calculat după ora Londrei. Informatorul dumneavoastră n-a ținut seama de acest amănunt.

— Găsești răspuns la toate, bombăni Gombrich.

— Șeful meu vă amintește că noi respectăm înțelegerea de colaborare.

— Mă rog, nu vă acuză nimeni, spuse maiorul înțepat.

Aici, la sediul său, părea mai impunător, mai stăpân pe sine. Nu părea să fi gustat ceva în dimineața aceea; pe birou se răcea o ceașcă cu cafea pe jumătate golită. Îl tratã pe George cu o țigară își aprinse și el una, apoi vorbi privindu-l printre gene:

— Știi, locotenente, mă tem să nu fie vorba de o trădare. Puțină lume știa de această operație. Și mai puțină lume știa că noi știm. Mi s-a părut suspect că…

— O clipă, domnule maior. Doar nu vreți să insinuați că tocmai eu, ofițer de contrainformații, care pe deasupra am onoarea să mă număr printre prietenii dumneavoastră, aș fi fost în stare să…

— Hai, nu te supăra. Nu era vorba de dumneata, ci așa, în general. Se putea foarte bine ca și alți colegi de-ai mei, la curent cu sosirea englezilor, să fi scăpat vreo vorbă imprudentă față de cineva…

— Vă privește. N-aș vrea să planeze asupra mea vreo bănuială. Mă întreb dacă nu cumva doctorul Huber…

— Doctorul Huber, membru de seamă al Partidului național-socialist? Ai haz, domnule locotenent. Păi doctorul Huber îl cunoaște personal pe amiralul Canaris, iar acum o lună a luat masa la Berlin cu un *Obergrupenführer* SS.

— Oho, se învârtește numai în cercuri înalte. Asemenea legături îl pun la adăpost de orice bănuială.

— Asta voiam să spun și eu. Nu e cazul ca numele doctorului Huber să fie amestecat în această poveste.

— Desigur. Îmi e prieten și ar fi dificil pentru mine să admit că… Oricum, domnule maior, dacă doriți să stați de vorbă cu

prizonierii, n-avem nimic împotrivă.

— Dacă doresc! Doresc să ni-i dați nouă, să-i interogăm după toate regulile. Spionii englezi…

— Prizonierii, vreți să spuneți.

— Mă rog, prizonierii englezi trebuie predați Wehrmachtului.

— Ar depăși înțelegerea de colaborare între serviciile noastre.

— Și dacă ne adresăm Ministerului de Externe sau chiar führerului?

George se strădui să-și ascundă tresărirea. Strivi țigara în scrumieră, se lăsă pe spătarul fotoliului și spuse degajat:

— Nu cred că decizia autorităților române poate fi schimbată. Englezii sunt prizonierii noștri și vor rămâne ai noștri până la sfârșitul războiului. Discuția dumneavoastră cu ei este, dacă vreți, un gest de bunăvoință al părții române.

— Domnule locotenent, îmi ești simpatic, dar relațiile noastre personale nu mă împiedică să-mi exprim părerea. Partea română joacă pe două… hm, cum spune proverbul, ține doi pepeni într-o mână. Avem dovezi destule, însuși führerul este informat despre acest fapt.

— Subiectul mă depășește, spuse George cu demnitate. Nu-mi permit să discut politica statului meu. Și nu sfătuiesc nici pe alții, cât mă aflu de față.

— *Mein Gott*, astăzi ești inabordabil, dragul meu. Hai să nu ne mai certăm și să mergem chiar acum la Inspectorat. Bănuiesc că nu i-ați mutat de acolo, nu-i așa? adăugă maiorul cu nonșalanță.

— Domnul maior are autorizația să interogheze prizonierii, spuse George.

— S-a aprobat o convorbire numai cu șeful grupului parașutat, spuse căpitanul de jandarmi – un om cărunt, cu mișcări rigide – care-i avea în primire pe prizonieri.

— Mă rog, spuse maiorul Gombrich. Aș fi preferat să discut cu toți, pe rând, dar nu am de gând să influențez hotărârile autorităților dumneavoastră. Pot să văd procesul-verbal al percheziției prizonierilor?

Căpitanul de jandarmi îl privi cu răceală:

— Dacă doriți, desigur. Deși mă întreb de ce v-ar interesa lista hainelor și a obiectelor personale…

— Nu despre asta e vorba, se răsti Gombrich. Documente,

armament, scrisori cifrate, stații de radio…

— A, nu, spuse ofițerul. În afară de obiecte personale nu au avut asupra lor nimic altceva care să ne intereseze. Și-au dat cuvântul de onoare…

— Mă faci să râd, spuse maiorul. Cuvânt de onoare! Dumneavoastră, românii, sunteți cam sentimentali. Trei parașutiștii lansați în țară inamică fără stație de radio? Ce, suntem pe vremea lui Frederic Barbarossa? În sfârșit, aduceți-l odată!

Căpitanul de jandarmi se înclină rigid și ieși din încăpere. Maiorul Gombrich se ridică, făcu câțiva pași și se apropie de fereastră. George aștepta liniștit, fumându-și țigara. Gombrich se opri deodată în fața lui:

— Ce au toți oamenii aceștia? Ce aveți voi, românii, cu noi? Ți-am mai spus odată, ne priviți mai degrabă ca pe niște adversari. Cum se mai uita căpitanul…

— Cred că s-a simțit jignit. E un om în vârstă, la jandarmi se avansează greu. Iar dumneavoastră l-ați tratat ca pe un recrut.

— Sunt un reprezentant al Wehrmachtului, spuse Gombrich. Cea mai puternică armată din lume. Și o să vină ziua în care…

Se întrerupse. Ușa se deschise, un ofițer surâzător, în uniforma aviației engleze, de vreo patruzeci de ani, cu părul blond pieptănat într-o parte, dându-i o înfățișare de băiețandru, intră și făcu un semn amical soldatului care-l însoțise:

— De acum încolo mă descurc singur. Am onoarea, domnilor. Mi s-a spus că vreți să stăm de vorbă. Sunt locotenent-colonelul Chesterton, din *Royal Air Force*.

Gombrich pocni călcâiele, se înclină scurt și se prezentă abia mișcând buzele:

— Maior Gombrich, din armata de uscat. Mai exact, din Serviciul de informații. Prefer ca și dumneavoastră să fiți mai exact. Lucrați în *Military Intelligence*, nu-i așa?

— Port uniforma aviației, spuse Chesterton păstrându-și zâmbetul. Cu domnul locotenent am mai avut plăcerea să stau de vorbă.

— Vă rog să luați loc, îl invită George. Domnule locotenent-colonel, am organizat această întrevedere la cererea armatei germane.

— Întrevedere? E un termen nou pentru interogatoriu? Țin să

atrag atenția că sunt prizonier de război și cer să fiu tratat conform Convenției de la Geneva.

— Ce rost are precizarea asta? sări Gombrich.

— Metodele folosite de Gestapo la interogatorii sunt prea cunoscute ca să mai fie nevoie de explicații.

Gombrich se foi pe scaun, apoi scoase pachetul de țigări.

— Fumați? Precizez, domnule locotenent-colonel, că nu fac parte din Gestapo și prefer să nu comentez metodele acestei instituții.

— Mă rog, spuse Chesterton aprinzându-și țigara. Vă ascult.

— Ce ne puteți relata despre misiunea dumneavoastră în România?

— Urma să fim puși în legătură cu anumite personalități politice din afara cadrului oficial. Nu cunosc nici scopul și nici numele acestor personalități.

— Ce împuterniciri aveți de la șefii dumneavoastră?

— Nicio împuternicire. Doar să ne punem la dispoziția persoanelor respective. Trebuia să fim așteptați la marginea pădurii, pe șosea. Cineva care deținea cuvântul de recunoaștere „Sandu” avea să ne conducă mai departe. Acest „Sandu” n-a fost punctual la întâlnire; ne-au capturat jandarmii dintr-un sat. Am fost transportați la reședința județului și, de acolo, aici. Nu am luat legătura cu nimeni. Avem regim de prizonieri, suntem ținuți sub pază, nu ni se permite să telefonăm și să scriem scrisori.

— Mi se pare neverosimil de simplu, spuse nervos maiorul Gombrich. Pentru atâta lucru să riști viața a trei oameni? Domnule locotenent-colonel, am impresia că n-ați spus chiar tot.

— Ah, era să uit, zâmbi locotenent-colonelul Chesterton și scoase din căptușeala vestonului o hârtie împăturită cu grijă. Iată un cifru pentru legătura radio cu șefii mei. Și un cristal pentru stație. Utilizăm un aparat cu frecvență prestabilită.

Gombrich se întoarse intrigat spre George.

— Poftim, domnule locotenent. Ofițerul acela spunea că nu există nicio aparatură.

— Nu cunoaște toate detaliile, explică George.

— Mda. La ce v-ar fi folosit aparatura radio și cifrul?

— Cu acest cifru urma să transmit la Londra mesajele persoanei respective.

— Așadar recunoașteți că e vorba de o misiune subversivă?

— Asta ar fi ca și cum un soldat care trage în inamic ar recunoaște că e un ucigaș. Nu, domnule maior, pentru un ofițer o atare misiune nu e subversivă. Am sosit aici în uniformă militară. Sunt prizonier de război, nu spion.

— Ce urmărește acest „Sandu”? Încearcă oare să inițieze tratative de armistițiu?

— Răspunsul îl puteți afla mai degrabă direct de la el. Generalul meu nu mi-a dat amănunte, iar „Sandu” nu mi-a făcut confidențe, pentru simplul fapt că nici n-am apucat să aflu cine este. Îi aduceam doar mijloace de comunicație, atât.

— Ce intenționează comandamentul aliat din Mediterana?

— Invazia din Italia va continua cu forțe mai mari.

— Cine comandă forțele de invazie?

— Generalul Alexander. Vor debarca la Roma sau în apropiere. Frontul german de la Monte Cassino rezistă. Urmează să întărim unitățile care atacă.

— Ce se aude cu Grecia?

— Deocamdată se concentrează nave de transport din toată Mediterana. După Italia, Peloponezul pare să fie următoarea noastră țintă.

— Așadar, debarcarea în Balcani?

— Este dorința primului ministru.

— Ce efective vor fi angajate spre Balcani?

— Chiar dacă aș ști, nu m-ați putea sili să vă spun. Adevărul e că planurile se modifică de la o zi la alta. Iar generalul Clark nu e omul deprins să facă confidențe.

— Parcă spuneați de generalul Alexander,

— Ah, uitasem că pe frontul din est veștile circulă mai greu. Generalul Clark comandă Armata 5 mixtă anglo-americană. Văd că notați de zor. E inutil, presa n-a făcut un secret din numele comandanților din zona Mediteranei.

Maiorul Gombrich acoperi jenat carnețelul cu palma. Ridică iarăși privirea:

— Domnule locotenent-colonel, aș vrea să revenim asupra misiunii dumneavoastră în România. Se prevede cumva o operație în această zonă? Cu acordul… hm, cu acordul unor persoane ca acel misterios „Sandu”?…

— Știu doar că se pregătește un mare desant aerian. Ofițerilor

li s-au dat mici ghiduri de conversație în limbile română și sârbo-croată. Nu știu în ce scop, dar se pot face anumite deducții. Prin nordul Italiei spre Iugoslavia, sau prin Marea Egee spre România. Ambele direcții sunt la fel de tentante pentru strategii noștri.

— Și care e preferată, după opinia dumneavoastră?

— Îmi supraestimați calificarea militară, spuse netulburat Chesterton. Asemenea decizii se iau în cel mai strict secret; ce vreți să vă spun? Ca să fiu cinstit, în locul dumneavoastră m-aș opri aici cu interogatoriul. Ipotezele unui prizonier nu pot face obiectul unei analize militare de proporții. Și-așa, v-am dat destule date.

— Vă mulțumesc, spuse maiorul Gombrich, închizând carnețelul. Se pare că orice insistență de-a mea…

— Ar fi inutilă. Și cu asta cred că discuția noastră poate lua sfârșit, domnule locotenent, spuse Chesterton privindu-l pe George.

— Dacă domnul maior e de acord…

Maiorul Gombrich înălță furios din umeri.

George se ridică tulburat și deschise ușa. Plantonul, cu capela pe frunte, cu *Oriță* la umăr, se arătă îndată.

— Am onoarea, domnilor, spuse Chesterton cu aceeași seninătate. Domnule maior, cu ce v-ați ocupat înainte de război? În viața civilă, vreau să spun.

— Eu… Eu n-am viață civilă, spuse Gombrich. Sunt ofițer de carieră. De la paisprezece ani port uniforma.

— Aha. Eu am fost inginer. Mă gândeam că după război vom putea colabora.

— Cu armata germană?

— Oare va mai exista armata germană? Presupun că va trebui să vă reprofilați, domnule.

Gombrich îi întoarse spatele și privi furios pe geam. Un cârd de ciori se adunaseră în plopul uriaș din fața ferestrei. Un plop atât de înalt, încât vârful lui depășea acoperișul clădirii masive, cu patru etaje, a Inspectoratului.

Capitolul patru

1

— N-avea rost să mă mai mut, spuse Petre. Casa din Cotroceni a rămas necercetată, tipografia e la locul ei... Abia m-am târât până aici. Știi, în spațiul ăla îngust nu prea simțeam durerea. Câțiva pași și gata. Dar după ce am umblat câteva sute de metri a început să mă săgeteze în șold.

— De la subsol ți se trage, explică Toma. O să fac rost de medicamente. Aici e mai bine, e cald... și mai puțin periculos. Oricum, trebuia să te scoatem de-acolo.

Petre rămase îngândurat, cu privirea ațintită pe fereastră. Fereastra dădea într-o curte interioară îngustă, iar dincolo de ea era calcanul unui bloc, cenușiu, dezolant, cu tencuiala roasă de ploi.

— După ce se mai liniștesc lucrurile, o să ridicăm manifestele de-acolo, spuse Petre deodată. Păcat de-atâta muncă. Săptămâna viitoare să le difuzăm.

— Fii fără grijă, mă ocup eu de manifeste. Dumneata stai și odihnește-te, refă-ți sănătatea.

— Nu-i ușor, oftă Petre. Dar trebuie să trecem și prin asta. O lume de câștigat, cum spune cartea. Îmi amintesc un personaj de-al lui Sahia, unul Bozan, constructor de locomotive, pasionat de munca lui. Dacă fabrica ar fi a muncitorilor, spune Sahia, slăbănogul ăsta de Bozan ar înnebuni, și lustrul bielelor lui ar întrece soarele...

— Nu văd legătura.

— Legătura e asta: eu sunt ca acel Bozan. Dă-mi sentimentul că muncesc pentru mine, în fabrica noastră, și-ai să vezi ce sunt în stare. Dar ca s-ajungem acolo, trebuie să trecem prin atâtea. Să ne ascundem ca niște răufăcători. Să organizăm tipografii pe care ni le ia Siguranța... Știi, m-apucă uneori gândurile negre. Mă întreb dacă rezist până la clipa cea mare.

— De la singurătate ți se trage, explică Toma.

— Nu, nu-i asta.. E ceva mai profund, o întrebare esențială. E ca și într-un război care se termină victorios. Câți dintre soldații care l-au început mai apucă să se bucure de rezultatul luptei lor? Ai făcut socoteala câți dintre ai noștri au căzut în anii ăștia?

Unii zac în închisori, alții se chinuiesc în lagăre, alții au murit chiar. Și lupta nu s-a terminat încă…

Toma îl privea în lumina puternică a becului. Cum a îmbătrânit, gândi. Acolo, în subsol, nu se mai vedea prea bine. Acum îmi dau seama, a petrecut ani de zile prin ascunzători…

— Victoria e aproape, nea Petre. Cu. Cât se înăsprește dictatura, cu atât mai mult poporul se îndârjește împotriva ei. Eu, unul, sunt optimist. Avem acum toate condițiile…

— Ia taci, îl întrerupse Petre. Ce naiba, ne-au dat de urmă tocmai aici?

Firul subțire de sârmă, care mergea până la poartă, se mișcă încet, abia auzit. Petre se grăbi spre ușă, șchiopătând, ieși în hol și se întoarse imediat:

— Ei sunt. Au înconjurat casa… Celebrul nostru refugiu! Fugi prin ieșirea din spate!

Toma sări în picioare, luă din cui paltonul lui Petre și i-l întinse.

— Mergem amândoi.

— Imposibil. În starea asta nu pot să particip la o escapadă. Ne-ar prinde imediat. Eu îi întârzii cât pot. Hai, du-te!

— Nea Petre, nici nu mă gândesc sa te las aici.

— E un ordin, omule! Dacă ne mai târguim mult, cădem amândoi. Pleacă. Ce-au să-mi facă? Au să mă vâre-n lagăr. O să ne vedem după victorie…

— Nu pot să accept sacrificiul.

— Trebuie. Se apropie Întâi Mai. Trebuie să tipărești manifestele. Gata, pleacă. Nu-mi plac despărțirile sentimentale. Fără discursuri, fără vorbe mari, ca între soldați. Asta și suntem: soldați.

Toma îl privi intens, parcă dorind să-și întipărească pentru totdeauna în minte chipul acesta slăbit și surâzător, zâmbetul liniștit, hotărârea calmă din privire. Omule, ar fi vrut să-i strige, încăpățânarea ta face cât zece poeme eroice, și fraza de adineauri merită să fie săpată în marmură… În loc de asta, îi strânse mâna:

— Noroc bun, nea Petre,

— Noroc și ție. Știi drumul: cobori la subsol, ieși prin spate, sări în curtea blocului vecin; sper că n-au să pândească și-acolo.

— Mă descurc eu, spuse Toma.

— Fii atent cu tipografia și află cine ne-a…

Toma trase o înjurătură.

— Și vezi cu Ana. Să știi că eu… na, am început să-mi fac testamentul. Asta-i. Aș fi vrut să joc la nunta voastră.

— Singur spuneai că-n munca noastră chestiunile sentimentale n-au ce căuta.

— Ei, da. În principiu. Dar oamenii sunt oameni și trebuie să-i înțelegem. Hai, du-te. Succes!

Toma ieși în hol, coborî scara de serviciu, se furișă pe culoarul îngust din camera cazanului, coti la dreapta, iarăși la dreapta; se opri o clipă să asculte. Prin conductele groase sunetele răzbeau puțin estompate; auzi pași, apoi o poruncă răstită, o somație, desigur.

Când ajunse la ușița de fier care ducea afară, auzi un tropăit în urmă, pe culoar. Așadar, îl urmăreau! Traversă dintr-un salt curtea îngustă, se cățără pe magazia scundă și sări în curtea vecină.

— Stai! Stai pe loc!

În urma lui răsună o împușcătură.

Alergă prin grădină, culcă la pământ câțiva araci și ajunse lângă gardul care dădea în cealaltă stradă. Privi în dreapta și-n stânga – liniște și pustiu. Sări gardul. Fugi din răsputeri până la colț. Din celălalt capăt al străzii, farurile sărace ale unei mașini străpungeau ceața. Avea dreptate nea Petre, gândi. Cum să fugă atâta, cu piciorul lui?

Își domoli mersul. În bezna lăptoasă nu se auzea niciun zgomot. Așadar, scăpase! Își șterse nădușeala de pe frunte. Și se întrebă, iarăși, cum de le-au dat de urmă…

George luă hârtia și o citi dintr-o privire:

„Marele Stat-Major este informat că, în ultimul timp, conducerea mișcării comuniste din țară a dat dispoziții tuturor organizațiilor din subordine ca toți membrii și simpatizanții mișcării să strângă arme și muniții; se recomandă ca armamentul și munițiunile să se procure, pe cât posibil, de la unitățile armatei, întrebuințându-se în acest scop elementele comuniste.”

— Înțelegi ce decurge din asta? întrebă colonelul Ursu.

— Măsuri de supraveghere a depozitelor. Verificarea oamenilor care mânuiesc muniția. Control la plecarea în permisie.

— Cam așa ceva. Iar noi trebuie, în plus, să descoperim cine sunt aceste „elemente comuniste” care-ar putea sustrage armament.

George depuse hârtia pe birou cu un gest calm. Nu răspunse nimic; aștepta urmarea. Colonelul Ursu se ridică, începu să se plimbe prin birou.

— Să desprindem semnificația acestei decizii a conducerii comuniste, spuse el deodată. Înseamnă că au de gând să treacă la fapte. Revoluția despre care scriu și vorbesc de ani de zile iat-o, bate la ușă. O revoluție comunistă într-o țară ca și ocupată de trupele unei puteri violent anticomuniste. Ce șanse poate avea ea?

— Depinde de măsura în care Partidul Comunist izbutește să-și atragă poporul.

— E un punct de vedere, admise colonelul. Dar uite că în țară mai sunt forțe de opoziție. În buletinele S.S.I.-ului apar mereu informații despre scrisori și întâlniri între fruntașii opoziției. Se semnalează și încercări de tratative între comuniști și Maniu.

— Se pare că n-au ajuns la un rezultat.

— Atunci crezi că vor încerca s-o facă singuri? Fără sprijinul Aliaților?

— Eu cred că forța trebuie găsită în interior…

— Mareșalul ar putea evita o asemenea întorsătură, încheind armistițiul. E o simplă ipoteză, se grăbi colonelul să precizeze.

— Credeți că armistițiul ar putea stinge ideea de revoluție? Nu

cred, domnule colonel. Oamenii sunt porniți împotriva mareșalului, a sistemului pe care el îl reprezintă.

— Mda. Spuse colonelul. Ai idei cam radicale, locotenent Brezeanu. Mă întreb ce-ar spune conul Aurică dacă te-ar auzi vorbind așa.

— M-a auzit. Am discutat o seară-ntreagă; el e un adept convins al democrației burgheze și crede în viitorul acestei formule. Dar poporul… Domnule colonel, nu știu dacă poporul, masele largi de lucrători și țărani, ar mai putea accepta, astăzi, democrația burgheză care l-a ținut în sărăcie și ignoranță. Poporul vrea altceva și, după părerea mea, va sfârși prin a obține. Evident, e o discuție pur teoretică. N-o să mă învinuiți că fac propagandă comunistă.

Colonelul Ursu se apropie și-l bătu pe umăr:

— Discutăm, dragul meu. Am încurajat totdeauna schimbul de idei. Asta nu-nseamnă că nu ne facem datoria. Iar datoria noastră, acum, e să luăm măsuri pentru asigurarea armamentului. Fii bun și pregătește un ordin către toate unitățile. Întărirea gărzilor, verificarea personalului care are în primire rezervele de muniție și așa mai departe.

— Am înțeles.

George salută și plecă în biroul lui, alcătuind în gând un mesaj urgent către Toma. Un avertisment despre noile măsuri privind paza armamentului.

Când ieși de la serviciu, o luă spre Calea Victoriei. Era o amiază de început de primăvară, calmă și însorită; lumea ieșise la plimbare, pentru prima oară fără paltoane; femeile arborau pardesie în culori vesele, pălării nostime – n-ai fi zis că e război…

De surpriză, aproape că strigă:

— Claudia!

Zâmbetul ei, mâna întinsă, și încă un pas mai aproape…

O cunoscuse pe când era student în ultimul an; ea abia intrase în facultate, se nimeriseră alături la un curs ținut de un maestru al baroului, unde venea publicul ca la spectacol; după prelegere, pe când aplaudau cu înfocare, intraseră în vorbă; mai pe urmă, un an întreg, nedespărțiți; la ceaiuri dansante, la cinematograf sau în tăcerea solemnă a Bibliotecii Fundațiilor; de

Crăciun fusese invitatul ei, în familie, la moșia din Argeș, vânase împreună cu tatăl ei... Războiul îi despărțise, ea își urma facultatea, el, prins de obligațiile serviciului, o vedea tot mai rar, apoi auzise că s-a căsătorit cu un băiat de neam mare...

— Ce plăcere, spuse ea cu glas melodios, de contra-alto, în timp ce el îi săruta mâna curtenitor. Ce mai faci, George?

Porni, firesc, alături de ea pe stradă, conversând despre lucruri mărunte. O privea, în răstimpuri, cu coada ochiului. Claudia se mai maturizase, trupul ei subțire, prelung, de dansatoare, se împlinise puțin, căpătase formele rotunde și pline de grație ale unei tinere femei în apogeul frumuseții; puful fin de deasupra buzei se accentuase un pic, păstrându-și culoarea aurie; nasul puțin în vânt, mic și subțire, îi dădea un aer șăgalnic.

— Am aflat de curând că lucrezi aici în București. Ai preferat asta în locul unei decorații...

— Sau unei cruci pe mormânt, spuse George Brezeanu. E timp destul pentru eroism, războiul nu s-a sfârșit încă... Ce mai faci? Adăugă, făcând un efort să păstreze același ton: Ce-ți face soțul?

— Nu știai? Anul trecut, în primăvară, a plecat la Lisabona după afaceri, și nu s-a mai întors. Sunt ca și văduvă, domnul meu, dacă asta ai vrut să știi.

— Am vrut așa, în general, vești despre tine, se apără el.

— Și tu... cum te distrezi? îl chestionă ea.

— Muncesc. Lucrez într-un comandament.

— Biroul Doi și-a schimbat denumirea?

El râse ca să-și ascundă surpriza. Așadar, ea știa! De unde? Și în ce scop îi arăta că știe?

— Oricum, sunt militar. Am gradul de locotenent, doar că nu port uniformă chiar tot timpul.

— Mi-ar fi plăcut să te văd în ținută de ofițer. Îmi închipui că ai zdrobi multe inimi...

— Acum, când vezi militari pe toate drumurile, uniforma nu mai face impresie.

— Se poartă iarăși scurt, comentă Claudia. Și uite ce pălărie ridicolă la doamna aia...

O vedea privind atent în toate părțile, ca și cum s-ar fi ferit de cineva... Și se gândi, alarmat, că-n orice clipă Claudia și-ar

putea lua rămas bun, înainte ca el să poată schița vreun gest. Și simțea, acum, cu o acuitate nouă, necunoscută, impulsul de a o atinge, de a-i vorbi, de a-i asculta glasul…

— Claudia, nu știu ce program ai. Dar dacă tot ne-am întâlnit, dă-mi voie să-ți ofer o seară plăcută. Să mergem undeva…

— Nu-i rea ideea, spuse ea, dar nu vreau să mă arăt în lume. Știi, *el* e cunoscut peste tot, se știe că-i plecat din țară, anumite persoane s-ar formaliza… Prefer să stăm de vorbă într-un colțișor liniștit…

George făcu iar efortul să păstreze un ton lejer, de conversație banală:

— Locuiesc într-un colțișor foarte liniștit. Dacă vrei…

Ea îl privi cu ochi zâmbitori:

— Domnule… locotenent, progrese mari, dovedești o îndrăzneală cu adevărat militară.

— E război. Oamenii nu dispun de timp prea mult pentru introduceri, pentru explicații.

— Asta-i adevărat. Fiindcă suntem în război, multe lucruri au încetat să ne șocheze.

— Ar fi trebuit să te șocheze sugestia mea?

— Puțin… Ba nu. Mi-a făcut chiar plăcere.

El făcu semn unei trăsuri care tocmai trecea agale.

Râsul ei, în timp ce el, la bucătărie, încerca să-și demonstreze talentele de gospodar. Apoi paharele înalte, cu vermut la gheață, privirea ei cercetătoare spre biblioteca destul de dezordonată, dar interesantă, un tango la *pick-up*-ul electric recent achiziționat…

— Dacă eram undeva, am fi dansat.

— Și aici de ce nu? întrebă ea punând paharul pe măsuță. Știi că ador tangoul.

În timp ce se legăna cu capul pe umărul lui, cu sânul tare apăsându-i pieptul:

— Sau l-ai ales anume?

— Ce?

— Tangoul.

El își simțea buzele uscate, inima-i bătea nebunește, iat-o aici, după doi ani, după dorința îndelung reprimată, după despărțirea fără speranță, una dintre frumusețile Bucureștiului, aici, lângă

el, cu el, ei singuri și tangoul…

Tangoul încetă, discul continua să se rotească, el sărută mâna Claudiei, apoi își plimbă buzele mai sus, pe brațul gol și catifelat; nu-i dăduse drumul de mijloc, o simți cum se înfioară. Ridică încet fața spre ea, o sărutare lungă îi reuni într-o singură ființă, el simți deodată tentația să strige, asemenea lui Faust, timpule, oprește-te, prelungește această clipă unică decupată ca o stea strălucitoare pe cerul opac al monotoniei de fiecare zi.

Rămaseră așa o veșnicie, îmbrățișați, cu foșnetul discret al aparatului care continua să se rotească răbdător, apoi ea se desprinse cu un mic geamăt, respiră adânc, îl privi în ochi și veni iarăși spre el, având în ochi lucirea stranie a dorinței, a chemării…

Mai apoi, învelită până la bărbie în *plaid*-ul din păr de cămilă, cu cearșaf de șifon azuriu, își cuibărise fruntea sub bărbia lui, George o simțea caldă și vie, și cu pielea aceea catifelată, așa cum nu sperase niciodată s-o simtă, atât de aproape, atât de tandră, dăruită, robită, încă purtând în mușchi, în nervi, în vârful degetelor vibrația fără nume a îmbrățișării. Ea ceru o țigară.

— Știi, George, când și când primesc mesaje de la ei, de la Lisabona, Au legături la ambasade, se întâlnesc cu oameni importanți, sunt la curent cu demersurile pe care le fac ai noștri…

— Ce demersuri? mormăi el. Ce știu ei?

— Știu destule. Ca dovadă că au precizat: Bucureștiul trebuie să se grăbească, până când nu se agravează situația…

El tresări, smuls din visarea care-l ținuse, până adineauri, pe un tărâm lipsit de legături cu lumea.

— Ce amestec ai tu în toate astea?

— Glasul tău a căpătat o asprime profesională, îl dojeni ea ciufulindu-l. Mai adineauri uitasem pentru o clipă că ești ofițer în Biroul Doi. Sper că uitaseși și tu. Nu, iubitule, nu-i vorba de un amestec. Eu sunt cel mult un mesager, sunt coala de hârtie pe care cineva a scris niște cuvinte. Un anume general englez din Comandamentul Mediteranei ne sfătuiește să luăm o decizie; ora tatonărilor a trecut…

Se văzu plonjând iarăși, fără voia lui, în anaforul tulbure al evenimentelor, se simți într-o clipă lucid, apt să evalueze știrea, s-o compare cu altele, să-i găsească un destinatar. Își aprinse

țigara, gestul îl făcu să se depărteze oarecum de ea; o simți mișcându-se, refăcând apropierea de acum o clipă, dar o anume întrebare îi stăruia mereu într-un ungher al conștiinței.

— Așadar, pentru asta ai venit aici?

Ea se ridică brusc, se întoarse cu spatele; rămaseră așa, înstrăinați, până când el se apropie, prudent; se aplecă spre ea, văzu lacrimile șiroindu-i pe obraji.

— Iartă-mă, Claudia, am fost un nebun, vorbesc prostii, te rog iartă-mă...

O acoperi cu sărutări, încercă să șteargă, odată cu lacrimile, urma acelor cuvinte nesăbuite pe care le regretase în chiar clipa în care le rostise. Dar ea plângea de-a binelea acum, suspinele tăcute îi zguduiau umerii rotunzi; își acoperise obrajii cu palmele.

— Nu ești tu... de vină, o auzi printre suspine. Blestematul... ăsta... de război...

O întoarse cu de-a sila spre el, o copleși cu buzele, cu brațele, curând uitară scurta furtună; îi lua loc alta, mai puternică, afundându-i iarăși în abisul acela fierbinte,

— Să fim serioși, îl certă ea mai târziu, puteam să-ți transmit mesajul generalului într-o cofetărie, în fața unei cești de cafea, sau la un colț de stradă.

— Am fost un măgar, recunosc. Sunt sigur că n-o să mă ierți niciodată.

— Prostuțule, zise ea sărutându-l copilărește pe obraz. Ne-am legănat o clipă cu iluzia că uităm de lume, că ne izolăm, dar asta nu se poate, suntem captivii acestui secol bântuit de spaime și neliniști; buletinele de știri ne cenzurează viața, suntem părtași la evenimente fie că vrem, fie că nu. Doi avocați care sunt adversari într-un proces civil se ceartă ca la ușa cortului în ședință, ca după aceea să intre braț la braț într-o bodegă. Așa și noi, ar trebui să ne dedublăm, să separăm viața personală de marile întâmplări ale lumii. Tu n-ai izbutit să faci această separație și te iert.

— Ești o mare filosoafă, râse el. Nu te știam așa tare la elocință.

— De doi ani sunt avocat pledant, iubitule, îmi pregătesc pentru cel mai mărunt proces adevărate discursuri, știi bine că-n meseria asta femeile pătrund cu greu.

— În schimb sunt mai potrivite să ducă un mesaj dintr-o tabără în cealaltă.

— Iar începi?

A doua zi, George se strădui să ajungă cel dintâi la birou. Și reuși. Găsi plantonul făcând curățenie, era un soldat vârstnic, posomorât, cu riduri adânci în colțurile ochilor.

— Să trăiți, dom' locotenent.

— Ce-i, mă Gică, de ce ești supărat?

— Vești proaste de-acasă, dom' locotenent. Copilul ăl mic are tuse măgărească și doctorul i-a spus nevesti-mii să schimbe aerul, cum naiba – iertați-mă – să schimbi aerul, cu ce bani?

— Așa e primăvara. Gică, e un moment mai greu. Dar o să vezi că se aranjează…

— Credeți? întrebă sceptic soldatul. Dac-o mai ducem mult așa, s-a zis cu noi…

Rămase cu fraza aceasta înfiptă într-un ungher al conștiinței; începu să se plimbe pe hol, nerăbdător, așteptându-și șeful. Colonelul apăru cu cinci minute înainte de ora programului; ceilalți subalterni urcau scările în urma lui, călcând cam în vârful picioarelor.

— Am onoarea, domnule colonel.

— Ce-ai pățit, ai dormit aici? îl ironiza colonelul.

— Am o veste importantă.

— Să intrăm, spuse colonelul. Vine vara, așa-i?

— Vine pentru unii. Pentru alții, e plină iarnă, ca să mă exprim poetic.

După ce închise ușa biroului, George se așeză în fotoliu și-l așteptă să arunce o privire fugară asupra unor hârtii. Colonelul Ursu ridică fruntea:

— Da. Nimic urgent, nimic deosebit. Ziceai de-o veste importantă.

— Mai degrabă un mesaj din partea Aliaților. Un general din Comandamentul Mediteranei sfătuiește Bucureștiul să se grăbească. Ora tatonărilor a trecut, așa spune.

— Cum ți-a parvenit această informație?

— Dacă nu-i neapărată nevoie, permiteți-mi să trec sub tăcere numele persoanei. Cineva care are legături în Apus…

— Era de așteptat, spuse colonelul ca pentru el. Ia să vedem,

locotenent Brezeanu, cum ai numi un mesaj ca acesta, dacă el ar fi fost remis în prezența mai multor domni îmbrăcați în redingote?

— Un ultimatum, spuse George.

— Și au dreptate să ne grăbească. Trebuie să luăm o hotărâre. În stadiul în care ne aflăm, nu mai e timp de ezitări, de tatonări, de înfloriturі diplomatice.

— Bine, dar deocamdată ofensiva a fost oprită.

— Deocamdată. Hitler a mai adus ceva trupe, iar rușii trebuie să-și adune și ei forțele ca să reia atacul. Că au să-l reia, asta-i sigur. Ce mai spune doctorul Huber?

— Mi-a dat de înțeles că există un plan de ocupare a României de către hitleriști. Mi-a spus și numele planului: „Margareta-II”. Pe de altă parte, avem informații că anumiți cetățeni germani din România au cerut să li se trimită uniforme naziste.

— Știu, am citit sinteza. Am propus la statul-major să se mărească paza la cazărmi și depozite.

— S-au distribuit arme germanilor refugiați din Transnistria.

— Și asta o știam. Deci doctorul Huber e foarte bine informat.

— Mă obsedează mereu întrebarea: pentru cine lucrează de fapt?

— Cred că pentru propriul său scop. Există și asemenea oameni, care profită de momentele nenorocite... Sau, mai știi? Poate că face joc dublu. S-au mai văzut cazuri. După ani, când a ieșit adevărul la lumină, unii au avut surpriza să-și descopere aliați în adversarii pe care cândva îi combăteau cu înverșunare.

— Riscurile războiului secret, zâmbi George. Mi-ar plăcea să cred că doctorul Huber ne ajută sincer.

— Nu te lăsa influențat de sentimente. Și eu îl simpatizez, dar trebuie să fim atenți.

— Diseară mă-ntâlnesc iarăși cu el.

— Bun. Încearcă să afli ce prevăd planurile germane în legătură cu unitățile noastre. Planul „Margareta-II” nu e o simplă abstracțiune. O încercare de ocupare a României presupune mai întâi anihilarea armatei. Marele stat-major asta trebuie să afle: ce măsuri s-au stabilit față de armata română?

George încerca să lege între ele aceste elemente: pe de o parte, avertismentul Aliaților; pe de altă parte, intențiile

hitleriste în legătură cu România. Probabil că nemții au aflat ceva, își spuse. Însăși misiunea neoficială a prințului Știrbey, trimis la Cairo pentru demersuri în vederea păcii, devenise un fapt de notorietate publică. Hitler se temea, desigur, de o cotitură în România, și-și lua măsuri de prevedere. Acum să te văd, doctor Huber, cât ești de informat, își spuse când îl văzu, zâmbitor ca totdeauna, așteptându-l în hol la „Princiar".

— Să intrăm, spuse doctorul Huber repede. Văd pe-aici, prin preajmă, câteva figuri care nu-mi plac. Îți spun pe urmă despre ce e vorba.

Abia după ce se așezară la masă, inspectă salonul cu o privire rapidă și se aplecă spre George:

— În viață ți se-ntâmplă tot felul de lucruri. Iar după o perioadă calmă trebuie să urmeze și ceva care să te scoată din amorțeală. Începusem să mă plictisesc aici, eram atât de liniștit încât încetasem să mai regret Orientul.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă George îngrijorat.

— ...Mi s-au încurcat puțin drumurile, atâta tot. Un anumit domn din Gestapo a început să mă suspecteze, pune la îndoială loialitatea mea față de Reich. Noroc că am antenele mele; am reușit să aflu la vreme. Cel puțin așa sper. Și mai sper că maiorul Gombrich nu e de părerea lor. Dacă avea vreo bănuială ca asta, n-ar fi acceptat invitația mea de astă-seară.

— Cade tocmai la timp întâlnirea asta, se bucură George. Domnule doctor, sper să depășești acest moment neplăcut. Germania a devenit foarte bănuitoare; sunt semne că și-a pierdut încrederea și pe plan mai... general.

— Are și motive, dragul meu. După evenimentele din Italia și din Ungaria, statul-major german trebuia să-și ia măsurile cuvenite. Nu uita că acolo lucrează oameni de meserie. Iar călătoria prințului Știrbey la Cairo n-a fost de natură să-i liniștească...

George tăcu, contrariat. Începu iarăși să se îndoiască de poziția interlocutorului său: aci se vaită că hitleriștii n-au încredere în el, aci ia apărarea autorilor planului „Margareta-II". Încercă să abordeze altfel discuția:

— Domnule doctor, indiferent de scopurile politice ale prințului Știrbey, mă gândesc că s-a strecurat o greșeală. Englezii n-au știut să acopere ținta acestei călătorii, dacă o

asemenea țintă există.

— N-au știut s-o acopere! Eu cred mai degrabă că au urmărit efectul psihologic. Hai să judecăm puțin. Când publici în presă o asemenea știre – un prinț român sosit în tabăra Aliaților – te aștepți la o anumită reacție din partea adversarului.

— Bine, dar ziarele au dat o dezmințire.

— Dezmințirile nu fac decât să atragă atenția celor care n-au citit informația cu pricina.

— Exagerezi…

— Puțin, recunoscu doctorul Huber. Dar ce ți-am spus la început rămâne valabil. Serviciile germane știau de călătoria prințului Știrbey, deci informația din presă nu era o noutate pentru ele. Eu cred că s-a urmărit altceva: să sporească nesiguranța Germaniei. Un aliat care încearcă să iasă din război – iată un motiv serios de îngrijorare pentru ea.

— Iar ca urmare s-a alcătuit planul de ocupare a României.

— Nu, cred că planul „Margareta-II” e mai vechi. Orice stat-major care se respectă construiește mai multe variante: în eventualitatea că se ivește cutare situație… O situație posibilă – schimbarea politicii României: diviziile cutare și cutare se dispun pe aliniamentul cutare și restabilesc situația; se vor bloca obiectivele militare după cum urmează… și tot așa. Generalii noștri se pricep să croiască planuri.

— Care nu se realizează totdeauna.

— Asta pentru că sunt prea optimiști. Mizând pe succesul războiului-fulger, s-au pomenit că-i prinde iarna rusească în echipament de vară. Au luat de bune relatările despre starea drumurilor din Bielorusia și s-au pomenit cu tancurile împotmolite. Plus că n-au luat în calcul opoziția dârză a populației din teritoriile ocupate. Peste ani și ani, istoria acestui război va constitui o lectură foarte interesantă…

— Iată-l pe maiorul Gombrich, îl întrerupse George. Ce-o fi cu el? Arată prost.

Maiorul Gombrich se apropie cu o figură rigidă, îi salută posac și se așează la masă fără să scoată o vorbă. Doctorul Huber arătă pe mutește paharul de coniac, maiorul răspunse „da” din cap, și chelnerul veni după zece secunde cu băutura cerută. Abia după ce bău o înghițitură zdravănă, maiorul Gombrich își tamponă buzele cu batista și spuse încet:

— Domnilor, era să-mi pun capăt zilelor.

— Cum așa? strigară amândoi odată.

— Mă aflu pe urmele unui complot de mari proporții.

— Sunteți obosit, domnule maior. Când oamenii sunt obosiți, încep să vadă lucrurile în tragic.

— Așa mi-au spus și colegii. M-au jignit grav, au mers până acolo încât să-mi propună un concediu de refacere. Mai exact de refacere psihică, dar din delicatețe n-au spus-o de-a dreptul. Parcă nu știu? Râd uneori de mine, că sunt nebun, și eu o iau în glumă. Când le-am spus despre complot, au izbucnit în râs.

— Era firesc, iertați-mă, maior Gombrich, interveni George. Ce atâtea comploturi? În țara noastră nu prea e obiceiul. Singurele comploturi și asasinate politice...

— Știu, legionarii. Dar ei nu mai există. Ca forță politică, vreau să spun. Acuma nu e vorba de un asasinat politic, ci de un complot de anvergură. Există indicii că însuși regele nu e străin de asemenea lucruri.

George tresări. Ultimele cuvinte ale maiorului conțineau o prevestire sumbră. Dacă serviciile secrete naziste încep să-l suspecteze și pe rege... Ar fi vrut să afle amănunte, să-și determine interlocutorul să argumenteze afirmația. Luă deci o înfățișare țeapănă și spuse:

— Domnule maior, ca ofițer român nu pot permite să se facă asemenea afirmații nefondate.

— Nu sunt afirmații nefondate, sări maiorul.

— Fiți calmi, domnilor, nu vă înfierbântați, spuse împăciuitor doctorul Huber. E drept, maiorul Gombrich ar trebui să fie mai prudent când face o afirmație atât de gravă.

— Ei bine, trebuie să știți că n-a fost o simplă vorbă aruncată-n vânt. Cu toate astea, n-ar fi trebuit să mă lansez într-o discuție care-ar jigni pe cineva... Îți cer scuze, domnule locotenent.

— N-am luat-o drept jignire, spuse George cu amabilitate. Dar când discutăm politică, trebuie să operăm cu argumente. Vă aflați într-o țară unde regele domnește, dar nu guvernează, știți bine asta. Așadar, ideea că Palatul regal ar fi amestecat într-o conspirație antigermană mi se pare cu totul deplasată.

Maiorul Gombrich clătină trist din cap, își făcu de lucru cu paharul, apoi vorbi uitându-se în jos:

— Așa mi-au spus și colegii mei. Însuși generalul a râs

împreună cu ei. Dar eu susțin sus și tare că Palatul e la curent cu misiunea prințului Știrbey la Cairo. Ce spui, doctor Huber? Dumneata, cu relațiile pe care le ai în cercurile înalte din România...

— Pură fantezie, domnul meu, spuse cu nepăsare doctorul Huber. Mă pasionează politica și aș fi aflat, măcar întâmplător, câte ceva. Vreau să te asigur că nu există niciun indiciu despre amestecul Palatului în călătoria prințului Știrbey. Regele Mihai e un bun chimist, îl pasionează motoarele și-i place să piloteze avionul. Între atâtea preocupări, când să-și mai bată capul cu politica? Se aude că de la o vreme nici nu i se mai trimit buletine despre starea frontului.

— Asta știm, încuviință Gombrich. Cineva din anturajul maiestății sale s-a plâns că regele află evenimentele numai din ziare.

— Și-atunci cum să intervină regele într-o chestiune atât de delicată? își încheie doctorul demonstrația.

— Am eu semnele mele, se încăpățână maiorul.

George își plimbă privirea prin local, ca și cum subiectul l-ar fi interesat prea puțin. În realitate era intrigat de tăria cu care doctorul Huber își susținea punctul de vedere. Evident că n-o făcea numai din dorința de a-l contrazice pe maior. Spuse pe un ton egal, de conversație banală:

— Prințul Știrbey se află într-o călătorie particulară. După cât suntem informați, și-a luat cu el și fiica...

— Crezi că asta-i o dovadă a nevinovăției lui? sări maiorul Gombrich. Dacă eram eu la frontieră, îl luam de guler. Prostănacii din Gestapo au făcut treaba pe jumătate. I-au reținut fiica, iar lui i-au dat drumul mai departe, spre Cairo. Mă mir că nu i-au oferit și ceva sandvișuri pentru drum. În timp ce el se duce să comploteze cu inamicul.

— Iarăși presupuneri hazardate.

— Presupuneri, domnule locotenent? S-a scris și în presă...

— Speculații de-ale gazetarilor, spuse cu aceeași nepăsare doctorul Huber.

— Da, dar aceste speculații au pus pe gânduri conducerea Reichului. S-au luat măsuri militare pentru întărirea zonei Balcanilor, s-au prevăzut unități speciale care să intervină pe Valea Prahovei, să ocupe nodurile de cale ferată și să blocheze

depozitele de muniții ale armatei române. Nu ne jucăm cu soarta războiului!

George abia izbutea să-și ascundă bucuria. Aflase, măcar în parte, proiectele hitleriștilor față de armata română; desigur că informația aceasta trebuia verificată, completată, dar era un început. Maiorul Gombrich, în focul demonstrației, îi furnizase date prețioase.

— Mai ales acum când toată atenția e îndreptată spre debarcare, schimbă vorba doctorul Huber.

— Ce debarcare? întrebă George cu o naivitate voită.

Maiorul Gombrich râse binevoitor:

— În sfârșit, o știre care n-a ajuns încă la urechea atotștiutorului locotenent din Biroul Doi! Dragă prietene, occidentul se pregătește febril pentru debarcarea în Europa. Noroc că există „Valul Atlanticului”. Un țărm întreg înțesat cu cazemate. Ei bine, în aceste condiții, o destabilizare a situației în Balcani ar slăbi forța apărării noastre din vest. După încercarea de capitulare a Ungariei trebuie să fim mai prudenți.

— Nu împărtășesc părerea dumitale, spuse doctorul Huber. Cu România e altă situație.

— Așa spun toți…

Doctorul Huber îl privi printre gene:

— Care toți?

— Camarazii mei. Mă încredințează că România este o țară liniștită și statornică.

— Așa și este, spuse George.

— După opinia mea… începu Gombrich, apoi izbucni într-un râs sarcastic: Opinia mea! Opinia mea nu mai contează acum. M-au luat peste picior chiar camarazii mei, v-am spus. Nu vor să vadă primejdia. Unul dintre ei a susținut chiar că exagerez lucrurile numai ca să dau o importanță mai mare misiunii mele aici.

George își drese glasul și se aplecă spre maior plin de politețe:

— Pe mine unul m-ar interesa foarte mult opinia dumneavoastră.

Maiorul Gombrich se lăsă pe spate, își umflă pieptul și ridică bărbia, privindu-și dominator comesenii:

— Opinia mea este că trebuie schimbați comandanții de pe

front. La ora actuală, diviziile române sunt înțesate de comuniști, iar ofițerii își îndemnă oamenii să nu mai lupte. Domnul mareșal Antonescu este loial Reichului, dar un singur om nu poate face totul. Asta le-am spus-o sus și tare camarazilor mei din celelalte servicii de informații. Unul de la marină – vechi amic de-al amiralului Canaris, se-nțelege – mi-a spus că am citit prea multe romane. Un altul mi-a dat să-nțeleg că asemenea afirmație, făcută într-un cadru nepotrivit, m-ar putea expedia în douăzeci și patru de ore pe front, în tranșeele de unde am venit. Aluzie la faptul că nu sunt ca ei, ofițer de informații cu state vechi. Dar orice ofițer al Reichului trebuie să fie un bun ofițer de informații... Iertați-mă, domnilor, sunt cam nervos.

— Explicabil, spuse doctorul Huber compătimitor. După un asemenea afront...

— Stai puțin, doctore, că afrontul vine abia acum. Generalul mi-a spus pe șleau că plutesc în afara realității. Rapoartele din ultima vreme atestă că domnul mareșal stăpânește situația și așa mai departe. Iar între timp complotiștii acționează.

— Complotiștii, chiar dacă ar exista, n-au nicio putere, spuse doctorul Huber. Armata e în mâna mareșalului și e condusă de oameni care-i sunt devotați. Chiar din primele zile ale războiului, generalii mai puțin siguri au fost înlăturați. Comuniștii sunt prin lagăre și închisori. Alte partide organizate și active nu există oficial. Așadar, situația nu mi se pare atât de alarmantă, domnule maior.

— Eu am niște păreri pe care nimeni nu le ia în serios. Inclusiv dumneavoastră, prietenii mei...

— Pentru că nu sunt realiste, exclamă doctorul Huber.

— Ei bine, până azi m-am lăsat în voia soartei, urmă maiorul ignorând întreruperea. Dar povestea asta m-a îndârjit. O să spuneți că sunt un obsedat, că mă bântuie o idee fixă. Credeți ce vreți, dar luați act de ceea ce vă spun: din clipa asta, voi face tot ce pot ca să rămân în postul ăsta până când... Se întrerupse, având aerul că-și alege cu grijă cuvintele. Bău o înghițitură, se aplecă spre ei peste masă și le șopti cu intensitate: Vreau să fiu martor la catastrofa pe care am prevăzut-o și să le râd în nas celor care nu m-au crezut când trebuia.

— Cu tot respectul, mă simt dator să declar că sunteți departe

de adevăr, spuse George. Înșiși colegii dumneavoastră au încercat să vă convingă...

— Fiecare om e liber să aibă o opinie, îl întrerupse doctorul Huber. Totuși, dacă un prieten al meu nutrește idei atât de pesimiste, din dragoste și stimă pentru el mă străduiesc să i le înlătur. Colegii dumitale au avut dreptate, maior Gombrich. Complotul despre care vorbești nu există. Eu unul, însă, îți făgăduiesc să te țin la curent cu tot ce aflu nou în această chestiune. Mă îngrijorează și pe mine, ca și pe dumneata, soarta războiului. Acum soarta războiului înseamnă, la urma urmei, soarta Germaniei.

Maiorul Gombrich zâmbi silit și-i cuprinse încheietura încătușată în manșetă albă:

— Îți mulțumesc, prietene. Mi-ai mai dat puțin curaj... Apropo, circulă niște zvonuri ciudate despre dumneata...

Doctorul Huber se lăsă degajat pe spătarul scaunului și făcu un gest larg cu mâna:

— Dușmanii, când n-au altă cale să te atace, lansează zvonuri. Mi-au ajuns și mie la ureche unele dintre ele. Numai poziția mea și demnitatea de cetățean loial mă împiedică să ripostez...

— Vorbesc serios, insistă maiorul. Dacă vrei, fă-mi o vizită la birou. O să te convingi că sunt lucruri care merită să fie luate în seamă.

— Ce lucruri? De locotenentul Brezeanu nu mă feresc, îmi cunoaște activitatea foarte bine aici, în România.

— Evident, întări George. Noi n-avem ce-i reproșa.

— Aici, în România, nu. Dar contrainformațiile române știu mai puțin ce se întâmplă în alte părți. La Berlin, de exemplu. Sau... la Berna.

— Berna, frumos oraș, murmură doctorul Huber. Să bem, domnilor, și să lăsăm deocamdată gândurile negre. Domnule maior, chiar proiectam să-ți fac o vizită. Dar știu că la biroul dumitale nu se obișnuiește câte-un păhărel.

— Din păcate nu. Dar asta nu va face întrevederea noastră mai puțin interesantă.

Auzind relatarea discuției, colonelul Ursu rămase puțin pe gânduri.

— Așadar nemții sunt puși pe fapte mari. Fă un proiect de raport informativ adresat direct Marelui Stat-Major. Problema depășește nivelul comandamentului nostru. E vorba, aici, despre întreaga armată. Mă gândesc, de pildă, că divizia blindată n-a fost încă predată complet armatei române. În unele subunități mai sunt echipaje germane, există comandanți – instructori și tehnicieni de-ai lor, chiar dacă formal tancurile ne-au fost livrate. Ne-am putea pomeni cu ele blocate, îți dai seama? Scrie cât mai amănunțit tot ce-ai aflat. Începând cu mesajul Comandamentului Aliat din Mediterana…

Marin Drăgoi o privea înduioșat cum se-nvârtea pe lângă el – să-i îndrepte fața de masă sub coatele ostenite, să-i dea farfuria mai aproape.

— Și ce s-aude prin București? Cum merge politica? întrebă tatăl.

— Lasă băiatul să mănânce. Nu-l vezi? A rămas pielea și osul. Oare ce vă dă de mâncare acolo, la cazarmă?

— Ei mamă, spuse Marin Drăgoi cu gura plină. N-oi fi vrând să ne dea pui fripți.

— E război, explică taică-su cu importanță. Ce știți voi, femeile?

— Știm destule. Voi plecați, și noi rămânem să plângem și să așteptăm. Cum te-am așteptat pe tine în războiul celălalt, și-ai venit acasă tuns chilug și slab de te bătea vântul. Te-am pus pe picioare cu fiertură de urzici, că m-a-nvățat dom'Bogdan, felcerul, Dumnezeu să-l ierte. Și-acum uită-te la fii-tu. Mă apuc iar să culeg urzici…

— N-ai vreme nici de asta. Mâine seară trebuie să fiu înapoi la regiment. Am venit doar așa, într-o fugă, să vă văd.

— Bine și-atât, șopti femeia ștergându-și o lacrimă cu colțul basmalei negre. Că tat-tu ăsta s-a înrăit de tot. Toată iarna a citit jurnalele și-a înjurat, asta a făcut.

Ilie Drăgoi se foi stingherit pe scaun.

— A fost iarnă lungă. Așteptam să se ducă zăpada.

— Și când a trecut zăpada a venit șeful de post să vă scoată la corvoadă, la gară.

— A trecut, femeie, ce mă bârâi la cap? Mai bine să-l ascultăm pe băiatu-ăsta, că acuși se face de plecare. Ia zi, băiete, ce e pe acolo?

— E greu, spuse Marin Drăgoi. Am primit completări, băieți tineri, luăm instrucția de la capăt cu ei. Alergăm cât e ziua de lungă cu ranița și pușca și lopata, cum să nu slăbești? M-au pus comandant de grupă, mă bucuram că am scăpat de greu, dar dacă ne-au venit recruții, am luat-o de la capăt. Trebuie să le-arăți la tot pasul ce să facă.

— Îi pregătiți, ai?

— Îi pregătim. Ne pregătim cu toții. Și așteptăm. O să vină în

ziua noastră... Ne uităm la hartă și oftăm. Aveam în companie un ostaș tocmai de prin Maramureș. Cică ai lui o duc tare greu sub ocupație. Citește scrisori de-acasă și plânge pe furiș. Și când îl vezi în poligon te-apucă frica. Toate gloanțele în centru. Sergentul Cioată aproape nu se mai ferește, ne zice pe șleau, fiți gata, zice, că mâine-poimâine mergem să luăm înapoi ce-i al nostru.

— Umblă zvonul că mareșalul vrea să ia Ardealul înapoi cu vorbă bună.

— A mai umblat zvonul ăsta și acum doi ani. Ce s-a ales? Hitler îl duce cu vorba. Așa ne-a spus sergentul. Și el știe ce spune. Mai scapă prin oraș, se-ntâlnește cu prietenii și ne aduce vești.

— Fii atent cu cine vorbești și ce vorbești, să nu dai de vreun necaz. Știi bine că...

— Lucrurile s-au schimbat, tată. Oamenii spun în gura mare ce au pe suflet, toți sunt sătui de război și-l înjură pe mareșal. Păi numai o zi dac-ai fi fost, iarnă trecută, în linia întâi...

— Iarăși întâmplări de te fac să visezi rău noaptea, zise mama înfiorându-se. Hai, mănâncă, băiatule, că se răcește. Ce-a fost a trecut. Mă duc să văd ce-i cu plăcinta, să nu se ardă. Pune-i băiatului vin, Ilie. Și vorbiți de lucruri mai vesele, adăugă trântind ușa după ea.

— Femeile, zâmbi Ilie Drăgoi.

— Și p-aici ce mai e?

— Ce să fie! Așteptăm. Țăranul nostru; știe că după o iarnă grea vine iar primăvara. Oamenii știu să spere, și se încred în ziua de mâine. Hai, ia și bea, și mai mănâncă. Maică-ta o să taie altă găină mâine, să ai pentru drum.

— Eah! spuse soldatul. Ne-am deprins cu puțin acolo, la cazarmă. Păstrați-le, că vă trebuie și vouă. Auzi, tată, am făcut și noi acolo, în regiment, o grupă de patrioți.

— Oho! spuse tatăl. Asta-i lucru însemnat. Numai că...

— Primejdia! Știu asta. Dar dumneata m-ai învățat să nu mă tem și să cred în zile mai bune. Îți iei vorba-napoi?

— Nu, nu mi-o iau. Numai că al lui Trăistaru a ajuns în lagăr doar pentru o vorbă spusă, așa, unde nu trebuia. Iar când e o grupă întreagă, nu-i de glumit: dintr-o greșeală, dai de belea nu numai tu, dar îi tragi și pe alții după tine. Cum s-a întâmplat?

— Sergentul nostru, comandantul de pluton, a început-o. Ți-am povestit de el; suntem împreună de la-nceput. Ne-am ajutat la greu, pe front, am împărțit amândoi un coltuc de pâine și-o țigară… Stăteam de vorbă serile, iar când pleca în oraș venea cu vești proaspete – nu ce citim noi în ziar și ce ne spune la raport. Lucruri pe care le bănuim numai. Și într-o seară îi zic: „Până când o să suferim așa?”, și el de colo: „Asta depinde de noi, frățioare!” Și-atunci mi-a zis că ar trebui să ne cunoaștem între noi, care-s oameni de încredere, că se apropie ziua când va trebui să ne câștigăm dreptatea cu armele. I-am spus că în mine poate să aibă încredere.

— I-ai zis ceva și de noi?

— Nu i-am zis.

— Bine, spuse tatăl. Cine trebuie să știe, știe. Ne știe pe toți, din toată țara. Asta-i puterea noastră. Și o să fim și mai mulți…

— Tată, mi-a dat Dumitru Toma un pachet pentru voi… Material, cum s-ar zice.

Ilie Drăgoi râse încetișor, turnând vin în pahare.

— Aha! Credeam că ai venit doar ca să-ți vezi părinții. Că n-ai mai fost pe-acasă dinainte de Crăciun.

— Și pentru asta. Dar când ne-am întâlnit și a aflat că viu acasă, în permisie, Toma mi-a spus: „Dacă-s gata manifestele până pleci, îți dau și ție să le duci la oameni prin sat”.

— Ce manifeste?

— Pentru Întâi Mai.

— Ia și mănâncă, îl îndemnă tatăl. Are dreptate maică-ta, trebuie să te hrănești.

Bău o înghițitură, apoi netezi fața de masă cusută cu lână roșie. Părea că nu-și găsește locul.

— Auzi, până una alta aș da o fugă să le duc. Meșterului Toma, lui Gheață și celorlalți. Poate punem unul și la moară, că mâine-i zi de măciniș. Pe urmă, după ce-l citesc oamenii, îl chem pe dom’șef cu jandarmii să-l rupă, ca să fie toată lumea împăcată.

— Bună idee. Numai să fii cu băgare de seamă.

— A ajuns oul să învețe pe găină, mormăi Ilie Drăgoi. Unde zici că le ai?

— În valiză.

— Și dacă te dibăcea careva? Sunt tot felul de controale prin

trenuri.

— Nu le găsea. Am făcut fund dublu, m-a ajutat sergentul. Într-o noapte a venit ofițerul contrainformator, ne-a controlat pe toți. Atunci mi-a fost cam frică. N-aveam nimic înăuntru, dar dacă băga de seamă că are fundul dublu, ar fi întrebat la ce-mi folosește. Dar n-a văzut. Uită-te ce lucrătură. Nici nu se cunoaște.

Desfăcu valiza, meșteri la capac și scoase manifestele: foițe cât caietul de școală, tipărite cu litere mari și negre. Tatăl luă unul, îl îndreptă spre lumină și citi: *„A venit ceasul când trebuie să alegem între drumul distrugerii complete și drumul păcii, al libertății democratice, al refacerii țării, ajutați de marile națiuni aliate”*.

— Oho, comentă Ilie Drăgoi. De data asta o spune de-a dreptul. Înseamnă că se mișcă ceva. Noi, aici, aflăm mai greu. Mă duc în sat, că se face târziu.

Făcu hârtiile sul și le vârî în buzunar, își puse căciula și plecă grăbit, îmbrăcându-și scurta din mers. Marin Drăgoi îl privi zâmbind.

Mama intră cu o farfurie în mână; dinspre bucătărie veneau miresme îmbietoare.

— Ce pregătești acolo? întrebă Marin zâmbind.

— Ceva bun, ca pentru musafiri. Dar pe tat-tu unde l-ai trimis? Fugea de parcă-l alungau turcii.

— Are o treabă în sat.

— Aoleu, să nu dați de vreun bucluc voi, cu secretele voastre. Toată iarna, îl vedeai șopa-șopa când cu unul și cu altul. Nu mai avea astâmpăr. Acuma bag de seamă că iar îl roade ceva, de asta v-am lăsat să vorbiți în liniște. Ia spune, dragu-mamii, cum o duci?

— Dragu-mamii, râse Drăgoi. Numai pentru vorba asta și tot merita să bat drumul pân-aici. Cum s-o duc, mamă? Ca soldații. Era vorba că leatul nostru se lasă la vatră, dar uite că ne țin așa. Am ajuns bătrâni în armată. Avem în companie oameni însurați și cu copii. Ăstora le vine tare greu. Îi vezi că oftează cu ochii duși, iar când primesc un plic de-acasă, nu te mai înțelegi cu ei. Să fi văzut as-toamnă, unul de la noi din pluton a venit într-o seară cu o sticlă de rachiu în dormitor: „Beți măi, că a intrat fiu-meu în clasa-ntâi. L-am lăsat cât o lulea și-acuma învață o-i, oi.

Dac-o mai ținem mult așa mă pomenesc cu el recrut aici, în regiment”. Și a-nceput să plângă și să-l înjure pe mareșal.

— Vai de mine, maică, păzește-te de lucruri d-astea!

— Ce să te păzești? Avea dreptate bietul om. Toți i-au dat dreptate. Eu ca eu, că am rămas holtei, dar uite că…

— Ei, ce să-i faci. Soarta omului. Dacă n-a fost să fie cu Mădălina… Acuma mă gândii că tot ai venit, s-o chem încoace pe fata lui Trăistaru.

— A mare?

— A mare-i măritată la casa ei. A mică, Rodica.

— Rodica? Păi e un copil. N-am mai văzut-o de când am plecat recrut. Se juca cu caloianul…

— Acuma e fată mare, a ieșit și la horă. Trei ani îs mulți pentru o fată. Vrei s-o vezi?

— Mai întrebi? Cheam-o să vină pe la noi.

— Am și chemat-o, n-ai tu grijă. Stă pe prispă și așteaptă.

— Aici?!

Sări în picioare și-și încopcie vestonul. Mama îl privea zâmbind, cu ochii mijiți.

— Du-te, îl îndemnă ea în șoaptă.

Deschise ușa. De la lumina dinăuntru bezna de afară îi păru și mai adâncă. Zări în stânga lui, pe prispă, ceva alb mișcându-se.

— Bună seara, spuse.

— Bună seara, Marine.

De unde glasul acesta îngeresc? se miră soldatul Marin Drăgoi. Din întuneric se desprinse o făptură subțire, înăltuță; îi distingea cămașa albă și strălucirea ochilor.

— Ai mai venit pe-acasă? o auzi iarăși.

— Păi da. Mi-a fost dor.

— Credeam că ne-ai uitat de tot acolo, la oraș…

— N-am uitat nimic. Țin minte când ai făcut caloianul…

Fata râse încet. Marin se apropie de ea, îi luă mâna. Mai întâi ea vru să și-o tragă, dar după o clipă îi simți strânsoarea caldă.

— Era o joacă, spuse ea. De ce tocmai caloianul?

— Ei, Rodica, dac-ai ști… Ne aflam pe front, într-o zi de primăvară, nici cald, nici frig, săpam adăposturi, se topise zăpada și era pământul moale. Plutonul nostru nimerise pe malul unei ape, lut galben ca pe gârlă la noi. Unul dintre băieți a luat un bulgăre de lut și l-a frământat și-a zis: „Fraților, ce mai

lut, numai bun pentru caloian!” Atunci mi-am amintit de caloianul tău și de rochița ta albastră cu floricele albe dese ca ninsoarea, și nu știu cum, m-a năpădit deodată plânsul de nu știau băieții ce să facă, se-nvârteau toți pe lângă mine să mă liniștească, dar locotenentul a zis: „Las’ că-i trece, pe toți ne apucă odată și-odată, noroc că trece…” Și mi-a trecut, e drept, dar n-am uitat…

Se întrerupse:

— Plângi?

— Cum să nu plâng! șopti ea. Dacă știam îți făceam un caloian mic și ți-l puneam în pachet. Eu am ajutat-o pe dada Lina să-ți facă pachetul atunci, când erai în spital. Puteai să scrii de caloian și gata.

— Nu caloianul mă durea pe mine, spuse Marin Drăgoi soldatul și-i mângâie cu cealaltă mână cozile lungi.

— În clasa-ntâi m-ai tras de cozi, spuse ea, erai a patra, voi ăia puternici, știu că eram într-a-ntâia că învățam cu dom’ Terente, și te-am spus, și dom’ Terente s-a dus la nevastă-sa și i-a poruncit să-ți dea la palmă.

Mâna lui trecu de pe cozi pe umăr, rotunjimea umărului îi umplea palma ca pe-o cupă și se întrebă în ce tranșee o să-și amintească de umărul ăsta, de seara asta și de glasul ei.

— De ce taci? șopti ea.

— Cântă-mi caloianul.

— Nu se cântă acum. Mai la vară, dacă e secetă.

— Cântă, stărui el.

Și ea începu cu glasul subțire, aproape în șoaptă, să intoneze melodia simplă, străveche:

— Caloiene, iene
Du-te-n cer și cere
Să deschiză ploile
Să curgă ca gârlele…

— Stați pe bănci și nu vorbiți între voi! spuse plutonierul-major. Soldat, închide oblonul și coboară prelata!

Oblonul se închise, apoi prelata căzu fâlfâind, lăsând la îmbinările ei o crăpătură îngustă, de la șapca subofițerului în sus, prin care Petre zări o fâșie din peretele gării.

— Dă-i drumul! Ne-am înțeles, nimeni nu vorbește.

Porunca părea inutilă. Nu-și vorbiseră nici în tren, în clasicul „bou-vagon” așternut cu paie, în care călătoriseră o zi, o noapte și încă o jumătate de zi, de la București până-n orășelul acesta de munte. Nu se cunoșteau între ei; stăteau lungiți pe paie, sau rezemați de peretele vagonului, moțăiau și se trezeau la oprirea trenului; atunci unul sau altul dintre deținuți se înălța cum putea până la gemulețul îngust, cu gratii subțiri, și rostea cu glas tare numele gării. La opririle mai lungi, un jandarm aducea o găleată cu apă, nu se îngrămădeau, nu-și vorbeau nici atunci decât strictul necesar; cana de aluminiu făcea ocolul vagonului, beau cu toții, chiar dacă nu le era sete, îndeplinind parcă un ritual. Dimineața, ajunși la destinație, îi luase-n primire plutonierul-major care acum stătea, masiv și posomorât, între ei și lumea de afară; peste umerii lui, când prelata flutura, se vedeau frânturi din strada îngustă, ziduri cenușii, cu ferestre mici, cu porți înalte tăiate cu zgârcenie în ziduri. Autocamionul coti de mai multe ori, urcă o pantă, ocoli o statuie – abia zărită în treacăt – și micșoră viteza; făcu un nou viraj – aproape un cerc, i se păru lui Petre, zărind tot așa, în treacăt, un zid, o poartă neagră uriașă, ghereta unei santinele – și se opri. Două claxoane scurte, huruitul porții mari care se deschise, apoi mașina se urni din loc, depăși gemând un obstacol, probabil șina porții, mai înaintă câțiva metri și se opri. Prin deschizătura din prelată se văzu iarăși poarta neagră care se închidea în urmă, irevocabil.

— Asta e, spuse plutonierul-major aruncându-și pe umăr cureaua pistolului-mitralieră. Am ajuns la destinație. Toată lumea jos!

Soldații desfăcură oblonul din spate al camionului și se dădură deoparte. Subofițerul sări jos cu o mișcare sprintenă, care dovedea că e deprins cu vehiculul. Petre coborî odată cu ceilalți și cuprinse dintr-o privire împrejurimile. Se afla într-o curte

largă, înconjurată de câteva clădiri mari, dispuse în careu.

— Alinierea pe două rânduri, pentru numărătoare! strigă iar majurul. Hai, că vine dom' comandant!

Se aliniară, de bine, de rău, cu mișcări silnice.

— Ce s-or grăbi așa, mormăi vecinul din dreapta lui Petre. Că până la terminarea războiului mai e.

— Vorba! strigă subofițerul. Păstrați disciplina, aici sunteți la pușcărie, nu pe Corso. Drepți! Nu mișca!

Se întoarse țanțoș, duse mâna la chipiu și porni spre intrarea clădirii centrale. Un maior negricios, cu tâmple sure, cu cascheta trasă mult pe ochi, cobora șchiopătând scările. Majurul pocni călcâiele și dădu raportul cu glas răsunător:

— Dom' comandant, lotul de deținuți s-a prezentat. Efectiv control paisprezece, toți sănătoși, niciun absent.

— Bine, spuse maiorul. Politici?

— Da, să trăiți. Comuniști periculoși, așa ne-au spus jandarmii când ni i-au predat.

— Aici n-au cum să fie periculoși, spuse maiorul plimbându-și privirea peste fețele deținuților. Orașul se află între munți; prin gara noastră trec două trenuri pe zi. Gara e păzită, drumurile la fel. Iar munții sunt golași, n-au păduri unde să se poată ascunde un fugar. Și nici izvoare. Poți muri de sete, dacă nu-ți frângi gâtul în vreo prăpastie între timp. Asta, pentru cei care-ar reuși să fugă, ceea ce e greu. Santinelele sunt ochitori buni și au ordin să tragă-n plin. Orice tentativă de evadare se pedepsește după lege. Așa că nu v-aș sfătui…

Se întrerupse, tuși îndelung, întorcându-se cam cu spatele. Când reveni spre ei, fața lui părea și mai neagră. Răcoarea serii începuse să se simtă. Plopii mari din curtea închisorii păreau albaștri. Undeva, departe, bătu rar un clopot.

— Veți lucra pe șantier, la noua linie ferată care traversează munții spre Ardeal. Muncă grea, n-o să vă ardă de aventuri. Trebuie să vă câștigați pâinea într-un fel. Mai bine aici decât la ocnă, în tot cazul. Vreau disciplină și liniște. Am stat doi ani pe front, am fost rănit, mi s-a încredințat această instituție și o să-mi fac datoria. Nu vreau să vă sperii, dar o închisoare militară are niște reguli, iar eu, unul, nu îngădui nimănui să le încalce. Plutonierul-major Haralambie o să vă spună ce aveți de făcut. Dați-i ascultare și o să fie bine. Are cineva întrebări,

nemulțumiri, ceva de raportat?

Cei paisprezece rămaseră nemișcați, privind țintă înainte. Comandantul îi scrută iarăși, pe sub cozorocul caschetei.

— O să ne cunoaștem mai bine, timp avem destul. Deocamdată echiparea, masa și apelul. Mâine deșteptarea la cinci. O să vă explice Haralambie. Bună seara.

— Se spune „să trăiți” îi certă plutonierul-major printre dinți.

— Lasă-i, Haralambie, spuse maiorul peste umăr. Au timp să învețe și asta…

Se întoarse spre clădirea devenită acum opacă și sumbră. Silueta lui se decupă o clipă în ușa luminată. Plutonierul-major urcă treapta pe care stătuse maiorul. Santinela de la ușă asista nemișcat la scenă.

— Acuma ascultați la mine. Vă spun câte ceva despre închisoarea noastră. Domnul comandant e suferind, nu stă să se țină toată ziua după voi. Eu vi-s mamă, eu vi-s tată. Mă cheamă dom’ majur Haralambie și sunt ajutorul domnului comandant. Închisoarea-i mică, a fost înființată special pentru calea ferată. De mâine începeți lucrul. Până atunci să știți că aici e ca la cazarmă. Cu frontul la masă, cu frontul la lucru, cu frontul și la privată. Nimeni nu face un pas aiurea. Ați auzit, santinelele îs țintași buni. Eu i-am instruit cu mâna mea, și fac armată de douăzeci de ani. Nimeni nu iese din pavilion până la deșteptare. Dacă sunteți oameni de-nțeles, n-o să vă fac viața grea. Mai grea decât este, vreau să zic. Că este. Aici nu-i sanatoriu, o să vedeți… Cam asta-i tot. Drepți! La dreapta! Direcția pavilionul unu, marș!

Porniră, îndeplinind de bine, de rău comenzile. Pavilionul unu era în stânga clădirii centrale, de unde apăruse comandantul; o clădire cu etaj, înaltă și dreaptă, fără ornamente, cu acoperișul de țiglă mult înclinat. La ferestrele înguste și lungi erau sudate gratii solide. Când intră pe ușa masivă de stejar, înnegrită de vreme, Petre simți miros de ziduri reci și de paie mucegăite. Dom’ majur Haralambie îi conduse într-o cameră mare, cu ciment pe jos, luminată de un bec fără glob. De-a lungul pereților erau paturi suprapuse, cu un culoar îngust între ele. Pe paturi, rogojini și câte-o pătură. Majurul se opri aproape de ușă; deținuții se rânduiră în intervalul dintre paturi, cu aceleași priviri nepăsătoare.

— Cine-a fost gradat în armată?

— Eu, spuse un bărbat înalt, cu mustață și început de chelie. Sergent la artilerie.

— Cum te cheamă?

— Someșan Constantin.

— Ai mai fost condamnat?

Fostul sergent avu o ezitare.

— Da. În două’ș’șase. Pentru provocare la rebeliune.

— Rebeliune, ai? Cum adică? Ce-ai făcut?

— Le-am spus camarazilor că ciorba e stricată și să n-o mănânce. Au pus lingurile jos și s-au ridicat de la masă. Artelnicul l-a chemat pe plutonier, plutonierul, furios, a gustat ciorba, a dat ordin să facă alta, dar pe mine m-au arestat.

— Cât ai stat?

— Un an. La Cluj, la închisoarea militară.

— Și-acum de ce ești aici?

— Manifeste.

— Someșan Constantin, te numesc șeful dormitorului. Răspunzi de toți oamenii, mi-i aduci cu număr la masă, la șantier și-napoi. Voi să-l ascultați și să-l recunoașteți de șef!

— Tocmai pe mine m-ați găsit? mormăi fostul sergent.

— Vorba! Așa am hotărât, așa rămâne. Apoi, pe un ton mai puțin răstit: Auzi, Someșene, tocmai d-aia te-am pus, ca să răspunzi de ei și să fii liniștit. Dacă ești șef n-o să te apuci tocmai tu de provocare la rebeliune. Este?

Dimineața îi trezi un fluierat strident. Prin fereastra înaltă a dormitorului se vedeau nelămurit acoperișurile roșii, învăluite în ceață. Când ieșiră la apel, în curte, ceața nu se risipise încă. Un soldat le arătă locul de adunare. Erau acolo și celelalte două grupe, ale celor vechi.

— Nu suntem mai mult de cincizeci, se miră Petre.

Vecinul său de „grupă”, un tânăr tuns chilug, cu înfățișare de sportiv, spuse fără să se întoarcă:

— Metodă nouă; închisori mici, ca să ne despartă.

— De unde ești? îl întrebă Petre.

— De la Constanța. Transferat. Am făcut un an la Jilava.

— Pentru ce ai fost condamnat?

— Complot împotriva statului. Vechea formulă, care poate

însemna orice. De fapt, am răspândit manifeste.

— Ai pe aici vreun cunoscut?

— Nu văd pe nimeni. Înadins au căutat să ne împrăștie. Cred că au un funcționar pus anume să amestece deținuții, ca să nu se organizeze. Parcă nu ne putem organiza și așa!

Petre tăcu, prudent. O veche regulă a luptei în ilegalitate poruncea să nu-ți dai gândurile pe față înainte de a ști cu cine stai de vorbă. Îl privi cu coada ochiului pe tânăr; avea trăsături frumoase, pe care lipsa părului nu izbutise să le urâțească. Pare om de treabă, își spuse.

— Bucureștean? întrebă tânărul.

— Da. Dar n-am stat mult închis. De la proces, direct încoace.

La masă se așezară tot așa alături. Erau trei mese lungi, de cazarmă. Un deținut veni cu o tavă cu căni de aluminiu, cănile trecură din mână-n mână. Apoi altul aduse altă tavă, cu mămăligă tăiată în pătrate.

— Cafea cu mămăligă, mormăi tânărul. Tainul obișnuit. Și după asta să dai o zi întreagă cu târnăcopul!

Murmurul de voci încetă deodată. Petre privi spre ușă: venise majurul Haralambie. Era echipat cu manta, iar pe umăr îi atârna același pistol-mitralieră *Daimler-Puch*, cu țeava-n jos. El parcurse sala de la un capăt la altul și se opri la masa lor:

— Ați intrat în pâine, vasăzică. O să ieșiți la muncă împreună cu ceilalți. Vă mai spun o dată: vrem disciplină și liniște. Nimeni nu părăsește punctul de lucru fără aprobare. O să fiu și eu acolo, mai vorbim la fața locului. Are cineva vreo suferință, nu poate să muncească?... Bun. Atunci ne vedem pe șantier.

Trei autocamioane așteptau în fața sălii de mese. Deținuții urcară, sub privirile placide ale soldaților care-i însoțeau. Majurul veni și el, îndreptându-și pistolul-mitralieră pe umăr, inspectă cu o privire scurtă mașinile, apoi urcă în cea din față. Porniră. De astă dată pe un alt drum, care intra direct în munte; șirul de case se termină brusc, și cu el strada bine pietruită; începu o hurducăială cumplită, angrenajele bătrânelor *Skode* urlau, solicitate la maximum, roțile scrâșneau pe pietre, câte un bolovan sărea de sub cauciucuri și se rostogolea cu zgomot, mașinile ocoleau trudnic hârtoapele. Treceau printr-un defileu îngust, străjuit de pereți de stâncă aridă, neprietenoasă: o adiere rece venea dinspre munte și Petre își ridică zadarnic

gulerul sărac al bluzei vărgate. Soldații își ridicaseră și ei gulerele mantalelor; le văzu degetele înroșite de frig, încleștate pe arme... În cele din urmă, drumul se sfârși. Mașinile se opriră, se auzea distinct șuieratul vaporilor din radiatoarele supraîncălzite.

— Jos, toată lumea jos! se auzi glasul lui Haralambie. Unde-i inginerul?

— Aici, spuse un deținut înalt, sărind peste oblonul camionului din față.

— Ia-i în primire pe ăștia noi. Spune-le ce au de făcut. Și vezi cum îi pui să lucreze, să nu se accidenteze vreunul. Dom' comandant se face foc, știi bine.

— Să fie și ei atenți, spuse inginerul. V-am mai spus de-atâtea ori, n-avem unelte. Ne trebuie răngi, ar fi bună și ceva dinamită. Nu suntem pe vremea faraonilor, să construim cu mâinile goale.

— Gata cu atâtea obiecții, îl opri majurul. Sunteți la închisoare, nu angajați la „Derubau". Și să-ți mai spun un lucru, s-audă și băieții ăștia de-au venit acum: dacă stăpânirea se grăbea cu linia asta, ar fi adus mașini și tot ce trebuie. Eu cred că-i făcută așa, ca să vă dea de lucru.

— Și să ne vadă terminați, spuse Someșan.

— Vorba! Ce prostii poți să spui, sergentule! Cine are interesul să...? Dacă sunteți oameni cumsecade, n-are nimeni nimic cu voi. Suntem soldați, nu călăi. Am primit ordin să vă păzim, vă păzim și gata. Asta o spun la fiecare serie care ajunge aici. Hai la lucru, că ne apucă prânzul. Inginerule, ia-i în primire. Dă-le de lucru și vezi să nu umble nimeni brambura. Executarea!

Deținutul acela înalt, „Inginerul", se apropie de ei:

— Noroc. Sunt inginerul Stere, de la Brăila. M-au pus șef peste lucrare, că asta știu să fac. Toată viața am construit drumuri... E drept, nu cu mijloacele de-aici. Am construit omenește, cu utilaje. Și pot să vă spun că mi-a plăcut meseria.

— Nu-i un motiv ca să ajungi la închisoarea militară, spuse Someșan.

— Asta-i altă poveste. Am luat parte la o grevă, că nu se plătea la timp. Inginerul-șef a-ncercat să mă înduplece: „Tocmai dumneata, care-ar trebui să-i ții în mână?" „Îi țin eu în mână, dar acum au dreptate". Mi-a cerut să-i spun care a început. Să-i vâr pe bieții oameni la apă? M-am luat în gură cu el. Și pân-la

urmă am ajuns la tribunal.

— Trece și asta, îl liniști Someșan.

— Trece. Un an jumate mi-au dat.

— S-ar putea să nu stăm un an jumate aici, interveni Petre…

Haralambie se apropie de ei, cu același pas îndesat, fără grabă, și-i îndemnă cu jumătate de gură:

— Hai, oameni buni, începeți odată.

— Le-am dat frontul de lucru, se dezvinovăți inginerul. Gata, băieți, treceți la treabă.

Le arătă cu un gest capătul defileului, unde câțiva deținuți cu târnăcoape spărgeau stânca albă. În locul acela, râul făcea o curbă strânsă, ocolind un ieșind de piatră, drumul însuși se îngusta, devenind o potecă. Petre și Someșan porniră într-acolo, ca și cum inginerul le-ar fi spus cu precizie ce au de făcut.

— Atenție la piatră, strigă unul de sus mânuind o rangă lungă. Îl mai ajutară alți doi, bolovanul uriaș se clătină puțin, apoi se rostogoli pe povârniș și căzu în mijlocul potecii. Oamenii de sus, sprijiniți în răngi, se uitau acum la ei.

— Cred că e rândul nostru, spuse Someșan. Hai să-l aruncăm în apă, probabil că asta vor de la noi.

Se apropiară de bolovanul uriaș, îl împinseră spre marginea potecii și-i făcură vânt pe povârniș.

— Să fie-ntr-un ceas bun, spuse Petre cu ironie. De unde vii?

— Din Bacău. Am răspândit manifeste de Întâi Mai.

Tăcură, căci majurul Haralambie se apropia, cu un soldat după el, călcând greu prin pietre cu bocancii lui cazoni. Se aplecară să ridice alt bolovan, dar abia reușiră să-l urnească.

— Stați nițel, zise Haralambie. Să vă mai ajute cineva.

Făcu semn altui deținut, acesta veni și vârî o rangă sub bolovan. Subofițerul își săltă cureaua armei pe umăr și plecă mai departe.

— Acum, toți odată! spuse Someșan.

Urniră pietroiul din loc, îl rostogoliră de câteva ori până la marginea drumului, apoi îi făcură vânt la vale. Bolovanul se prăvăli bufnind pe povârnișul de calcar, rupând în trecere buruienile sărace crescute printre crăpături.

Până la prânz lucrară tot așa, cu rândul – unii dislocau pietroaiele enorme din stânca de sus, alții le rostogoleau spre apă, între timp mai schimbau o vorbă, se adăposteau îndărătul

stâncii unde suflarea rece dinspre munte se simțea mai puțin…

— Trece greu, spuse Petre. Și când te gândești că asta-i numai prima zi…

Colonelul Romanescu deschise dosarul și începu să citească. Rândurile bătute la mașină, cu greșeli, de un furier neîndemânatic, îl scoteau din sărite. Adresa făcea cunoscut că niște militari din brigada lui se încăieraseră cu doi subofițeri germani într-un restaurant mărginaș. Se trăsese și un foc de pistol, din fericire fără urmări prea grave: subofițerul român care era cu ostașii primise un glonț în umăr. Comenduirea cerea pedepsirea aspră a vinovaților „mergând, dacă este cazul, până la trimiterea în judecata Curții Marțiale”.

Dacă este cazul, râse amar colonelul. Așadar, nu vă luați răspunderea, mă lăsați pe mine să decid... Atac împotriva militarilor germani; după decretul semnat de mareșal încă de la începutul războiului, asta ar însemna plutonul de execuție. Iar el, unul, n-avea de gând să-și trimită ostașii la moarte pentru o simplă încăierare într-o cârciumă... Luă creionul roșu, sublinie cuvintele „dacă este cazul” și scrise apăsat, pe marginea hârtiei: „Nu este cazul. Se vor lua măsuri disciplinare”. Semnă și puse data, apoi îl chemă pe furierul-șef:

— Frâncule, adu-l pe plutonierul Tărâță de la arest.

Plutonierul Tărâță, „capul răutăților” în încăierarea cu nemții, fusese închis peste noapte la comenduirea piețiii și trimis la brigadă în dimineața următoare; hârtia oficială mai rătăcise două zile prin hățișurile birocrației militare până să ajungă aici. Între timp, colonelul preferase să-l țină închis, fără să-l întrebe nimic. Când auzi bătaia în ușă, se încruntă și spuse răstit:

— Intră!

Plutonierul Tărâță era un zdrahon de bărbat, cu mâini mari și față osoasă. Intră cu pas hotărât în birou. Salută și rămase încremenit lângă ușă. Colonelul ridică ochii spre el, îl măsură cu o privire aspră:

— Hal de militar! Ți-a crescut barba acolo, în arest. Oamenii mor în război, iar tu te ții de bătăi prin cârciumi. Rușine să-ți fie. Ia spune, ce te-a-apucat?

— Să trăiți, dom’colonel, aveți dreptate să mă mustrați. E drept că i-am dat neamțului meu una, dar merita. Merita una chiar mai zdravănă.

— Mai ai îndrăzneala să deschizi gura? Pentru fapte de-astea

poți ajunge la Curtea Marțială. Și tu, în loc să te pocăiești… Ce-a fost acolo? Raportează tot, scurt și precis, fără floricele.

— Dom'colonel, eram cu băieții, săpasem toată ziua la adăposturi pentru tunuri, și pe seară le-am zis: hai la o bere. Băieți harnici, săpaseră ca leii, și ne-am dus la coana Marghiolița și am cerut o bere. Pe urmă au venit doi nemți…

— Doi? Și voi, patru inși, ați tăbărât pe ei? Ce-ați avut cu ei? Din ce v-ați luat?

— La-nceput am vorbit frumos, dom'colonel. Erau doi *unterofițeri* de aviație și știau românește. S-au așezat la masa noastră și-au început vorba, că în România e bine, e țară frumoasă și avem de toate, că ei duc greul în război, că la Berlin pâinea e pe cartelă și nevestele lor au fost trimise să lucreze la fabricile de muniții. Pe urmă, au început să mă ispitească. Ostașii stăteau și-ascultau, băieți de la țară, nu se bagă în vorbă, așa i-am învățat în trei ani de când îi am în mână, mă ispiteau, cum vă zic, adică vă raportez, că ce zicem noi de mersul războiului, ce să zicem? Da cum e cu Stalingradul, am fost acolo? Păi n-am fost, că cine-a fost nu s-a mai întors, îs morți sau prizonieri, ce știam și eu le-am spus și lor, dom'colonel.

— Palavre de cârciumă, îl întrerupse colonelul. Se-ntâlnesc militarii și vorbesc despre război, ce-mi pasă mie? Spune mai repede cum ați ajuns la bătaie, nu mă ține cu povești.

— Am înțeles, să trăiți dom'colonel. Nu vă țin cu povești, dar așa a venit vorba, că de fapt neamțul ăla cu ochelari mă trăgea de limbă, făcea ce făcea și punea câte-o întrebare, mă mai îndemna la pahar și iar: „Dar ce-au spus ofițerii voștri când au aflat că frontul s-a retras pe Nipru?" „Păi unora le-a părut rău, am zis eu, ce să spună, alții s-au bucurat că poate se termină mai repede, că avem alte treburi". „Ce treburi?" „Păi Ardealul, că voi l-ați dat pe tavă lui Horthy!"

— Cu cine te-ai găsit să discuți politică!

— Păi da, să trăiți, eu am fost pe frontieră în patruzeci, când cu Dictatul de la Viena și știu ce jale era când a fost să ne retragem. Plângeau oameni în toată firea: „Nu ne lăsați fraților!" Și comandantul batalionului avea lacrimi în ochi și-a zis: „Băieți, poa' să ordone cine vrea, eu nu mă clintesc de-aici." „Nici noi", am strigat și am pus mâna pe arme și ne-am înșirat în șanțuri, și

femeile ne aduceau de mâncare, și-am stat două zile și două nopți, și când au trecut frontiera să ocupe zona am tras în ei și-au tras și ei, și a venit de la divizie o mașină cu steag alb și „Încetarea!” și „Ați înnebunit, domnul general a ordonat!” și „Pușcăria vă mănâncă!” și ne-am strâns răniții și-am plecat, și femeile plângeau și nu le-am spus nemților toate astea, le-am spus doar atât: „Păi Ardealul, că voi l-ați dat pe tavă lui Horthy.” Și-atunci neamțul zice: „De-aia tot căutau ai voștri să se retragă, că-i durea mai tare de Ardeal”. „Și ce, n-aveau dreptate?” i-am spus, și neamțul zice: „Da, a trebuit să punem pistolari în spatele vostru, să vă țină pe loc”. Asta era prea de tot, începusem să mă supăr. „Oi fi fost și tu dintre pistolarii ăia”, i-am zis. „De ce să nu fiu”, a zis el semeț, și se uita așa de războinic prin ochelarii lui, și-atunci m-am înfuriat de-a binelea și i-am atins un dos de palmă peste ochelari. Nemții s-au ridicat în picioare, au scos pistoalele, ostașii mei nu erau înarmați, dar îs băieți buni, de la țară, și-au sărit să le ia pistoalele. Ochelaristul a apucat să tragă un foc, atâta, un foc, m-a nimerit în umăr și atunci a venit patrula, și-am țipat la băieți să se astâmpere că-i nenorocire… Asta-i tot, să trăiți, dom’colonel. Beți n-am fost, să zici că ne-am luat cu ei din senin și nici nu i-am cotonogit cum era cazul. Mă jur pe copiii mei că așa s-a întâmplat. Acuma, faceți cum vreți, dar să știți că nu m-a răbdat inima. Chiar dacă mă-mpușcă, mă-mpușcă ai mei, că am încălcat legea, decât să mă las călcat în picioare de străini. Ce-i o viață de om într-un război? Dar țineți seama că soldații îs nevinovați, săracii, ei nu s-au băgat, atâta doar, când au scos nemții pistoalele au sărit pe ei. Dați-le drumul, dom’colonel, n-au nicio vină bieții băieți…

— Mai taci odată, că m-ai amețit, spuse colonelul. Lasă-mă să mă gândesc. Zici că nemții ăia voiau să te tragă de limbă?

— Păi cum? Eu am fost la compania cercetare, îmi merge mintea în treburi de-astea. Ce căutau ei, *unterofițeri* din aviație, în cârciuma aia? Prin sectorul nostru nu-i nici aerodrom, nici depozit de bombe, nimica. Și cum s-a nimerit să știe românește? Ăla cu ochelari părea tare curățel, cu mâini delicate. Un subofițer de aviație are ulei sub unghii, toată ziua cu mâinile-n motoare, nu știu eu?

— Adică nu păreau să fie subofițeri?

— Nu erau cum nu-s eu popă, spuse plutonierul cu

convingere. Ce, n-am văzut eu?! Subofițerii obișnuiți, când apucă la cârciumă, trag un șnaps, se prind de gât și cântă „Lily Marlen”. Ăștia, iertați-mă, eu zic că erau spioni. Puși să afle ce gândim noi, românii. Întreabă-n dreapta, întreabă-n stânga…

— Și tu le răspunzi cu pumnul!

— Păi dacă m-au jignit!

— Măi Tărâță, măi băiete, vezi, tu cum mă pui în încurcătură? Sunt obligat să anchetez cazul și să iau măsuri. Trebuie să știu tot adevărul.

— Jur că tot ce v-am spus e-adevărat, vorbă cu vorbă. N-am născocit eu toate astea, dom’colonel. Nemții ăia doi, subofițeri – vorbă să fie –, or fi vrând să afle ce gândesc ostașii români despre războiul, ăsta. Ce să gândească, dom’ colonel? Ce gândesc și eu, și toți. Cu toată Curtea Marțială… De ce să mint? N-avem ce căuta în război cu ei, iertați-mă că spun așa, dom’colonel.

— Cum să te iert? Suntem soldați și ce spui tu seamănă a răzvrătire. Nu e căderea noastră să judecăm. Noroc că n-avem martori, altfel aș fi obligat să… Dar acolo, în cârciuma plină de lume? Mare prostie, măi Tărâță.

— Știu, spuse plutonierul amărât. Am făcut-o latră.

Colonelul clătină din cap mustrător și rămase pe gânduri un timp. În fața lui, plutonierul încremenise în poziție de drepți, privindu-l drept în ochi. O privire deschisă, de om care n-are nimic de ascuns.

— Uite ce e, Tărâță, te trimit înapoi la arest. Nu vreau să se spună că n-am luat nicio măsură; cazul ar putea ajunge până la mareșal. La Curtea Marțială n-o să te trimit. De când sunt eu ofițer n-am trimis un om în judecată. Dar altă dată fii și tu mai cu cap, nu te lăsa dus de apă, ești om serios, ce naiba!

— Vă mulțumesc, să trăiți, dom’colonel. Vă mulțumesc din suflet. Mă gândeam la familie, vă spun drept. Și mi-era teamă. Dacă mai durează războiul ăsta, ne ducem pe copcă.

— Gata cu comentariile, i-o reteză colonelul. Ține-ți părerile pentru tine, cum ți-am spus. Acum du-te înapoi la arest și mâine ieși cu soldații la muncă. O să raportez că v-am pedepsit pe toți. După două-trei zile, când s-or mai uita lucrurile, vă scot eu de-acolo.

— Dom’colonel, să vă dea dumnezeu sănătate…

— Hai, omule, ce, ești babă?. Fă cum ți-am spus eu și altă dată ai grijă.

— Să trăiți! spuse plutonierul și-și puse cascheta.

— De ce te strâmbi? E rană gravă?

— Trece repede. M-a pansat dom'doctor. Mi-a pus tot felul de alifii. Râdea de mine: „Ca să fii sănătos când te-mpușcă", așa zicea.

— Du-te liniștit, că nu te-mpușcă nimeni, spuse colonelul. Dar vreo două scatoalce zău că ai merita.

Subofițerul plecă, lăsându-l pradă gândurilor. Unde-am ajuns, își spuse cu amărăciune. Provocări în restaurante și oameni la un pas de Curtea Marțială, după tot coșmarul frontului... Își aminti vorbele plutonierului: „Dacă mai durează războiul ăsta, ne ducem pe copcă". Să sperăm că n-o să mai dureze, omule. Nici războiul și nici... Își reprimă, alarmat, jumătatea de gând. Ca militar n-ai voie să gândești astfel. Dar ca om care privește cu ochi lucizi în jurul lui? se întrebă colonelul Romanescu.

ARHIVA IV

Interesul suprem național cere ca România, fără nicio întârziere, să rupă alianța cu Hitler și să întoarcă armele împotriva nemților, dușmanii comuni ai Națiunilor Unite și ai României.

(Chemarea P.C.R., martie 1944)

Comitetul Mixt al Statelor Majore este de părere că, din punct de vedere militar, retragerea României din Axă și asumarea de către ea a unui statut de cobeligeranță cu Aliații ar constitui un fapt care are toate șansele să se dovedească de o deosebită importanță în evoluția viitoare a războiului.

(Amiralul W. D. Leahy, șef de stat-major al Armatei și Marinei S.U.A., către secretarul de stat Cordell Hull, 21 martie 1944)

Armata e chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie doborât. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toți patrioții. Nicio clipă nu e de pierdut. E momentul acțiunii.

(„România liberă”, 22 martie 1944)

În cuprinsul județelor Iași, Fălciu, Tecuci, Roman și Tutova trupele germane în trecere devastează și jefuiesc populația luându-i cu forța alimentele, vitele, furajele, lucrurile casnice, distrugându-i locuințele, amenințând locuitorii cu armele, batjocorind femeile etc.

(Nota cabinetului ministrului de Interne, 1 aprilie 1944)

În actualele împrejurări tăcerea noastră ar însemna o crimă. Avem datoria să rostim răspicat gândul nostru cinstit în fața conducătorului statului. Războiului nostru cu Rusia, Marea Britanie și Statele Unite trebuie să-i punem de îndată sfârșit.

(Memoriul universitarilor către I. Antonescu, aprilie 1944)

Am dori să avem de-a face cu guvernul actual al României și

suntem gata să-l ajutăm să-și elibereze țara de germani, dacă acest guvern este capabil să organizeze rezistența împotriva germanilor. Însă, deoarece nu există multe speranțe în acest sens, noi suntem gata să avem de-a face, în același timp, cu opoziția română, în persoana lui Maniu și Brătianu.

(Diplomatul sovietic Semionov către ambasadorul F. Nanu, Stockholm, 10 aprilie 1944)

În ziua de 20 aprilie a.c., domnul mareșal a pus la dispoziția generalului german Wöhler Corpul 4 armată, cu Divizia 3 și Divizia 18 munte, pentru operațiunile de pe poziția înaintată Iași. Înainte de a lua această hotărâre nu mi s-a dat posibilitatea să documentez pe domnul mareșal. Mi-am spus doar categoric părerea că sunt contra de a se da aceste divizii.

(Generalul I. Șteflea către I. Antonescu, 23 aprilie 1944)

Se observă un curent de glasuri tot mai revoltate și curajoase împotriva Germaniei. Forțele opoziționiste care ar încerca să acționeze pentru degajarea României din Axă ar găsi un teren foarte prielnic.

(Notă a poliției, aprilie 1944)

Drumul salvării de la catastrofa națională este unirea tuturor partidelor, organizațiilor și patrioților în Frontul patriotic antihitlerist al poporului și formarea Comitetului național de luptă pentru salvarea patriei, care să mobilizeze și să unească toate forțele țării, fără deosebire de clasă, partid sau religie.

(Manifest al P.C.R., 1 Mai 1944)

Capitolul cinci

1

Claudia râse, lovindu-l ușor peste mână:

— E rândul meu să te întreb: pentru asta ai vrut să mă vezi?

— Nu. Însă eu n-o să izbucnesc în plâns, cum ai făcut tu.

— Nu fi rău, George. Întrebarea ta de atunci a fost cumplită. Îți dai seama ce jignire este…

— Eu îmi dau seama, dar tu? De ce mă mai întrebi? Mi-a fost dor de tine, voiam să stau de vorbă cu tine, să te îmbrățișez, să fim singuri, să ne rupem de lume, să lăsăm măcar pentru o clipă grijile, să fim noi înșine. Dar uite că nu se poate, războiul năvălește peste noi de pretutindeni; suntem în puterea lui chiar dacă nu ne aflăm pe front. Nu-l putem ignora.

— Bărbații găsesc o fericire în politică. Pe mine politica mă obosește. Sunt două lucruri care-mi intră greu în cap: politica și mecanica auto. Îți mărturisesc că, deși îmi iubesc la nebunie *Packardul*, n-am nici cea mai vagă idee despre felul cum e construit. Același lucru despre războiul ăsta care mi-a încurcat viața, mi-a pulverizat familia și m-a lipsit de drumurile la Paris. Îl văd peste tot în jurul meu, dar nu-i înțeleg legile. Prefer să mă țin deoparte.

— Numai de data asta, o rugă George. Am un mesaj foarte scurt și cu adresă precisă. Unchiul meu vrea să afle de ce Aliații nu răspund la propunerile domnului Maniu.

Claudia se răsuci, își trase cearceaful până la bărbie, luă o mină serioasă și importantă:

— Atunci să trecem la discuții de principiu. După câte știu, unchiul tău a mai vorbit cu cineva de acolo. Mă surprinde că n-a înțeles despre ce e vorba. Răspunsul l-am primit și eu, dar cu alte cuvinte, de la un domn venit din Portugalia în interes de afaceri, un domn care se întorsese recent de la Londra și așa mai departe, nu pot să-ți spun toată odiseea lui pentru simplul motiv că n-o țin minte. Acest domn a afirmat…

— Cine naiba e acest domn pe care-l pomenești la fiecare trei cuvinte?

— Ah, este un bărbat în vârstă, cu care discut printr-un cornet acustic și care vorbește greu din cauza unei proteze dentare

prost lucrate. Îți dau aceste amănunte ca să-ți risipesc sentimentul primitiv, dar oarecum firesc, al geloziei.

George se ridică, se întinse peste perna ei, îi mângâie în treacăt pletele și-și luă de pe noptieră o țigară.

— Vrei? o întrebă.

— Nu vreau. Nu-mi trebuie nimic. Aș vrea să stau așa, cu ochii-nchiși, și să visez la vacanțele de la Nisa, de dinainte de război. În fiecare primăvară tata…

— Nu te supăra, Claudia, o să-mi povestești pe urmă. Vorbeam despre ceva mai… actual: ce răspuns a primit unchiul?

— Un răspuns pe care-l poți afla singur dacă citești ziarele. N-ai auzit despre debarcare?

— Cum să n-aud! Dar asta nu lămurește mare lucru. Poate știi tu ceva în afara comunicatelor de presă.

Claudia se ridică într-un cot, îi luă țigara din mână, trase un fum și-l suflă încetișor printre buzele țuguiate copilărește.

— Eu să știu? Asta mă-ntreabă un ofițer din Biroul Doi?! Dragul meu, ca să fiu sinceră, nu știu nici măcar exact ce este debarcarea în sine. Se zice că e cea mai mare operațiune militară din istorie, și asta mă impresionează. Bătrânul domn, care aude numai jumătăți de frază prin cornetul lui acustic, spune că debarcarea a schimbat mult perspectiva; că frontul din România a devenit o poziție de mâna a doua și soarta războiului nu se mai joacă aici, ci pe coasta Atlanticului.

— E un idiot, strigă George. Aici sunt Carpații și Dunărea, aici e petrolul și o țară care suferă… S-au răzgândit Aliații?

— Tocmai, că nu s-au răzgândit. Au rămas credincioși unii altora, deci americanii n-au de gând să intre în tratative cu românii, ci vor arăta și ei spre Moscova, cum au făcut englezii.

— Asta o știam, spuse George dezamăgit. Credeam că-mi spui ceva nou. După părerea politicienilor noștri, nu putem face nimic fără sprijin din partea Aliaților. Asta insistă domnul Maniu: o mână de ajutor împotriva nemților, în cazul în care facem o schimbare majoră.

— Nu prea pricep. Ți-am spus că nu sunt tare la politică. Și, în general, trebuie să-ți mărturisesc că nu-s făcută pentru un rol de Mata Hari. Mă plictisește și mă înfricoșează totodată. Ah, George, de ce nu putem să trăim ca toată lumea, ca lumea dinainte de război vreau să spun. Aș dori să ascult șoapte de

iubire în locul interogatoriilor. Din cauza asta am tot evitat să te caut.

— Bine, dar eu…

— Tu, tu, tu. Te strâng în brațe și mă întreb dacă nu ești în misiune. Când te văd uitându-te la ceas, mă tem să nu-ți fiu o povară.

— Înțelege că sunt soldat, Claudia.

Ea oftă și se ghemui în brațele lui. Lumina severă a apusului de iunie îi punea reflexe metalice în părul blond.

— Miroși a praf de pușcă.

— Am fost la trageri, se dezvinovăți George.

Aurică Brezeanu se aplecă, ridică de lângă fotoliu un vraf de ziare cu fotografii mari și titluri uriașe, ocupând o bună parte din pagină, și le trânti pe măsuță.

— Are dreptate doamna aceea, George. Debarcarea din Normandia a eclipsat toate evenimentele. Și domnul Maniu tot așteaptă debarcarea în Balcani. Vezi presa? Parcă ne-ar arăta cu degetul: gata, băieți, zarurile au fost aruncate. Și totuși, după atâtea zile, mai sunt naivi care spun: aia e o simplă demonstrație; în Balcani va fi adevărata debarcare. Dar cine mai poate aduce aici mii de nave și zeci de divizii, și avioane și tot ce-a fost acolo?

George frunzări ziarele, privi în treacăt fotografiile. Aurică Brezeanu sublinie cu degetul un titlu scris pe toată lățimea paginii: INVAZIA A ÎNCEPUT – FORȚELE ANGLO-AMERICANE AU DEBARCAT MARȚI DIMINEAȚA PE COASTA DE NORD A FRANȚEI.

— Vezi ce scrie „Timpul”? De-aici se poate deduce că „varianta balcanică” nu mai e de actualitate. Asta, pentru cei care se-ntreabă ce l-a determinat pe domnul Maniu să adere la Blocul Național Democrat.

— Nu putea să rămână deoparte, întări George. Ar fi însemnat să se elimine singur din viața politică.

— Știe el ce face. Aderând la Blocul Național Democrat, ne păstrăm dreptul de a ne spune cuvântul în viața țării. E un mare diplomat, trebuie să recunoști. A avut grijă să-și asigure independența de acțiune; doar nu-și închipuie cineva că adeziunea asta înseamnă acceptarea unor schimbări în modul de a guverna țara. Blocul Național Democrat nu-și propune să

accepte idealurile comuniste, ci doar să scape țara de dictatură. Mareșalul a avut o șansă istorică și a lăsat-o să-i scape; după mine, din punct de vedere politic e un om mort. Se știe că nu demult, când domnul Maniu l-a criticat mai aspru, i-a răspuns: „Poftim, ia dumneata conducerea”.

— De ce n-a luat-o?

— Situația era prea complicată, și se complică pe zi ce trece. Cine are conducerea, are într-un fel și răspunderea trecutului. Domnul Maniu știe când e cazul să-și încarce biografia politică.

— Da, prudent ca totdeauna... A uitat când îl sprijinea pe mareșal?

— Te rog, te rog, pân-aici. Partidul nostru s-a pronunțat de mult pentru ieșirea din război.

— Dar a sprijinit politica lui Antonescu. Ce credea că o să se întâmple? Cum a văzut viitorul marele politician, cu proverbiala lui perspicacitate? De ce a schimbat cursul atât de târziu?

— Ești prea tânăr ca să ne judeci, spuse Aurică Brezeanu cu un început de iritare. Vrei să ți-o spun pe șleau? Ne-a fost teamă totdeauna de revoluție. De forța care se ascunde în fabrici, în mine, în satele risipite pe Bărăgan. Acești oameni vor să ne ia tot, să ne reducă la condiția lor, să devenim proletari, să împărțim pâinea și pământul și fabricile...

Se opri obosit, respirând greu. Bău o înghițitură de vin și lovi cu palma în ziarele de pe măsuță.

— Aici era cheia, conchise el dezamăgit. Dar n-a fost să fie.

— Dumneata vezi comunismul cum îl vede un sergent de stradă care a ascultat explicațiile ajutorului de comisar. Simplifici, ca să-ți aduni argumente. Revoluția nu-i nici pe departe cum o prezinți. Ea urmărește cu totul alte scopuri, mai înalte decât împărțirea pâinii în părți egale. Vrea demnitate pentru toți oamenii, vrea să dispară exploatarea. Crezi că debarcarea ar fi șters aceste idei din conștiința mulțimii? Și dacă domnul Maniu se teme de revoluție, de ce-a aderat totuși la Bloc?

— Blocul nu înseamnă comunism.

— Atunci de ce n-a aderat mai înainte?

— Pui întrebări ca un judecător de instrucție, spuse nemulțumit Aurică Brezeanu. E drept că nu trebuia să-ntârzie atâta. Adeziunea la Bloc vine în ultimul moment. Și el tot

presează Occidentul să trimită ceva forțe încoace.

— Știu. S-ar mulțumi acum și cu o „prezență simbolică”: niște unități de parașutiști.

— Biroul Doi le știe pe toate, după câte se vede.

— E meseria noastră, spuse George nemulțumit de întrerupere. Voiam să spun altceva: pot parașutiștii aceia să schimbe cursul istoriei?

— E prematur să facem pronosticuri, dragul meu. Programul Blocului e limpede: să-l doboare pe Antonescu și să-i scoată pe nemți din țară.

George se ridică și-și luă pălăria de pe brațul fotoliului.

— Cu sau fără ajutorul parașutiștilor, accentuă.

— Îți mulțumesc pentru convorbirea cu doamna aceea...

— A fost o plăcere pentru mine, zâmbi George.

— Și să-ți mai spun ceva. Dacă-l critic pe Maniu, nu înseamnă că mă desolidarizez de el și de partidul său. Trebuie să apărăm proprietatea, orice s-ar întâmpla.

— Orice s-ar întâmpla... repetă George ieșind pe ușă. E cam mult spus, dragă unchiule!

Pun foaia – apăs pe mâner – las mânerul – iau foaia – o pun alături; altă foaie – apăs pe mâner – las mânerul – iau foaia – o pun alături… altă foaie – apăs pe mâner – las mânerul…

De câte ori făcuse acest ciclu de mișcări, mereu aceleași, fără alt efort decât să nu greșească ordinea – pune foaia – apăs pe mâner – las mânerul – iau foaia – o pun alături, teancul din „Buletinul Capitalei” crește imperceptibil, pun foaia, cred că s-au făcut o sută, apăs pe mâner, teancul a început să ia proporții, iau foaia, o pun alături – știrile, comentariul, direct și pe-nțeles, apăs pe mâner, un ton categoric:

„Acum aveți datoria să luptați pentru salvarea poporului și a statului român și pentru eliberarea fraților din Ardealul de nord! Salvați avutul și hrana poporului de jefuitorii nemți!”

Când ajunse la jumătatea pachetului de hârtie, își îngădui un răgaz. Se așeză pe taburetul de lângă măsuța pe care stătea străvechea mașină Boston. Cu câtă grijă îi unsese Petre articulațiile negre și lucioase atunci, cu câteva zile înainte de arestare! Mașina era o parte din viața lui. Și totuși, își spuse, nu e deloc simplu, ai în față o hârtie, un rând, zece, douăzeci; alegi literele – cea mai grea operație, îl admirase pe Petre cum nimerea căsuțele aproape fără să se uite, el trebuia să dibuiască literă cu literă, virgule și spații și tot ce era necesar pentru ca bucățelele negre de plumb să devină un cuvânt, o frază, o pagină de tipar; apoi machetarea, proporțiile așezării titlurilor.

— Să aibă și puțină estetică, spunea cu gravitate Petre.

— Aș, cui îi mai pasă?

— Nu vorbi așa, lumea se uită, apreciază lucrul bine făcut. Un text lucrat corect are influență mai mare, la urma urmei e mai ușor de deslușit. Nu uita că oamenii îl citesc pe furiș, din fugă, trebuie să cuprindă cât mai mult dintr-o aruncătură de ochi. Și-apoi sunt cuvinte sau fraze pe care vrem să le scoatem în evidență; punem caractere mai groase, aldine se cheamă, uite casa cu litere aici, e ceva mai săracă, dar două, trei propoziții tot poți să aduni…

I se păruse simplu la început, dar descurcă-te între sutele de căsuțe – litere mai mari, mai mici, majuscule, cursive, aldine, apoi semnele de punctuație și toate celelalte; cerneala bine

amestecată, întinsă uniform pe valul elastic și lipicios, totul pentru ca foițele albe, teancul de foițe albe să devină în câteva ore un pachet de manifeste.

Primul poem pe care-l voi scrie după victorie o să-l culeg cu mâna mea, într-o tipografie adevărată, cu ferestre mari, cu multă lumină, cu glasurile vesele ale muncitorilor răsunând dintre mesele mari ca niște pupitre mult înclinate, unde se înșiră căsuțele cu litere, mii și mii de litere…

Soneria zbârnâi scurt, de două ori și încă o dată, semnalul convenit. Ieși pe culoarul îngust și scund ca un tunel; o zări la jumătatea drumului, ea alerga spre el, se îmbrățișară, el ținând departe mâinile încă pătate de cerneală tipografică.

— Ana, te-am așteptat atât… M-ai lăsat fără nicio veste. Fără să-și dea seama îi vorbea ținând-o încă în brațe, și ea nu făcea niciun gest să se desprindă. Ai lipsit atâta vreme… Mi-a fost dor de tine, eram îngrijorat…

— Crezi că mie nu mi-a fost dor? Uneori acolo, în curtea spitalului, stăteam singură seara, îmi îngăduiam un sfert de oră, mai mult nu se putea, și mă gândeam la tine. Vorbeam cu tine. Uneori mi se părea că ești alături, aș fi vrut să-mi spui o vorbă, să-mi dai puteri…

— Hai, intră, spuse el. Jumătate de tiraj e gata. A fost greu acolo, așa-i?

— Greu și urât și nedrept. Vegheam nopți în șir la căpătâiul câte unui muribund, îi ascultam șoaptele, e îngrozitor, omul când simte că i se apropie sfârșitul vrea să vorbească, să spună totul, să încredințeze altcuiva zestrea lui de amintiri, de întâmplări, de sentimente… Îmi înghițeam lacrimile și-i încurajam, lasă c-o să fie bine, până când doctorul mă lua de umeri și mă scotea de-acolo, ca să mă trimită mai apoi la căpătâiul altui nenorocit, dornic de-o vorbă bună, de-o mângâiere, de-o speranță… Cu cei răniți mai ușor era simplu, când le făceam pansamente intram în vorbă cu ei, îi întrebam de front, le explicam ce e pe-aici, îi sfătuiam ce să scrie acasă, și mai ales cum să scrie, ca să înșele ochii cenzurii și totuși să spună tot ce au pe suflet. Iar când auzeam vești noi – medicii află multe lucruri – atunci le răspândeam la iuțeală prin saloane; vorbeam cu câte unul, dar aveam grijă să audă și ceilalți, iar după aceea îi lăsam să tragă singuri concluziile. A avut dreptate

Nistor, munca în rândul răniților e foarte importantă: după spital li se dă permisie acasă, iau contact cu multă lume prin gări, prin trenuri, se duc în sate, răspândesc ce-au aflat, apoi în cazărmi, vorba zboară din gură-n gură, un fel de jurnal nescris…

— Și ce-a zis madam Nelly când te-ai întors?

— I-am explicat că m-au ținut neamurile din Oltenia, că n-am putut pleca mai devreme. Și așa nu era prea mult de lucru, mă gândeam că n-o să aibă nevoie de mine, așa i-am spus. Mă asculta numai pe jumătate, cu ochii la bagaj. S-a bucurat de găină, ai avut o idee bună. Apropo, nu ți-e foame?

— Nu mi-e foame. În schimb sunt obosit.

— Ți-am adus și un termos cu cafea, sigur, nu e veritabilă, dar oricum, te înviorează un pic, sau măcar îți dă impresia. Poftim, ia și bea, cred că e încă fierbinte. Mai ai mult de lucru?

— Vreo două ceasuri.

— Hai să-ți ajut.

— Nu-i nevoie să-mi ajuți.

— În doi treaba merge mai repede, eu pun foile, tu dai cu valul, am mai lucrat așa, cu nea Petre.

El se ridică, ferindu-se să se strâmbe de durere – pentru un om nedeprins, poziția aceea incomodă în fața mașinii era obositoare; ea veni în stânga lui, luă o foaie, o puse, Toma apăsă pe mâner, valul lunecă ușor peste forma de plumb, apoi hârtia se apăsă ca de la sine peste litere și-n clipa următoare un nou exemplar era gata…

— Merge, se miră el. Aproape că se dublează viteza de lucru…

Minute-n șir lucrară în tăcere. Teancul creștea; când trase cu coada ochiului, Toma văzu că mai erau două-trei hârtii neimprimate.

— Fă pachetele, spuse el. Două porții egale, una tu, una eu. Le împărțim frățește și diseară le ducem la destinație.

— Nistor a spus să avem în vedere mai ales cazărmile și locuințele ofițerilor. Am făcut rost de câteva adrese; știu cam pe unde sunt. Lasă-mă pe mine în cartier, mă strecor mai ușor; tu te ocupi de cazărmi.

— Ai un cap de ministru, o lăudă Toma.

— Trebuie să ne descurcăm, spuse ea. Ultima, gata. Putem să sunăm încetarea lucrului…

Colonelul. Romanescu ridică receptorul. Auzi un glas cunoscut:

— Aici colonelul Zaharia, de la comandament.

— Am onoarea. Nu te-am mai văzut de-un car de ani.

— M-am întors la matcă. Am fost plecat pe la unitățile de pe front. O mică inspecție, știi? Acum vreau să trec pe la voi.

— Poftim, cu cea mai mare plăcere, deși mare lucru n-am ce să arăt deocamdată. O bună parte din brigadă e pe graniță, am aici doar partea sedentară, P.S.-ul, cum se spune, majoritatea recruți…

— Cunosc situația, aici ținem evidența la zi…

— Atunci o să mă-nțelegi. Noroc că mi-a venit un recrut gornist, altfel n-avea nici cine să sune onorul.

— Nu de asta ducem lipsă acum. Nu e timp pentru paradă. Și pentru văruitul cărămizilor de pe alee, mai ții minte?

Râseră amândoi la vechea amintire din școala militară – alinierea „efectelor” seara, pe lădițele de la capătul patului; cearșaful întins „să sară banul”, cărămizile care mărgineau aleea principală văruite „la linie”, ca și pomii din curtea școlii – și toată zestrea de reguli nescrise acumulate de-a lungul anilor în străvechea instituție ostășească…

— Am aflat vești despre colegi, unii s-au prăpădit săracii, o să-ți povestesc când ne vedem.

— Abia aștept.

— Într-o oră sunt acolo. Nu te apuca să scoți sufletul din oameni, ți-am spus că nu-i timp pentru paradă. Salut!

Colonelul Romanescu închise telefonul și rămase câteva clipe nemișcat. I se părea ciudată această vizită; brigada lui, care avea o parte din efective pe linia de demarcație, impusă prin Dictatul de la Viena, care rupsese trupul țării, în tabăra de instrucție, nu prea constituia obiectul inspecțiilor. Noroc că vine Zaharia, își spuse. Cunoaște bine situația și n-o să se mire că recruții mei, veniți de câteva zile, n-au izbutit să devină încă soldați adevărați…

Îi chemă pe comandanții celor două batalioane rămase în cazarmă și pe șeful de stat-major al P.S.-ului. Toți trei, căpitani, avansați rapid după nevoile războiului, erau zeloși și plini de

energie, se putea bizui pe ei.

— Într-o oră ne vizitează cineva de la comandament, le spuse. Nu e o inspecție după toate regulile, dar trebuie să ne pregătim cât de cât. Încetați orice activitate, chemați oamenii de la lucrări, verificați armamentul, ordinea prin cazarmă… Peste trei sferturi de oră, toată lumea la front. Dinescule, rămâi puțin.

Cei doi comandanți de batalioane salutară și plecară în grabă; căpitanul Dinescu se apropie de biroul colonelului.

— Ia loc, Dinescule. Să-mi pregătești o notă cu situația efectivelor și starea muniției. Vezi când au plecat batalioanele în tabără; oameni în spital, în permisie, concediile ofițerilor. Ia-l pe Frâncu să te ajute; vreau o oglindă clară a întregii brigăzi.

— Am înțeles, domnule colonel.

— Și pregătește garda și gornistul. Să ne prezentăm cum se cuvine!

Căpitanul plecă în grabă. Romanescu și-l amintea, cu trei ani în urmă, când se prezentase în batalionul lui – proaspăt sublocotenent, stângaci și țeapăn, roșind de fiecare dată când i se adresa. Fusese mai întâi comandant de companie, apoi șef de stat-major de batalion. După întoarcerea de pe front, îl propusese în funcția de acum, rămasă liberă… „E tânăr”, obiectaseră cei de la comandament. „Tocmai de aceea”, răspunsese Romanescu…

Se apropie de fereastră. În curtea largă a cazărmii începuse deja forfota. De undeva, dinspre poligonul de instrucție antitanc, apăru în pas alergător o companie; doi ostași măturau aleea principală, stârnind praful cu târnurile mari de nuiele; în dreapta, spre remize, câțiva soldați împingeau o bucătărie de campanie, garda, aliniată lângă poartă, făcea de zor mânuiri de armă…

Recruți, ce să-i faci, își explică Romanescu. Cei mai mulți ostași din contingentul acesta – recrutați cu un an mai devreme, pentru nevoile aspre ale războiului – erau prea tineri, înalți și subțiri, abia ieșiți din adolescență; uniformele îi făceau și mai stângaci. Câtă deosebire între ei și „oamenii vechi”, care erau de trei-patru ani sub arme și căraseră ranița grea a infanteristului mii de kilometri!

Căpitanul Dinescu intră, puse pe masă un dosar subțire, cu o ștampilă – „Secret” – pe colțul din dreapta.

— Am pregătit tot, domnule colonel. Aveți aici datele pe care le-ați cerut și… niște propuneri. Starea mașinilor e proastă; n-avem cauciucuri, două tunuri antitanc sunt decalibrate, ne trebuie cartușe de pistol-mitralieră…

— Bun. Ai dreptate, la inspecții profiți de ocazie și spui tot ce te doare. Acum hai să vedem oamenii.

În curte, companiile își luaseră deja locul pe platou; comandanții de batalioane supravegheau alinierea; la poartă gornistul aștepta în dreapta gărzii. Romanescu trecu prin fața șirurilor de ostași, spuse unuia să-și mai strângă centura; întrebă pe altul de unde e de loc, încercând, prin toate acestea, să alunge cât de cât crisparea de pe chipuri. Și reuși.

Dinspre poartă răsună semnalul trompetei. Un autoturism de campanie intră pe poartă, zgomotos, parcurse aleea și se opri în fața clădirii. Romanescu dădu comanda „pentru onor” și-și întâmpină oaspetele.

Un ofițer mic de statură, cu mișcări repezi, coborî din mașină, răspunse la salut și se îndreptă spre el cu mâna întinsă:

— Bun găsit, Romanescule, ți-am spus că nu-i nevoie de ceremonii.

Romanescu comandă „la picior arm” și zâmbi.

— Lasă-i să se învețe cu armata.

— Văd că s-au învățat destul de bine. Cel puțin la mânuirile de armă.

— Și la trageri. Avem rezultate bune, chiar dacă timpul de instrucție a fost scurt.

— Asta-i, timpul, zise colonelul Zaharia – când ajunseră în biroul lui Romanescu – și se uită la ceas. Am venit aici cu o treabă precisă. Facem un exercițiu de alarmă. Iată ordinul scris de la comandament. Să se distribuie muniție, oamenii să fie echipați de război. Executăm „Grindina”.

Romanescu chemă ofițerul de serviciu, șeful de stat-major și comandanții de batalioane, le dădu ordinele cuvenite, apoi spuse:

— În câteva minute oamenii vor fi gata. Trimit companiile în dispozitivul prevăzut?

— Nu. Executăm pregătirile, restul numai pe hartă.

Romanescu își exprimă nedumerirea:

— Mă surprinde acest exercițiu. E trecut în documente, dar nu

l-am executat niciodată. Probabil s-a considerat improbabilă o lansare masivă de parașutiști asupra Bucureștiului.

— Improbabilă, dar nu exclusă, replică Zaharia.

— Teoretic, pe hartă, am făcut câteva exerciții. Ofițerii mei știu unde să-și amplaseze oamenii. Dacă e nevoie, îi îmbarc în camioane și...

— Deocamdată nu. Batalioanele să-și continue pregătirile. Noi, împreună cu șeful de stat-major să confruntăm mai întâi hărțile, s-au făcut unele modificări în dispozitiv. Se apropie de hartă, invitându-i și pe ceilalți cu un semn: Deocamdată să vedem ce scrie aici. La semnalul „Grindina”, brigada are misiunea să se amplaseze la marginea sectorului, blocând drumurile de acces spre oraș. Asta, în varianta că parașutiștii sunt lansați în pădurea de la vest. Dar să presupunem că lansarea a avut loc prin surprindere, chiar asupra orașului. În timpul debarcării din Normandia s-a făcut și o asemenea manevră. Reușită. Chiar dacă nu figurează în manualele de tactică... Așadar, o lansare masivă chiar pe oraș. Parașutiștii s-au regrupat în piețe, în parcuri, și au trecut la atac asupra obiectivelor germane. Le-au ocupat prin luptă și s-au întărit acolo, folosind și armamentul capturat de la germani. Misiunea noastră este să-i blocăm în interiorul obiectivelor, să distrugem rezistența și să-i silim să se predea. În sectorul vostru există un comandament, birourile Gestapoului, depozitul de carburanți; în parc e instalată o baterie antiaeriană, mai este o subunitate SS cantonată într-o școală – cunosc clădirea, are ziduri groase, subsol solid, împrejur saci cu nisip și amplasamente pentru armament automat...

Căpitanul Dinescu își nota cu rapiditate toate acestea, confruntând datele cu cele luate dintr-un carnețel cu filele șnuruite.

— Avem soluția în palmă, spuse el voios. Dacă-mi dați voie, domnule colonel, la depozitul de carburanți ne-ar ajunge plutonul de pionieri. La comandament e mai greu; batalionul unu ar ocupa strada principală, iar prin dos, unde-i parcul, putem amplasa două tunuri antitanc și un pluton de mitraliere. La birourile Gestapoului, plutonul unu din compania cercetare, oameni cu experiență...

— De acord, spuse colonelul Romanescu.

Colonelul Zaharia se aplecă asupra hărții.

— Aprob. Ar mai trebui întărită gruparea de la comandament; acolo sunt instalate tunuri ușoare pe acoperiș. Au consolidat clădirea pentru asta... Așadar știți ce aveți de făcut. Aș dori ca aceste noi modificări să fie pregătite în amănunt cu comandanții de batalioane. Vreau să știu precis în cât timp se execută toată manevra. Puteți pleca, domnule căpitan. Treceți la executare.

După ce rămaseră singuri, colonelul Romanescu se ridică, ocoli biroul, privi atent semnele complicate proaspăt apărute pe hartă, apoi se adresă colegului său:

— Dragă Zaharia, ce-nseamnă toate astea?

Colonelul. Zaharia se ridică și se apropie de fereastră; vorbi stând cam cu spatele:

— Ce-ai auzit. Un exercițiu de apărare împotriva parașutiștilor. Exploatăm și noi unele dintre rezultatele debarcării.

Romanescu aruncă încă o privire asupra hărții, veni și el la fereastră. Văzu subunitățile care forfoteau în pas alergător prin curtea cazărmii. Un autocamion cu prelată, care trăgea după el un tun antitanc, trecu prin fața clădirii, și vuietul motorului făcu să zornăie geamurile.

— Se mișcă bine băieții, spuse Zaharia după ce zgomotul mașinii se depărtă.

— Ce-i cu exercițiul ăsta? reluă Romanescu.

Colonelul Zaharia reveni lângă hartă. Luă creionul roșu, întări cercul pe care căpitanul îl trasase în jurul comandamentului german, apoi desenă o săgeată care pleca de la cazarma lor, ocolea strada principală și ajungea într-o latură a clădirii.

— Dacă i-am lua din flanc, venind dinspre Dâmbovița... gândi el cu glas tare. Ar fi o soluție, nu?

— Ar fi. Un pluton strecurat pe acolo face cât un batalion în atac frontal. Cu condiția să nu fie descoperit înainte de vreme.

— Noaptea, în grupuri mici... Cum să-i descopere?

— Bine, dar acum e ziua-n amiaza mare. Nu cumva facem o repetiție?

Colonelul Zaharia puse creionul de-a curmezișul hărții, unind de data aceasta cazarma cu birourile Gestapoului. Mută puțin, cu degetul, vârful creionului care țintea fațada principală a obiectivului.

— Ce te face să crezi asta?

— Parașutiștii sunt o simplă acoperire. Noi de fapt considerăm obiectivele în sine, așa cum sunt, n-am dreptate? Altfel tema n-ar fi prevăzut armamentul pe care-l dețin apărătorii în clipa de față. Dac-ar fi avut loc o luptă, nemții ar fi avut pierderi, armament distrus, muniție consumată, sisteme de apărare date peste cap. Or, din situația inițială a exercițiului reiese ca e vorba de unități intacte.

— Și? E ceva rău în asta?

Romanescu se apropie de el și îi spuse cu căldură în glas:

— Dimpotrivă. Mi-am pus și eu problema unui atac asupra obiectivelor germane. În cazul în care se produce o... Ascultă, prietene, în mine poți avea încredere. Ne cunoaștem din liceul militar, am fost în aceeași divizie în șaptesprezece, în Moldova... Trebuie să fim gata să ne facem datoria. Războiul ăsta ne-a dus la ruină. Țara, națiunea trebuie să supraviețuiască oricărui cataclism.

Colonelul Zaharia îi strânse mâna:

— Eram sigur de răspunsul tău. Armata să fie gata de acțiune fără șovăire, exact în momentul necesar. Nu e nevoie să-ți mai spun că în jurul acestui plan trebuie păstrat un secret absolut.

— Nu e nevoie, întări colonelul Romanescu.

— Ei, acum cred că e timpul să vedem cât a durat pregătirea subunităților pentru intrarea în dispozitiv. Trebuie să raportez exact...

ARHIVA V

Este momentul ca armata – expresie a forțelor tinere și puternice ale poporului [...] în unire cu toți patrioții români, să ia soarta neamului nostru în mână.

(„Buletinul Capitalei”, 7 iunie 1944)

Partidul comunist a dat instrucțiuni pentru intensificarea la maximum a propagandei, atât în rândurile populației civile, cât și în armată... îndemnându-i să se constituie în unități, grupuri antigermane și pentru pace sub conducerea comuniștilor.

(Adresa Marelui Stat-Major către Corpul 5 armată, 2 iunie 1944)

În discuțiile care au avut loc în ultimele două zile, comuniștii au insistat din nou asupra unei acțiuni efective impusă de ultimele evenimente.

(Nota, S.S.I., 7 iunie 1944)

Întreaga muncitorime este cuprinsă de entuziasmul radicalelor schimbări ce va să vină.

(Sinteză informativă a Direcției poliției de siguranță, 8 iunie 1944)

Cu toții știm că a sosit momentul concentrării forțelor noastre vitale și al seriozității absolute. Istoria a început să se scrie scump și cu mate viteză.

(„Ecoul”, 8 iunie 1944)

Conflictele dintre soldații români și nemți sunt din ce în ce mai dese.

(„România liberă”, 16 iunie 1944)

...2. Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei la Națiunile Unite și restabilirea independenței naționale.

3. În acest scop: înlăturarea actualului regim de dictatură și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic...

(Declarația Blocului Național

Democrat, 20 iunie 1944)

În mijlocul uliței, găinile se scăldau în praf; la umbra gardurilor, câini jigăriți gâfâiau cu limba atârnând. Seceta își pusese peste tot pecetea; iarba de pe marginea șanțurilor avea o culoare cenușie, tomnatică, iar frunzele salcâmilor începuseră să îngălbenească. Toma privea cu tristețe aceste semne ale sărăciei ce avea să vină; asta mai lipsea, își spuse, nu e destul că nu sunt brațe suficiente, că oamenii în putere fac instrucție prin cazărmi, țin frontul în Moldova sau, mai rău, zac cu o cruce la căpătâi.

Pe drum întâlni oameni puțini, mai mult bătrâni. Își scoteau căciulile văzându-l; unii îl cunoșteau, îl întrebau de vorbă. Un bătrân cam surd, știrb, care fuma o țigară chinuită, din hârtie de ziar, pe băncuța din fața porții, îl salută ducând două degete la pălăria soioasă.

— Lume nouă, lume nouă! Ai mai venit pe-acasă, Dumitre?

Se apropie să schimbe o vorbă cu el; îi venea un fel de unchi, și-l ținuse în brațe la botez.

— Bun găsit, nașule!

— Ce se mai aude? întrebă bătrânul. Nu se mai termină odată?

— Răbdare, nașule, că nu merge cu una cu două. Ne pregătim, adunăm puteri, altfel, dacă dăm greș, ne pomenim cu țara ocupată de nemți.

— Am mai văzut o dată nenorocirea asta, în nouăsute șaișpe, când ne-au dărâmat biserica cu tunul și ne-au trimis copiii acasă, că în școală făcuseră comandatura. Tu n-ai de un' să știi, erai atâtica, da' noi ăștia, moșnegii de acum, am văzut cu ochii cum trăgeau nemții după câini prin curțile oamenilor, și-a venit un escadron de-al nostru și nemții i-au înconjurat, și i-am ascuns pe ostași prin șirele de paie, prin beciuri, și ei au cercetat peste tot, au găsit pe un gornist, un băiat tinerel, cu trompeta ascunsă sub tunică, i-au dat foc la casă omului și pe soldat l-au dus cu ei în Germania, de nu se mai știe de el până-n ziua de azi.

Toma se legănă pe călcâie, încurcat. Ar fi vrut să-i spună tot, dar nu putea, n-avea dreptul. Să-i povestească despre tinerii – aproape niște copii – care răspândeau manifeste prin cutiile de scrisori; despre armele adunate cu mari riscuri și ascunse

pentru momentul hotărâtor; despre revolta oamenilor și despre speranță – toate într-o frază.

— Să știi, nașule, că românul nostru nu se lasă. Când s-o da semnalul, o să sărim toți ca unul. Îi scoatem pe nemți afară, luăm Ardealul înapoi și ne facem ordine în țară…

— Așa o fi, spuse bătrânul. Voi, la oraș, știți mai bine treburile. Acu' ne-au pricopsit cu un tren nemțesc, m-am dus să pasc vaca prin preajmă și-am tras cu ochiul mai pe-ndelete. Au niște drăcii pe vagoane, un fel de pâlnii mari cât omul și lângă ele stă mereu un soldat cu telefonul la ureche. Eu zic că ascultă să afle când vin avioanele.

— Tren de reperaj, ghici Toma. Și unde zici că se află?

— Ca la vreun kilometru de gară, dincolo de podul ăl nou, spre Giurgiu, e acolo un pâlc de pădure; ca să-i vază mai greu de sus, pesemne. Și cu crengi de copaci peste vagoane, că n-o fi numai pentru umbră, ai?

— Dumneata ce zici? zâmbi Toma. Ei, m-am dus, m-așteaptă tata.

— Mergi sănătos, spuse bătrânul, apoi îl strigă din urmă: Auzi, mă fine, hai să-ți zic ceva. În noaptea aia, astă-iarnă, fusei și eu acolo, când cu englejii.

— De ce nu spui așa, ei drăcie!

— Nu m-ai văzut că era noapte, explică moșul și chicoti. Da' nici eu nu m-am vârât în față. Nu știam în ce ape se scaldă dom' șef al nostru. Acuma știu. I-am spus și lui de trenul nemților…

Toma clătină din cap cu admirație, apoi porni mai departe. Auzi de la colț pocnetul ascuțit al ciocanului izbind fierul pe nicovală. Nici duminica nu te-astâmperi, își mustră tatăl în gând. Când intră pe uliță, văzu în fața fierăriei un autocamion cu prelată, apoi distinse în jurul mașinii uniformele germane. Ce-o mai fi și asta? se întrebă neliniștit și aruncă geamantanul cu manifeste peste gardul vecinului. Observă în treacăt poarta strâmbă, curtea plină cu bălării, geamurile albe de praf, nu s-a mai întors bietul Gogoașă, își spuse cu tristețe. Și câți n-or fi ca el, plecați fără întoarcere…

Doi soldați hitleriști ieșiră din fierărie, ducând între ei, pe o vergea, un cârlig mare de fier, încă fumegând. Toma se apropie, îl salută cu un deget la pălărie pe subofițerul care, cu mânecile suflecate, cu pistolul-mitralieră de gât, stătea rezemat de ușa

largă a fierăriei, apoi intră.

— Bine te-am găsit, tată.

— Ei! Bine-ai venit. Cum se zice, una caldă, una rece. Sau invers, una rece, una caldă. Nu mă mai așteptam la vreo bucurie pe ziua de azi. Ce faci? Ți-ai luat concediu?

— Nu, am venit așa, într-o fugă. Credeam că duminica te odihnești, dar văd că ai clienți.

— Ce să fac, spuse tatăl și aruncă o lopățică de cărbuni în foc. A trecut azi-dimineață o coloană nemțească spre Bulgaria. Ăstora li s-a rupt cârligul la remorcaj, și s-au gândit să-l repare aici. M-au rugat frumos, cu țeava puștii în piept, să fac focul și să le dreg cârligul. Că hâr, că mâr, că n-am cărbuni, că e *Sonntag* și eu nu lucrez duminica; dar când feldwebelul a clănțănit închizătorul armei, m-am hotărât să calc legea creștinească…

— Politicoși nevoie mare.

— Se-ntorc de pe front, nu-i vezi cum arată? Ăștia nu știu de glumă. S-au sălbăticit rău de tot.

— Nu te pune cu ei, îl povățui Toma. Auzi, am adus niște material, dar când i-am văzut m-am speriat și l-am aruncat în curte la Gogoașă.

— N-ai făcut rău. Și-așa, nu-i vezi ce mutre au?

Toma se întoarse, dădu cu ochii de subofițerul care se apropiase.

— Taci, tată, poate că știe românește.

— Sigur că știe, spuse feldwebelul. Eu sunt la România din una mie nouă sute patruzece. Țara frumos, aber oameni rău. Nu vrut ajută Deutschland. Trebuie vorbești cu pușca în mână.

— Dacă nu stați acasă… spuse tatăl printre dinți.

— Soldat nu stați acasă. Soldat faci război. Gata vorbit, face lucru. *Schneller, schneller*.

— Bine, bine, acuși e gata. Ai răbdare.

— *Sakrament*, răbdare, înjură hitleristul.

— Ai de gând să le ceri bani? râse Toma cu ochii la pistolul-mitralieră de la pieptul feldwebelului.

— Rateu!

— Pune arma jos și așteaptă, spuse Marin Drăgoi.

Erau în poligon, făceau a doua tragere cu recruții; în dreapta și-n stânga împușcăturile răsunau pe-ntrecute. Soldatul căruia nu-i funcționa arma se uită nerăbdător spre el:

— Dom’ fruntaș, îmi trece rândul.

— Lasă că tragi seria următoare. Descarcă arma și dă-o-ncoace.

Plutonierul-major, armurierul regimentului, îl găsi meșterind la pușcă. Demontase închizătorul și se trudea să scoată afară cuiul percutor. Pusese piesele lângă el, pe o cârpă curată. Armurierul se lăsă pe vine alături, îl urmări câteva clipe cum lucrează, apoi îl mustră:

— Ce-i, deșcă, vrei să-mi furi meseria? Nu știi că nu-i voie să umbli la armă?

— Are percutorul uzat, dom’majur. Uitați-vă, e bont, nici n-ajunge să lovească în capsă.

— Și te-ai găsit tu mare meșter? Ia să văd, știi să-l faci la loc?

Marin Drăgoi montă la iuțeală piesele, sub privirea critică a subofițerului.

— Bine, deșcă, te-ai descurcat. Să vii la atelier, să căutăm alt percutor.

După ce grupa termină tragerea, Drăgoi se duse în fugă, cu arma defectă, la „atelierul” poligonului – o masă de lucru mare și grea, cu tot felul de instalații pentru repararea și reglajul armelor. Majurul cotrobăi printr-o cutie plină cu tot felul de piese.

— Ăsta-i defect mărunt, spuse el. Toată chestia e să ai ce-ți trebuie. Am învățat meseria asta în tranșee, la Mărășești, în celălalt război…

— Ați fost și la Mărășești, dom’majur?

— Ehei, leat, păi ce crezi! Am fost… Război mare. Eram cu compania în linia întâi, și vine maiorul nostru, dumnezeu să-l ierte – odată om! –, un bărbat cu sprâncene groase, spătos și cu glas de te scula din morți, dar nu era om rău, și noi intrăm în poziție și-ncepem să adâncim tranșeea și el zice: „Mă, aici să stați, să nu lăsăm dușmanii să treacă. În două ceasuri ne vine

un regiment de la Tecuci. Trebuie să rezistați două ceasuri”. „Om rezista și mai mult” zicem noi făloși, proptiți în lopeți. „Atâta vreau, două ceasuri, vezi că nu-i de glumă, neamțul știe să se bată, dar voi, voinicilor, să nu-l lăsați!” Ei, nu termină bine vorba și, cum stăteam noi în șanț, încep nemții să ne piseze cu artileria, nu mai auzeai tun cu tun, era un uruit de parcă trecea un cheson cu muniții pe un pod, și vâj, peste noi, și bum, departe-n spate, pe urmă au scurtat tragerea și s-abate, deșcă, un prăpăd și-un iad peste noi de ne făcusem mici în șanțuri. Pe sublocotenentul nostru, un tinerel, nici nu pusese briciul pe față, l-a îngropat de viu un obuz. Pe doi recruți, județ cu mine, i-a spulberat o explozie, de nu s-a mai ales nicio ciosvârtă din ei. În dreapta, în stângă, strigăte: „Să vină sanitarii, avem răniți.” Sanitarii, săracii, fugeau cocoșați prin tranșee și când vâjâia un obuz mai pe-aproape se tupilau cu nasu-n pământ. După aia, tunurile au tăcut. Și-odată vedem venind nemții la atac, pe trei rânduri. Alergau ca dracii și trăgeau din mers, la nimereală. Noi ce să facem, punem mitralierele pe ei, culcăm la pământ primul șir, vine al doilea, nu te lăsa, leat, pârâiau armele ca la poligon, și-i vedeai pe nemți căzând seceraţi… Uite c-am găsit percutorul ăsta, ia încearcă, vezi dacă se potrivește. Hai, desfă-l, sau nu mai știi?

— Nimeresc eu, zise Marin Drăgoi. Și ce-a fost mai departe, că m-ați lăsat la jumătatea poveștii.

— Păi cum îți spun, veneau grămadă peste noi; noi știam că nu-i de glumit cu nemții, ne luaseră jumătate din țară și aflam ce făceau ei pe-acolo, în zona ocupată, numai bine nu făceau, dădeau iama prin cotețele oamenilor și trăgeau bătrânii de barbă și se legau de femei, și-i uram, deșcă, și trăgeam în ei cu sete, și-odată-l aud pe maiorul nostru: „Baioneta la armă!” și câți mai eram teferi hai la contraatac, și dă-i cu baioneta și cu patul puștii, și fug nemții înapoi și iar dă-i cu artileria peste noi, și iar atac… Când a venit regimentul, peste două ceasuri, mai rămăsesem câțiva inși din toată compania, și-n fața noastră, pe câmp, un deal de morți. Lângă mitralieră era ca la o baniță de tuburi goale. Maiorul, când ne-a adunat seara și ne-a numărat, i-au dat lacrimile… Am avut zile și-am scăpat.

— Ați scăpat dintr-un război și l-ați făcut și pe-al doilea. Am auzit că ați fost și în încercuire…

— Ei… Am fost și-am scăpat și de-acolo, deșcă, îmi dăduseră un pluton, băieți unul și unul, noaptea se culcau lângă mine, pe pământ, să mă-ncălzească, și ne-nveleam cu păturile de la cai, și erau păduchi câte fire-n pătură. Mi-ajunge atâta război.

— Război, îl corectă Drăgoi.

Subofițerul îl măsură cu privirea și clătină aprobator din cap:

— Război, deșcă, două războaie, unul mai greu decât altul. Stau colea la cazarmă, dreg puștile, mai un reglaj ca să nu uit mirosul pulberii… Gata, îl făcuși?

— Gata, dom’majur. N-a fost mare lucru.

— Te-am văzut, ești îndemânatic, știi să ții un ciocan și-o șurubelniță în mână. Ce-ai fost tu în țivilie, mă?

— Meseriaș. Tata e mecanic la moară.

— Aia e, un mecanic la moară face de toate, ai prins ceva meserie. Ce zici, te fac ajutorul meu?

Drăgoi întârzie răspunsul, făcându-și de lucru cu o șurubelniță. Ideea îi surâdea.

— Știu eu ce să zic? Îmi pare rău de ostașii mei, dom’ majur, dar cum spuserăți, dacă vă place cum lucrez, nu m-aș da în lături.

— Atunci rămânem înțeleși. Dom’ locotenent n-o să zică nu, o să-mi dea dreptate, singur nu mai pot face față…

— Vă mulțumesc, dom’majur, spuse Marin Drăgoi. N-o să vă fac necazuri dacă mă luați. Mi-o fi ajungând și mie atâta militărie la cataramă.

Locotenentul, auzind rugămintea armurierului, încuviință:

— Foarte bine, ia-l, e băiat de ispravă. A făcut destulă instrucție, ca să nu mai vorbim de front. Dar să știi că nu-l scot din controalele companiei, e omul meu mai departe. Ți-l dau să te ajute, atâta.

— Da, să trăiți. Aveam nevoie, că mă cam lasă vederea, și la reglaj trebuie ochi buni…

Marin Drăgoi prinse repede secretele meseriei și se pricepu să tragă foloase. Majurul învârtea mereu niște registre vechi, cu marginile zdrențuite, dar nu se prea descurca în ele; odată cu oamenii, pe front se pierduseră și multe arme; altele erau defecte; erau înlocuite treptat cu unele noi, astfel încât evidența trebuia mereu refăcută. Majurul abia aștepta să scape de povara acestor registre; le lăsă pe seama lui. Marin Drăgoi se

apucă zelos de lucru. Născoci un nou sistem de evidență, pe litere și serii, spre bucuria subofițerului; acesta n-avea de unde să știe că la douăzeci-treizeci de arme, Marin Drăgoi sărea una, o lăsa neînscrisă în registru sau o trecea în scripte pentru reformă; agonisi astfel, în câteva săptămâni, arme bune pe care le ascunse pentru început într-o tainiță a atelierului. Pe urmă, când pleca la poligon să regleze armamentul, ieșea cu cinci puști și venea cu patru. Cât despre cartușe, pentru reglajul unei arme nu se prea făcea economie. El în schimb făcea; de ici câteva cartușe, de dincolo alte câteva, le arunca acolo unde arunca și puștile rămase ca „surplus”: peste gardul de beton al poligonului, în bălăriile dese din preajma căii ferate. Pe înserate venea un bătrân cu o cotigă, să cosească iarba în jurul poligonului; el culegea armele sau cartușele și le ducea, ascunse în fân, într-o căsuță din marginea orașului…

Mai departe, Marin Drăgoi nu știa ce se întâmplă cu ele, dar duminica, la cârciuma din preajma cazărmii, venea un bărbat voinic, în salopetă, și-i aducea salutări de la nea Pandele, care-i mulțumea pentru daruri.

Într-o zi fierbinte de iulie, moșul cu cotiga se înființă la poligon tocmai când el începuse tragerea de reglaj. Majurul își scosese vestonul și se culcase sub singurul copac din poligon, cu chipiul pe față, ca să nu-l ardă soarele; Marin Drăgoi îl privi în câteva rânduri – dormea, fără să-i pese de împușcături, ca orice subofițer armurier îmbătrânit în poligoane.

— Hei, spuse Marin Drăgoi, de ce-ai venit? Nu vezi că trag?

— Am să-ți spun o vorbă, zise moșul. Dă-te mai aproape.

Marin Drăgoi se apropie de gardul de sârmă ghimpată ce înconjura poligonul. Aruncă iarăși o privire plutonierului – dormea dus.

— Ce-i, tataie?

— Nea Pandele zice că-i trebuie o foarfecă de tăiat sârmă și niște ghiare de urcat pe stâlpii de telefon. Poate repari într-o zi gardul ăsta și uiți sculele pe-aici.

— Bine, spuse Marin Drăgoi. O să-ncerc, vino peste vreo trei zile.

— Așa facem, spuse bătrânul și ridică un deget la căciula năpârlită. Sănătate!

— Să trăiești, tataie.

Se întoarse la „atelierul” instalat în spatele liniei de tragere și începu iarăși să meșterească. Nici nu auzi pașii majurului care se apropiase.

— Ce voia, mă deșcă, bătrânu-ăla?

— Nimicuri, dom’majur. Mă-ntreba dacă n-am să-i vând niște bocanci.

Majurul făcu un pas spre el; îl privi de jos în sus, bănuitor:

— Mă deșcă, tu mă duci de nas pe mine. Cum dracu’ se nimerește de vine pe-aici tocmai când avem noi treabă, ai? Ia spune, faci negustorie cu el?

— Eu, dom’ majur? Mă jur că…

— Auzi, mă, Curtea Marțială te mănâncă. De câteva zile stau cu ochii pe tine. Mă deșcă, mă, tu înstrăinezi din avutul regimentului, mă, paștele și grijania cui te-a închinat, o s-ajungi la ocnă sau în fața plutonului de execuție.

— Dom’ majur…

— Ce? Mai sufli? I-auzi la el, păi tu te jucai cu puța-n țărână când eu m-am reangajat în regimentul ăsta, și n-a lipsit un ac, și-am avut o avere pe mână, mă nepricopsitule. Eu nu îngădui fapte de-astea, auzi? Nu-s om rău din fire, dar cu hoții și cu mincinoșii…

— Dom’ majur! aproape strigă Marin Drăgoi. Și procurorul îți dă voie să te aperi, da-ți-mi voie să spun și eu o vorbă…

Majurul se opri, roșu de furie, își trase răsuflarea, își șterse cu mâneca vestonului fruntea nădușită și se lăsă să cadă pe marginea unui șanț de tragere năpădit de iarbă.

— Ce să te aperi, deșcă, spuse el obosit. Eu îs soldat bătrân, regimentul mi-e mamă și tată. N-am nicio milă pentru ăl care-l fură… Am avut o bănuială când am văzut cartușe lipsă, tu ce credeai, păi eu număr împușcăturile fără să vreau, așa m-am deprins într-o viață. Cum să te aperi, mă?

— Or fi lipsind câteva cartușe, acolo…

— Vrei să-ți spun eu câte lipsesc? Cui le-ai dat, tâlharule, auzi năpastă pe capul meu, după treizeci de ani de militărie, cui le-ai dat, mă? Cui le-ai vândut?

— Întâi că nu le-am vândut, dom’majur. Sunt om cinstit, taică-meu lucrează la moară, dacă era hoț, acu’ avea o casă cât un palat. N-a furat în viața lui și m-a învățat și pe mine să fiu om cinstit. Dar vedeți dumneavoastră, am mâncat pâinea frontului,

doar mă știți de recrut. M-am săturat de război și de sărăcie, și ce-am făcut, am făcut pentru dreptate.

— Aoleo, ăi fi comunist și tu?

— Dom'majur, oi fi comunist sau nu, povestea este că trebuie să facem la un fel. Eu îs de la țară, v-am spus, și știu cum se chinuiesc bieții oameni, avem în sat pe unul, domnul Grosu, bogătaș, care are pământ și prăvălie și han la marginea satului. El se plimbă de la un acaret la altul și alții fac treaba, le dă pământul în parte, știți cum vine asta, juma' juma, omul se spetește din primăvară până-n toamnă, lucrează pe pământul altuia. Asta-i dreptatea strâmbă care ne apasă, și mi-a spus mie cineva odată că lucrurile nu se schimbă de la sine, dreptatea trebuie s-o câștigi și s-o aperi, și nu se poate cu mâinile goale. Dar astea mai pot suferi amânare. Da' ce făcu cu țara că e pe mâna nemților și ce făcu cu Ardealul de ni-l luă tot Hitler? La asta îmi trebuie cartușele pe care ziceți că le fur. Dar dacă dumneavoastră spuneți că nu judec bine și credeți că-s un răufăcător, poftiți – întinse pumnii spre el – puneți-mi cătușele, dom'majur!

— Uite-al naibii ce limbă are! se miră majurul luând drept martor copacul sub care stătuse până adineauri. Păi mie-mi spui toate astea, mă, parcă eu nu-s de la țară și nu știu ce-i aia să iei pământ în parte, de muncești pe rupte tot anul și-ți lași casa-n paragină ca să semeni, să prășești și să culegi pentru altul? Dar dacă asta-i rânduiala, ce vrei să faci? Te apuci tu s-o schimbi, crezi că te pui cu jandarmii și cu poliția, și cu mareșalul?

— Alta ce-am putea face, dom'majur? Să ne lăsăm mai departe storși de vlagă și mânați pe front, când Ardealul geme sub jug străin…

— Lasă propaganda, spuse majurul. Stai colea jos, să ne-nțelegem. Păi ce spui tu e caz de pușcărie. Soldatului nu-i e dat să judece, să-ntrebe dacă cel care-i dă ordin are sau nu dreptate. Ordinul se execută. Asta o știu de-o viață-ntreagă. Cum înstrăinezi bunul țării, ai?

— Tot pentru binele țării o fac, dom'majur. Să se termine războiul și să scăpăm de nevoi. Nu-i ăsta un lucru drept?

— Ehei, oftă majurul. Dac-ar fi după inima mea, află, măi băiatule, că… Dar ia s-o judecăm pe ailaltă: te-ai gândit la *rizic*, ai? Știi tu, deșcă, în ce te-ai vârât? Știi tu câți soldați au ajuns pe

mâna tribunalului? Uite, să zicem că închid ochii c-ai scos cartușe și le-ai dat în afară. Și pe urmă îi prinde Siguranța pe comuniștii tăi cu cartușe asupra lor. De unde le ai? Păi de la regiment. Păi cine ți le-a dat? Și-i bagă omului țepușa sub unghii, și-l frige cu țigara până spune și laptele care l-a supt. Și hai la regiment și ia-i de ceafă pe vinovați…

— Nu se-ntâmplă asta, spuse Marin Drăgoi. Dumneavoastră nu-i cunoașteți pe comuniști. Îs oameni tari, dom’ majur.

Majurul căscă, se întinse, își scoase cascheta și-o puse alături de el, pe iarbă. Vorbi mai potolit:

— Și zici să te iert, ai? O să te iert, altfel tot eu pic rău, că nu m-am priceput să-mi aleg omul.

— Asta nu e destul, să mă iertați. Să mă și ajutați. Ne trebuie arme și muniții.

— Ei, na! Crezi că-mi vâr singur capul în laț? Și nu mă gândesc la *rizic*?

— Am riscat trei ani pe front, dom’majur, fără să știm pentru ce. Și fără să credem.

— Și asta-i adevărat, oftă majurul. Dar pe mine să nu mă bagi în bucluc. N-am văzut, n-am auzit, și am terminat povestea. Mi-e milă și de tine să ajungi prin tribunale. Dar nici eu nu vreau s-ajung. Am familie, am copii mari, nu vreau să le stric viitorul. De data asta închid ochii, atâta pot să fac pentru tine.

— Vă mulțumesc, dom’majur.

— Ce să-mi mulțumești? Bagă-ți mințile-n cap. Și să nu te superi dacă-mi caut alt ajutor…

Capitolul șase

1

În salonul său spațios, Aurică Brezeanu își mutase fotoliul lângă uriașul „Phillips”, care acum scotea un șuierat ciudat. Aurică Brezeanu îl închise cu un gest furios.

— De la o vreme nu se mai aude aproape nimic. Bruiaj pe toate lungimile de undă, se văită el. Ia loc, George, și spune-mi ce mai e nou.

George se lăsă să cadă în fotoliul mare, englezesc, și-și rezemă tâmpla de spătarul înalt.

— E bine la dumneata. Și răcoare…

— Este. Dar mă bate gândul să vând casa. Îmi ajunge o locuință mai mică.

— Ai porniri democratice, precum se vede. Mai ziceai de mine.

— Ne dăm după vremuri, băiete, spuse cu ironie unchiul. Bei o țuică?

— Pe căldura asta? Ți-aș cere mai degrabă un vermut.

— Se mai găsește, râse gros Aurică Brezeanu. Cu condiția să suni. Ești mai aproape.

— Ce mai spune Londra?

— Trăim timpuri grele, dragul meu. Englezii se dau deoparte tot mai vizibil; Maniu e fiert. Altfel credeai că se avânta el în combinația cu comuniștii?

— Nu crede nimeni asta. Dar dacă a intrat în coaliție, de ce nu merge până la capăt?

— S-a sfătuit cu Ică. Trag amândoi speranțe că anglo-americanii…

— Anglo-americanii! Știi răspunsul de la Ankara: „Frontul diplomatic anglo-americano-sovietic nu prezintă nicio fisură”…

— Tocmai de asta Maniu vrea să le forțeze mâna.

— Nu e o soluție, spuse George. Odată ce a intrat în Blocul Democrat n-are sens să mai lucreze pe două fronturi. A venit timpul să se treacă la fapte.

— Asta cam așa e. I-am spus și eu. „Domnule președinte, comuniștii câștigă teren în popor”. El de colo: „Fii serios, drăguță, n-au destui aderenți…” Auzi vorbă! Păi am văzut o statistică a poliției. Numai la o singură uzină, la Reșița, sunt

două sute de membri. Atunci câți or fi în toată țara? Cu miile, domnule!

George își stăpâni zâmbetul. De-ai ști dumneata, unchiule, că stai de vorbă cu unul din aceste mii! Din Răstoaca în București, din Reșița în Constanța, la țară și în fabrici, la catedră și în armată, atâția oameni gata de luptă, în așteptarea semnalului decisiv!

— Vezi, unchiule, ai să-mi spui că sunt prea tânăr ca să mă amestec în politica înaltă, dar hai să judecăm la rece: n-au fost destule suferințe, și oameni pierduți, și țara secătuită de grâu și de petrol? N-au fost destule bombardamente, mii de case distruse, fabrici în flăcări? Când fiecare zi aduce noi pagube și noi nenorociri, de ce mai ezită domnul Maniu? Există scopuri mai înalte pentru el decât interesul imediat al țării?

— Nu te credeam așa de tare la retorică. O să fii un bun orator, după război. Te așteaptă o carieră…

— Nu-mi place politica, spuse George. Politica, așa cum o vedeți dumneavoastră. Prea multe cuvinte și prea puțină sinceritate… Acum te las, am treburi multe pe ziua de azi. Am trecut așa, pentru o clipă, să te văd. Și să mai schimbăm o vorbă…

— Defectul tău – ești prea radical, spuse Aurică Brezeanu. Dacă intri în afaceri, o să-ți treacă. Nu poți să fii radical și să faci avere.

Mai avea de îndeplinit o misiune: o mică întrevedere cu doctorul Huber, mai mult un sondaj: ce se mai întâmplă în tabăra germană? Ieșind în stradă, George simți deodată căldura amiezii de august învăluindu-l cu un suflu fierbinte. Asfaltul înmuiat ceda sub pași, frunzele copacilor băteau în cenușiu, pereții albi ai caselor radiau. În Piața Mussolini găsi un telefon public; formă numărul doctorului Huber. Acesta răspunse aproape imediat:

— Alo!

— Vă salut, domnule doctor.

— A, prietenul meu, te-am recunoscut. Cum de te-ai încumetat să-mi telefonezi? De unde vorbești?

— De pe stradă. De ce?

— Mai bine, spuse doctorul. Mai prudent, adică.

— Nu vă e dor de colțișorul nostru liniștit și de chelnerul

bătrân și stilat?

— Prefer să nu ne-ntâlnim într-un loc public. E mai bine pentru amândoi. Fă-mi o vizită, la mine e răcoare și am bere *Luther* la gheață.

— Singurul lucru care se poate bea pe căldura asta. Mulțumesc pentru invitație. În cinci minute sunt acolo.

Doctorul Huber locuia în plin centru, într-un *blochaus* cubist, masiv ca o cetate. George îl mai vizitase o dată, la începutul verii; își aminti cu plăcere răcoarea holului spațios de la intrare, placat cu marmură albă. Grăbi pasul, fără să mai țină seama de căldură. Când ajunse, holul îi păru o adevărată oază. Urcă la etajul trei, cu liftul lent, mare cât un vagon, care sporea respectabilitatea clădirii. Se opri în fața ușii doctorului Huber și dădu să sune; în clipa aceea, ușa se deschise și doctorul Huber îl trase înăuntru cu un gest imperios. Cam multe precauții, își spuse George intrigat. Oare am venit într-un moment nepotrivit? Sau se teme de ochii vecinilor?

Îl urmă pe doctor în salonul cu jaluzele coborâte; încăperea era mobilată modern, cu fotolii joase tapisate în piele, cu taburete rotunde tot din piele, suvenir din Orient, desigur. Doctorul îl invită cu un gest curtenitor, îl așteptă să se așeze, apoi se așeză și el. Purta un halat ușor, de mătase, peste cămașa albă; arăta proaspăt și bine dispus, ceea ce contrasta cu gestul repezit de la intrare.

— Ce zici de zăpușeala asta? Nici nu-mi vine să ies pe stradă.

— Ei, tocmai dumneata te sperii de căldură? Doar ai trăit în Orient…

— În Orient, repetă visător doctorul Huber oferindu-i o țigară din cutia din piele, cu motive arabe, de pe măsuță. Dacă mai apuc, după povestea asta tot acolo mă retrag.

— Cum adică, dacă mai apuci? O criză de pesimism, domnule doctor?

— Nicidecum. Dar viața în Orient e mai pe gustul meu. Mult mister și totuși puține riscuri.

— Dar ce s-a întâmplat? Prudență la telefon, precauții la ușă, mă pui pe gânduri. A intervenit ceva deosebit?

Doctorul Huber îi oferi foc, aprinse și el țigara, trase un fum adânc și-l suflă spre tavan.

— Mi s-au cam încurcat cărările, mărturisi. Mă simt împins

spre colțul ringului. Totdeauna i-am compătimit pe boxerii care se retrag în colț și încearcă să se apere cu ultimele puteri... Ei, dar ți-am promis o bere rece. Anume te-am invitat aici, să putem discuta feriți de priviri indiscrete.

— Iarăși Gestapoul...?

— Și Gestapoul și Abwehrul. Suntem mai aproape de front decât eram acum șase luni, nu-i așa? La proporțiile grupului de armate „Ucraina de Sud”, ne aflăm în „zona etapelor”, cum se spunea pe vremuri.

George îl măsură printre gene. Păstrându-și aerul de veselie nepăsătoare, doctorul Huber nu izbutea să ascundă o anumită nervozitate; vorbea mai repede ca de obicei și arunca dese priviri în jur, ca și cum s-ar fi așteptat să se pomenească cu țeava unui pistol în ceafă. Își ceru scuze o clipă, dispăru, apoi reveni cu sticle și pahare.

— E mai bine aici și pentru dumneata, spuse el turnând berea în pahare. Ca să nu dai ocazie la reproșuri.

— Ce reproșuri?

— Cum, în ochii șefilor dumitale nu reprezint o relație compromițătoare?

George ridică din umeri.

— Nici vorbă de așa ceva. Cum de ți-a venit ideea...?

— Uite, dragă George, cum stau lucrurile. Ți-am spus că niște domni din Gestapo mă suspectează. S-a deranjat special un *Volksturmführer*, chiar de la Berlin, ca să stea de vorbă cu mine. De când cu atentatul împotriva lui Hitler, orice membru al partidului nazist se simte dator să-și suspecteze până și propria mamă. Cum îți spun, vor să afle niște lucruri pe care prefer să le păstrez pentru mine. Așa că șefii dumitale, puși la curent de secția „G”, ar putea să se uite chiorâș aflând că stai de vorbă cu un suspect. Ca să nu zic proscris.

— Oho! Lucrurile au ajuns atât de departe? Atunci de ce nu te retragi? Singur spuneai că-n Orient...

— Aș da câștig de cauză unor persoane. Am și eu dușmanii mei, care vor să-mi plătească niște polițe. Nu e încă momentul să mă retrag. Și atunci continui să mă arăt în lume surâzător, ca să le demonstrez că nu-mi pasă. Și că nu sunt vinovat. Uneori asta reușește.

— Atunci... perseverează, zâmbi George.

— Ușor de zis. Habar n-ai cât de bănuitori sunt amicii din poliția secretă. Deși n-au nici cea mai mică dovadă. Din punct de vedere al probelor sunt nevinovat ca un prunc. Asta îi enervează și mai tare. În cazuri de-astea devin violenți. S-ar putea să sfârșesc la un colț de stradă lovit de un glonț rătăcit. M-ar înmormânta cu toate onorurile, fii sigur. Dar aș prefera să amân cât mai mult această ceremonie, oricât de fastuoasă ar fi ea.

— Dumnezeule, nu-mi vine să cred că-l am în față pe imbatabilul doctor Huber. Te luasem drept model. Ești într-o pasă neagră azi. Oricui i se întâmplă.

— Dac-ai ști… murmură doctorul Huber. Maiorul Gombrich a descoperit chiar aici, în București, un colonel german care avea legături cu complotiștii. Colonelul a fost executat, iar amicul nostru a primit „Crucea de fier”, stârnind invidia camarazilor lui. Acum a trimis o informare generalului Friessner, noul comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud”. Toți l-au luat în râs, că vrea să facă carieră din descoperirea comploturilor. Numai că Friessner a luat în serios raportul lui și a venit în persoană la București, să vadă despre ce e vorba. Și ține seama că nu e un naiv, dimpotrivă, e unul dintre generalii inteligenți ai Wehrmachtului. Führerul are încredere în el, nu uita că l-a numit la comandă imediat după atentat. Friessner a cercetat cele scrise de maiorul Gombrich, a discutat cu șefii naziști din București, și-a exprimat îngrijorarea despre o eventuală întoarcere de front a românilor. A primit răspunsuri liniștitoare, o știu din sursă sigură. Dar un militar experimentat ca el nu poate sta cu spatele descoperit. Știi care-a fost prima lui întrebare? Ce măsuri s-au prevăzut pentru eventualitatea unei crize de guvern în România? Nu este de așteptat vreo criză de guvern, i s-a răspuns. Ei bine, generalul Friessner nu s-a mulțumit cu acest răspuns și a cerut să se ia măsuri urgente.

— Ce măsuri? întrebă repede George, apoi zâmbi el însuși de naivitatea întrebării.

— Dac-am ști… spuse îngândurat doctorul Huber lăsându-se pe spătarul fotoliului. Formal, puterea lui se întinde numai în zona grupului de armate; celelalte trupe din România sunt subordonate generalului de aviație Gerstenberg. Acum se pare că Friessner i-a propus führerului să-i dea comanda trupelor

germane din întreg spațiul românesc. Oricum, trebuie luată în calcul și această perspectivă, nu-i așa?

— Doctor Huber, ești o mină de aur. Ne-ai ajutat de-atâtea ori, încât nu mă pot opri să nu-ți ofer, la rândul meu, o mână prietenească. Ce-aș putea face pentru dumneata?

Doctorul Huber râse încet, gesticulă cu sticla aburită:

— Ce să faci? Să-mi procuri o vestă antiglonț sau un antidot împotriva otrăvii... Ce să-ți cer mai întâi? N-ai cum să mă ajuți, prietene. Adversarii mei au obiceiul să lovească unde te aștepți mai puțin. Nu poți să te ferești de lovitura odată primită. Principalul e s-o împiedici să pornească.

— O reținca pe un motto, spuse George. Lăsând gluma deoparte, vreau să-ți spun, ca prieten, că mă întristezi. Nu te-am văzut niciodată atât de pesimist.

— N-aș vrea să-ți inspir milă. Pur și simplu față de dumneata nu fac efortul să-mi ascund starea de spirit. Este, dacă vrei, un semn de încredere.

— Încă unul, pe lângă altele, spuse George. Să sperăm că totul se va termina cu bine, și după război o să ne întâlnim și o să ne amintim, în sunetele unei melodii suave, frământările de acum.

— Să sperăm, spuse doctorul Huber. Oricum, vreau să-ți amintești de mine ca de-un partener loial. Când îți vei scrie memoriile... Dar ai dreptate, să lăsăm gluma. Războiul ăsta e prea primejdios ca să-ți îngădui o singură clipă de relaxare. Să trecem la lucruri mai serioase. Cred că vizita asta n-a fost un simplu gest amical.

— Nu, mărturisi George. Sunt în căutare de noutăți. O parte din ele le-am aflat – mă refer la călătoria generalului Friessner.

— Asta nu e tot. Generalii germani își presează guvernul să găsească formula de a prelua recolta din vara asta a României. Motivează că ei vor face și aprovizionarea trupelor române de pe front.

— Asta-i o absurditate.

— Dar oferă o bună acoperire pentru pretențiile lor. Lucru ciudat, această știre a parvenit unor cercuri românești, care îndeamnă țăranii să nu treiere grâul, să atace vagoanele încărcate, să ascundă rezervele de cereale.

George își ascunse zâmbetul. Știa bine care sunt acele

cercuri; cunoștea și textul manifestelor care îndemnau pe țărani să ascundă grâul și să atace magaziile și silozurile cu cereale destinate Germaniei. Așadar, datele sunt exacte, înseamnă că „profesorul” are surse de informare, care au acces până în forurile cele mai înalte, își spuse cu satisfacție.

— Știam în linii mari de intențiile Germaniei privind recolta de grâu, spuse. Tratative economice duse cu pistolul în coastă.

— Tratativele nu fac decât să ofere o acoperire pentru ochii lumii. Hitler e încolțit și încearcă tot felul de manevre…

— Iar Antonescu îi cântă în strună. Pe spinarea țării.

— Sunt semne că n-o să mai dureze mult, spuse cu nepăsare doctorul Huber.

— Ce te face să spui astă?

— O privire aruncată în jur. Crezi că mișcările din rândul opoziției au rămas cu desăvârșire secrete? Toată lumea – inclusiv generalii germani de aici – știu că se pregătește ceva. Că există o coaliție între partide, în cadrul căreia comuniștii au un rol conducător. Singura consolare a generalilor este că opoziția n-are destulă forță ca să smulgă puterea din mâinile mareșalului. Totuși s-au luat unele măsuri. Zilele trecute s-a ținut la Roman un fel de conferință a șefilor detașamentelor germane de legătură de la marile unități române. S-a convenit să se supravegheze îndeaproape trupele române, să se raporteze imediat mișcările care nu corespund situației tactice existente, ședințele și instructajele la care nu sunt invitați ofițerii de legătură germani, totul în cel mai strict secret.

— Asta înseamnă că sunt alertați?

— În orice caz, se așteaptă la ceva. Mă gândesc mai ales la mișcările de trupe. Asta le-ar oferi indicii sigure.

— O să raportez totul, amănunțit, spuse George. Mulțumesc, domnule doctor. Sper să mă pot revanșa cândva.

— Nu-i vorba de asta. Trebuia să te ajut.

George renunță să mai ceară explicații pentru acest „trebuia”. În meseria noastră – își aminti vorbele colonelului – nu pui întrebări la care ești sigur că n-o să primești răspuns.

— Vară ca asta nici că s-a pomenit, spuse majurul Haralambie ștergându-și nădușeala de pe față. Mai bine te lăsam să te duci singur.

— Aveai curajul ăsta? întrebă Petre zâmbind.

— Dacă era după inima, mea… Dar uite că sunt obligat s-o fac pe temnicerul, să strig, să mă port aspru. Așa-i consemnul, nu trebuie să mă dau de gol.

— La început te-am socotit un zbir.

— Era firesc să mă port așa; Și am făcut eforturi pentru asta, crede-mă. Totdeauna sunt prudent cu noii veniți. Mai ales că lotul vostru era atât de amestecat. Oameni care nu se cunoșteau între ei, unul din munte, altul din baltă, și o biată hârtie la mână. Nu puteau strecura un agent? A trebuit să verificăm om cu om, să ne confirme legăturile, ca să stăm liniștiți… Fac ce pot și eu. Duc scrisori oamenilor, le înlesnesc vorbitorul, le aduc vești de pe la radio…

— Faci foarte mult, spuse cu căldură Petre. Și riscul e mare. Ai aflat de sublocotenentul de la Târgu-Jiu…

— Da, săracul, a picat în plasă. I-au întins o cursă ca la carte, un caz urgent în familie, lacrimi, tot dichisul. Am auzit că l-au condamnat la vreo cinșpe ani, bietul băiat.

— Și totuși, știind asta, îți asumi riscul?

— Dumneata nu? Avem o credință, avem o speranță în zile mai bune. Dar ele nu vin singure, trebuie să le ajuți într-un fel.

Oamenii întorceau capul după ei – subofițerul masiv și transpirat, cu *Daimler-Puch*-ul pe umăr, mergând alături de un bărbat cărunt, palid, îmbrăcat în haine vărgate. Pe strada principală, Haralambie se salută cu cineva, schimbă o privire plină de înțeles, care nu-i scăpă lui Petre.

— Cum e?

— Bine, spuse subofițerul. După un sfert de ceas vine și el. I-am spus comandantului că ești ăl mai bun electrician de se există, dar că la instalații de apă nu te pricepi. Și atunci mi-a zis să chem și-un instalator, să faceți motopompa să dea apă în casă, orice-ar fi! O acoperire bună. Uite c-am ajuns.

Se opriră în fața unei porți scunde, vopsite în verde. Printre tufele de liliac, se zăreau zidurile albe ale casei. Un bătrân apăru

la gardul vecin. Haralambie îl salută:

— Bună ziua, domu' avocat. Am adus un meșter, că s-a stricat lumina la domnul maior.

— Se pricepe? Că și eu am o priză care sfârâie…

— Cum să nu se priceapă! a lucrat tocmai la București.

— Și… cum a ajuns aici?

— Politic, spuse cu importanță plutonierul.

Privirea bătrânelului lunecă într-o parte.

— Mda. Ei, sâmbătă vine nepotu-meu de la Sibiu, poate mi-o drege el…

Haralambie ridică din umeri și deschise portița. Un soldat se arătă în prag, cu o măturăn mână.

— Gata, Traiane, lasă măturatul că am adus meșter pentru partea electrică a instalației de apă. Și-o să vină și-un instalator. Până termină treaba, du-te vizavi, te cinstesc c-o bere.

— Mulțam, dom' majur, bună-i și berea, dar și mai bună ar fi o palincă…

— Palincă să fie, acceptă Haralambie. Uite banii, dar să nu stai mult. La dumnealui nu te uita, că nu fuge, sunt eu aici.

— Nu de asta mă uit. Seamănă c-un moș de-al meu, de la Sighet.

— Nu-s de la Sighet, spuse Petre. Vin din București. Dumneata ești de la Sighet?

— Nu, din Bistrița. Oraș fain și liniștit. Dar când or venit cătanele lui Horthy n-o mai fost liniște. Un dascăl de la catedrala Catolică s-o făcut comandant la premilitară și ne-o adunat pe toți flăcăii români și ne-o pus să cântăm marșul lui Horthy. Marșul lui Horthy știe-l dracu, ne uitam unii la alții și comandantul cu glas de dascăl o sărit cu pumnii la noi și dă-i în dreapta și-n stânga, de ne-o podidit sângele, și-apoi ne-o pus să fugim kilometri-ntregi și-o zis cătră noi că numa-așa om face pân-om învăța marșul acela, ori până-om crăpa. Dar uite că n-am crăpat și domnu-nvățător al nostru ne-o spus să răbdăm că o trece și asta, dar n-am răbdat și am fugit peste munte, într-un miez de noapte, cu încă un fecior care știa potecile, și când am ajuns, grănicerii români ne-or luat din scurt, că suntem spioni ori ce suntem, și dup-aceea ne-am dus la regiment să ne primească volintiri, și nu i-am văzut pe-ai mei de trii ani și tare-i greu…

— Necazuri, spuse Haralambie. Hai, Traiane, lasă omul să

lucreze.

— Aș sta să-l ajut, să-i țin scara, să-i dau ce-i trebuie…

— Nu-i nevoie, vine îndată și celălalt, care-i de meserie. Cu motopompa asta nu-i de glumit, a adus-o dom' maior din Germania și l-a costat o groază de bani. Cam într-un ceas să fii înapoi.

— Bine, spuse soldatul.

Haralambie se duse pe terasă să supravegheze strada. Petre se apucă de lucru, pândind cu urechea la poartă. În sfârșit, auzi balamalele scârțâind. Coborî de pe scară și puse deoparte cleștele cu care lucra.

— Noroc bun.

— Noroc bun, răspunse.

În ușă se afla un bărbat înalt și slab, în cămașă, cu șapcă pe cap. Își strânseră mâna.

— Mă cheamă Mihuț. Un moș al meu o fost căprar în oastea lui Horea. M-o trimis nea Pandele, cu o vorbă…

— Îmi pare bine, spuse Petre. Abia aștept să aflu noutățile.

— Am gândit să vă țipăm pe câțiva afară din țuhaus, dar nea Pandele o zis mai domol cu evadarea. Să răbdați o țârâ, că s-or limpezi apele. Am primit veste să fim gata, că se apropie ceasul.

— Cum stați aici, în oraș?

— Avem o mână de oameni faini. Și ceva pușcoace, că revoluția n-o poți porni cu mâinile goale. Dincolo, peste munte, șăd honvezii cu tancuri și cu tunuri, ne-or spus ai noștri care or rămas sub Dictat. Amarnică soartă or avut românașii acolo. Așteaptă cu sufletul la gură să-i mântuim.

— Știu… Am auzit destule. Au sosit și la noi niște tovarăși refugiați din Cluj.

— Peste tăt îi rău, nu numa-n Cluj. Patru ani or trecut, și tot așa-i asupresc ca-n ziua cea dintâi. De-aceea ne arde dorul să trecem hotarul cel strâmb și să alungăm nedreptatea…

— Când? întrebă Petre aproape fără voie.

— Ziua ceea nu-i departe. Noi am vorbit cu majurul, mai avem de-ai noștri și la jandarmerie, om face cum e mai bine. În pădure, lângă oraș, stă o baterie nemțească cu tunuri din cele mari. Iar pe Corso, unde-o fost casa breslelor, își făcură sălaș domnii din Gestapo. Mai este un depozit peste râu, în munte, dar cu cătane puține. Am chibzuit tot ce trebuie, am împărțit

oamenii. Voi, la închisoare, să vă purtați de grijă. S-ar putea ca nemții, când om începe, să vrea să vă ia ostateci, sau… știu eu? La război se-ntâmplă multe. De aceea, până s-ajungem noi acolo, să fiți gata să vă apărați voi mai întâi.

— Se-nțelege, spuse Petre. O să vorbesc cu tovarășii.

— Noi vă dăm semn când o fi. Faceți grupe de apărare, nu-i lăsați pe nemți să vă ia. Comandantul, maiorul, e om de treabă, dar n-are cătane destule pentru… Trebuie să-l ajutați. Om mai vorbi atunci, pe loc, ce-i de făcut. Oricum să n-aveți teamă, nu vă lăsăm singuri. Uite, am adus dohan pentru tovarăși și ceva bani. Ajutorul Roșu i-a strâns de la oameni.

— Mulțumesc în numele tuturor. Cu ce te ocupi?

— Îs maistru la fabrica de faianță. Câteva sute de feciori, devotați și pricepuți; neam de moți, îndrăzneți și dintr-o bucată. Om trimite din ei și acolo la voi, dar nu mulți, că ni-s de trebuință în alte părți. Faceți cumva și apărați-vă singuri, dimpreună cu garda închisorii.

— Bine, spuse Petre. Așa vom face.

— Acum, hai să-ți ajut. În doi gătăm treaba mai iute…

O camionetă Ford, din al cărei radiator țâșneau aburi, se opri în fața ușilor larg deschise. Șoferul coborî, salută cu un deget la șapcă pe stăpânul atelierului, care tocmai pleca, și-i făcu cu ochiul lui Toma:

— Am o pană la roata de rezervă. Nu vrei să m-ajuți? M-a trimis nea Pandele...

Toma se repezi spre camionetă, măsurându-l din ochi pe șofer: înalt, voinic, cu privirea deschisă; avea mâinile mari, bătătorite, cu urme de ulei în jurul unghiilor. Mulți prieteni are nea Pandele, gândi ridicând din locașul ei roata neobișnuit de grea.

— Trec pe la prânz s-o iau, spuse șoferul. E toată numai petice. Dacă mi-o faci bine, mai vin și altă dată.

Toma puse roata jos, o rezemă de genunchi, își șterse nădușeala de pe frunte.

— Garantăm reparațiile, spuse el. Firmă serioasă, ce crezi? Să-i punem și ceva apă? Cam suferă de căldură mașinuța dumitale.

— Nu numai ea, zise șoferul. Pe zăpușeala asta, e firesc. Am treabă multă, altfel aș mai lăsa-o să mai răsufle. Mai am câteva drumuri de făcut până la prânz.

— Și umbli fără roată de rezervă? interveni un bărbat cărunt apropiindu-se de ei.

— Mai am una. De când cu bombardamentele astea, se sparg cauciucurile ceva de speriat. Schije, cuie de la dărâmături, scoabe și dracu mai știe ce. Pune-i puțină apă în radiator, dacă tot ai adus vorba. Dar mai întâi du roata înăuntru. Vezi să nu se amestece cu altele.

— Am eu grijă, râse Toma.

După ce îi completă apa în radiator, camioneta porni cu un zgomot infernal.

— Asta nu mai e din cauza căldurii, spuse Toma. Când mai vine pe la noi, o să-i repar eșapamentul.

— Mai e cineva pe-aici?

— Nu, nu-i nimeni.

— Atunci vezi ce-i cu roata. Eu stau de pază în față. Dacă vine cineva, îl țin de vorbă și tragi prelata peste „marfă”.

Toma se duse într-un colț al atelierului, cărând cu grijă roata. Așternu prelata pe jos, desfăcu anvelopa și căută înăuntru. Scoase, pe rând, trei pistoale *Steyer* și câteva zeci de cartușe. Le numără cu grijă, apoi se apucă să le împacheteze în hârtie cerată – ambalajul obișnuit al pieselor auto. Bărbatul cărunt veni lângă el:

— Cum stăm?

— Trei pistoale și nouăzeci de cartușe.

— Să le ascunzi în curte, sub depozitul de fiare vechi. Tragi peste ele o tablă ceva, să le apere de ploaie.

— După toate semnele, n-or să zacă mult acolo, râse Toma.

— Așa cred și eu, încuviință celălalt. Hai, du-te, să nu ne pomenim tocmai acum cu vreun nepoftit.

Toma puse „marfa” într-o lădiță, ieși prin ușa din dos în curticica înconjurată de ziduri oarbe. Îngropă cu grijă pistoalele și cartușele. Când reveni în atelier, un tânăr în costum de vară, cu pălărie, se oprise în ușă:

— Bună ziua, domnilor. M-a trimis nea Pandele, am niște zahăr de vânzare…

Toma se apropie de tânăr:

— Dă-l încoace, spuse el încet. Banii la leafă.

Tânărul sprijini pe genunchi servieta elegantă din piele maron, scoase repede un pachet înfășurat în ziar și i-l întinse zâmbind:

— Diseară la nouă te așteaptă nea Pandele, unde știi. Să nu lipsești, e important.

— Bine, spuse Toma. Mulțumesc pentru invitație și… pentru zahăr.

Noaptea târziu – abia se întorsese acasă de la ședință – Toma auzi o bătaie ușoară în ușă. Se repezi să deschidă.

— Ai o adevărată predilecție pentru vizitele nocturne, râse el.

George își scoase pălăria, se așeză pe scaunul străvechi, își trase scrumiera mai aproape.

— Asta dă prestigiu instituției noastre, ca să-l citez pe șeful meu. Am o veste importantă, care trebuie comunicată imediat. Legația germană a expediat o telegramă către Berlin, am învățat-o aproape pe de rost: „Opoziția din România a ajuns la un punct de vedere comun; în cadrul ei, Partidul Comunist are inițiativa”.

— Nu sunt departe de adevăr, spuse Toma.

— Sunt chiar aproape, primejdios de aproape. Din informațiile noastre rezultă că au făcut și unele pregătiri. În zona frontului, unele unități germane au primit misiuni speciale legate de depozitele de carburanți ale armatei române. E o măsură naivă, bineînțeles. Ei nu-și dau seama de pulsul opiniei publice, de starea de spirit a armatei. Asta am menționat-o și în sinteza lunară. E chestiune de nuanțe. Spunem „o primejdioasă stare de spirit anti-germană”, dar nu precizăm…

— Pentru cine e primejdioasă, întregi Toma.

— Asta-i. Înțelegi exact lucrurile.

— Nevoia te învață, spuse Toma. Când a început războiul eram poet; cu timpul m-am „specializat” și în alte domenii. Am fost tipograf, la închisoare am făcut tâmplărie, iar acum mă ocup de tactică militară.

— Apropo de tactică, încă o informație de ultimă oră. Generalul Friessner, noul comandant al Grupului de armate „Ucraina de Sud”, l-a invitat pe Antonescu să viziteze împreună frontul.

— Așadar, nicio speranță ca mareșalul să renunțe la politica lui.

— Niciuna. A fost la Hitler, la începutul lunii august; se pare că i-a făcut iarăși promisiuni de credință. Zarurile au fost aruncate; nu mai putem aștepta. Regimul antonescian trebuie răsturnat prin forță, asta-i concluzia. Din păcate Aliații nu dau niciun răspuns la cererile noastre de ajutor…

— Va trebui să ne ajutăm singuri, spuse Toma.

— Așa gândesc și eu. Dar n-o să fie ușor. Nemții sunt puternici, au trupe răspândite prin toată țara; după unele păreri era mai ușor pentru noi dacă la momentul potrivit ateriza aici o divizie de parașutiști… Se pare că atât au cerut ai noștri: o divizie de parașutiști.

— Poate vor să ne lase nouă gloria întreagă, zâmbi amar Toma. Oricum, tot răul e spre bine. Nu trebuie să rămâi dator, nimănui când e vorba de libertatea țării.

ARHIVA VI

Soldați, subofițeri și ofițeri, nu mai luptați pentru nemți! Luptați pentru salvarea țării de la dezastru!

(„România liberă”, 28 iulie 1944)

Afacerea privind descoperirea unor nuclee revoluționare la Regimentul transmisiuni-aero, Regimentul pionieri-aero ș.a.m.d. să fie deferită spre judecată Curții Marțiale.

(Ordin rezolutiv al M.St.M., iulie 1944)

Cu privire la actul de sabotaj petrecut în ziua de 12 iulie a.c. în stația Posada-V. Largă, chestura Ploiești semnalează amănunte în legătură cu activitatea organizației comuniste de Prahova.

(Sinteză informativă a
Inspectoratului General al
Jandarmeriei, iulie 1944)

Floarea tinerimii române a murit pe front, pentru o cauză străină, silită să lupte contra idealurilor de pace, de independență, și de libertate ale poporului român, contra propriilor sale idealuri de viață, alături de un așa-zis aliat, viclean și rău, care lovește, jefuiește țara, o preface în teatru de război, cu scopul de a-și prelungi agonia.

(„Buletinul Capitalei”, iulie 1944)

În ce privește, evenimentele politice, interne, în ultimele patru săptămâni se manifestă în mod vizibil o deplasare a întregii opoziții spre stânga și, odată cu aceasta, preluarea conducerii acestei opoziții de către partidul comunist.

(Himmler către statul-major al
armatei germane, 5 august 1944)

Popor român! Suntem în fața catastrofei! Singurul drum de salvare este unirea întregului popor, fără nici, o deosebire, în Frontul patriotic național*, de luptă pentru salvarea țării!*

(Manifest al P.C.R., august 1944)

Situația internă din România este nesigură. Nu se poate conta pe Armata 4 română, nici pe subgrupul de armate român al lui Dumitrescu...

(Friessner către Hitler, 6 august 1944)

Blocul partidelor nu-și pierde vremea așteptând ca guvernul Antonescu să fie câștigat cauzei naționale. Guvernul Antonescu merge cu nemții până la fundul dezastrului. Blocul partidelor trebuie deci să lupte peste capul guvernului, împotriva guvernului, adresându-se direct nației și chemând-o la rezistență și la luptă.

(„România liberă”, 10 august 1944)

George porni grăbit, coborî scările, câte două trepte deodată, fără să mai aștepte ascensorul. O înfrigurare deosebită îl stăpânea. Orice informație despre intențiile nemților, despre starea lor de spirit era utilă acolo... N-am voie să greșesc niciun milimetru, își spuse. Să dai greș tocmai acum! Își aminti ce-i spusese un coleg: în fișele personale ale ofițerilor germani era obiceiul să se consemneze dacă omul respectiv are *„Soldatenglück”* – pe românește „noroc soldățesc”. Armata germană, tehnică și rațională, recurgea așadar la superstiții? Dar câte nu se ascundeau îndărătul acestui *„Soldatenglück”*! Spirit de orientare, inițiativă, prevedere, fler, judecată elastică, putere de deducție – totul ca să fii cu un pas înaintea adversarului, să te adăpostești cu o clipă înainte de o explozie, să iei o măsură exact la momentul potrivit, să scapi teafăr dintr-o situație aparent fără ieșire... Toți vor exclama: iată un om norocos... Oare am și eu *„Soldatenglück”*? A venit momentul s-o aflu...

În garaj, șoferul Biroului 2 lustruia bătrânul *Renault*. George îl salută cu un semn din cap și se îndreptă spre portiera din dreapta. Șoferul știa dintr-o lungă experiență că nu trebuie să pună întrebări. Mototoli cârpa moale cu care ștersese mașina și se urcă la volan.

— Ai benzină? întrebă George.

— Plin, dom’ locotenent.

— Atunci dă-i bice. Mergem la Serviciul de informații al armatei de uscat germane.

Renaultul porni în goană, dădu colțul spre bulevardul Ferdinand. Începură să depășească mașini încărcate cu oameni și bagaje. Tramvaiul oprise în stație la Universitate; șoferul frână brusc și se aplecă nerăbdător peste volan.

— Unde te vâri, mă? țipă cuiva prin geamul deschis. Niște ageamii, dom’le. Mai alaltăieri era cât pe ce să dau de bucluc de pe urma unui prostănac de-ăsta. Veneam pe Brătianu și...

George asculta numai pe jumătate flecăreala șoferului, cu gândul la ale lui. În sfârșit, ajunseră la sediul Serviciului de informații al armatei de uscat germane. Șoferul opri în fața porții și George coborî.

— Trage-o undeva, la umbră, îi spuse. O să cam ai de așteptat.

Intră în ghereta care adăpostea postul de control. Subofițerul de serviciu, închingat în uniforma strict reglementară, îl privi cam plictisit. George ceru să vorbească cu maiorul Gombrich și omul deveni deodată foarte amabil:

— Imediat, domnule. Pe cine să anunț?

— Locotenent Brezeanu.

Subofițerul pocni din călcâie:

— Am înțeles, domnule locotenent!

Ridică receptorul telefonului. În așteptare, George își aprinse o țigară și ieși în ușa gheretei, ca un om care nu-și găsește locul de căldură. Văzu în curtea largă un grup de ofițeri stând de vorbă. Mai încolo, un militar se vârâse sub capota unui mare autocamion cu trei diferențiale, plin de noroi. Dintr-o dubă oprită în fața unei intrări laterale doi inși în halate albe descărcau lăzi cu alimente. Viața unei unități oarecare, departe de front – semn bun, își spuse George.

Un subofițer gras, care transpira abundent, veni să-l conducă. Îl urmă pe aleea măturată cu grijă. Își ridică pălăria trecând pe lângă grupul de ofițeri. În interiorul clădirii, atmosferă de toate zilele. Fete blonde în uniforma asistentelor de transmisiuni străbăteau holul, trânteau uși, fluturau hârtii; urcând la etaj, auzi semnale morse, iar dintr-un birou cu ușa întredeschisă, hohote de râs…

— Ce plăcere, spuse maiorul Gombrich ieșind în ușa biroului. Mulțumesc, Heinrich, îi spuse subofițerului care, după ce aruncă o privire lungă musafirului, salută și plecă.

— Poftim, domnule locotenent, intră și ia loc. Să nu te intrige vigilența lui Heinrich; așa e el cu toți vizitatorii. Ar fi în stare să-l bănuie și pe taică-său dacă s-ar arăta pe-aici. Are o imagine cam ciudată despre activitatea noastră; vede pretutindeni spioni și, de-ar fi după el, ar percheziționa pe toată lumea. Altfel, îmi e devotat ca un câine. În timpul retragerii din Caucaz ne-am rătăcit și m-a dus în spate kilometri întregi. Eram rănit și epuizat, fără el mi-aș fi lăsat oasele pe-acolo. Poate era mai bine…

— Tot pesimist, domnule maior?

— Cum aș putea fi altfel? Adineauri am primit vești de pe

front. Ofensiva sovietică e în plină desfășurare.

— Ofensivele sunt o componentă a războiului. Iar pesimismul nostru nu poate influența evenimente de asemenea proporții.

— Asta-i adevărat... Oricum, când stai de vorbă cu un prieten mai alungi gândurile negre. Mă bucur că te văd. Sper că e o simplă vizită prietenească, nu o întrevedere de serviciu.

— Și una, și alta. Am fost la o unitate din apropiere și m-am gândit să trec și pe la dumneavoastră. Am auzit o poveste și vreau să vă cer părerea. Neoficial, firește.

— Dacă-i ceva neoficial, putem încălca regulamentul. O înghițitură de „Martell”?

— Dar numai o înghițitură. Pe căldura asta...

Maiorul scoase din casa de fier o sticlă abia începută, o puse pe măsuța din fața biroului, apoi se întoarse și dibui într-un sertar două pahare curate. Turnă cu vădită plăcere lichidul auriu.

— Asta așa, pentru că am oaspeți, preciză el. În general, nu-mi permit să beau în timpul zilei. La noi e strictețe mare. Prefer să-mi savurez coniacul în liniște, la locul știut... Ce-ai spune de o mică șuetă, diseară?

— Regret că vă refuz. Sunt invitat la unchiul meu.

— Domnul Aurică Brezeanu, prietenul nostru. Al nostru și al Turciei.

— Al Turciei?! se prefăcu George uimit.

— N-ai știut? Rău, locotenente. Dacă mi-ai fi subaltern, te-aș atinge la foaia calificativă pentru asta, glumi maiorul amenințându-l cu degetul. Domnul Brezeanu are unele întrevederi cu un domn care face naveta între București și Ankara. Nu știai?

— Mărturisesc că...

— Ei, Biroul Doi nu trebuie să-știe chiar tot ce se mișcă în lumea asta. Dar mă gândeam așa, că dacă ți-e unchi, ești la curent cu afacerile lui. Altfel, fiecare om e liber să-și aleagă prieteniile. Că uneori dă greș, asta-i altă poveste.

George mângâie paharul aproape sferic, cu buza aurită, și așteptă urmarea. Maiorul își aprinse țigara, ciocni, dădu peste cap conținutul paharului său.

— La ce te gândești, domnule locotenent?

— Mă întrebam dacă aluzia la eșecul în prietenie are vreo

adresă precisă.

— Un mic aforism, știi? Viața te învață multe. Și aforismele se desprind treptat din experiență.

George bău și el paharul dintr-o înghițitură. Cât m-ar disprețul unchiul Aurică dacă m-ar vedea! Un cunoscător nu dă de dușcă coniacul ca pe un basamac oarecare... Totuși, un om care bea stimulează setea interlocutorului său. Maiorul se grăbi să umple iarăși paharele.

— E bun, spuse. Coniac vechi, mi l-a dăruit un prieten care-a fost mutat aici de la Paris. Stăm prost în Franța, cred c-ai auzit. De la debarcare încoace, tot mai prost.

— Războiul nu-i făcut numai din victorii.

— Un aforism pentru uzul celor care bat în retragere, râse maiorul Gombrich. Eu, unul, m-am împăcat cu situația. Așa am scăpat și de depresiunea despre care-ți spuneam nu demult. De fapt, n-am scăpat de ea, ci am reușit s-o transform în indiferență. Aștept să văd cum se vor termina toate acestea. Parcă ți-am mai spus-o.

— Da, ați spus-o într-o seară. Eram cu doctorul Huber, prietenul nostru comun.

Maiorul bău iarăși. Fața lui se rumeni ușor. Se aplecă peste măsuță și spuse coborând vocea:

— Doctorul Huber nu este prietenul nostru comun. Prietenul dumitale, poate. Deși nu te sfătuiesc, date fiind ultimele rapoarte pe care le-am primit de la specialiștii noștri.

— Pentru asta am venit, îl întrerupse George. Voiam să vă cer părerea despre el. Am unele informații că întreține relații suspecte cu politicienii filoenglezi...

— Da, este adevărat. Și nu numai aici, la București. Oamenii noștri îl supraveghează peste tot, drumurile lui în Elveția sunt cunoscute pas cu pas. Am informat și Gestapoul. Nici ei nu știu ce să creadă. Un om de talia lui... Ar fi păcat. Oricum, eu am făcut ce trebuia făcut, mai departe sunt organe specializate care... Știi bine că lucrăm separat. Serviciul nostru nu se amestecă în treburile Direcției pentru străinătate. N-au decât să-l verifice ei. Dacă omul e nevinovat, o să se disculpe. Deși, între noi fie vorba, de când cu atentatul nereușit împotriva führerului, e greu să mai iasă cineva teafăr din mâna Gestapoului.

George ciocni, mai trase o înghițitură. Gazda se grăbi să-l

imite. Îi oferi o țigară, fumară câteva clipe în tăcere, apoi maiorul reluă discuția:

— Să nu mă crezi un lăudăros, dar posed talentul de a descoperi cu o clipă mai devreme lucrurile bine ascunse. Doctorul Huber – i-am învățat pe de rost dosarul în ultima vreme – avea o biografie prea frumoasă, prea fără fisuri. Cariera de fascist în Anglia, articolele în presa de dreapta, relațiile din lumea înaltă de la Berlin…

— Și aici și-a făcut relații. Este foarte apropiat de șefii naziști din Grupul etnic german, are o mulțime de prieteni la Misiune… Cum să bănuiești un om ca el?

Maiorul Gombrich luă paharul, arătă cu el în partea stângă a pieptului:

— Dragă domnule locotenent, flerul meu m-a pus mereu pe pista cea bună. N-am avut prilejul să-ți povestesc biografia mea.

— M-ar interesa foarte mult, domnule maior.

Maiorul Gombrich păru că nu-l aude. Vorbi fără să ridice privirea, ca și cum începutul poveștii s-ar fi aflat scris în fundul paharului.

— Cum eram comandant de batalion pe front. Cum am dat un atac disperat, ca să facem cadou führerului un târgușor oarecare, de ziua lui. Cum ne-au lăsat să înaintăm fără să tragă un foc, și apoi au pus mitralierele pe noi. Am dat ordin de retragere, să salvez ce se mai putea salva. Generalul meu mi-a făcut un raport favorabil. Poate ca să se disculpe el însuși. Și a recomandat să mi se încredințeze o unitate cu destinație specială. Mai comandasem una, ți-am povestit. Cred că știi cam ce înseamnă o unitate cu destinație specială. Dar n-a fost să fie așa. Raportul a ajuns în mâna colonelului Gehlen; pe atunci îl preocupau unitățile de cercetare din linia întâi.

— Colonelul Gehlen? se miră George.

— E un nume care nu prea circulă în lumea muritorilor de rând. Te-aș sfătui chiar să-l uiți, sau în orice caz să nu-l pronunți în fața oricui. Colonelul Gehlen e omul din umbră al Reichului, înțelegi? Nu se poate lăuda prea multă lume că-l cunoaște personal. Nici eu n-am știut cu cine stau de vorbă, când am fost chemat la secția „Armate străine din Răsărit” din înaltul Comandament al armatei de uscat.

— Așadar, l-ați văzut.

— M-a văzut, mai exact. Eu n-am văzut decât o lampă electrică al cărei abajur proiecta lumina spre mine. Mă simțeam prost, ca la radiografie. Lumina aceea care-mi pătrundea prin haine, prin piele, prin creier… Din întuneric s-a întins spre mine o mână cu manșetă albă. Am strâns mâna aceea. Pe urmă am auzit glasul: „Sunt doctorul Wendland. Ia loc, căpitane. Vreau să lucrezi pentru mine. Am nevoie de oameni energici, care nu-și fac probleme de conștiință. Umanismul e treaba filosofilor, noi avem altă misiune. Trebuie să sprijinim Reichul prin toate mijloacele. Înțelegi?" Și lumina aceea, pe care-o visez uneori… „Înțeleg, domnule doctor. Voi face tot ce mi se cere." „Bine". Făcea parte din regie. O întreagă piesă de teatru, dacă te gândești. Dar însăși lumea e o piesă. Și războiul la fel. Facem zeci de repetiții cu soldații noștri, ca la reprezentație să ne strecurăm printre gloanțe. Și uneori reușim să scăpăm teferi. Mă-nțelegi, locotenente? O lampă și o mână întinsă din întuneric. Habar n-aveam că mă aflu în fața colonelului Gehlen…

— La noi lucrurile merg mai simplu. Nu uzăm de înscenări ca-n filme.

— Uneori prind bine, ca în cazul meu. Nu puteam să dau înapoi. „Am înțeles!" Răspunsul militarului bine strunit. Ce poți să răspunzi în fața unei lămpi care-ți pătrunde prin haine și prin suflet? Un serviciu secret nu se poate lipsi de recuzită… Abia a doua zi am aflat cine era doctorul Wendland. Pot spune că sunt o creație a lui. Mi-a plăcut de la început această profesie. Să știi totul despre alții… Mi-am luat rolul în serios. Un ofițer de informații trebuie să-și ia rolul în serios, altfel totul se duce de râpă. M-a avansat și m-a trimis aici, să apăr trupele noastre de spioni și de partizani. Prin toate mijloacele, cum mi-a spus colonelul Gehlen atunci. Colegii mei de aici au strâmbat din nas. Un om din tranșee, care știe doar să mustruluiască soldații și să comande „Înainte!", vine deodată între ei, începe să citească și să scrie documente strict secrete, pune mâna pe lupă și pe sticluța cu reactivi pentru cerneală simpatică… Un fel de castă, pricepi? În loc de încredere, un ușor dispreț, iar când am obținut succese – și mărturisesc că am obținut – au început să mă invidieze. Mă vorbeau de rău, că sunt fanatic, că umblu după decorații…

— Apropo, dați-mi voie să vă felicit pentru „Crucea de fier".

— Mulțumesc, trebuie să dau de băut pentru asta. Încă o picătură?... Să știi că n-am primit-o degeaba. Un mare succes personal, pot spune un moment de culme a activității mele... Dar viața nu e formată numai din succese. Uneori mai dau greș. Ți-am spus, mi-au râs în nas când le-am vorbit despre perspectiva unui complot la București. Mi-au recomandat o mică vacanță. Dar uite că sunt și unii care mă cred. Generalul Friessner de pildă. Imediat ce a fost numit, i-am înaintat un raport confidențial. Îți spun toate astea ca să mă înțelegi. Ești singurul meu prieten aici, locotenente.

George se aplecă spre el zâmbind:

— Mă onorează aceste cuvinte. La rândul meu vă asigur de cele mai sincere sentimente...

— Sunt convins, îl întrerupse maiorul cu eleganță. De cum te-am văzut am intuit că ești un om de treabă.

— Spuneați de domnul general Friessner.

— Da. Domnul general a primit raportul meu, mi-a confirmat asta când a venit la București. Voia să se informeze la fața locului. Nu spun că numai datorită mie; va fi avut și alte surse. Dar a venit și mi-a făcut onoarea unei scurte discuții. I-am spus ce gândesc și m-a ascultat cu seriozitate.

— Asta-i foarte important. Vă așteaptă o carieră strălucită. Nu-i ușor să te afirmi în fața unui comandant de talie înaltă, ca domnul general Friessner.

— Păcat de el, a avut ghinion. Când a venit la București, a încercat să-i vadă și pe regele Mihai, și pe domnul mareșal. N-a izbutit. La rangul lui, e un afront care nu se uită ușor. Și führerul, care i-a făgăduit întăriri după ce luase de pe frontul din Moldova unități întregi...

— Măsura asta n-am înțeles-o.

— Eu am înțeles-o. Înaltul Comandament privește lucrurile la nivel strategic. Atunci era nevoie urgentă de întăriri pe direcția Varșoviei. Dar nici aici nu trebuia slăbit frontul. După părerea mea, spațiul balcanic are mare importanță – și iată-ne bătând în retragere din prima zi a ofensivei inamice. Generalul Friessner a avut mare ghinion, crede-mă. Îl compătimesc.

— Poate găsește o soluție.

— A și găsit-o, nu te teme. Ordinul a fost dat: retragere pe linia fortificată dintre Carpați și Dunăre. Mareșalul Antonescu îi

dă trupe, iar führerul i-a promis o divizie blindată. Rezistența între Carpați și Dunăre e ca și înfăptuită.

— Îmi pare bine că v-ați mai remontat. Adineauri erați într-o stare de spirit mai…

— Domnule locotenent, să nu amestecăm lucrurile. Starea de spirit e legată direct de mine ca individ. Mi-am îngăduit să-ți mărturisesc că prestigiul meu în fața camarazilor a suferit unele… hm, dar asta nu contează. Acum, după ce mareșalul a inspectat frontul împreună cu generalul Friessner și au luat măsurile necesare, toți m-au arătat cu degetul. Alarmist, profet mincinos… Se pare că au dreptate. Führerul a lansat ideea luptei până la capăt, iar mareșalul Antonescu s-a declarat de acord cu el. „Până la capăt!” poate însemna orice. O formulă sublimă! Să bem pentru ea!

Se ridică, solemn, cu paharul în mână. George observă că maiorul se clătina puțin.

Capitolul șapte

1

Colonelul Romanescu ridică receptorul. Auzi glasul ofițerului de serviciu:

— Domnule colonel, am primit semnalul „Pajura”. V-am trimis mașina, sunteți chemat la Comandamentul Militar al Capitalei.

Emoția îl lăsă o clipă fără grai. „Pajura” însemna alarmarea generală. În ce scop? Frontul era departe, nu putea avea legătură cu... Așadar *aici*, la București, se întâmpla ceva deosebit. Și chemarea la comandament...

— Alo, mă auziți? întrebă ofițerul de serviciu.

— Da.

— Iertați-mă, credeam că s-a întrerupt legătura.

— Căpitanul Dinescu e acolo?

— Da, era în birou când s-a primit nota telefonică. A deschis plicul sigilat și a trecut la executarea dispozițiilor în vigoare.

— Și comandanții de batalioane?

— Am trimis curierii după ei.

— Bine. Dă-mi-l pe Dinescu.

După o clipă, auzi glasul ferm al șefului de stat major; se părea, sau tonul său avea o nuanță de triumf?

— Am onoarea, domnule colonel. Cred că trăim un moment deosebit.

— La fel cred și eu. Ai luat toate măsurile pentru, „Pajura”?

— Da.

— Întărește garda, distribuie muniția la oameni și așteaptă noi ordine. Eu sunt la comandament; dacă intervine ceva, iei măsurile dictate de situație. Cu calm, înțelegi?

— Da, domnule colonel.

Închise telefonul și se uită la ceas: șase și câteva minute.

Aruncă o privire salonului spațios; prin storurile coborâte, fâșii din soarele după-amiezii; o rază cădea oblic pe vitrina cu bibelouri, alta lumina un colț din tabloul mare, în tonuri dulci, reprezentând un peisaj cu sălcii plângătoare. Cât de dragi îi erau toate acestea, cât de mult îi lipsiseră în cei doi ani petrecuți pe front, în clădiri cu geamurile sparte de explozii, în bordeie improvizate sau în corturi instalate în grabă! Iar acum pleca

iarăși: pentru câtă vreme?

Îi fulgeră prin minte: dacă se întâmplă ceva... Soția era plecată la țară, la părinți, de teama bombardamentelor... Auzi din stradă claxonul scurt, cunoscut, semn că mașina sosise. Cu o mișcare hotărâtă, își luă porthartul și pistolul. În ușă, șoferul, un recrut frumușel, cu uniforma bine ajustată, îl aștepta.

Urcă în mașină. Pe străzi era lume puțină – după-amiaza de august ținea oamenii închiși prin case, la răcoare. Trecând pe lângă Școala de Război, unde își avea sediul Misiunea militară germană, cercetă cu privirea clădirea. Santinelele erau la posturile lor, prin curtea spațioasă se vedeau trecând militari cu hârtii sub braț, totul părea liniștit.

— Mai repede, îi spuse șoferului. Ia-o pe Calea Plevnei să vedem ce e pe la cazarma Malmaison.

În fața arenei „Venus” întâlniră primele subunități, echipate de război, mărșăluind în pas viu. Așadar, s-a primit și „Stejar”, gândi colonelul. Ieșirea trupelor în dispozitiv... Evenimentele se precipită...

Se uită la ceas: șase și jumătate.

— Accelerează, îi spuse șoferului.

— Credeam că numai la noi e alarmă, dom’ colonel. Dar văd că...

Se întrerupse, evită cu o mișcare dibace a volanului un autocamion greu, care tracta un tun.

— S-a repezit treaba, dom’ colonel.

Începu o cursă infernală pe străzile largi, aproape pustii, care duceau spre Șosea. În fața Comandamentului Militar al Capitalei, frână scurt și trase la rând cu celelalte mașini care staționau lângă trotuar. În grădinița din fața clădirii, câțiva soldați instalau o mitralieră. Pe ușile largi al comandamentului, ofițeri intrau și ieșeau în fugă.

— Așteaptă-mă aici, spuse colonelul și coborî.

Intră aproape alergând în holul larg, cam întunecos, de obicei atât de liniștit. Într-un colț, un plutonier rotofei împărțea cartușe; în alt colț, câțiva ofițeri discutau aprins; o ușă se deschise, se auzi un glas strigând ceva la telefon. Colonelul Romanescu bătu la ușa șefului de stat-major și intră fără să mai aștepte. Dădu cu ochii de comandanții altor unități din București, care stăteau în picioare în jurul mesei mari din mijloc.

În capul mesei, tot în picioare, șeful statului-major. Îl salută:

— Am onoarea, domnule colonel!

— Bine c-ai venit, Romanescule. Să te pun în curent pe scurt, cu evenimentele. Mareșalul și Ică au fost arestați; regele formează alt guvern, s-a hotărât ieșirea din război. Ne așteptăm la o reacție a nemților, când vor prinde de veste. Trebuie să le-o luăm înainte, să-i blocăm pe locurile unde se află, ca să nu-și poată organiza dispozitivul. În cursul nopții ne vor sosi întăriri, dar deocamdată ne descurcăm cu ce avem. Dumneata vei face parte din detașamentul Băneasa, care are misiunea să împiedice pătrunderea trupelor germane dinspre nord în București.

— Dar oamenii mei au și plecat spre obiectivele care ne erau repartizate.

— I-am oprit, n-ai grijă. Obiectivele voastre au fost încredințate altor unități. În fiecare sector avem un divizion de cavalerie, o companie de infanterie, plus artileria anticar și câteva piese de artilerie grea. Primejdia cea mare e în partea de nord, în zona Băneasa-Otopeni. Acolo trebuie să ne întărim în primul rând.

— Am înțeles, domnule colonel.

— Domnilor ofițeri, să recapitulăm. Din momentul de față orice mișcare a trupelor germane va fi interzisă prin forța armelor. Se vor întări gărzile la instituțiile centrale, la centralele telefonice și posturile de radio, precum și la intrările principale în oraș. Se vor tăia legăturile telefonice ale unităților germane. Vă cer să procedați cu toată energia. Vă doresc succes...

Când intră pe poartă, colonelul Romanescu văzu subunitățile aliniate ca la obișnuita revistă de front. Coborî din mașină și veni grăbit în fața formației. Șeful de stat-major comandă „pentru onor” și îi dădu raportul cu formula obișnuită.

Colonelul își trecu privirea peste fețele ostașilor, adumbrite de vizierele căștilor; deși erau recruți, instrucția intensă din cele două luni făcuse din ei adevărați ostași. Așteptau neclintiți și puternici, umăr lângă umăr, cu baionetele armelor sclipind în soarele care apunea.

— Ostași, le spuse el, în țară se petrec evenimente mari. Guvernul antonescian a fost arestat. Poporul român și-a luat

soarta în propriile mâini. Dar trebuie să apărăm cu arma în mână acest act al libertății noastre. Patria cere de la voi curaj și devotament. Să fim demni de marile tradiții ale înaintașilor!

Se opri o clipă, aşteptă să se termine rumoarea din front. Citi bucurie și speranță pe chipurile acelea anonime. Oare ce-i aşteaptă? se întrebă. Câți dintre ei vor mai răspunde la apel mâine seară? Reluă, pe un ton mai energic:

— Ne vom deplasa la Băneasa în marș forțat. Doresc să vă faceți cu toții datoria de ostași români! Acum vom trece la executarea ordinelor primite. Plutonul de cercetare!

Tânărul ofițer din fruntea plutonului făcu un pas înainte:

— Ordonați!

— Domnule locotenent, îți iei imediat oamenii și pleci cu autocamionul spre Băneasa. Dacă e nevoie, îți deschizi drum prin luptă.

— Am înțeles!

Curând după căderea nopții, între fântâna Miorița și podul de cale ferată dispozitivul era gata. Pe malurile înalte care dominau șoseaua fuseseră amplasate tunuri și arme automate; telefoniștii întindeau fire spre posturile de observare înaintate; pe mijlocul șoselei se construise o baricadă din bărci luate de pe lacul din preajmă, saci cu nisip și trunchiuri de copac. Patrule înarmate colindau împrejurimile, spre sat și spre aeroport, până în preajma posturilor de santinelă germane. În preajma șoselei fusese instalat postul de comandă al „detașamentului Băneasa”; comandantul, un general, repartizase forțele între lac și șosea, apoi dincolo de șosea, în spatele hipodromului.

— Domnule colonel, vă dau în grijă șoseaua, îi spusese lui Romanescu. Nu permiteți circulația nici într-un sens, nici în altul. Dacă se apropie cineva, somați. Nu se supune, deschideți focul…

— Am înțeles, domnule general. Am pus la posturile de pază gradați dintre cei mai buni.

— Ne aşteaptă o noapte albă, murmură generalul. Dar după câte-mi dau seama, este o noapte istorică. O să se vorbească mult despre ea… Trebuie să fim gata pentru orice situație. În zona Ploieștiului hitleriștii au efective mari, cu multă artilerie. Iar aeroporturile sunt în mâna lor. Aici e primejdia cea mai mare.

— Ne vom face datoria, domnule general.

— Du-te, și vezi cum s-au instalat oamenii. Să aibă muniția la îndemână. Și să-și adâncească adăposturile, acum cât e liniște…

Liniștea dinaintea furtunii, își spuse colonelul Romanescu. În postul de comandă funcționa un aparat de radio, ascultaseră cu toții proclamația către țară și comunicatele noului guvern. Ostașii de pe poziții fuseseră și ei puși la curent cu evenimentul istoric care se produsese; toți își manifestaseră bucuria, încrederea în ziua de mâine. După atâtea suferințe, își spuse colonelul, era și firesc.

Spre miezul nopții, dinspre Arcul de Triumf se auzi un zgomot de motor. Ostașul de pază luă o lanternă și ieși în mijlocul șoselei. O mașină se apropia cu farurile camuflate. La vederea semnalului, se opri. Motorul continua să funcționeze în gol. Colonelul Romanescu fu chemat și imediat se apropie de mașină. Lumina lanternei căzu pe epoleții unui general hitlerist. Portiera din față se deschise; coborî un ofițer român:

— Am onoarea să vă salut. Îl însoțesc pe generalul Gerstenberg.

— Circulația e interzisă, domnule colonel, spuse Romanescu. Podul e blocat.

— Știu. Dar generalul a fost în audiență la Palat, a făgăduit șefului guvernului că trupele germane vor părăsi țara fără luptă. Se duce la Otopeni să ia comanda forțelor germane. Avem un permis de liberă trecere semnat de generalul Sănătescu.

Romanescu îl rugă să aștepte, luă permisul și-l prezentă comandantului detașamentului:

— Domnule general, șeful aviației germane din România, generalul Gerstenberg, se duce la Otopeni să ia comanda trupelor germane. Are permis semnat de generalul Sănătescu.

La lumina lanternei, cercetară hârtia dactilografiată.

— Da, este semnătura generalului Sănătescu. Dă-le voie să treacă.

Romanescu se înapoie la mașină. Întinse hârtia ofițerului român.

— Poftiți. Nu vă invidiez pentru misiunea asta. Succes!

— Mulțumesc. Sper să mă întorc, spuse cu înțeles însoțitorul generalului hitlerist.

După ce uruitul motorului se stinse, liniștea se înstăpâni iarăși

pe poziție. Se auzea numai țârâitul greierilor și, din când în când, țipătul unei păsări de noapte undeva spre lac. Apoi pașii patrulelor care veneau să raporteze: „Nimic deosebit!”…

Era încă întuneric când, de sus, dinspre aeroport, se auzi zgomot de motoare. Un telefon de campanie zbârnâi prelung; cineva răspunse, repetă mesajul primit:

— În comuna Băneasa se adună trupe germane însoțite de artilerie.

— Ăsta a fost cuvântul lui Gerstenberg, spuse furios generalul. Fă-mi imediat legătura cu comandamentul.

După câteva minute, dinspre oraș se auziră primele împușcături. Colonelul Romanescu se gândi o clipă la colonelul român aflat acum, desigur, în mâinile dușmanului.

— O coloană motorizată se apropie de pod, raportă un observator. Are un tun de 88 și cinci tunuri de 20. Sunt aproximativ douăzeci de autocamioane grele, pline cu soldați.

— Bateria întâi, o lovitură de avertisment în fața lor, ordonă generalul.

Lovitura plecă imediat. De sus, din preajma podului de cale ferată, se văzu bine explozia proiectilului, în marginea șoselei. Drept răspuns, hitleriștii puseră tunurile în bătaie; în lumina palidă a zorilor se vedeau soldații sărind din camioane și pregătindu-și armele.

— Asupra inamicului, cu tot armamentul, foc!

Bubuituri de tun izbucniră aproape simultan cu rafalele mitralierelor grele. Fumul alb, înțepător, al pulberii învălui poziția pentru o clipă. Colonelul Romanescu se urcă pe taluzul înalt și privi prin binoclu: coloane de foc și fum împânziseră șoseaua; tunul antiaerian german de calibru mare zăcea răsturnat într-o latură a drumului; un autocamion sări în țăndări, altul luă foc, apoi altul, plin cu muniție, explodă.

Celelalte mașini făcură cale-ntoarsă, urmate de hitleriștii care se furișau, în salturi, printre rafalele de mitralieră. Strigăte de bucurie se auziră din pozițiile trăgătorilor români:

— Uite-i, mă, cum fug!

— Au luat-o iepurește!

— Mai dă-le, leat, ceva de cheltuială!

Comandantul detașamentului dădu ordin să înceteze tragerea. Apoi veni alt raport de la cercetarea înaintată:

inamicul s-a retras în zona Băneasa, unde se organizează la teren și instalează artileria în poziția de tragere.

— Era de așteptat. Săpați adăposturi, completați rezervele de muniție…

După vreo două ore, la lumina zilei, forțele germane din Băneasa dezlănțuiră un bombardament puternic asupra dispozitivului românesc. Tunuri de toate calibrele împroșcau poziția cu proiectile. Prin vacarmul exploziilor, se auzeau când și când glasuri care raportau:

— Un car de luptă lovit…

— Avem un rănit grav la bateria de tunuri anticar…

Duelul de artilerie continua.

Exploziile ridicau coloane înalte de pământ în jurul pozițiilor ocupate de ostașii români. În răgazul dintre explozii, se auzeau glasurile comandanților de piese, apoi bubuitul sec, scurt, asurzitor, al tunurilor și aruncătoarelor. Dintr-odată, o liniște adâncă se întinse peste poziții…

— Oare de ce nu atacă? întrebă căpitanul Dinescu fără să-și desprindă binoclul de la ochi.

Colonelul Romanescu ridică din umeri:

— Cred că nu se așteptau la atâta rezistență. Vor mai întâi să ne reducă la tăcere artileria. Și am impresia că au de gând să ne atace prin flanc. Iau câțiva ostași și mă duc spre gară, să văd ce e pe acolo…

Porni spre stânga, peste șosea, împreună cu ostașii. Atacul de aviație îi surprinse în plină stradă. Se adăpostiră lângă un gard de beton, urmărind ce se petrece. Formații de avioane cu zvastica pe aripi veneau în picaj, își aruncau încărcătura ucigașă și, luând iarăși înălțime, dispăreau.

Colonelul se ridică să privească ce se petrece spre stânga, la Gara Băneasa. Un avion trecu cu un zgomot asurzitor, chiar pe deasupra lui. În clipa următoare, de sus se prăvăli o umbră neagră, tăcută, care iscă un fulger alb, la câțiva pași; n-avu vreme să se arunce la pământ; primi suflul exploziei în obraz, în umeri, în piept… Se rostogoli pe asfaltul încă rece. Dădu să se ridice, să se împotrivească forței fără nume care-l țintuia la pământ. Își simți trupul greu, brațele nu-l mai ascultau, o moleșeală stranie îl cuprinse deodată.

În ambulanța care-l ducea către spital, auzi zgomot puternic de motoare. Încercă să ridice capul de pe targă.

— Stați liniștit, domnule colonel, spuse medicul. Primim întăriri, sunt tunuri grele care se duc spre Băneasa. Pozițiile noastre au rezistat bine.

— Întăriri… De ce m-ați luat de acolo?

— Ați suferit un șoc. Nu aveți răni grave, dar trebuie să primiți îngrijiri. Mai mult de-o oră ați zăcut fără cunoștință.

— Întoarce mașina, spuse colonelul. Vreau să fiu între ostașii mei. Nu pot să…

Capul îi căzu iarăși pe pernă. Simțea din nou sfârșeala cuprinzându-l ca o apă călduță.

— Seringa, repede! auzi ca prin vis glasul medicului.

La început Toma nu dădu importanță zvonului de glasuri de afară. Totdeauna făcea abstracție de zgomotele curții, unde la cele mai diferite ore puteau izbucni certuri din motive la fel de diferite: un copil întârziat la joacă după căderea serii, un soț întors în miez de noapte de la cârciumă sau două vecine disputându-și în zori dreptul de a folosi frânghia de rufe…

— Cum să fie pace? distinse glasul subțire, ca de femeie, al plutonierului pensionar, care locuia alături de cămăruța lui. Păi nemții ce păzesc?

— A spus regele, pricepe odată, strigă o voce groasă, mai depărtată.

— Poate se-ntoarce și al meu de pe front, că nu mai știu de el…

— Ați auzit oameni buni? E pace!

— Pace!… Pace!…

Ieși în curte. Vecinii îl înconjurară:

— Domnule Toma, gata cu războiul. S-a încheiat armistițiu.

— Ce, armistițiul se încheie așa, peste noapte? interveni cineva.

Din stradă cineva strigă peste gard:

— Hei, oameni buni, ieșiți afară, aprindeți luminile, gata cu războiul!

Toma încercă să-și adune gândurile. Așadar, începea lupta cea mare! Instrucțiunile erau precise: imediat ce se dă semnalul, grupele de patrioți se adună la Uzina Chimică… Se repezi în casă, își luă haina, stinse lumina și ieși.

— Ce ai de gând? întrebă pensionarul.

— Mă duc la uzină, poate e nevoie de mine.

— Ai dreptate, merg și eu, că cine știe…

— Stai naibii acasă, îl opri nevastă-sa, o femeie grasă și ursuză. Nu-ți ajunge o viață de militărie?

— Ce știi tu! Adu-mi haina și pălăria.

— Mă ajungi din urmă, spuse Toma și plecă aproape în fugă.

Îl stăpânea o stare de spirit cu totul nouă, un sentiment de triumf amestecat cu o vagă nedumerire. Oare asta e clipa mult așteptată? Cum să înceapă așa, ca o banală ceartă în curte? Ar fi trebuit să sune sirenele, dar nu cred că asta-i totul, ar fi prea

frumos și mai ales prea ușor, cel mult e un început, le spuse în gând oamenilor ieșiți în stradă, care comentau plini de bucurie evenimentul…

În fața uzinei se adunaseră deja vreo cincizeci de oameni, abia le distingea prin întuneric chipurile.

— Ai auzit? Ce zici de asta? îi strigă Iordache de departe.

Îl înconjurară, bătându-l pe umăr, fiecare încercând să-i spună ce simțea, în ce împrejurări aflase vestea…

— Azi după-amiază, pe Calea Victoriei, am văzut mașina mareșalului, cu escorta după ea. Nici nu-mi trecea prin cap că…

— Eu veneam de la socru-meu din Ferentari, și am auzit dintr-o casă strigăte. Mi-am zis că-i vreo petrecere; s-a deschis o fereastră, cineva sfâșia hârtia neagră de pe geam și striga: „Nea Costică, e pace, se citește proclamația la radio!”

— …Am crezut că-i poliția. Bătea vecinul meu cu pumnu-n poartă: „Măi frate, ai auzit la radio?” „Ce radio, nu știi că nu-i voie?” „Acuma e voie. S-a făcut pace…” Mi-am dat seama că o să fie nevoie de noi și am venit aici.

— Bietul tata, n-a mai apucat ziua asta. A murit la patru aprilie în Gara de Nord. O bombă a făcut praf tot vagonul. Și-mi spusese cu o seară înainte: „Nu poate să țină la nesfârșit. Poporul rabdă, rabdă, dar și când s-o porni…”

— Păi a pornit, dar ce facem?

— Chiar așa, acuma ce facem?

— Așteptăm în liniște, spuse Toma. Va trebui să punem mâna pe arme, nemții n-au să se lase așa ușor…

— Da’ unde-s armele?

— Răbdare, spuse Toma.

Camioneta *Ford* veni în goană, cu farurile aprinse – n-am apucat să-i dreg eșapamentul, îi fulgeră lui Toma prin minte – și stopă scurt în fața lor. Din cabină coborî Nistor, în cămașă, cu un pistol-mitralieră în mână. Se opri în fața farurilor. Oamenii îl înconjurară.

— Vin de la comandament, spuse el repede. Trebuie să formăm pichete de pază la întreprinderi. Deocamdată am nevoie de cinci oameni pentru o misiune grea.

— Eu, eu, eu, se repeziră mai multe glasuri.

— Cinci oameni, repetă Nistor. La biroul Gestapoului, lângă școală, sunt închiși câțiva de-ai noștri. Au fost ridicați când cu

manifestația de la cinema. În clădire se află ofițerul de serviciu și câțiva soldați de gardă. Toma, conduci echipa. Iordache... Și dumneata – arătă spre un bărbat voinic, în uniformă de vatman. Și dumneata... Și tu, Costică...

Oamenii chemați se apropiau cu figuri hotărâte. Nistor le dădu fiecăruia, dintr-o raniță ponosită, câte un pistol *Steyer* și două încărcătoare.

— Și dacă între timp primesc ajutoare? întrebă Toma.

— N-au de unde. Armata a blocat toate unitățile germane. Primejdia e alta: să n-apuce să-i omoare pe arestați. Toma, ia arma asta, vezi că-i încărcată.

— Hai, fraților, spuse Toma. Iordache, să-mi faci cunoștință cu tovarășii.

— Eu te cunosc, tovarășe Toma, spuse vatmanul. Mihăilescu mă cheamă. Ai venit la noi la depou și ne-ai adus ziare. Erai mai tinerel pe-atunci...

— Da, îmi amintesc. Și dumneata?

— Eu sunt de-aici, de la uzină. Neacșu mă cheamă.

— Știți să umblați cu drăciile astea de pistoale?

— Am mai văzut prin filme, râse cel cu uniformă de vatman.

— Ne descurcăm noi, adăugă Iordache. Doar am făcut armata.

Pe străzile liniștite oamenii discutau la porți, se strigau la ferestre; dintr-o casă se auzea comunicatul care se repeta la radio.

— Era și timpul, spuse Iordache. Dar mai avem un hop cu nemții...

— Trebuie să-i dovedim, spuse Toma. Fraților, cine cunoaște clădirea?

— Eu, spuse Neacșu. E o casă mare, a fost a unui negustor. A rechiziționat-o poliția legionară; pe urmă au pus-o la dispoziția nemților. O vilă cu un etaj, cu parter înalt, solidă ca o cetate. Are intrarea direct din stradă, pe o ușă groasă de stejar. Casă, nu glumă. Ne-ar fi trebuit un obuzier pentru ea. I-am sudat gratiile la ferestre când s-au instalat nemții acolo. Are niște uși de fortăreață, negustorul ăla se temea de hoți. Cum să intrăm peste ei, tovarășe Toma? Eu zic să-ncercăm printr-un șiretlic. Știi vreo boabă nemțește?

— Așa, cât de cât. Pot să mă-nțeleg cu ei.

— Atunci te duci la ei și le spui cu frumosul să se predea. Între timp noi intrăm prin spate. Are o ușă de serviciu, care duce la subsol. Acolo, în subsol, cred că i-au închis pe-ai noștri.

— Și crezi că nu-i încuiată?

— Eu îs lăcătuș de meserie, și am luat seama ce tip de broască e aia. Dacă n-or fi schimbat-o de-atunci.

— Și dacă n-or fi pus o santinelă acolo.

— Ei, ne descurcăm noi…

— Bine, spuse Toma. S-ar putea să reușim. Ține și arma mea; mă duc la ei în chip de parlamentar.

— Fii atent să nu dai de bucluc, spuse Iordache. Noi ne ducem prin spate…

Toma se apropie de santinela care se plimba cu pistolul-mitralieră la piept, prin fața intrării slab luminate de un bec albastru, de camuflaj.

— Vreau să vorbesc cu ofițerul vostru, îi spuse santinelei.

— Înapoi, strigă hitleristul punându-i țeava pistolului-mitralieră în piept.

— Du-mă la ofițer, se răsti Toma. Poate vrei să te alegi cu o pedeapsă.

Soldatul, fără să coboare arma, apăsă pe un buton din pervaz. Se auzi sunetul prelung al soneriei. Un ofițer înalt, cu cizme, încătărămat ca de paradă, se ivi în cadrul ușii.

— Parlamentar, spuse Toma. Vreau să vorbim.

— Ce să vorbim? se răsti ofițerul. Știu ce s-a-ntâmplat. Am auzit la radio. Voi, românii, o să regretați…

— Nu e treaba mea, îl întrerupse Toma. Am venit cu o misiune precisă: să ne predați arestații.

— Intră, spuse ofițerul și se dădu deoparte.

În hol scoase pistolul:

— Ești arestat. Credeai că așa merge? Credeați voi, românii, că ne dăm bătuți? Armata Reichului nu și-a spus ultimul cuvânt. Hai, sus mâinile.

— N-ai dreptul să mă arestezi. Am venit aici ca parlamentar. Vă cerem să-i eliberați pe-ai noștri.

— Ai haz, domnule. Cum să-i eliberăm? O să mai vârâm aici și pe alții, când s-o restabili situația. Așteptăm ordine. Ți-am spus, o să regretați amarnic…

— Lasă poveștile și dă-ne arestații.

— Dimpotrivă, te bag la beci lângă ei. Hai, ia-o înainte. Parlamentarii trebuie tratați politicos...

Toma o luă ascultător înainte, pe coridor. Scările care duceau la subsol erau întunecate. Zări, lipită de perete, într-un mic intrând, silueta lui Iordache. Coborî câteva trepte, urmat de hitlerist. Se întoarse după ce auzi lovitura seacă, înfundată, și-l văzu pe ofițer frânt peste balustradă.

— Repede, șopti Iordache. Ia-ți arma înapoi. Pe băieți i-am scos afară prin spate. Îi păzeau doi nemți; i-am dezarmat și i-am închis în locul arestaților.

Neacșu apăru și el în capul scărilor.

— Halt! auziră sus, pe coridor, și imediat răsunară câteva împușcături.

— Santinela, spuse Neacșu urcând dintr-o săritură câteva trepte și trăgând o rafală: Gata, l-am dat jos. Hai, băieți!

Alergară spre ușa din spate. Ieșiră alergând în stradă. Toma îl văzu pe Neacșu scăpând arma din mână. Deasupra cotului, cămașa i se înroșise de sânge.

— Te-au lovit? spuse el repezindu-se să-l susțină.

— Merge, spuse Neacșu printre dinți.

Câteva gloanțe le șuierară pe la urechi. Iordache se întoarse și trase o rafală lungă. Hitleriștii ieșiți să-i urmărească dispărură îndată în clădire.

— Și arestații? întrebă Toma după ce dădură colțul.

— Erau șase, spuse Iordache gâfâind. I-am trimis la uzină deocamdată. Nu le venea să creadă că au scăpat. Socoteau, bieții oameni, că le-a bătut ceasul din urmă...

Petre se trezi brusc. Avea somnul ușor, se deprinsese cu primejdiile în atâția ani de viață nesigură prin ascunzători, sub amenințare continuă. Auzi iarăși somația santinelei:

— Stai pe loc!

Înălță capul de pe perna umplută cu paie, încercând să asculte. Auzi doar un glas neclar, din depărtare, apoi liniște. Vreun bețivan care a greșit drumul, încercă să-și explice. Altfel cine-ar îndrăzni să se apropie de zidurile înalte, cu ferestre mici și zăbrelite, ale închisorii?

După câteva clipe, auzi zgomot de motor. Coborî din pat, se apropie de fereastra cu pervazul înalt, se ridică pe vârfuri, încercând să privească afară. Mașina comandantului intrase în curte. Comandantul coborî; dinspre poartă venea spre el un civil…

— Mă fraților, spuse Petre cu glas scăzut, cred că s-a întâmplat ceva…

— Ce e? Ce e? întrebară glasuri din toate colțurile dormitorului.

— Eu zic să vă sculați și să vă-mbrăcați. S-ar putea să fie ultima noastră noapte de închisoare.

O învălmășeală de glasuri, bucuroase, neîncrezătoare, nerăbdătoare, o forfotă ciudată se înstăpâni în încăperea rece, austeră. Se îmbrăcară cu toții pe întuneric, unii aprinseră țigările, nesocotind regulile aspre ale închisorii. Vorbeau toți odată, făceau presupuneri, puneau întrebări care rămâneau fără răspuns. Ușa se deschise larg, cineva aprinse lumina. Petre îl văzu pe comandant, împreună cu Haralambie și cu civilul – acesta din urmă înarmat cu o pușcă de vânătoare.

— Drepți! comandă șeful dormitorului, după obicei.

— Bună dimineața, domnilor, spuse comandantul. De astă dată, nu vă mai vorbesc în calitate de gardian-șef. Trăim un eveniment deosebit. S-a schimbat guvernul, țara a ieșit din război…

Strigătele de bucurie ale tuturor îl făcură să zâmbească.

— Mă bucur la fel de mult ca și dumneavoastră. Ca militar, ca patriot. În noaptea asta s-a citit la radio și decretul de amnistie. Încă n-am primit instrucțiuni oficiale, dar în virtutea acestui

decret vă declar cetățeni liberi!

Un nou val de bucurie îl întrerupse. Comandantul se întoarse spre civilul de lângă el, care făcu un pas înainte:

— Tovarăși, vin din partea celulei de partid din oraș. În noul guvern este și un reprezentant comunist; partidul este acum în legalitate. Noi am și luat unele măsuri. Vă asigurăm locuri de cazare până vă veți putea întoarce la casele dumneavoastră. Deocamdată, situația e cam tulbure. Avem subunități germane în oraș, mă tem că au de gând să atace închisoarea, ca represalii sau… pentru că au nevoie de ostatici. Am hotărât s-o apărăm; formațiunile de luptă din oraș au fost alarmate, li se distribuie arme. Domnul maior va lua sub comandă gărzile noastre și va organiza apărarea.

Petre făcu un pas înainte:

— Dați-ne și nouă arme. Vrem să luptăm dacă e nevoie…

— Veți primi arme, îl liniști maiorul. Dar cine vrea să plece, e liber.

— Unde să plecăm?

— Dați-ne arme și spuneți-ne ce avem de făcut…

— Am așteptat atâta clipa asta…

Maiorul făcu un gest liniștitor:

— Dacă asta vă e dorința, veți primi arme și muniții. Spuneți că vreți să luptați. Atunci e mai bine să ieșim noi în întâmpinarea hitleriștilor. Blocăm unitățile și îi împiedicăm să se grupeze. Un principiu tactic vechi de când lumea: distrugerea inamicului pe părți…

— De acord, încuviință civilul. Dumneavoastră vă pricepeți mai bine la lucruri de-astea.

Maiorul se întoarse spre foștii deținuți:

— Plutonierul-major Haralambie va distribui armele din magazie, pe bază de semnătură. Nu mai e nevoie să vă spun că acum sunteți sub comandă militară. Executați tot ce vi se spune. Situația e dramatică, dar sper să-i facem față. Adăugă cu un zâmbet: Șeful de dormitor devine comandant de pluton. Domnule Someșan, numește-ți un locțiitor și împărțiți-vă pe grupe, ca la armată…

Plecă, împreună cu civilul. Plutonierul-major Haralambie făcu un gest de invitație:

— Nea Petre, Someșan, haideți la magazie, să luăm arme. Și…

oameni buni, iertați-mă dacă v-am făcut zile grele. N-a fost pe voia mea…

La magazie, un soldat cu ochii umflați de nesomn scotea cartușe dintr-o cutie și le punea în încărcătoare. Se așezară la rând și începu distribuirea armelor. Soldatul privea din când în când uimit spre oamenii în haine vărgate care acum clănțăneau din închizătoarele puștilor și schimbau glume între ei. Someșan se apropie de Petre:

— Nea Petre, vrei să mă ajuți? Deocamdată n-am mașină de scris, să-ți scriu ordin de numire.

— Nici nu-i nevoie, râseră ceilalți, îl recunoaștem de șef…

— Două încărcătoare de om, atâta, zise majurul, s-ajungă la toată lumea.

— Nu cred s-ajungă, spuse posomorât soldatul.

— Cum să n-ajungă? În lăzile de colo ce-ai?

— Acolo-i dinamita pentru șantier. Era vorba să dăm jos stâncile cu…

— Ia stai, stai nițel. Dinamită spui? Și fitil avem?

— Kilometri întregi, dom’majur.

— Păi atunci e bine. O să raportez domnului comandant. Facem încărcături de câte trei kilograme și le punem colo-n parc. Le dăm foc pe rând, să creadă nemții că ne-a venit artileria în ajutor…

În zorii zilei, detașamentul era gata de plecare. Comandantul coborî scările potrivindu-și tocul pistolului la centură.

— Am primit telefon de la Comandamentul teritorial, spuse el. La Băneasa sunt lupte, nemții încearcă să pătrundă în București. Avem ordin să dezarmăm orice trupă germană. Bateria antiaeriană din pădure este obiectivul cel mai important. Tu, Haralambie, iei doi soldați și o grupă de civili. Te duci la depozitul de echipament de la școală. Îl încercuiești și le ceri nemților să se predea. Dacă opun rezistență, atacați.

— Am înțeles, spuse Haralambie.

— Caporal Datcu, mai iei doi oameni și instalați dinamita în parc. Noi ne ducem în pădure, la bateria germană. Fix la șase, dai foc la trei încărcături. După un minut, la alte trei. Pe urmă aștepți. Dacă auzi împușcături din pădure, le aprinzi și pe celelalte.

— Am înțeles, spuse caporalul.

— Ceilalți, după mine. Fără prea mult zgomot, să-i luăm prin surprindere...

Porniră în șir indian spre pădure. Comandantul se uita mereu la ceas. În marginea pădurii, într-un foișor înălțat deasupra copacilor, era un post de observare; ostașul hitlerist privea prin binoclu. Comandantul le făcu semn să se apropie pe furiș; înconjurară foișorul cu armele pregătite.

— Hei, tu de colo! Dă-te jos! zise comandantul.

Soldatul hitlerist făcu o mișcare spre pistolul-mitralieră, dar văzu țevile armelor îndreptate spre el și ridică mâinile.

— Dă-te jos! repetă comandantul. Fără gălăgie!

Neamțul se execută cu mișcări lente, privind mereu în jos, la trupa pestriță care-l aștepta.

— Știe cineva nemțește? întrebă comandantul.

— Eu, spuse Someșan. Nu prea grozav, doar atât cât să mă pot înțelege.

— Atunci întreabă-l unde mai au posturi de observare, câți oameni sunt în baterie și-unde-i comandantul.

Soldatul răspunse pe nerăsuflate la întrebări. Comandantul era în permisie la Berlin; în baterie sunt cincizeci și doi de oameni, s-a dat alarmă de gradul 1. Peste tot împrejurul pădurii sunt instalate posturi de observare.

— E bine, spuse comandantul uitându-se iarăși la ceas. Micșorați pasul, că ajungem prea devreme. Trebuie să fim foarte punctuali, altfel dăm greș. Suntem cam câți sunt și ei, dar n-avem tunuri. Adică... avem, se corectă zâmbind.

Ajunseră la gardul de sârmă ghimpată care înconjura bateria germană. O ceață ușoară plutea printre copacii groși. Departe, într-un luminiș, se vedea țeava unui tun mascat cu crengi și plasă de camuflaj. Comandantul făcu semn cu mâna; toți se opriră.

— Prizonierul spune că gardul e conectat la rețeaua electrică, spuse Someșan.

— Bun. Ați înțeles, sper: nimeni nu se apropie de gard. Ne răspândim de-a lungul lui, începând din colțul ăsta. După câte știu eu, bateria ocupă o zonă de formă pătrată. Ne așezăm pe două laturi, la zece pași om de om. Trimite-l pe prizonier în unitate, să-l cheme încoace pe cel care-i comandă.

Soldatul porni în fugă de-a lungul gardului, spre poarta care

abia se ghicea printre copaci. Comandantul se așeză pe un trunchi doborât și așteptă. În pădure se lăsă liniștea. Auziră deodată comenzi, și țeava tunului din luminiș începu să coboare, îndreptându-se spre ei.

— Krupp de optzeci de milimetri, spuse încet un fost deținut. M-am instruit și eu pe unul de ăsta. Dacă trage câteva lovituri, doboară un hectar de pădure.

— Să sperăm că n-o să tragă, zise comandantul uitându-se iarăși la ceas. Șase fără cinci, tocmai bine...

Se auzi zgomot de motor. O motocicletă cu ataș venea pe drumul dinspre intrarea în baterie. Motociclistul avea pistol-mitralieră atârnat la piept; în spate stătea alt militar înarmat; în ataș era un ofițer. Când motocicleta se apropie, maiorul aruncă țigara și se ridică. Ofițerul german sări din ataș, își îndreptă centura și se apropie cu pas hotărât. Salută țeapăn.

— Spune-i că unitatea e înconjurată și-i cerem să se predea fără luptă, spuse comandantul.

Someșan traduse conștiincios fraza.

— Să predau fără luptă o baterie modernă? ripostă ofițerul hitlerist. Încercați să ne atacați, veți vedea ce sunt în stare noile tunuri Krupp.

— Avem și noi artilerie, spuse comandantul.

— De unde artilerie? Cunosc foarte bine dispozitivul militar din oraș...

— Am primit întăriri. Vă primejduiți oamenii inutil, domnule căpitan. Aveți zece minute ca să luați o hotărâre.

Ofițerul hitlerist clătină din cap și spuse răstit:

— Nu pot să mă predau. Haideți să ajungem la un compromis: frontiera e aproape. Dați-ne voie să plecăm spre Ungaria cu armamentul ușor și ce putem lua din depozite; aveți cuvântul meu de onoare că nu distrugem nimic din ce rămâne. Veți avea capturi bogate fără să faceți sacrificii.

— Nu, spuse comandantul. Am primit ordin să dezarmăm toate trupele germane. Vă somăm să depuneți armele.

— Refuz, domnule maior. Sper că-mi dați răgazul să ajung la soldații mei înainte de a deschide focul...

În clipa aceea trei bubuituri aproape îngemănate sparseră liniștea pădurii. Ofițerul german tresări.

— Dumnezeule, murmură el. Credeam că glumiți cu artileria

aia.

— Nu glumim deloc, spuse comandantul. Toate formațiunile germane sunt înconjurate; trupele noastre au început atacul împotriva lor.

O nouă salvă de trei bubuituri răsună.

— Cele zece minute au trecut, spuse comandantul. Hotărâți-vă imediat, domnule căpitan, avem și alte misiuni de îndeplinit. Vă repet, nu aveți nicio șansă…

— Îmi dau seama, spuse căpitanul întunecat. Mă predau, domnule maior.

Auzind traducerea, cei din jurul maiorului se ridicară din adăposturi, cu fețele luminate de bucurie.

Meșterul Toma ieși din casă, strigă la câine să se astâmpere și întrebă răstit:

— Cine-i acolo?

— Eu, Buzatu.

— Ce s-a întâmplat, dom' șef?

— E pace, s-a comunicat la radio.

— Trebuia să vină și ziua asta, spuse meșterul cu glas scăzut. Stai să-mi iau ceva pe mine și vin și eu devale.

— Hai. Eu mă duc să dau de veste lui Ștefan și celorlalți.

Când ajunse la primărie, se lumina de ziuă. Pe treptele șlefuite de pași, oamenii stăteau ca pe-o bancă, fumau și schimbau păreri:

— Antonescu și-ai lui se duseră pe apa sâmbetei.

— Acu', luăm și Ardealul înapoi.

— Crezi că ne face Hitler un dar ca ăsta?

— Nu Hitler. Ce, e după el? În Proclamație spune să ne liberăm frații din Ardeal.

— Asta-nseamnă război.

— Păi ce gândeai, vere, că luăm Ardealul c-un steag alb în vârful ciomagului?

— Ziserăți că e pace. E ori nu e pace?

— Pace cu rușii și cu englezii și cu americanii. Pe urmă, ce-o mai fi…

Șeful de post ieși în ușa primăriei și toți se îngrămădiră în jurul lui.

— Oameni buni, trăim o zi mare. Vorbii acum la Legiunea de jandarmi. Așa e cum a zis la radio. Antonescu e arestat, avem alt guvern. Am primit ordin să luăm măsuri să apărăm gara și poșta.

— Dă-ne arme, spuse unul.

— Așa e. Dă-ne arme, dom' șef. Nemții n-au să se lase cu una cu două. Trenul lor e acolo, în pădure.

— Să facem tranșee în jurul gării…

Plutonierul Buzatu își îndreptă cureaua armei pe umăr, își trase vestonul pe sub centură, ca un soldat ieșit la raport.

— Știu eu? Am primit ordin să apărăm gara și poșta, mai mult nu mi-au spus. O să dăm întâi arme premilitarilor. Pe urmă om

mai vedea.

Un jandarm venea în fugă pe șosea; strigă de departe:

— Dom’ majur, nemții au tras trenu-n gară și sapă gropi. Or fi vrând să mineze linia.

— Asta ne-ar mai lipsi, mormăi Buzatu. Gata, fraților, fie ce-o fi. Măi Tudose!

— Ordonați!

— Deschide rastelul și împarte armele de rezervă. Faci un tabel nominal, iscălește fiecare o pușcă și trei încărcătoare de om. Premilitarii s-au prezentat?

— Aici suntem, spuse un tânăr.

— Bine. Așteptați, că am trimis după caporalul instructor. Eu cu băieții mei luăm mitraliera și ne ducem la gară. Când vine caporalul, să ia comanda și să vă ducă și pe voi acolo. Nu umblați care cum vrea, și aveți grijă cu armele. Caporalul să întărească paza la poștă. Neculai, ia cu tine un băiat și duceți-vă pe șosea, la capul satului. Dacă vezi nemți apropiindu-se, îl trimiți să ne dea de veste. Hai, executarea!

Jandarmul făcu semn unui tânăr care-și examina încântat arma; porniră amândoi spre capul satului.

— Mai e oficiul nemților, spuse gânditor șeful de post. Dar cred că le-au tăiat legătura cei din oraș, altfel nu stăteau ei așa cuminți. Am pus o pândă acolo, nu-i nicio mișcare. Meștere Toma, du-te dumneata cu câțiva oameni, vezi că-s doi sau trei soldați înăuntru. Dacă umbli ușor, îi iei ca din oală. Le luați armele, pe ei îi trimiteți cu escortă la post, iar dumneata cu oamenii veniți la gară. Acolo cred că-i buclucul mai mare. Gata, măi, cu armele alea? strigă spre fereastra deschisă a postului.

— Acuș, dom’ majur. Să vină careva să-mi ajute.

Doi-trei băieți se repeziră înăuntru; se întoarseră ținând fiecare câteva arme; în urma lor venea soldatul, cu registrul și cu o cutie cu cartușe. Oamenii se îmbulziră în jurul lor: fiecare își spunea numele, iscălea în catastif, lua arma, o examina o clipă, desfăcea închizătorul și vâra cartușele în magazie.

— N-am uitat să umblu cu drăcia asta, spuse cu încântare cineva. Să poftească alde Friț, am o socoteală veche cu ei…

Ceilalți râseră încet, mângâind țevile lucitoare.

— Hai, fraților, spuse meșterul Toma. Grupa de șoc, ia să vă văd.

Porni, cu micul grup în jurul lui, spre biserică. În casa parohiei nemții își instalaseră oficiul telefonic. Se apropiară mergând pe lângă gard, cu armele gata; ferestrele mari de la stradă erau deschise.

— Nu le-au dat încă deșteptarea. Voi doi, duceți-vă la ușa. În caz de ceva, trageți. Umblați ușor, să nu-i speriem…

Meșterul Toma se apropie de fereastră. Îl văzu pe operator moțăind în fața centralei slab luminate. Vârî țeava armei pe geam, îndreptând-o spre pieptul lui, apoi făcu „pst!”. Neamțul ridică privirea. Era aproape un copilandru, cu față rotundă și păr blond tuns scurt. Tresări văzând arma. Ochii lui, brusc înspăimântați, se îndreptară spre pistolul-mitralieră pus la îndemână, pe masă.

— Nu, flăcăule. Nein. Hände hoch!

Soldatul ridică mâinile.

— Gata, spuse Toma către ceilalți, fără să coboare arma.

Se auzi o izbitură, apoi scrâșnetul ușii deschise. Din camera alăturată ieșiră buimaci doi hitleriști în maiouri. Dădură să fugă înapoi văzând armele. Meșterul strigă la ei ca la niște copii:

— Stați pe loc!

Băieții cotrobăiră la iuțeală prin cameră, luară pistoale-mitralieră și sacii cu încărcătoare și grenade.

— Pradă bogată, îi lăudă meșterul Toma. Acuma avem cu ce face față.

Își îndreptă privirea spre soldații hitleriști înșirați lângă perete.

— Ăștia se cheamă că-s prizonieri. Întinse arma spre ei: Echiparea, *ain, țvai, drai!* Îi ducem la post. O să-i păziți voi cu rândul.

— Hm, făcu nemulțumit unul dintre tineri. Să stau de pază lângă ușă?

— Misiune, spuse meșterul Toma. Nu-i puțin lucru să păzești prizonierii. Curând o să avem mai mulți…

Cu pistoale-mitralieră găsite la oficiul de telefon german, cu armele de la post, cu ce mai aveau oamenii – câte-o pușcă de vânătoare dosită, pistoale vechi scoase la iveală de prin poduri – se adunaseră în crângul din dosul gării vreo treizeci de inși înarmați. Șeful de post luase comanda ca de la sine, își încheia și-și descheia mereu nasturele de la guler.

— Tare mi-e teamă să nu facă nemții vreun bucluc, spuse el. O să-i luăm din mai multe părți, să creadă că-i atacă un regiment întreg. Altfel, o să fie greu cu ei. Meștere, iei dumneata o grupă, te duci prin pădure și le cazi în spate. Eu încerc să-i iau cu binele, maiorul lor știe românește. Îi somez să se predea. Dacă refuză, mă adăpostesc și trag un foc de armă. Atunci, trageți toți odată, din toate părțile. Să vadă că sunt înconjurați.

— Bine. O luăm prin pădure și ne oprim pe deal, la castelul de apă.

— Adăpostește bine oamenii, să n-o facă pe eroii... Caporal Mihalache.

— Ordin!

— Iei pușca-mitralieră și te duci cu meșterul. Și voi – arătă spre trei premilitari. Băgați de seamă, nu risipiți cartușele!

În timp ce se apropiau de gară auziră pufăitul locomotivei. Trenul de reperaj fusese tras în fața magaziilor. Nemții încărcau de zor lăzi cu materiale.

— Se pregătesc de plecare, spuse șeful de post. Ia, băieți, rânduiți-vă pe șosea, în șanț, cu armele pregătite. Nu scoateți capul, să nu aibă vreun lunetist cu ei. Ăla te pocnește drept în frunte. Mai întâi îi luăm cu binișorul, poate reușim ceva fără vărsare de sânge.

— Îi crezi așa de mielușei? râse amar Ilie Drăgoi.

— Eu respect ordinul, spuse plutonierul. În ordin spune să-i somăm, iar dacă nu se predau, să deschidem focul. Asta și facem.

Ieși de după zidul gros al magaziei de cereale, făcând câțiva pași înainte. Nemții, care-l observaseră, se opriră din lucru și se uitau la el. Unul rămăsese cu o cutie mare în brațe.

— Herr Kommandant, strigă plutonierul-major. Chemați-l pe comandant, vreau să vorbesc cu el.

Un gradat care stătea pe treptele gării cu mâinile-n șolduri dădu câteva ordine răstite și soldații dispărură în tren. Apoi ușa biroului de mișcare se deschise, apăru un ofițer vârstnic cam corpolent.

— Vă somăm să depuneți armele, spuse șeful de post.

— La tine glumește, se răsti ofițerul. Nu depun armele. Lăsat plecăm la Bulgaria. Una oră.

— E ordin să vă predați, stărui plutonierul. Războiul kaput,

gata!

— Nu predat, la dracu, spuse neamțul furios. Soldat german nu predat.

Dădu câteva ordine. Geamurile de jos ale sălii de așteptare săriră în țăndări; apărură țevile armelor. Buzatu se întoarse și porni repede spre ai lui; în urmă se auziră câteva împușcături, gloanțele îi șuierară pe lângă urechi. Se adăposti lângă ceilalți, în șanț, și ordonă:

— Foc! Serii scurte, cu toate armele!

Răpăiala armelor izbucni, dezordonată. Din spatele castelului de apă hohoti gros mitraliera, apoi începură să pârâie pistoalele-mitralieră capturate de la telefoniști.

— Încetați focul! comandă plutonierul, apoi strigă către nemți: Sunteți înconjurați! Predați-vă!

Drept răspuns, de pe acoperișul unui vagon zbură o grenadă care explodă peste linie, nu departe de ei.

— Atinge-l careva pe ăla de sus! De acolo ne vede ca-n palmă.

Chiar lângă urechea lui bubui un *Manlicher*. Trăsese caporalul, ajutorul lui de la post. De pe tren se auzi un strigăt de durere; pe sub roțile vagoanelor se vedea mișcare.

— La comanda mea, tragem toți în ferestre, spuse plutonierul. Ochiți… foc!

Salva trosni prelung.. În clipa următoare se auzi vacarmul geamurilor sparte. Drept răspuns, dinspre gară se dezlănțui o adevărată canonadă.

— Încetați, strigă jandarmul. Ce-i la turnul de apă? Cine-i voinicu-ăla? Să nu-l nimerească vreun glonț!

Toți priviră spre castelul de apă. Pe scărița de fier urca un om. Curând ajunse sus: se strecură pe balconașul îngust care înconjura bazinul și ridică mâna. Grenada zbură prelung prin aer. Căzu într-o latură a gării, cam între clădire și tren. Se auziră iarăși vaiete, apoi deasupra ultimului vagon cineva începu să agite o cămașă albă.

— Se predau, se predau! strigară bucuroși cei din șanț.

— Ieșiți câte unul și aruncați armele, strigă plutonierul Buzatu.

În clipa aceea, dinspre pădure se ivi o umbră mare, urlând și șuierând; avionul zbură razant cu gara, aproape atingând cu unul din planuri acoperișul vagoanelor; steagul alb dispăru.

— Adăpostit! urlă plutonierul. De unde dracu’ a apărut și ăsta? Mihalache, ia mitraliera pe umeri!

Avionul luă înălțime, se întoarse iarăși, acum zbura paralel cu șoseaua, venea în picaj, îi vedeau cercul transparent din bot – elicea; urletul lui creștea clipă cu clipă. Plutonierul îndreptă mitraliera în sus, cu suportul sprijinit pe umerii soldatului. Începu să tragă, rotindu-se o dată cu trecerea avionului. Din planuri țâșniră flăcărui mărunte; o dâră de ghemulețe albe năpădi terasamentul.

Când avionul dispăru în pădure, din coada lui țâșnea fum negru.

— Ura! L-ați lovit, dom’ șef!

— Ajutor, se auzi un glas. Săriți, fraților!

— Ce? Un rănit?

După o clipă, auziră o bubuitură surdă spre pădure.

— S-a zis cu el, ticălosul! spuse plutonierul. Mihalache, vezi de rănit… Ai pansament la tine?

— Am, dom’ șef.

— Dom’ șef, au dat foc la tren!

— Au văzut că n-au încotro, spuse plutonierul.

Nemții se iviră unul câte unul, în spatele trenului care ardea, și aruncară armele.

— Dodule, ia zece oameni și adunați armele. Restul, după mine. Să stingem focul.

— Lasă-l să ardă, dom’ șef!

— De ce? E captura noastră. Haideți, băieți, dați fuga. Găleți, furtunul de la gară… Ce-i cu rănitul?

— Lovit în umăr. Nu cred că e grav. L-am pansat.

— Luați motocicleta nemților și duceți-l la dispensar. Puneți-i și pe prizonieri să care apă. Vedeți să n-o ia vreunul la fugă. Hai, flăcăi, că mai avem și alte treburi!

Un tânăr veni în fugă:

— Dom’ șef, vine o coloană de mașini dinspre București!

— Las’ să vină. Acuma avem arme destule. La un caz, înșirăm tot satul acolo, pe lizieră. Una peste alta avem vreo două companii, ai?

— Și tunul de la nemți, adăugă meșterul Toma. Ce, nu-l putem împinge pe șosea? Măcar să se vadă c-avem artilerie. Chiar de n-om trage cu el.

— Așa facem, hotărî șeful de post. Că dacă ne pomenim cu ei în sat, e jale.

— Dom’ șef, îs români! aduse vestea alt băietan strunindu-și căluțul. Am fost prin pădure, mai aproape de ei. Sunt români, dar au mașini de captură.

— Păi s-or fi bătut și ei cu ceva nemți, râse meșterul Toma. Hai să-i întâmpinăm…

După ce încredință prizonierii unei grupe de ostași conduși de un plutonier, George răsuflă ușurat. Pândise o zi și-o noapte în preajma locuinței unui ofițer superior din SS, aflat în București sub acoperirea de angrosist; la izbucnirea ostilităților fusese căutat pretutindeni, era de negăsit. Abia în dimineața aceea apăruse, îmbrăcat în costum gri, însoțit de doi civili cu înfățișare de sportivi, care se dovediseră a fi în realitate ofițeri în trupele de asalt. Veniseră cu o mașină, cu gând să fugă, desigur; în locuința ofițerului George găsise o mapă cu documente – unele dactilografiate, unele scrise de mână – de aceeași mână, cu un scris ordonat, de elev bun la literatură. Se grăbi să telefoneze colonelului Ursu:

— Misiunea a fost îndeplinită. Prizonierul e în drum spre dumneavoastră. V-am trimis și o mapă cu niște hârtii; ar trebui traduse, să vedem ce-i cu ele.

— Și eu sunt curios. Ascultă, dragul meu, știu că ești obosit, dar mai am o treabă pentru dumneata. De fapt două. Du-te la sediul Apărării Patriotice și spune-le celor de acolo să fie atenți. Ni s-a semnalat că prin cartier se învârtește un legionar, Nicoară, evadat zilele-astea. Pe urmă, te duci la Serviciul de informații german. Maiorul Gombrich s-a baricadat acolo cu ai lui și refuză să depună armele. E singurul obiectiv german din sector care n-a fost încă lichidat. Poate-l convingi să se predea.

— Am înțeles, domnule colonel.

Grăbi pasul spre sediul Apărării Patriotice. Abia aștepta să-i vadă pe ai lui la lumina zilei, să le strângă mâna, să se bucure cu ei de izbânda care, în cele două zile care trecuseră, devenise acum o certitudine. Ajunse repede în fața clădirii mari, împrejmuită cu gărduleț de fier, aflată la intersecția a două străzi. La poartă, cățărați pe o scară de zugrav, doi tineri cu brasarde tricolore se căzneau să agațe o firmă scrisă pe pânză roșie cu vopsea albă: „Comitetul P.C.R. de sector”. Un al treilea, cu pistol-mitralieră la piept, îmbrăcat în haină, dar fără cravată, se uita la ei. George se apropie de el:

— Îl caut pe un anume Toma.

— Pe tovarășul Toma, îl corectă cu importanță tânărul. Dar ce-ai cu el?

— O chestiune urgentă. Și secretă. Și ai grijă cu pușcociul ăsta, să nu se întâmple vreun accident. Unde zici că-l găsesc?

— Prima ușă pe dreapta, spuse tânărul în silă. Iar cu asta – bătu cu palma în încărcătorul armei – găuresc o carte de joc de la cincizeci de pași. Crezi că mie-mi place s-o fac pe paznicul?

— Misiune importantă, îi spuse George peste umăr și intră în clădire.

Îl găsi pe Toma înconjurat de câțiva oameni înarmați; surprinse o frântură de frază:

— ...În primul rând linia de tramvai și drumurile de acces spre brutării. Se întrerupse, ridicând privirea: Ei, pe cine văd! Tovarășe Nistor, dânsul e locotenentul Brezeanu.

— Noroc, tovarășe locotenent, îl salută Nistor strângându-i mâna. Eram dornic să te cunosc. Ne-ai ajutat mult. La început nu-mi venea să cred. Chiar așa, un ofițer din Biroul Doi...

George dădu mâna cu ceilalți, care se apropiară de ușă.

— Așa rămâne, fraților, le spuse Toma. Mobilizați oamenii să meargă să ajute la degajarea străzilor de ruine. Viața trebuie să intre cu totul în normal. Brutăriile au făină destulă, negustorii au primit dispoziție să deschidă băcăniile... Combateți orice zvon răuvoitor. Vedeți și voi că lucrurile au început să se așeze. Noroc!

— Noroc! răspunseră cu toții.

— Stăm bine, spuse Toma după plecarea celorlalți. Aici, în sector, viața își reia cursul. Țăranii au început să vină la piață cu marfă, electricitate avem, apa curge...Mai sunt câțiva legionari care împrăștie zvonuri...

— De-ar face numai atâta, spuse George. Un individ de-ăsta s-a strecurat pe la Pipera, cu o motocicletă, și a fugit la nemți. A luat parte, ca mitralior pe un avion german, la atacul asupra Bucureștiului. L-a doborât artileria noastră la Otopeni, când s-a întors din raid. Se îmbrăcase în uniformă românească.

— Auzi ticălosul, strigă Nistor.

— Acum am mai depistat unul. Șeful meu a primit informația. Un anume Nicoară, evadat zilele astea, se învârtește prin cartier pe-aici.

— Vechiul meu adversar, râse Toma. Voia să mă elimine din liceu, că scriam la reviste de stânga. A fost condamnat după rebeliune.

— Șeful meu zice să fiți atenți, că e înarmat. Nu știm ce intenții are, dar paza bună… Pentru asta am venit, să vă previn.

— Mulțumim, spuse Nistor.

— Acum mă duc, mai am de îndeplinit o misiune.

— Succes! Te așteptăm pe la noi, când mai termini treburile.

George ieși în grabă, urmărit de privirea încruntată a tânărului de la poartă.

— Nu fi trist. Ți-am spus, e o misiune foarte importantă.

Tânărul zâmbi silit și-și îndreptă pistolul-mitralieră care-i atârna pe piept cam de-a curmezișul.

— O să mă duc voluntar la regiment, strigă el din urmă.

În colțul străzii unde se afla Serviciul de informații al armatei de uscat germane, îi opri o patrulă.

— Nu puteți trece mai departe, explică un sergent de parașutiști.

— Sunt în misiune. Vreau să vorbesc cu comandantul vostru.

Un locotenent tânăr, în uniformă de parașutist, se apropie în fugă:

— Cum ați ajuns aici? Nu-i voie…

— Biroul Doi, spuse George arătându-i legitimația. Dumneavoastră cum ați… aterizat aici, domnule locotenent?

— Cu niște camioane. Comandantul nostru are o vorbă: misiunea parașutistului începe după ce a atins pământul. Zborul și parașutarea sunt doar partea veselă a spectacolului. După aceea vine greul.

— Văd că greul a și venit.

— Am doi morți și trei răniți, spuse locotenentul. Și nemții nu vor să cedeze…

— Mă duc să parlamentez cu ei.

— Știu eu? Să nu vă ia ostatic.

— Am primit ordin să fac asta. Și am un motiv special să nu mă tem. Un cunoscut de-al meu se află acolo, înăuntru. Un fel de… coleg.

— Trebuia să mă gândesc la asta, aici e sediul contrainformațiilor lor. Dacă credeți că amicul dumneavoastră n-o să vă tragă un glonț… Încetați focul! ordonă locotenentul. Sergent, ridică un steag alb. Trimitem parlamentari la inamic!

Dindărătul unui copac se ridică un sergent voinic, cu mustață

răsucită, și începu să agite un prosop alb. De la fereastra de deasupra intrării i se răspunse tot așa.

— V-ați gândit bine? întrebă ofițerul parașutist. Să vă dau un însoțitor?

— Nu-i nevoie. Făcu câțiva pași înainte, strigă spre clădire: Vreau să vorbesc cu domnul maior Gombrich!

O tăcere de câteva clipe, apoi un glas răspunse:

— Înaintați, dar veniți singur și fără arme.

George păși înainte intră pe portița cochetă, acum ciuruită de împușcături. Pe peretele clădirii în jurul ferestrelor, se vedeau ciupituri de glonț. În curte, un *Mercedes* lung, negru, stătea strâmb; avea parbrizul spart și un cauciuc dezumflat. În mijlocul aleii era instalat un tun antiaerian cu două țevi, înconjurat de saci cu nisip. Unul dintre servanți era bandajat la cap și-și pusese boneta peste pansament. Doi militari aduceau de acolo pe un altul, încălțat numai cu o cizmă, cu o figură crispată de suferință. George văzu toate acestea într-o fracțiune de secundă. Și-l văzu pe Heinrich, subofițerul gras care-l seconda de obicei pe maiorul Gombrich, venind să-l întâmpine.

În holul clădirii războiul era la el acasă. Pe pardoseală erau împrăștiate cioburi și tuburi de cartușe; în preajma ferestrelor, trăgătorii cu pistoalele-mitralieră pe genunchi fumau cu sete, profitând de răgazul ce li se oferise. Pe lângă pereți, întinși pe pături, zăceau câțiva răniți; fetele în uniformă de transmisiuni se învârteau pe lângă ei.

Heinrich îl conduse la etaj, se opri în fața ușii, își îndreptă vestonul și centura, apoi bătu. Maiorul Gombrich se arătă în ușă – era fără cămașă, cu obrajii săpuniți și aparatul de ras în mână.

— Ce vizită neașteptată, spuse el ironic. Iartă-mă, locotenente, n-am avut timp să mă pregătesc. Am înțeles că ești parlamentar și caut să-mi compun o ținută potrivită pentru tratative. Nu ești grăbit, nu-i așa?

Vorbind își șterse clăbucul de pe obraji apoi se întoarse spre subofițer:

— Fii liniștit, Heinrich, nu e nicio primejdie. Cel puțin deocamdată… Sper că domnul locotenent n-a venit să mă asasineze.

— Nu, domnule maior. Am venit să discut cu dumneavoastră.

— Du-te, Heinrich.

Subofițerul salută și ieși trântind ușa.

— Bunul meu Heinrich, spuse maiorul încet. Va reuși și de data asta să mă salveze? Ia spune, domnule locotenent, care e mesajul dumitale?

— Ușor de ghicit: convingeți-vă șefii să se predea. Orice rezistență e inutilă.

— Șefii au plecat la Legație chiar în seara aceea memorabilă. (Lungi ultimul cuvânt). O seară pe care n-o voi uita toată viața. A fost triumful meu, un triumf amar de altfel. Profeția mea s-a adeverit. Păcat că n-am avut prilejul să le râd în nas, la rândul meu, celor care mă luaseră peste picior atunci... Au plecat cu toții îngrijorați de anumite zvonuri. Nici nu mi-au spus despre ce e vorba. M-au lăsat șef și au plecat. Nu mai știu nimic de ei. Eu sunt cel mai mare aici.

— Deci din vina dumneavoastră s-a umplut holul de răniți? Domnule maior, încetați această luptă inutilă.

Maiorul Gombrich își îndreptă umerii și ridică fruntea; uitase probabil că era dezbrăcat până-n brâu.

— Sunt soldat și trebuie să lupt. Avem alimente și muniții pentru a rezista unui asediu. Ultimul mesaj pe care l-am primit e încurajator; vom pune în curând capăt revoltei și vom restabili situația. Führerul se ocupă personal de cazul României. Iar dumneata îmi propui să mă predau?

— Cunoașteți situația din București?

— Legăturile telefonice sunt tăiate.

— Atunci aflați că aici este ultimul obiectiv german care mai rezistă. Toate celelalte au fost anihilate.

— Și Misiunea?

— A căzut ieri la prânz. Avem mii de prizonieri germani; o bună parte din avioanele care au bombardat ieri orașul au fost distruse.

— Misiunea... murmură maiorul Gombrich așezându-se în fotoliu. De necrezut. O adevărată fortăreață.

Ridică iarăși fruntea:

— Nu-mi pasă. Militarul german luptă până la capăt! Ordinul führerului...

— N-are niciun sens, vorbi George încet, ca și cum s-ar fi adresat unui bolnav. Într-o oră vor sosi tunurile. Atunci va începe asaltul final.

— Bine zis, final... Ai văzut, domnule locotenent? Ce le-am spus eu generalului și celorlalți? Trădarea plutea în aer, i-am prevenit. Și acum iat-o.

— Trădare? ripostă George. Nu, maior Gombrich. Trădare poate veni din partea unui om. Dar un întreg popor nu poate trăda. E vorba de cu totul altceva: ne-am luat destinul în propriile mâini. Nu e trădare, ci act de voință.

— Mă rog, eu sunt militar, mă pricep mai puțin la speculații filosofice. În treaba asta era mult mai nimerit prietenul dumitale, doctorul Huber, fie... cum ziceți dumneavoastră românii? Fie-i țărâna ușoară.

— Ceeee?

— Nu știai? Doctorul Huber a murit.

— Imposibil, spuse George tulburat.

Maiorul Gombrich se duse în spatele biroului; scoase un plic cu emblema Wehrmachtului, îl aruncă pe masă:

— Iată actele găsite asupra lui. Avem și o fotografie de la fața locului. Unul dintre cei care l-au găsit era amator de suveniruri fotografice. De la coasta Atlanticului până-n Caucaz, un veritabil album turistic. Atâta că, în loc de peisaje, apar oameni care poartă uniformă.

George privi lung fotografia cam cenușie, prea puțin expusă. Doctorul Huber zăcea pe iarbă, cu brațele depărtate; frunzișul unui copac filtrase soarele punându-i pete mărunte pe obraz.

— Cum a murit?

— În împrejurări neclare. Se pare că a fost împușcat pe când încerca să părăsească orașul. Șoferul a abandonat mașina și a dispărut. Mașina circula cu număr fals, bine-nțeles. Un *Buick* decapotabil, model vechi. Poftim și procesul-verbal al medicului militar care a constatat decesul. Dacă te pasionează subiectul, îți dăruiesc toate hârțoagele astea. Și-așa, în cele din urmă tot vor ajunge în mâinile voastre.

— Când și unde s-a întâmplat asta?

— Ai un ton de procuror, domnule Brezeanu. Ieri. Într-o zonă pe care o controlau încă trupele Wehrmachtului, lângă Otopeni.

George strânse cu grijă hârtiile; le puse în buzunarul de la piept.

— Mulțumesc. Subiectul mă pasionează, într-adevăr. Doctorul Huber era un om interesant. V-aș pune o întrebare particulară,

domnule maior: nu cumva Gestapoul este amestecat în această treabă?

— Gestapoul! Domnul meu, mă cunoști prea puțin. Dacă era o afacere de-a Gestapoului, cum mi-aș fi permis să-ți dau toate astea pe tavă? Să-ți spun ce cred eu: e o treabă a englezilor. O ipoteză, desigur.

Păru că-și amintește de ceva, trânti sertarul din care scosese documentele, deschise un altul și dădu la iveală sticla cu coniac. O întinse, ținând-o ferm, lui George, care refuză cu un semn din cap.

— Înțeleg, domnule locotenent, nu vrei să bei cu inamicul. Mie cred că-mi dai voie. O singură dușcă. Azi n-am apucat nici să gust. Din zori stăm la ferestre și tragem. Mirosul de pulbere arsă usucă gâtlejul. *Prosit!*

Bău direct din sticlă, îndelung, cu lăcomie; când lăsă sticla de la gură, privirea lui căpătase o strălucire ciudată.

— Simțeam nevoia, explică. Traversez un moment dramatic, chiar dacă prevăzusem totul. Mai alaltăieri conversam cu dumneata la „Princiar” ca doi prieteni, iar astăzi oamenii noștri stau cu armele ațintite unii asupra altora.

— Vă repet: este o vărsare de sânge inutilă, domnule maior. Nu aveți nicio șansă. Viețile atâtor oameni atârnă de decizia dumneavoastră. Trebuie să vă predați. Fiți rațional!

— Să fiu rațional! Oare războiul însuși e ceva rațional? Toată noaptea m-am gândit la asta. Iar când un militar de carieră începe să-și pună întrebări, e grav. Un fel de preludiu al prăbușirii... Ai dreptate, e o luptă fără șansă. Sper că răniții noștri vor primi asistență medicală...

— Un rănit e un rănit, nu e dușman.

— Da, românii sunt umanitari prin excelență. Bine, voi da ordin de capitulare.

Ridică receptorul telefonului. George înțelese clar conținutul ordinului. După câteva clipe, pe hol se auziră comenzi și pași alergând. De afară, prin fereastra deschisă, răzbătură strigătele de victorie ale românilor. Maiorul Gombrich privi în curte pe după perdea: se întoarse oftând.

— Da. Unii se bucură, alții... ca la război. Te rog să mă scuzi o clipă. Vreau să-mi pun ținuta în ordine. Ia loc. Termin în câteva clipe.

Dispăru prin ușița din colțul biroului. George se apropie de fereastră. Văzu militarii germani ieșind în curte, și aruncându-și pistoalele. Pe alee se formase o grămadă de arme de tot felul, străjuită de parașutiști. Deodată, în camera de toaletă se auzi o împușcătură. George sări spre ușiță; o încercă, era încuiată. Ieși pe hol, dădu cu ochii de subofițerul pe care maiorul Gombrich îl numise câinele lui credincios.

— Vino-ncoace, Heinrich. Cred că șeful dumitale n-a acceptat condiția de prizonier...

Sergentul se apropie mergând cocoșat prin șanț:

— Gata, Marine, poți să te odihnești. Am schimbat toate posturile.

— Mi-a trecut os prin os, zise Marin Drăgoi. Cum să te odihnești în groapa asta? Stricarăm frumusețe de parc.

— Îl dregem noi, după ce terminăm cu nemții. Cred că pân-la prânz le venim de hac.

— Oare?

— Musai, spuse sergentul. Cât or să reziste așa?

Puse casca în țeava puștii și o ridică încet deasupra parapetului. De vizavi, din clădirea comandamentului german se auziră împușcături. Câteva gloanțe se înfipseră cu zgomot înfundat în parapetul de pământ din fața șanțului.

— Bravo lor, îs vigilenți, râse sergentul Cioată. Ochii-n patru, fraților. Cum vedeți o mișcare la alde Friț, trageți!

Drăgoi se ghemui pe fundul șanțului făcut în grabă, cu o seară înainte, îndată ce intraseră în dispozitiv. Acum era frânt de oboseală, după noaptea de veghe petrecută în șanțul îngust. La început, când se dăduse alarma, nu știa ce se întâmplă. Îi păruse rău că n-a terminat de cusut mâneca vestonului; era în dormitor, cu ceilalți, la „program administrativ”. Era miercuri, și miercurea leatul mai răsufla și el. Tocmai de aceea, spre seară, nu-i venise să creadă auzind strigătele sergenților:

— Echiparea! Afară, fuga marș! Care rămâne-n urmă, îl belesc! Hai, hai, cât număr pân-la zece!

— Luați tot cu voi, strigă ofițerul de serviciu din ușa pavilionului. Cască, mască, lopată, cartușiere... Hai, leat, că ne prinde seara!

— Doamne, pupa-ți-aș tălpile, nu ne-or duce iar pe front? spusese Stănică înfășurându-și de zor moletierele.

Se aliniaseră în curte așteptând cu sudoarea șiroindu-le pe sub căști. Curelele ranițelor și armelor le ardeau umerii. Atunci, în front, încă nu știau ce s-a întâmplat. Comandantul regimentului ieșise pe ușa principală, se oprise pe trepte, ca să-i aibă pe toți în ochi.

— Ostași, avem o misiune importantă. Ne deplasăm la obiectivele stabilite, săpăm adăposturi și instalăm posturi, de

pază. Consemn general: dacă se apropie cineva, îl somați și-l faceți prizonier; dacă nu stă, trageți. Executarea!

Obiectivul lor era comandamentul german.

Locotenentul îi ajunsese din urmă cu un taximetru; coborâse în fața lor; sergentul oprise compania, dar locotenentul îi făcuse semn:

— Înainte, grăbiți pasul!

Se instalaseră în micul parc din fața comandamentului. Apoi locotenentul le dăduse ordin să sape adăposturi și șanțuri de comunicație. Din curtea vecină apăruse o bătrână:

— Ce faceți acolo? De ce stricați grădina? O să mă plâng la poliție.

Locotenentul se apropiase de ea:

— Măicuță, cine mai stă în casa asta?

— Eu singură, domnule ofițer.

— Auzi, fă matale bine și du-te pentru o zi-două la vreo rudă. Noi, ca soldații, mai facem zgomot, mai tragem cu pușile…

— Nu mă mișc de la casa mea. Unde să mă duc? Vă jucați de-a războiul aici, în inima orașului?

Sergentul îndreptase spre ea fața șiroind de nădușeală:

— Decât să stai cu gura pe noi, mai bine ne-ai da niște apă.

— Vă dau, dragii mamii, cum nu? Vă dau apă rece, de la puț, că asta de la canal e caldă.

— Dom’ locotenent, pe terasă a apărut un neamț cu un binoclu. Se uită mereu încoace.

— Treaba lui, ridicase din umeri locotenentul. Noi ne vedem de treaba noastră…

Săpau, săpau mereu. De la o vreme, în curtea cu grilaj de fier a comandamentului german începuse o oarecare vânzoleală; ofițerii germani ieșeau și intrau în clădire, vociferând. Acum nu mai râdeau.

Stănică adunase în jurul lui câțiva recruți, dăduse unuia lopata lui și-l învăța să sape, chipurile.

— Hai, leat, mai cu viață. Aicea nu-i poligon, să sapi ca-n mămăligă. Și ținta nu-i de *irtie*, vezi bine!

— Ne-om descurca noi, replicase un recrut cu nasu-n vânt.

— Tu vorbești, prâsleo, de ți-a fost frică-n prima noapte să faci de santinelă?

— Aia a fost în prima noapte…

Noaptea târziu, cum stăteau prin șanțuri și moțăiau după oboseala și căldura zilei, auziseră zarvă pe străzi. În clădirea alăturată, la etaj, un geam se luminase; în cadrul lui apăruse un bărbat în maiou:

— Măi camarazi! E pace! A vorbit regele la radio! Am ieșit din război!

— Ce, cum? strigaseră zeci de glasuri înecate de bucurie.

De la geamurile clădirilor învecinate se auzeau strigăte; se aprindeau luminile, oamenii ieșeau în stradă și comentau cu glas tare evenimentele. Apoi venise comandantul regimentului cu mașina, se oprise la intrarea parcului.

— Vești mari, domnule locotenent, strigase el prin portiera deschisă. Mareșalul a fost înlăturat. S-a încheiat armistițiul, am ieșit din Axă. Dar războiul nu s-a terminat, băieți…

Comandantul își îndreptă curelușa căștii, își trase tocul pistolului mai la-ndemână; făcu câțiva pași spre poarta comandamentului. O rafală de pistol-mitralieră îl opri în loc. Se auziră gloanțele șuierând pe deasupra capetelor.

— Vă somăm să depuneți armele. Orice rezistență e inutilă, strigă comandantul. Vrem să evităm o vărsare de sânge.

Liniștea se așternu iarăși. Clădirea comandamentului părea pustie; în curte nu se simțea nicio mișcare.

— Domnule locotenent, începeți atacul!

Locotenentul se întoarse spre șanțuri:

— Companie, după mine, la ataac!

Sergentul Cioată își trase casca pe frunte, se uită în jurul lui, făcu semn și ieși cel dintâi din șanț. Drăgoi se repezi în urma lui. Îi auzi și pe ceilalți, tropăind pe pământul uscat. Când ieșiră din parc, de la ferestrele comandamentului zeci de arme începură să răpăie. Gloanțele plouau în jurul lor; un recrut lăsă arma și se prăbuși, frânt în două, în mijlocul străzii.

— Adăpostit! se auzi o comandă. Luați rănitul cu voi!

— Urgia lui Dumnezeu, spuse sergentul când se întoarseră iar în adăposturi. Trag ca la nuntă, ticăloșii. V-a fost frică, măi bobocilor?

— Nu cine știe ce, spuse recrutul cu nasu-n vânt. Mi-a trecut un glonț prin mânecă, ia uitați-vă, dom’ sergent.

— Ești norocos, leat, te-a afumat cu păr de lup când ai fost

mic…

Comandantul coborî în șanț, se apropie de locotenent:

— Nu facem nimic atacând frontal. Trebuie să-i luăm din două părți, noi pe aici, escadronul de călărași pe latura de nord. La racheta verde porniți în salturi scurte. Mitralierele rămân pe loc și trag în ferestre. Mă duc dincolo, la călărași. Locotenente, organizează detașamentul de șoc, împarte misiuni trăgătorilor. Succes, băieți! Am încredere în vitejia voastră!

Plecă. Locotenentul dădu ordinele cuvenite; le arătă mitraliorilor care unde să ochească, spuse recruților câteva cuvinte de îmbărbătare, apoi se târî spre șanțul unde se aflau Drăgoi și ceilalți:

— Măi Cioată, tu cu plutonul tău de gură-bogată, tot pe voi cade greul. Plecați primii, cu mine odată. Iar dacă mi se-ntâmplă ceva, sergent, iei comanda.

— Ce să vi se-ntâmple? râse sergentul Cioată. După trei ani de război, dom’ locotenent? Scăpăm noi și din asta…

Drăgoi strânse arma-n mână. Își simți palmele umede și se înciudă. Oare mi-e frică? Nu, doar emoție, își spuse. Doar am mai trecut prin asta. Se vede că mi-am pierdut obișnuința… Începu să fredoneze încet: „Hai la lupta cea mare!” Deodată, dintre acoperișurile blocurilor se înălță spre cer racheta verde.

— Înainte, flăcăi! strigă locotenentul.

Porniră cu toții. De la ferestrele clădirii, mitralierele începură să hohotească. Gloanțele șuierau în jurul lor, țăcăneau pe asfalt ca niște pietricele. Trecuseră de jumătatea străzii, când dindărătul sacilor cu nisip zburară spre ei câteva grenade. Vaietele răniților se înmulțiră.

— Retragerea, strigă locotenentul, și glasul li se păru că vine de undeva, de sus.

Reveniră în goană la adăposturile lor. Pe stradă rămăseseră câțiva ostași nemișcați. Unul, rănit numai, încerca să se târască spre șanțuri; o mitralieră, din podul clădirii, pârâi prelung, se vedeau gloanțele izbind în pietre pe lângă el. Rănitul se arcui în sus și căzu iarăși, rămânând nemișcat. Sergentul înjură, ridică pușca-mitralieră și trase o rafală lungă spre podul clădirii. Drăgoi se târî spre el:

— E groasă, dom’sergent. Oare nu putem să-i răzbim?

— Îi răzbim noi pân-la urmă. Mă uitam aseară, mai mult ofițeri

și subofițeri, e și normal, doar e un comandament. Trăgători buni, armament și muniție destulă… În schimb noi suntem la noi acasă, Marine, și-o să ne luptăm pe viață și pe moarte. Păi tu știi, eu am copilărit pe străzile astea. Pe panta din spatele clădirii ne dădeam iarna cu… Ia stai, vere! Stai că mi-a venit o idee. Colo-n spate, pe deal, e o grădină, iar clădirea n-are ferestre pe partea aia. Sa ocolim prin piață, să intrăm în grădină și-i luăm pe nemți din spate, în vreme ce călărașii atacă tot ca-nainte.

— Fugi la dom'locotenent și spune-i, zise Drăgoi. E mult până intrăm peste ei, în curte…

Sergentul se strecură pe lângă el, târându-se prin șanț. Îl văzu sfătuindu-se cu locotenentul. Apoi un tropot de cai se auzi în spate. Vestea trecu din gură-n gură:

— Au venit tunurile!

După câteva minute, sergentul reveni.

— Suntem deștepți, Marine, comandantul a fost de acord cu planul nostru. Rămân aici un pluton și tunurile, ca să-i fixeze cu foc, iar noi o ștergem frumușel câte unul, ne adunăm în piață și intrăm în grădină. Deocamdată, trebuie să plecăm neobservați de-aici. Locotenentul a pus două mitraliere în blocul vecin, la etaj, ca să-i țină pe nemți cu capul în pământ. Când or începe să tragă, ne furișăm spre piață. Transmite din om în om, mai departe…

După câteva minute, mitralierele deschiseră focul. Pe strada din spate se auzi o lovitură de tun. Din fugă, trecând pe lângă poziția artileriștilor, Drăgoi văzu niște civili în cămăși, cu arme în bandulieră, cărând lăzile cu proiectile. Alergă din răsputeri prin piața pustie. Ostașii se grupară în fața gardului înalt al grădinii. Locotenentul, cu pistolul în mână, îi număra din priviri.

— Plutonul unu…

— Toți prezenți, se grăbi să răspundă sergentul.

— Plutonul doi?

— Un mort și trei răniți.

— Băieți, spuse locotenentul cu căldură în glas, acum vine lupta decisivă. Ați văzut, ne-au venit tunurile în ajutor. Dacă atacăm cu hotărâre, o să-i dovedim. Sergent Cioată, ia-l pe Drăgoi și faceți o cercetare prin grădină…

— Am înțeles, spuse grăbit sergentul. Pe-aici furam mere

când eram copil.

— Înseamnă că n-o să vă rătăciți, zâmbi locotenentul. Vezi cum stă gardul din partea aceea, poate-l dăm jos cu câteva grenade. Și, dacă poți, trage cu ochiul în curte, să nu fie niscaiva posturi de pază…

— Nu se așteaptă ei din partea asta. Hai, Marine.

Săriră gardul, se furișară în grădină. Porniră târâș spre curtea comandamentului german. Deodată, după o nouă explozie de proiectil, din spatele gardului țâșni o trâmbă de fum negru.

— Le-a aprins garajul, zise sergentul. Ce-o fi pe capul lor acuma! Hai să vedem și gardul. E cum îl știam eu, destul de șubred. Cu două-trei grenade îl dăm jos. Fuga înapoi, să-i spunem lui dom' locotenent!

Se întoarseră. Locotenentul ascultă raportul, apoi făcu semn ostașilor: „Înainte!" Porniră cu toții prin grădină, sfărâmând sub tălpi bulgării de pământ uscat. Se opriră în preajma gardului. Locotenentul îl îmbrățișă cu privirea și trase în sus racheta verde…

Sergentul azvârli o grenadă; o bună parte din gard se prăbuși. Porniră la atac; spre stânga auziră strigătele de îndemn ale călărașilor care porniseră și ei. Locotenentul alerga în frunte, cu pistolul-mitralieră în mână; din clădire răpăiau, deocamdată nevăzute, armele automate. Trecură pe după garajul acoperit de fum și intrară în curte, sub zidurile clădirii principale, fără ca hitleriștii să prindă de veste.

— Înainte! strigă iar locotenentul.

Alergă spre ușa largă a clădirii. Un ofițer în uniformă de aviator îi ieși în întâmpinare și-i descărcă în piept o rafală de pistol-mitralieră. Locotenentul căzu ca fulgerat. Sergentul trase, la rândul lui, și-l doborî pe aviatorul hitlerist. Apoi făcu semn celorlalți.

— Înainte! Pe ei, măi!

Grupa pătrunse în holul mare odată cu el; Drăgoi avu vreme să vadă cum un ofițer agita o cârpă mare, albă. Sergentul ridică arma. Drăgoi îl lovi peste mână.

— Se predau, lasă-i acum!

— Săracul dom'locotenent! țipă sergentul, coborând țeava pistolului-mitralieră. De ce-a mai tras ticălosul ăla? Ar trebui să-i curățăm pe toți!

De pe scările de la etaj începură să coboare, cu mâinile ridicate, ofițeri și subofițeri. Sergentul, cu arma îndreptată spre ei, gâfâia.

— Săracul dom’locotenent: repetă el. De ce tocmai acum?

ARHIVA VII

În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist Român cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului roman, pentru asigurarea viitorului său.

(Declarația C.C. al P.C.R., 24 august 1944)

Această ieșire din război a venit cu totul prin surprindere pentru comandamentul german, cu atât mai mult cu cât Antonescu, cu ocazia ultimei vizite făcute la cartierul lui Hitler, a declarat că România va lupta până la urmă și până la ultimul om.

(Radio Atlantic, 24 august 1944, ora 0.49)

Guvernul sovietic socotește necesar să refacă împreună cu românii independența României pe calea eliberării ei de sub jugul fascist.

(Radio Moscova, 24 august 1944. Ora 2)

Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfârșitul războiului.

(Radio Londra, 24 august, 1944, ora 05.15)

La Princiar, la comandamentul german din Splaiul Independenței, la aeroporturile Băneasa, Otopeni, Popești-Leordeni, Pipera, cele câteva mii de ofițeri și soldați germani care mitraliau au fost făcuți inofensivi. La ora când închidem ediția, ciocnirile continuă.

(„Informația”, 25 august 1944)

Orașul București, cu centrul de greutate asupra palatului regal și al ministerelor, precum și obiective din fața propriilor poziții au fost atacate cu succes de 150 raiduri ziua și cca. 40 raiduri noaptea, de către aviația de luptă, de asalt și Stuka. Succes politic nu e de scontat...

(Generalul Gerstenberg către Statul-

Major al Wehrmachtului, 25 august 1944)

Orașul Ploiești a fost atacat de circa 5000 de germani, grupați în cursul după-amiezii în regiunea Țigănia-Strejnicu-Crângul lui Bot... Trupele noastre au avut pierderi mari.

(Corpul 5 Teritorial către Armata I, 26 august 1944)

Ieșirea României din Axă are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei.

(Radio Moscova, 27 august 1944)

În cursul zilei de 27 august 1944 s-a continuat atacul contra trupelor germane din zona nord București.

(Jurnal de operații al Marelui stat-major)

De la 24 august 1944 ora 4 a.m. România a încetat cu totul operațiunile militare împotriva Uniunii Sovietice, pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război și duce războiul de partea puterilor aliate...

(Convenția de armistițiu)

Domnul Vlădescu Răcoasa a deschis întrunirea, dând cuvântul domnului Hagiu, care a adus salutul Comitetului Central al Partidului Comunist din România vitezei armate roșii... A luat cuvântul muncitorul Ceaușescu în numele Uniunii Tineretului Comunist... A vorbit apoi muncitoarea Petrescu Elena, în numele femeilor române...

(„România liberă”, 31 august 1944)

George sună prelung la ușă și așteaptă. Nicio mișcare. Mai sună o dată. În sfârșit, de după colț, din curte, se arătă menajera. Văzându-l, se grăbi spre el:

— Săru-mâna, conașule!

— Bună ziua, Gherghina. Ce e pe-aici?

— Ce să fie, stăpânul a plecat la țară, și-a luat cu el două geamantane mari și grele, abia le-am pus în mașină. Și se uita la casă de parcă n-avea s-o mai vadă. Mi-a lăsat bani, mi-a dat leafa pe două luni înainte și-a zis să nu deschid la nimeni, orice-ar fi. Am încuiat și eu toate ușile și stau sus, în cămăruță, și-l aștept. Azi-dimineață lumea vorbea la pâine că umblă hoții prin oraș.

— Or să-i prindă, nu te teme, spuse George cercetând casa cu privirea. Și zici că a plecat?

— Păi…

— Bine, o să mai trec eu pe-aici. Bani zici că ai. Ai grijă de casă. La revedere.

Plecă cu un sentiment de neliniște. Acum, după evenimentele primelor zile, acum când lucrurile începeau să se așeze, unchiul plecase! Ce-o fi în capul lui? se întrebă George. Domnul Maniu face parte din guvern, viața merge înainte, iar unchiul nu e un fricos…

Ajuns la comandament, îl găsi pe colonelul Ursu de vorbă cu un ofițer în uniformă britanică.

— Locotenentul Brezeanu știe mai multe, spuse colonelul. George, bine c-ai venit. Dă-mi voie să te prezint maiorului Dodson din Comisia aliată. Ar vrea să-ți pună câteva întrebări.

— Nu multe, dar esențiale, spuse maiorul Dodson. V-aș ruga, domnule locotenent, să-mi spuneți câte ceva despre un anume doctor Huber.

— Vești proaste, domnule maior. A fost omorât în împrejurări nebuloase.

— Imposibil! strigă maiorul și adăugă pe un ton coborât: Iertați-mă, *gentlemen*. Pur și simplu vestea mă uluiește. Am fost în legătură cu el până acum câteva zile.

— Îl cunoașteți?

— Dacă-l cunosc! Căpitanul Huber îmi e subaltern. E mai

vechi decât mine în Intelligence Service, dar când ești în străinătate, superiorii mai uită să te treacă pe lista avansărilor.

— După informațiile noastre, avea un grad și în SS.

— E adevărat.

— Și a scris o carte în favoarea nazismului, care l-a entuziasmat pe însuși domnul Goebbels.

— Și asta e adevărat. Am colaborat mai mulți inși la cartea aceea. După ce domnul Goebbels a citit-o, manuscrisul a dispărut fără urmă. O mică glumă a Intelligence Service-ului. Asemenea glume sunt mult gustate pe la noi. Sper ca și vestea morții lui să fie o mică glumă.

— Din păcate nu e, spuse George. Eu, unul, mă apropiasem de el, vă mărturisesc că m-a întristat profund această pierdere. Pot să vă arăt și unele dovezi, dacă timpul vă îngăduie.

— Afectez acestei probleme oricât timp e necesar. Un om de valoarea căpitanului Huber... Hm, de necrezut.

George descuie casa de fier; scoase un pachet ambalat cu grijă, i-l înmână oaspetelui:

— Domnule maior, aveți aici dovezile. Actele lui, o fotografie, procesul-verbal încheiat de medicul Legației germane prin care se constată decesul...

Vorbind, desfăcu pachetul și puse, pe rând, documentele pe masă. Maiorul Dodson scoase din buzunarul de sus o mică lupă și examină fotografia din diferite unghiuri. Apoi parcurse documentele, privi fotografia de pe pașaport, citi succintul proces-verbal. George tăcea, rememorând ultimele dialoguri purtate cu amicul său.

— Hârtii, spuse scurt, ca o sentință, maiorul Dodson. Refuz să cred că doctorul Huber a murit așa, în împrejurări nebuloase. Din câte îl cunosc, e un om care știe să se ferească de „împrejurări nebuloase”.

— M-aș bucura să mai fie în viață, spuse George. Mă atașasem de el, cum v-am spus. Și totuși, atâtea dovezi...

— Instituția pe care am onoarea s-o reprezint se pricepe de minune la asemenea montări, spuse cu seriozitate englezul.

— Ana! Să nu trimiți măcar o vorbă, atâtea zile!

— Trei, spuse Ana cu glas stins. Trei zile și trei nopți în care aproape n-am dormit. Sunt istovită…

Cu gesturi blânde, Toma o luă de umeri, o conduse spre fotoliul rămas ca prin minune în colțul camerei și o sili să se așeze.

— Stai, vino-ți în fire. Să fac rost de ceva mâncare.

Cu ochii închiși, cu capul rezemat de spătarul fotoliului, ea făcu un semn de negație cu mâna. Vorbi rar, fără să deschidă ochii:

— Nu, mâncare am avut destulă. Mi-e somn, asta e. Când am dus ziarele în sat, la Băneasa se pregăteau iarăși de atac… Aveau mulți răniți. Am rămas acolo, cu ei, să-i ajut pe cei care-i îngrijeau. Trebuie să-ți spun că avem niște soldați minunați… Cu rănile nebandajate, continuau să lupte… Unii refuzau să-i ducem la postul de prim ajutor. Și doctorii… dintr-o operație în alta. Atâta suferință… Un sergent a murit pe targă, în drum spre mașină. Fără să scoată o vorbă. Nu-ți imaginezi războiul până nu-l vezi…

— Lasă, nu te mai gândi acum. O să-mi povestești mâine.

— Ce oameni, spuse ea deodată cu vioiciune. Țăranii veneau și le aduceau mâncare și apă. Un învățător conducea ambulanța, soția lui se transformase în telefonistă. Când să-nceapă atacul la Otopeni, a venit o fată frumoasă, studentă la medicină, și a cerut să meargă cu noi. La prima luptă, i-am adus un soldat cu umărul sfârtecat. S-a albit la față și s-a clătinat pe picioare. Dar s-a descurcat până la urmă. Și ea și toți. De neînchipuit câtă forță zace în oamenii noștri!

— Ce vrei să faci acum? Trebuie să te odihnești un pic.

— Nu. Stau cu tine. Abia acum îmi dau seama că s-a terminat. Am învins, nu-i așa? Primejdia a trecut…

— A trecut, desigur. Acuma avem alte griji. E greu cu aprovizionarea. Au și apărut speculanții – cu țigări, cu cafea, cu cauciucuri de automobil. Trebuie să liniștim populația, să asigurăm ordinea la magazine și depozite…

— Vreau să te ajut.

— Numai după ce dormi câteva ceasuri. Sus, la etaj, avem o

cameră de oaspeți, du-te acolo. Când o fi nevoie de tine, te trezim, n-avea grijă.

— Bine, șopti ea.

Rămăsese în fotoliu, iarăși inertă, cu ochii închiși, cu capul rezemat de spătar. Toma se apropie de ea, o luă cu gingășie de umeri.

— Fii fată ascultătoare. Fă un efort și urcă scările.

Ea se ridică cu mișcări moi, neprecise. Păși șovăind spre ușă, se întoarse pentru o clipă:

— Știi… mi-a fost dor de tine.

El o sărută pe obraz, apoi o îndrumă binișor spre scara îngustă care urca la etaj.

— Nea Stavăre, sus e deschis?

— Nu, e cheia la mine.

— Du-o pe tovarășa acolo și ai grijă să n-o deranjeze nimeni. A îndeplinit o misiunea grea…

— Tovarășe Toma, să trăiți!

— Ei, Marine, de unde-ai răsărit? Și ce-i cu galoanele astea?

— M-a avansat, spuse mândru caporalul Marin Drăgoi. Chiar după ce-am luat comandamentul nemțesc. Păcat de locotenentul nostru, s-a pierdut, săracul, în timpul atacului. N-a apucat să ne vadă plecând.

— Plecați?

— Diseară, spre Brașov. Puteam să rămân la partea sedentară, ca instructor. Dar n-am vrut. Am cerut să mă duc pe front. Tata m-a îmbrățișat când a auzit. E drept că maică-mea a plâns. Și a mai plâns cineva… O fată.

— Ai fost pe-acasă?

— Da, aseară. Ne-am dus cu un camion să luăm capturile. Ai noștri s-au luptat cu niște nemți, în gară. Dom’șef de post Buzatu, el a fost marele comandant de oști. I-au înconjurat pe nemți, aveau un tren de reperaj aerian. S-au luptat ce s-au luptat, și când au văzut că nu mai au încotro, nemții au dat foc trenului și s-au predat. Au sărit oamenii din sat și au stins focul. Ne-am ales cu două mitraliere, o stație radio, o motocicletă și ceva scule. Le-am dat pe inventar, toate, la regiment.

— Și cum te-ai hotărât să pleci iar?

— Păi să nu mă lupt pentru țara mea, pentru Ardeal? Toți

camarazii mei, câți au scăpat teferi, în cap cu sergentul Cioată, au cerut să meargă pe front. Suntem soldați *bătrâni*, știm ce-i aia război...

Un tânăr cu părul ciufulit dădu năvală în încăpere:

— Tovarășe Toma, e scandal la brutărie. Patronul nu vrea să facă pâine, spune că n-are motorină pentru cuptor... S-au adunat oamenii din cartier, îl amenință.

— Vin imediat, spuse Toma. Ce să-i faci, Marine. Uite că și p-aici e un fel de război. Trebuie să fim cu ochii-n toate părțile. Horia Sima a vorbit la postul de radio Donau: îi cheamă la arme pe legionari și susține că România trebuie să fie alături de Germania.

— Cum așa? Mai trag speranță într-o întoarcere a istoriei? Nu-și dau seama că poporul și-a spus cuvântul, că ne-am iscălit cu sânge actul de libertate? Să vină să le arăt mormântul locotenentului nostru. Și al altora...

— Unelte în mâna lui Hitler, asta sunt. Nu mai au nicio șansă, nici ei, nici stăpânii lor... Sfârșitul fascismului se apropie.

— Pentru asta ne ducem acolo... Ei am plecat, că m-așteaptă ostașii. M-au pus comandant de pluton. Să trăiești și să auzim de bine.

— Să vii sănătos, îi ură Toma. Iar când te-ntorci, caută-mă neapărat...

— A venit camionul cu daruri pentru soldați, spuse Nistor. Toma, du-te tu să le înmânezi ostașilor. Ia-o și pe Ana. De la comandament ne-au indicat să mergem la Buftea, la un regiment care-a luptat acolo. Fetele au pregătit flori și niște prăjituri. Noi am procurat slănină, cașcaval, vin și fructe. Spui câteva cuvinte ostașilor, din partea Apărării Patriotice, pe urmă împărțiți florile și celelalte.

— Bine, spuse Toma. Nea Nistore, nu credeam că mai apuc zilele astea. Nici n-am vreme să mă bucur pe deplin.

— Și să pui o lozincă pe camion: *„Toți ca unul, alături de armata română!”* Crezi că eu am vreme să mă bucur? Câteodată uit să și respir. S-au petrecut atâtea în numai câteva zile...

Toma desfășură o pânză roșie, o întinse pe masa mare din mijlocul încăperii; luă dintr-un colț cutia cu vopsea. Începu să

deseneze, concentrat. Literele se așterneau treptat, mari și albe: „Toți ca unul, alături de…”

— Auzi, spuse iar Nistor, de ce nu te-nsori tu cu Ana?

Toma rămase cu pensula în aer.

— Îți arde de glumă.

— Nu, serios. E timpul să ne gândim puțin și la…

— La fericirea oamenilor? râse Toma. Așa spuneai într-o zi, că după victorie o s-avem un resort care se ocupă cu fericirea…

— O spun și-acum. De fapt, nu numai un resort. Cu toții o să avem, cândva, preocuparea asta. Dar pân-atunci, fă bine și îngrijește-te de acte.

— Crezi că ea…?

— Lasă prostiile. Nu trebuie să fii mare psiholog ca să-ți dai seama că te iubește.

— Mă gândeam că în condițiile astea… încercă să protesteze Toma cu glasul tremurând de emoție.

— Ce condiții? se răsti Nistor. Crezi că săptămâna viitoare sau peste-o lună luăm vacanță? O să mori flăcău bătrân dacă aștepți condiții. Auzi, condiții!

Când ieșiră din sediu, se înserase. Ana se împiedică pe scări, se sprijini de brațul lui Toma. El mută în cealaltă mână pânza roșie făcută sul, și cu mâna liberă cuprinse, ocrotitor, umerii Anei; făcură câțiva pași spre camioneta *Ford* trasă în curte. Deodată se auzi o împușcătură; Toma căzu.

— Dragule, ce-i? Te-au rănit. Ajutor! Ajutor! strigă ea.

Din sediu ieșiră în goană câțiva oameni; în fruntea lor alerga Nistor, cu pistolul în mână. Ana se aplecă asupra lui Toma, îi văzu cămașa înroșită de sânge.

— E nedrept, spuse ea, nu se poate, după tot ce-a fost, după toate suferințele și așteptările, nu vreau să te pierd, nu vreau!

Îi rupse cămașa, văzu gaura mică, neagră, din care izvora sângele. Șterse rana cu îndemânare, sfâșie pânza roșie scrisă cu litere albe, improviză repede un pansament, mișcând mâinile automat, ca și când ar fi avut în grijă unul dintre răniții aceia anonimi, care răbdau în tăcere, resemnați, țărănește. Toma respira greu; încercă să ridice capul, gemu.

— Stai liniștit, spuse ea, nu-i nimic, o rană ușoară, o să treacă și o să fim fericiți, ai să vezi…

— Să-l ducem cu mașina, auzi glasul lui Nistor, aspru, poruncitor ca niciodată. Și voi cercetați tot blocul, până la acoperiș. Trebuie să fie câinele ăla de Nicoară. O să-l găsim și-n gaură de șarpe, ticălosul!

Se auzi motorul camionetei duduind. Nistor și Ana îl urcară pe Toma în cabină, lângă șofer.

— Tot nu i-am reparat eșapamentul, zise Toma cu greutate.

— Taci, dragule, într-o clipă ajungem la spital, să nu faci nicio mișcare, că sângerează iarăși…

Medicul de gardă, neras, cu ochii duși în fundul capului, se spăla pe mâini, privind mișcările îndemânatice cu care Ana desfăcea pansamentul. Toma, întins pe masa de operație, gemea ușor.

— Soră, instrumentele, strigă doctorul cuiva din camera alăturată. Ia să vedem ce se întâmplă aici… Rană de glonț, nu-i așa? Ei, tinere, ai avut noroc. Trei degete deasupra inimii. În câteva săptămâni poți să joci fotbal, îți garantez eu. Deocamdată să extragem glonțul… Dar ce-i cu el? Cum a fost rănit? E soldat?

— Zilele astea am fost cu toții soldați, spuse Ana înghițindu-și începutul de plâns.

O pendulă cu sunet melodios bătu rar, din camera alăturată.

— Bate de zece, spuse medicul. A treia noapte pe care-o petrec aici, în spital… Ți-e prieten?

— Soț, spuse Nistor din ușă. Domnule doctor, faceți tot ce e omenește posibil…

— Totdeauna fac tot ce e omenește posibil. Hai, soră, ești gata? Seringa… Pensă… Bisturiu… Pensă… Ia-i pulsul. Bine. Pensă… Compresă. Ia pensa… Șterge-mi fruntea… Uite-l, în sfârșit. Câte gloanțe am extras zilele astea… Ai dreptate, domnișoară. Zilele astea am fost cu toții soldați.

EPILOG
mai 1945

ARHIVA VIII

Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună.

(Manifestul P.C.R. către armată, 4 septembrie 1944)

La orele 4, atunci când încă nu se luminase de ziuă, ostașii regimentului Centrului de instrucție al infanteriei sar și se avântă vitejește pentru a recuceri pământul care a fost întotdeauna al nostru... Către orele 6.30, satul Racoșu de Sus cade în mâinile noastre și deci obiectivul 1 este atins.

(Jurnal de operații, Regimentul Centrului de instrucție al infanteriei, 2 septembrie 1944)

Zăgăzuind presiunea trupelor germano-ungare, trupele române au acoperit ieșirea unităților Armatei Roșii în câmpia ungară... Unitățile române au demonstrat în aceste lupte bărbăție și fermitate exemplară și au îndeplinit cu cinste misiunea ce li s-a încredințat.

(Ordin de zi nr. 0346 al comandantului Armatei 53 sovietice, 23 septembrie 1944)

Pierderile în cursul zilei de astăzi sunt de asemeni grele pentru întreaga divizie, majoritatea dispăruților fiind morți și neputând fi ridicați din culturile și pantele abrupte ale dealului Sângeorgiu, pe care-l atacăm de două zile.

(Jurnal de operații, Divizia I» cavalerie purtată, 24 septembrie 1944)

Această divizie a avut onoarea de a lupta ca prima divizie românească în lupta cu inamicul comun, fascismul german. Ea a

mers mână în mână cu armata noastră și a arătat bărbăție și ură față de dușmanul comun.

(Armata 4 de gardă sovietică către Divizia 153 munte română, 1 octombrie 1944)

Jertfa de sânge a celor 65 000 de eroi, morți, răniți sau dispăruți în lupta pentru eliberarea Ardealului de sub jugul cotropitorilor fasciști, trebuie să fie pildă vie și îndemn spre realizarea nevoilor țăranilor, pentru că majoritatea covârșitoare a celor 65 000 de subofițeri și trupă sunt țărani... Cerem pământ pentru urmașii celor 65 000 de eroi.

(„Luptătorul bănățean”, 29 octombrie 1944)

Domnule general,

Ofițerii, subofițerii și trupa Regimentului 11 dorobanți vă urează respectuos ca Anul Nou 1945, în care pășim cu nezdruncinată încredere în dreptatea și victoria românească, să vă aducă îndeplinirea tuturor dorințelor și năzuințelor...

(Comandantul Regimentului 11 dorobanți către comandantul Diviziei 11 infanterie, 31 decembrie 1944, ora 24)

Forțele aliate sovietice, împreună cu trupele române de sub comanda generalului Șova, cu bravele divizii ale generalilor Lăcătușu Mihail, Antonescu Ilie și Petre Voicu, după lupte grele dar pline de succes, au sfărâmat dârza rezistență din jurul Budapestei, pătrunzând în oraș.

(Comunicatul Marelui Stat-Major din 2 ianuarie 1945)

De vreme ce România este a patra țară ca efective pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul de a propune să i se acorde statut de cobeligeranță.

(Declarația deputatului laburist Ivor Thomas în Camera Comunelor, ianuarie 1945)

Inamicul opune rezistențe îndârjite pe ultimele blocuri sprijinite pe strada Hungaria. La ora 15, inamicul a contraatacat cu tanchete în sectorul Regimentului 96 infanterie și a fost respins. S-au cucerit în total în cursul acestei zile 72 clădiri.

(Jurnal de operații, Divizia 11 infanterie, 9 ianuarie 1945)

Am așteptat de multă vreme ziua de astăzi ca să vă primim aici în țara Slovacă unde frații din Munții Tatra vă așteaptă cu nerăbdare. V-au așteptat fiindcă știau că ne aduceți libertatea de sub jugul cotropitorilor germani.

(Învățătoarea din Polomka către ostașii Diviziei 9 infanterie, 29 ianuarie 1945)

Resturile detașamentului, care terminaseră și ultimul glonț, au continuat lupta până la căderea serii, de multe ori corp la corp și la grenadă. Printre cei rămași se găsea și maiorul Avram Zenovie, șeful de stat-major al diviziei. Lupta a continuat și în cursul nopții cu rezervele inamice și cu elementele din linie întâi...

(Jurnal de operații, Divizia 11 infanterie, 28 martie 1945)

Astăzi 26 martie, la ora 21.00, capitala patriei noastre Moscova salută prin 12 salve trase de 124 de tunuri vitezele trupe ale Frontului 2 ucrainean, precum și trupele armatei române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu, care au cucerit orașul Banská Bystrica.

(Ordin nr. 310 al Comandamentului Suprem Sovietic, 26 martie 1945)

Vânătorii de munte români au arborat pe înălțimile munților Cehoslovaciei steagul românesc, simbolul luptei lor pentru eliberarea Cehoslovaciei. Aceste fapte măreațe ale trupelor românești provoacă o vie satisfacție pretutindeni.

(Radio Vocea America, 7 aprilie 1945)

La trecerea peste frontiera dintre Slovacia și Moravia (sud Bylnice), populația civilă a primit Regimentul 3 dorobanți cu flori și alimente. O manifestație înduioșătoare a avut loc. Bariera care a separat cele două provincii timp de 6 ani a fost ruptă de populația civilă în fața trupelor noastre.

(Jurnal de operații, Divizia 18 infanterie, 1 mai 1945)

Am contribuit... cu hotărâre fățișă și sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii, prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o câștigăm și pe aceea de a ne împărtăși din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită.

(„Scânteia”, 11 mai 1945)

1

Canonada începuse iarăși. Mai întâi aerul tremură ușor, apoi izbucni explozia – destul de aproape – și din tavanul casei cu zidurile crăpate, scăpată ca prin minune teafără după pregătirea de artilerie dinaintea atacului de ieri, căzură bucăți fine de tencuială. Colonelul Romanescu îl privi pe locotenentul tânăr, nou venit la Biroul de operații al Corpului de armată – se pomenise cu el ieri, după ce-ocupaseră orașul. Regreta că nu fusese martor la atac.

— Ai fi avut ce vedea, spuse colonelul. Oamenii noștri luptându-se pentru fiecare casă. O grupă întreagă traversând o stradă minată. Mitraliera inamică ascunsă într-un pod, deschizând fără veste focul asupra companiilor din eșalonul doi…

La o bufnitură apropiată, locotenentul tresări, și fața lui tânără se crispă deodată. Romanescu surâse.

— Așa-i la început. Ți se pare că toate obuzele te caută anume pe tine. O să te deprinzi. Hai să pregătim ordinul, zici că erai tare la literatură…

Ordinul de zi, prin care comandantul Corpului de armată cita trupele participante la eliberarea orașului. Se gândi să înceapă cu un rezumat al luptelor importante la care participaseră regimentele. Răsfoi jurnalul de operații, un registru gros, în care o mână experimentată scrisese cu litere rotunde, înflorite, întâmplările fiecărei zile, în limbaj laconic, ca într-un manual de tactică. Două-trei fraze rezumau o bătălie, relatau un marș lung, și chinuitor, prin noroi, prin viscol, pe munții înzăpeziți…

Intraseră în luptă pe Mureș, la început de toamnă; ploaia rece, cu spic de zăpadă, îi însoțise zile de-a rândul în înaintarea trudnică spre nord-vest. Lupte grele sau simple ciocniri, marșuri istovitoare pe culmi împădurite sau peste câmpii cu pământ clisos, prin care oamenii împingeau tunurile într-o înaintare dârză, stăvilită pe neașteptate de tirul inamic – dintr-o pădure, de peste o creastă de deal, dintr-o cetățuie străveche preschimbată în „punct întărit”…

Și pierderile. La atacuri, mitralierele inamice făceau prăpăd. Hitleriștii lăsau grupe de sacrificiu ca să le acopere retragerea; detașamentele de asalt trimise să anihileze asemenea alcătuiri

disperate găseau doi-trei băietani din SS morți lângă mitraliera încă fierbinte, cu lada de cartușe alături. Ascultând rapoartele despre acești cavaleri ai nenorocului, colonelul se întreba fără voie ce gândeau comandanții unei trupe înfrânte când îi lăsau în urmă, condamnându-i la moarte sigură. Cercetase actele găsite asupra lor; descoperise fotografii de familie, scrisori începute care n-aveau să fie expediate niciodată; compasiunea pentru aceste victime ale orgoliului militar dispărea însă repede în fața rapoartelor despre pierderile proprii; ofițeri, trupă, morți, răniți, dispăruți... Se opri asupra unei pagini și ridică privirea spre locotenent:

— Am petrecut Revelionul pe câmp, în fața Budapestei, pe un ger cumplit. Într-o fermă cu acareturi multe erau masate zeci de tunuri, aruncătoare, cuiburi de mitralieră; am atacat, pe câmp deschis, în fața fermei; singurul adăpost, brazdele de pământ înghețat; ofițerii își îndemnau oamenii, prin ploaia de gloanțe – înainte, mereu înainte...

Împinseseră grupe de recunoaștere, prin culoarele dintre rezistențele inamice; noaptea, pe furiș, înainte; apoi companii și batalioane întregi, infiltrate în liniile de foc, luptând pe viață și pe moarte; câți dintre ostașii porniți la atac nu mai apucaseră cea dintâi zi a Anului Nou!

Spre seară, la calea ferată, atacul se oprise iarăși; rapoartele despre pierderi – zeci de morți... Iar a doua zi, dând peste cap rezistențele de la calea ferată, ostașii români intraseră în Budapesta... Lupte – pe străzi, pe după colțurile caselor; apăreau ca din senin tanchete, tunuri; un mic stadion devenise un veritabil câmp de luptă, cu tranșee și gropi de tragere; piese de artilerie erau mascate printre clădirile joase din jur... Dar ordinele repetau înainte, mereu înainte; contraatacurile inamice se loveau de rezistența dârză a batalioanelor: un grup de case trecuse de trei ori din mâinile romanilor în mâinile inamicului, avioane germane parașutau muniții și alimente pentru trupele încercuite; ostașii noștri reluau atacul în forță, izbeau cu artileria de calibru mare, dărâmau ultimele ziduri rămase tefere... De câteva ori, când situația vreunui batalion devenise critică, Romanescu se repezise în linia întâi, între ostași, să-i îmbărbăteze, să suplinească pe ofițerii căzuți, să organizeze apărarea și contraatacul...

După două săptămâni – ajunseseră în preajma bulevardului Rákóczi – trupele din grupul Budapesta primiseră ordin să iasă din sectorul Gării Centrale, urmând să se alăture trupelor ce înaintau spre nord.

Pe la sfârșitul lui ianuarie intraseră în Cehoslovacia, pe urmele inamicului; luptele se duceau în munți; ostașii avansau trudnic, pe șosele troienite sau presărate cu câmpuri de mine; umblau pe poteci înșelătoare, cu zăpada până la brâu; partizanii cehoslovaci călăuzeau detașamentele de șoc pe drumuri ascunse, pentru a cădea în spatele rezistențelor inamice; veniseră nopți de ger cumplit, cu stele sclipind clar deasupra crestelor înzăpezite; la punctele sanitare veneau tot mai mulți ostași cu degerături; raidurilor de aviație nu le puteau opune decât focul puștilor, căci tunurile nu avuseseră cum să ajungă sus pe stânci... Înaintau cu greu, cucerind creastă cu creastă, vale cu vale; uneori cei de la aprovizionare erau siliți să aducă muniție și alimente folosind scările, pentru a ajunge la pozițiile primelor linii – mereu înainte, un kilometru, o sută de metri, un pas...

Se desprimăvăra când primise ordinul de numire la Biroul operații; petrecuse toată iarna pe front, în primele linii; avea obrajii arși de ger și de vânturile aspre ale munților, slăbise, încărunțise... Lângă el suferiseră și muriseră oameni, văzuse aruncându-se în foc sute, mii, pe jos sau călare, cu tunuri, tancuri și detectoare de mine: dorobanți, vânători de munte, artileriști, tanchiști, pionieri...

— Îmi amintesc o noapte geroasă în Tatra, povesti iarăși colonelul. Minus douăzeci de grade, știi ce-nseamnă asta? Dormeam în bordeie săpate în zăpadă. Zăpadă mare, de doi-trei metri, și tare, puteai să faci tunel în ea că nu se dărâma. Dar soldații din linia-întâi ce să facă? Stăteau acolo pe poziții și se încălzeau la fumul țigărilor. În noaptea aceea m-am dus să văd cum se instalaseră la teren. Ajunsesem pe un pisc, deasupra unei văgăuni; dincolo de ea alt pisc, pe care erau nemții. Nu erau mai mult de trei sute de metri în linie dreaptă, ne despărțea însă prăpastia aceea. Și când am luat-o pe coastă în sus, spre pisc, nu mi-a venit să-mi cred ochilor: ostașii făcuseră focul. Am țipat la ei, să-l stingă imediat, că inamicul... S-a apropiat de mine un sergent înalt, ardelean după vorbă: „No că

nu-i bai, dom' colonel, și inamicul a aprins focul, că doară și el îi om și-i degeră mâinile…" I-am lăsat în pace. O întâmplare stranie a războiului. Soldații de aici, soldații de pe celălalt pisc – la urma urmei niște oameni. Un armistițiu tacit, în noaptea aceea geroasă; pe poziția cu pricina nu s-a tras niciun foc de armă… Aș scrie povestea asta cu litere mari, într-o carte cu scoarțe groase, s-o citească toți oamenii și să mediteze o clipă la absurditatea războaielor…

— Războiul nostru nu e absurd, sări tânărul locotenent roșind.

— Vorbesc de războaie în general. Și mă gândesc la cei care le pun la cale, încălcind dreptul oamenilor de a trăi în pace și în libertate. Războiul nostru e un război drept, vrem să ștergem această pată de pe obrazul omenirii, care este fascismul… Ești tânăr, locotenente, n-ai apucat toate frământările și toate grijile noastre; din treizeci și nouă a început amenințarea, începuse ea mai de mult, dar atunci era în preajma frontierei noastre. Am mobilizat armata…

— În treizeci și nouă aveam șaisprezece ani, mărturisi locotenentul..

— De asta îți spun, ca să-nțelegi mai bine. Pe urmă ne-au sfârtecat Ardealul, parcă văd și-acum trenurile cu refugiați, femeile plânse, copii triști și palizi, familii întregi smulse de la rosturile lor, silite să-și lase căminul și să plece în pribegie… Pe ușa unui vagon era scrisă cu creta un fel de poezie, „Frate române, stai măcar o clipă și te gândește la cei care sunt alungați…" și iată-ne restabilind dreptul nostru, dar pentru asta a trebuit să luptăm… N-ai imaginea, locotenente, de câte sacrificii a fost în stare poporul nostru în acest război. În sectorul ăsta numai sunt zeci de regimente de toate armele. După calculele statului major, din august și până acum am avut pe front o jumătate de milion de oameni, știi ce înseamnă asta pentru o țară ca a noastră?

— O jumătate de milion! repetă în șoaptă locotenentul.

— Da, ne putem mândri cu contribuția noastră la războiul antihitlerist. Au și scris ziarele din străinătate, au făcut un calcul: după efectivele participante, suntem a patra națiune din coaliția antihitleristă… Despre toate acestea, despre soldatul din tranșeele pline cu noroi, despre aviatorul plecat într-un raid fără întoarcere, despre mecanicul de locomotivă care conduce o zi

și-o noapte trenul cu muniții pentru front, despre eroul anonim care este poporul român… va fi vorba în acest ordin de zi.

— Nu un ordin de zi, ci un poem, domnule colonel…

Tânărul locotenent rămăsese cu stiloul în aer. Într-un târziu, se aplecă asupra hârtiei și începu să scrie repede. Frazele păreau că se înșiră de la sine pe pagina cu colțurile îndoite. O explozie surdă răsună în apropiere, zguduind pereții. Colonelul Romanescu zâmbi: tânărul locotenent tresărise, involuntar, la auzul exploziei, dar nu se oprise din scris.

— Pun data de azi?

— În cât e azi? întrebă Romanescu.

— Trei mai…

— Pune data de mâine. Ordinul va ajunge abia mâine la comandanții de regimente.

— O zi mai mult sau mai puțin… ridică din umeri locotenentul.

— O zi! De-ai ști câte vieți înseamnă o zi de război, oftă Romanescu.

— E tot acolo, dom’ sergent, spuse posomorât soldatul, uitând să mai salute.

Sergentul Marin Drăgoi, comandantul companiei a patra, înjură, mahmur, și ceru binoclul. Un binoclu mare, german, de captură, cu lentile albăstrui. Prin ocularele puternice, drapelul cu zvastica se vedea atât de aproape, încât ai fi zis că-l poți atinge cu mâna. Flutura, sfidător, în adierea vântișorului care, ca în fiecare dimineață, mătura defileul.

— Își fac singuri curaj, crucea mamii lor, spuse Marin Drăgoi.

— De zece zile stă acolo, spuse soldatul. Cum s-or fi urcat să-l pună, nu știu. Eu îs de la munte, dom’ sergent, dar ăsta nu-i munte, e perete de piatră.

— Pe undeva s-or fi urcat ei, că doar n-au venit prin văzduh. Ia cheamă-l pe Stănică încoace.

Soldatul plecă în fugă, cocoșându-se în șanțul prea puțin adânc. Reveni, aducându-l pe Stănică. Din poziția din față, pe celălalt versant, o pușcă-mitralieră pârâi scurt, în câteva rânduri. Gloanțele clănțăniră pe stânca din spatele lor.

— Hauliu, dom’ sergent, cât p-aci să-mi mănânci coliva, spuse Stănică suflând greu. De ce mă chemași, să mă ia alde Frițu la ochi?

— Nu, să-l iei tu pe el. Se vede că-i un prostănac, altfel nu-și descoperea poziția pentru un lungan ca tine. Uite, i-am zărit flacăra de la gura țevii. În stânga steagului, la vreo zece metri, e o piatră albă, o vezi? De-acolo trage, ticălosul.

— Dă-mi un brand, măi Drăgoi, adică dom’ sergent, pardon de pardoniseală. Dă-mi un brand și din trei boabe îl dau cu roatele-n sus.

— Ți-aș da, dac-aș avea de unde. Așa, trebuie să ne descurcăm cum putem. Fă ce-oi face, și pân-la ora zece să-mi isprăvești cu steagul și cu mitralierele lor. Dacă atacăm, și ei îs acolo, jumătate din companie se duce pe copcă, și cota tot n-o luăm.

— Da-mi dai ceva grenade?

— Îți dau o ladă-ntreagă.

— Și pui o mitralieră să tragă când om fi pe-aproape, ca să-i țină cu capu-n pământ?

— Nici asta nu-i greu. Ce mai dorești, măria ta?

— Dacă-l dau gata, mă duc și eu o săptămână acasă, la pirandă?

— Te duci, fir-ai al dracului, că tot la pirandă ți-e gândul. Hai, ia-ți grupa și pleacă. Uite-te la ceas. Fix de-acum într-o oră tragem cu mitralierele spre stâncă.

Stănică se depărtă prin șanț, de astă dată mergând mult mai aplecat, apoi îi auzi pe ceilalți din grupa lui agitându-se; își împărțeau grenadele. Cercetă iarăși cu privirea coasta abruptă, pietroasă, din fața lui. Inamicul se camuflase atât de bine, încât steagul cu zvastică părea uitat acolo, simbol țanțoș al nimănui. Dar el știa că după piatra albă, în stânga…

— Dom' sergent, am plecat, strigă Stănică. Și nu uita ce-am vorbit.

— Bine, succes! spuse Marin Drăgoi.

Văzu, în urma lui Stănică, târându-se trei ostași. Își mânjiseră căștile cu pământ, să nu lucească-n soare. Se duse la punctul de comandă al batalionului.

— Cum e, Drăgoi, cu steagul ăla? întrebă comandantul, un căpitan cărunt.

— Domnule căpitan, peste o oră plutonul mitraliere să deschidă focul asupra pietrei albe unde-i steagul.

— Dar ce-ai pus la cale?

— L-am trimis acolo pe Stănică. E specialistul nostru în operații de-astea…

— Foarte bine. Dacă iese ca atunci, la cota 821, e-n regulă.

— Sper să iasă, domnule căpitan…

Într-o noapte de martie, prin zăpada pân-la brâu, compania se furișase pe lângă cota 821 – un colț de munte ce străjuia un defileu – unde nemții se apărau circular. Imediat ce ajunseseră în spate, de sus, de pe creastă, mitralierele inamice începuseră să tragă rafale lungi la orice mișcare. Nemții baraseră cu foc drumul. Și era un ger de crăpau pietrele, ger uscat, de sfârșit de iarnă la munte. Noroc cu cabana, se adăpostiseră acolo cu rândul, lăsând afară santinelele și oameni la mitralieră, ca să taie drumul întăririlor inamice. Cota 821 se afla în mijlocul liniilor; compania lor tăiase legătura cu grosul trupelor inamice aflate spre nord, pe altă creastă. Dar nici românii nu se mai puteau mișca de acolo, fiindcă mitralierele hitleriste țineau sub

foc viroaga. Așa au stat două zile și două nopți; aflaseră mai apoi că regimentul le trimisese în două rânduri alimente și muniție, dar de fiecare dată nemții atacaseră grupele de aprovizionare... Și tot Stănică cu grupa lui îi scosese din necaz: își îmbrăcase oamenii cu cearșafuri albe și înaintaseră, noaptea, spre cotă, în partea de sud-est. Când se luminase de ziuă, căzuseră în spatele inamicului, cu împușcături și grenade; atunci pornise la atac și grosul companiei; după o luptă de mai bine de o oră, inamicul ridicase steagul alb. Cu ocazia asta căpătase Stănică gradul de fruntaș și zece zile acasă, permisie mult râvnită...

Se uită la ceas, apoi privi iarăși prin binoclu. La cuibul de mitralieră nicio mișcare, steagul – la locul lui... Deodată răbufniră explozii într-acolo, înălțând fum și praf în jurul pietrei albe. Se auziră rafale de pistol-mitralieră.

— Doamne, Stănică a înnebunit, spuse Marin Drăgoi către soldatul de lângă el. Fugi la mitraliere și spune-le să nu tragă!

Rămase cu binoclul la ochi. Văzu steagul cu zvastică legănându-se și dispărând în dosul bolovanului alb.

— Ce facem, dom' căpitan?

— Ocupăm cota. Stănică al tău a făcut treabă bună. Batalion, înainte!

Batalionul țâșni din adăposturi, se avântă prin defileu și începu să urce panta abruptă de pe celălalt mal. De sus, de pe locul unde fusese steagul, Stănică le făcea cu mâna. Ocupară înălțimea; cercetașii trimiși în recunoaștere aduseră vestea cea bună – inamicul fugise pe dealul celălalt, spre nord, în sectorul batalionului vecin.

Stănică se arătă, mândru, în mijlocul companiei; avea o cască germană și centură nouă; un binoclu mare îi atârna de gât.

— Soldat Marinescu, adu trofeul! porunci el cuiva din spate.

Soldatul Marinescu, un găligan slab, cu mânecile vestonului cam scurte, veni cu steagul mare, înfășurat acum în jurul bățului. Marin Drăgoi îl desfăcu, pipăi pânza groasă, trainică.

— Frumos trofeu, într-adevăr. Să-l predai la comanda regimentului, Stănică.

Dar Stănică se depărtase, cu bocancii hârâind pe pietrele rotunde de pe pantă. Marin Drăgoi îl ajută pe soldat să înfășoare steagul.

— Ce-ați făcut, măi Marinescule? Cum v-ați descurcat?

— Păi să vedeți, noi ne-am târât ce ne-am târât, și când s-ajungem la piciorul pantei, unde-a fost vorba să ajungem, numai ce-l auzim pe dom' fruntaș Stănică: „Mă leat, mânca-v-aș ochii, alde Friț ăștia cu steagul își cam bătură joc de noi. Ia să le facem și noi una, să ne pomenească. Care ți-e frică rămâi aici, care nu, după mine!" Ce era să facem? Am luat-o după el, binișor, printre pietre, printre tufe, de-am ajuns sus, pe creastă. Acolo păzea un neamț, și dom' fruntaș a dat c-o piatră dincolo de el. Neamțul a-ntors capul și atunci i-a sărit în spate și i-a luat arma din mână. Și p-ormă l-a legat și-a scos o grenadă: „Pe ei, mă!" și dă-i, de s-a ales praful de mitralieră și de tot. Un singur neamț a scăpat și s-a dus de-a tumba până-n vale...

Spre prânz, căpitanul apăru în poziția lor:

— Măi, alde gură-bogată, făcurăți treabă bună. Tot batalionul e sus pe creastă, datorită vouă.

— Stănică, el e autorul, spuse Marin Drăgoi.

— O să-l propun pentru decorare.

— Domnule căpitan, eu i-am promis că dacă reușește, are zece zile acasă.

— I-e dor de nevastă?. În situația în care suntem, o permisie se capătă mai greu decât o decorație, știi asta?

— I-am promis, stărui Marin Drăgoi.

— Norocul lui. Spune-i să-și facă valiza. Merită, după așa ispravă!

— Patru oameni, atât, spuse căpitanul Brezeanu. Iată ordinul domnului general.

— Situația s-a modificat oarecum, spuse maiorul. Comandantul regimentului a căzut în atacul de aseară. L-am evacuat la spitalul de zonă, nu știu dacă scapă. Am luat comanda ca mai mare în grad. Aveți grijă, nu vreau să dăm greș...

— Desigur, spuse George. Nu vreau nici eu să dăm greș. Gândiți-vă ce șansă: dacă-i lăsăm fără centrala telefonică, nu mai au cum să dirijeze artileria și putem porni atacul. Au fost trei încercări, și de fiecare dată observatorii lor au condus focul chiar pe trupele noastre.

— Asta-i adevărat, oftă maiorul. Am pierdut ceva oameni în aceste trei atacuri. O să vă dau o grupă de cercetași, cei mai buni pe care-i am. Au mai făcut ei isprăvi de-astea.

— Știam. Tocmai de aceea am venit la dumneavoastră...

Maiorul își căută din priviri agentul de legătură:

— Du-te la sergentul Bădilă, să-și pregătească oamenii și să vină cu ei încoace!

După câteva minute, la punctul de comandă se prezentară patru ostași: un sergent, un caporal și doi fruntași. Aveau pistoale-mitralieră, iar la brâu le atârnau saci de merinde ce păreau a fi grei, grenade, ghici George.

— Ăștia sunt, spuse maiorul. O grupă numai potrivită pentru misiuni speciale. Puțini, dar buni. Au trecut prin multe și s-au întors teferi înapoi. Așa-i Bădilă?

Sergentul încuviință tăcut din cap.

— Vi-i dau în primire, domnule căpitan. Să mi-i aduceți întregi și nevătămați. Succes, leilor!

George se apropie de ei. Îi plăcuse laconismul maiorului. Îi plăcuse, mai ales, mutenia cercetașilor. Se adresă sergentului:

— Mergem într-o incursiune. Lăsați-vă actele aici.

— Le-am lăsat, dom’căpitan.

— Bun. Avem misiunea să distrugem centrala telefonică a inamicului. Prin ea observatorii hitleriști dirijează tirul artileriei și ne opresc atacurile. Misiune foarte importantă, compusă din două elemente: distrugem stația și... ne întoarcem înapoi teferi,

cum a zis domnul maior.

Pe fața sergentului trecu o undă de zâmbet.

— E clar? insistă George.

— Clar.

— V-ați luat tot ce trebuie, v-ați pregătit? Ia săriți în sus nițel.

Sergentul făcu semn din cap celorlalți. Săriră de câteva ori în loc, nu se auzi niciun sunet, în afară de lovitura tălpilor pe pământ. Proba clasică a cercetașilor – ca nu cumva vreo cataramă nestrânsă, lopata sau bidonul să facă vreun zgomot care să-i dea de gol în timpul incursiunii.

— Bine, spuse George. Acuma putem pleca.

— Succes, le strigă maiorul din pragul bordeiului. Noi stăm pregătiți; dacă sunteți la ananghie, o să intervenim. Bădilă, ai grijă, faci tot ce spune domnul căpitan. Și voi, ceilalți.

Cercetașii încuviințară din cap.

Porniră prin viroagă spre cota unde era instalat observatorul de artilerie. Tufișurile îi ascundeau privirilor; nimeni nu vorbea. George auzea în spatele lui doar respirația iuțită a ostașilor; nici un alt zgomot în jur. Era una din acele clipe de acalmie, atât de rare pe front, în care fiecare dintre tabere pare că își adună forțele pentru o luptă și mai înverșunată. Deodată, se simți bătut pe umăr și se opri. Sergentul îi arătă în jos firul cenușiu de telefon și făcu un gest cu degetele, care sugera un clește. George încuviință din cap. Știa ce o să urmeze: dacă linia telefonică se întrerupe, curând va veni cineva s-o repare. Sergentul tăie firul, apoi se adăpostiră cu toții prin preajmă. După câteva minute, capătul firului tăiat se mișcă; apăru un telefonist german, trimis în control. Sergentul și caporalul îi săriră deodată în față. Soldatul hitlerist ridică mâinile…

George află de la prizonier că centrala telefonică e instalată într-un adăpost în spatele observatorului de pe dealul împădurit; de acolo pornesc legăturile spre regimentul de artilerie care străjuiește defileul…

— Câți oameni sunt în centrală?

— Șase, cu plutonierul șapte.

— Bine. O să te luăm cu noi, să ne arăți drumul. Sergent, leagă-i mâinile la spate și hai să mergem.

Porniră la deal, cu prizonierul între ei. Curând văzură între copaci adăpostul din bârne, străjuit de o santinelă. Din

acoperișul mascat cu brazde de pământ porneau cabluri subțiri spre vârfurile copacilor. George își opri grupa la vreo cincizeci de pași și făcu semn sergentului, care dispăru în pădure, fără zgomot. După o vreme îl văzu pe acoperișul adăpostului tăind pe rând firele de telefon care se opreau la stâlpul cu izolatori de porțelan. Apoi sergentul sări în spatele santinelei și o doborî la pământ. George le făcu semn celorlalți: „Hai!” Năvăliră spre intrarea bordeiului. Sergentul îndreptă pistolul-mitralieră înainte și izbi cu piciorul ușa scundă a adăpostului.

— Afară, toți! *Heraus!*

Din adăpost ieșiră militarii hitleriști, cu mâinile ridicate. Sergentul îi număra cu glas tare. Când ieșiră toți șapte, George spuse:

— Luați și centrala. O să-i faceți o bucurie maiorului vostru…

În clipa aceea, câteva gloanțe le șuierară pe deasupra capetelor.

— Nu sunt mulți, cam un pluton, socoti George văzându-i înaintând printre copaci. Cercetașii deschiseră focul, oprindu-i pe loc. Câțiva nemți căzură, ceilalți făcură cale întoarsă în pădure.

— Halt! Halt! țipă sergentul spre prizonierii care profitând de momentul prielnic, se depărtau la deal. Trase câteva focuri pe deasupra lor; trei dintre prizonieri se opriră, ceilalți se făcură nevăzuți dincolo de creastă.

— Buni și ăștia, spuse George. Adăpostiți-vă. Și fiți cu ochii pe prizonieri.

Din vale auziră strigăte și împușcături. Sergentul își scoase căciula, se șterse de nădușeală.

— Greu? întrebă George.

— E, făcu sergentul.

— Uite că nu ne lasă dom’maior. A plecat cu tot regimentul la atac. Hai să-l ajutăm. Să lovim din flanc observatorul.

Ieșiră la luminiș și începură să tragă spre vârful dealului. Din față veneau ostașii români, în trei șiruri, alergând din răsputeri pe panta acoperită cu iarbă. Focul hitleriștilor, luați din mai multe părți, se potoli deodată.

— Fug, spuse sergentul luminându-se la față.

Hitleriștii părăseau poziția și dispăreau pe rând, în valea din spatele înălțimii. Cei dintâi ostași români ajunseră sus pe

creastă, la observator, și ridicară armele, victorioși…

— Teferi toți? îi întrebă maiorul când îi văzu.

— Toți, spuse George. Și trei prizonieri și o centrală capturată.

— Bună treabă. Cota e în mâinile noastre. Acuma defileul e deschis. Domnule căpitan, ați făcut treabă bună.

George ridică din umeri și arătă spre cei patru cercetași care-și încărcau armele.

— Mă duc cu prizonierii la comandament, spuse el. Vă mulțumesc, domnule maior. Mi-am îndeplinit misiunea…

La comandamentul Corpului de armată, care rămăsese mult în urmă după asaltul impetuos al regimentului, luă interogatoriul prizonierilor și alcătui un raport amănunțit. Generalul de brigadă ceru și alte amănunte, îl întrebă de numele curajoșilor cercetași.

— O să-i propun pentru decorare, spuse el. Cât despre dumneata… te așteaptă o surpriză. Ai o scrisoare.

— O scrisoare? Mă întreb de la cine, domnule general. Nu sunt căsătorit. Am un unchi, mare petrolist, care-a fugit în Anglia după schimbarea guvernului, în martie.

— Scrisoarea asta vine și ea din străinătate. E drept, nu din Anglia…

Îi întinse un plic de format bizar, cu timbre străine pe el. Adresa era corectă – numărul poștei de campanie scris cu cifre mari, distincte. La expeditor nu figura niciun nume, nicio adresă. Intrigat, nerăbdător, George deschise plicul. Dădu la iveală o ilustrată care reprezenta un arab bând ceai în fața unei cafenele. Pe dos câteva rânduri: „Dragă prietene, pe aici e cald și liniște. Întocmai cum mi-am dorit. M-am făcut negustor, iar gentlemanul din fotografie mi-e un fel de asociat. Te aștept, după încheierea păcii, să bem un ceai împreună. Dr. H.”

— O surpriză, într-adevăr, murmură el. Îmi scrie un prieten pe care-l crezusem mort.

— Se mai întâmplă și minuni, oftă generalul. În luptele din ultimele zile am pierdut aproape patru sute de oameni.

— Dom’ șef, alde Toacă au ascuns un brand în șira de paie.

— Lasă-mă, moș Eftene, că am treabă.

— Dom’ șef, nu-i de glumă, stărui bătrânul. Alde Toacă ăștia au fost totdeauna oameni ciudați. Adună tot ce găsesc – sârme, potcoave, cercuri de butoi, cică las’ să fie, că ne-or trebui vreodată.

— O potcoavă nu-i un brand, spuse plutonierul Buzatu. Unde zici că-l țin?

— În șira din dosul casei, lângă grajd. Și dracu’ știe, dom’ șef, să nu afle că ți-am zis eu, că ei din neam îs iuți la mânie, dar tare mi-e teamă că au pe cineva în podul grajdului. În fiece seară aia bătrână se duce în grajd cu merinde.

— O fi dând la cai, și dumneata…

— Caii nu mănâncă varză călită. N-o fi tâlharul ăla de Țâcu, de-a fugit când cu legionarii?

— O să pun pândă la noapte, spuse Buzatu. Te pomenești că el a dat foc la Ilie Drăgoi, când s-a-mpărțit pământul…

— Hoțul neprins e negustor cinstit, spuse bătrânul. Mai știi? Că veni vorba de negustor, azi-dimineață văzui dând târcoale pe-acolo un negustor d-ăia cu prăvălia într-o valiză.

— Negustorul e colea, la beci, zâmbi șeful de post. Între papiote și dantele avea niște gloanțe de pistol. N-a vrut să spună ce-i cu ele, mă gândeam să-l înaintez la Turnu, la Legiunea de jandarmi. Dar vezi că lucrurile se cam leagă, cu alde Toacă ăștia, cu brandul ascuns și cu „negustorul”. Bine că mi-ai zis. Știi ce? Dă o fugă și spune-i meșterului Toma să vină încoace, și mai cheamă doi-trei oameni de nădejde. Mă gândesc să fac o descindere la alde Toacă și n-am soldați destui.

— Bine, spuse moș Eftene. O să te-ajute tot satul, n-ai grijă. Mă duc să le dau de veste…

Plutonierul Buzatu își chemă soldații și le ordonă să-și ia armele. Când să-și pună mantaua, simți ceva foșnind în buzunar. Scoase o hârtie împăturită. Hârtie de ambalaj, gălbuie, ruptă la repezeală dintr-o coală mare. O desfăcu; citi cuvintele scrise stângaci, cu vopsea verde-închis, încă proaspătă:

„Câine, de când citești cărți comuniste ai uitat de rugăciuni. Învață-le, că o să ai nevoie la ceasul din urmă care nu-i departe.

Semnat de noi, Frații Răzbunători”.

Caporalul se arătă în ușă.

— S’trăiți, dom’șef, suntem gata. Unde mergem?

— O să afli. Mai întâi citește asta, ca să știi cum stăm.

— Mă, ’tu-i ceara măsii, se miră caporalul. Iertați-mă dom’ șef. Asta-i vopseaua de la alde Toacă. Bătrânul a cumpărat mai alaltăieri o cutie și și-a vopsit poarta cea nouă.

— Înseamnă că știi unde mergem, zâmbi albastru plutonierul Buzatu.

— Cu aceasta, declarăm ședința închisă, spuse Toma.

Cele câteva zeci de oameni se ridicară, hârâind scaunele înghesuite pe parchetul proaspăt lustruit. Își luară rămas-bun în grabă și plecară. Ana se repezi să deschidă fereastra; aerul înmiresmat al nopții de mai făcu o breșă în fumul albăstrui care plutea spre tavan. Toma se apropie de fereastră, privi în întunericul de afară.

— Iar s-a făcut târziu. Eu zic să rămânem aici. N-are rost să umblăm pe străzi la ora asta. Ana, tu du-te sus, în camera de oaspeți. Eu o să dorm aici, m-am obișnuit. Nea Nistore, dacă vrei…

— Rămân și eu, că-s frânt, spuse Nistor. Cu toate că-n mahalaua noastră e liniște de la o vreme. Astă-iarnă n-aveai curaj să ieși nici pân-la poartă când se-nsera. Până l-am pus pe Iordache cu băieții de la uzină să facă o pândă și i-au prins. Știi care, cei trei legionari… De-atunci e liniște.

— Îmi amintesc, doar am fost la proces, spuse Toma. Procurorul nu mai termina cu actul de acuzare. Port ilegal de uniformă, deținerea de arme fără autorizație, tâlhărie… Ehei, cu totul altfel îmi imaginam eu c-o să fie după revoluție.

— Crezi că revoluția s-a terminat?

— Voiam să spun după ce-i doborâm pe Antonești. Visam steaguri, întruniri cu cântece, oameni cu fruntea senină intrând pe poarta fabricilor… Nu mă gândeam la toate încurcăturile astea. Zvonuri, hoții, caricaturi prin ziarele burgheze…

— Lumea veche moare greu, oftă Nistor. Trebuia să ne așteptăm. Patronilor de fabrici nu le convine controlul producției, moșierii condamnă reforma agrară, negustorii dosesc mărfurile pentru bursa neagră… Mi-a scris Petre de acolo, de la munte. Cum l-au dat jos pe primar. O noapte-ntreagă au stat în stradă, față-n față cu jandarmii care înconjuraseră primăria. Dar au reușit. După aceea, alte greutăți.

— Când s-a schimbat guvernul, credeam că se rezolvă tot…

— Nu se poate dintr-o dată. Avem adversari puternici, propaganda lor își face loc cu abilitate și zăpăcește oamenii. Trebuie să muncim mult, să convingem poporul că noi avem dreptate. Unii înțeleg comunismul într-un chip îngust: fiecare are

ce vrea, totul vine de la sine. Dar uite că se cer eforturi mari, să refacem fabricile și Căile ferate, să izgonim sabotorii, să ne plătim datoriile de război... Asta, când au rămas mii de hectare nesemănate, bolile fac ravagii prin mahalale, specula e-n floare, iar o bună parte din tineret e pe front. Mâine să vă duceți la uzină, organizați un miting. O săptămână-record pentru front. Am primit sarcina de la Capitală. O să antrenăm și pe câțiva tovarăși de-acolo, să ia cuvântul. Ai văzut în seara asta, oamenii înțeleg nevoile frontului și ale țării, dacă le explici pe înțelesul lor... Haideți, că ne prinde dimineața. Mâine ne așteaptă iarăși o zi plină...

— Noapte bună, spuse Ana. Și vise plăcute.

— Mai avem timp să visăm?

— Nea Nistore, hai să iei niște pături de sus. Ne-au trimis fetele de la Bumbăcărie.

Toma își alcătui culcușul din câteva scaune. Nistor veni cu păturile: îi aruncă una zâmbind:

— Uite-așa, dormim ca soldații. Măcar avem un acoperiș deasupra capului, pe când ei... N-am apucat să-ți povestesc. Am fost azi-dimineață la spitalul de zonă interioară, am vorbit cu răniții. Mulți dintre ei au rămas schilozi din cauza degerăturilor. Îți dai seama, săptămâni întregi de iarnă în munți, sub cerul liber...

— Nici nouă, aici, nu ne-a fost ușor, spuse Toma și se întinse pe patul lui improvizat, ferindu-și umărul încă nevindecat pe deplin.

Nu ne-a fost ușor, repetă în gând. Brigăzile de reconstrucție, în fiecare sector. Tinerii slabi, flămânzi, istoviți după o zi de muncă în fabrică, ieșind să înlăture ruinele. Apoi mitingurile, mulțimea tulburată, totul pentru front, li se spunea, dar unii amenințau cu greva, cerând mărirea salariilor, ca să facă față inflației; salariile erau în mâna patronilor, iar patronii căutau să-i întărâte, să-i dezbine... Renunțarea la greve fusese o problemă spinoasă, muncitorii din fabrici erau nedumeriți, avem sau nu avem dreptul, după atâția ani de dictatură? Trebuiau lămuriți cu răbdare – nevoile frontului și ale reconstrucției cer să mărim producția; oamenii veneau însă cu comparații, aminteau prețurile exorbitante ale alimentelor, făceau calcule simple și adevărate, cum să-i contrazici? Reacțiunea ridica fruntea,

organiza manifestații ostile; tinerii care răspândeau ziarele progresiste veneau bătuți, echipele plecate la sate să sprijine reforma agrară se pomeneau oprite în drum de adevărate ambuscade, spectacolele muncitorești erau întrerupte de bande de huligani…

Schimbarea guvernului, în martie, fusese un pas înainte. Toma își aminti zilele acelea de fierbere, mii de oameni ieșiți pe străzi – în fața Palatului regal se trăsese asupra mulțimii – dar revoluția câștigase o luptă, guvernul democratic devenise o realitate. Pas cu pas, își spuse, cu gândul la adunarea pe care o va ține a doua zi la uzină. Încă o săptămână-record pentru nevoile frontului…

Ațipise când izbucni larma. Sări ca ars, întrerupt dintr-un vis tulbure; lumina se aprinse, lovindu-i dureros privirea; îl văzu pe Nistor la ușă, gata îmbrăcat.

— Ce-o fi?

Ieșiră în stradă și văzură cerul Bucureștiului brăzdat de rachete, verzi, albastre, roșii; oamenii îmbrăcați pe apucate ieșiseră și ei, cu toții, bucurându-se de clipa aceea unică:

— Victorie!

— Germania a capitulat!

— S-a terminat războiul!

— E pace, oameni buni!

Ana veni în fugă, aducând un steag. Fără să-și spună un cuvânt, Toma trecu în stânga ei, Nistor în dreapta; desfășurară steagul și porniră spre centrul orașului. Oamenii de pe stradă li se alăturau; treptat se formă o coloană, o coloană tot mai mare, care pășea ferm în întâmpinarea dimineții de mai.